

دیدگاه تفسیری امام خمینی(ره)

- ۴۸ شرح «اسم» در تفسیر امام(ره) بر سوره حمد حجت الاسلام والمسلمین احمد احمدی
- ۵۰ توجه به لوازم اجتماعی؛ وجه تمایز تفسیر امام(ره) از دیگر تفاسیر عرفانی حجت الاسلام والمسلمین سید محمدعلی ایازی
- ۵۳ وابستگی فهم برخی از آیات قرآن به برخورداری از حظ عرفانی حجت الاسلام والمسلمین سید رضا مودب
- ۵۶ تفسیر عرفانی از منظر امام خمینی(ره) ضابطه مند و متکی بر عقل است حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی رضایی اصفهانی
- ۵۸ تفسیر مفصل امام خمینی(ره) از سوره قدر و توحید در «آداب الصلوة» حجت الاسلام والمسلمین علی اصغر اوحدی
- ۶۰ ارائه آثار منسجم از آرای قرآنی امام خمینی(ره) مغفول بوده است حجت الاسلام والمسلمین سید حبیبالله موسوی
- ۶۱ امام(ره) نه متأخر از آموزه‌های قرآنی بود و نه متقدم حجت الاسلام والمسلمین غلامرضا اباذری
- ۶۲ امام خمینی(ره) مفسر واقعی قرآن را شارح مقصود آیات می دانست علی رمضان الاوسی
- ۶۴ امام خمینی(ره) ظاهر قرآن را «نازله هفتم» حقیقت آن می دانند حجت الاسلام والمسلمین علی نصیری
- ۶۷ جو اجتماعی صدر انقلاب، تاب تفسیر عرفانی امام(ره) از قرآن را نداشت حجت الاسلام والمسلمین بهرام دلیر
- ۶۸ مفسر باید مقصد از نزول را بگوید نه شأن نزول حجت الاسلام والمسلمین سید حسین ساجد
- ۶۹ منش هدایتی و تربیتی امام(ره) در تفسیر قرآن علی اکبر ضیایی
- ۷۱ روش شناسی تفسیری امام خمینی(ره) سیرآنوش موسوی

سیاست و قرآن از منظر امام خمینی(ره)

- ۷۴ میانه روی باور امام(ره) برای تقویت نظام اسلامی بود حجت الاسلام والمسلمین سیدرضا اکرمی
- ۷۶ مهم ترین میراث قرآنی امام(ره) حجت الاسلام والمسلمین محمد سالار
- ۷۷ نقش قرآن در پاسخ جدید امام(ره) به سؤال کهن مشروعیت حاکمیت عماد افروغ
- ۸۰ معنای قرآنی اعتدال از نظر امام خمینی(ره) شریف لکزایی
- ۸۲ جای نداشتن افراطگرایی در مدیریت سیاسی امام(ره) حجت الاسلام والمسلمین مسعود ادیب
- ۸۳ ثمرات تدبیر قرآنی امام(ره) در تدبیر و تعابیر سیاسی علیرضا صدرا
- ۸۴ مبنای قرآنی نفی خشونت در اندیشه امام خمینی(ره) میثم قهوه چیان
- ۸۷ مستندات نظریه «ولایت فقیه» امام خمینی(ره) در قرآن و روایات سیرآنوش موسوی

معرفی آثار مکتوب پیرامون اندیشه قرآنی امام خمینی(ره)

۹۲

سخن نخست

ضرورت بازگشت به قرآن کریم و بهره‌مندی از هدایت‌ها و آموزه‌های همیشه پویا و حیات‌آفرین آن بر احدی پوشیده نیست. خصوصا در روزگاری که گرفتاری‌های گوناگون زندگی، فرصت مطالعه و تحقیق در معارف و حقایق دینی را از اکثریت قابل ملاحظه‌ای در جامعه سلب کرده و آنها را به بلای غفلت و روزمرگی دچار نموده است، یکی از روش‌های مؤثر در بیداری مردم جهت ایجاد انگیزه برای مطالعه و تحقیق در متون دینی و برگزاری همایش‌های علمی است که می‌تواند فرصتی تازه برای بازاندیشی و سیر در دریای ناپیدا کرانه علوم الهی فراهم آورد.

نمونه آن را می‌توان در همایش بین‌المللی «قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)» مشاهده کرد که پس از اعلام فراخوان و به رغم اینکه رسانه‌های فراگیر در اعلام آن مضایقه و کم‌لطفی کردند، اما در مدتی کوتاه، موجی از استقبال و اعلام آمادگی برای تألیف مقاله توسط علاقه‌مندان به قرآن و پیروان مخلص حضرت امام خمینی پدید آمد و بیش از ۶۰۰ مقاله از نویسندگان داخلی و ۴۵ مقاله علمی از محققان خارجی واصل شد.

این خود نشانگر ظرفیت بالای جامعه برای ورود به اینگونه مباحث و نیز علامت عطش زاید الوصف نسل امروز به معارف قرآنی است. این حرکت علمی و دینی بدون تردید حاوی پیام‌های متعددی است از جمله هشدار و یادآوری وظیفه سنگین کارگزاران امور فرهنگی که از این همه ظرفیت و اشتیاق به نحو احسن بهره‌برداری کنند و بیش از گذشته زمینه همکاری محققان گمنام را در انعکاس دیدگاه‌های فرهنگی و قرآنی‌شان فراهم سازند.

زیرا قرآن به تعبیر حضرت امام خمینی سفره گسترده‌ای است که همگان بر اساس ذوق و نیاز خود می‌توانند از آن بهره ببرند. البته وظیفه عالمان در این مسیر بسیار سنگین است تا راه تحقیق و پژوهش درست را مدام برای نویسندگان جوان ترسیم نمایند تا خدای نخواستہ در برداشت‌های خود از قرآن با پیش‌داوری و رسوبات ذهنی دچار لغزش و انحراف نگردند.

امید آنکه این اقدام مبارک طلیعه‌ای باشد برای اقدامات گسترده و اساسی‌تر در آینده و جامعه قرآنی شاهد تداوم آن در ماه‌ها و سال‌های آینده باشد. زیرا حرکت‌های کوتاه‌مدت و مقطعی گرچه مفیدند، اما هرگز پویندگان مسیر طولانی و پر پیچ و خم هدایت و سعادت را به مقصد نمی‌رساند. راه قرآن راه عشق و استقامت است.

در پایان لازم می‌دانم از همکاری مخلصانه همه نهادهای فرهنگی که در برگزاری این همایش از هیچ کوششی دریغ نکرده‌اند، به ویژه خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) که نهایت‌اهتمام خود را در استقرار دبیرخانه بین‌المللی، اطلاع‌رسانی پیرامون همایش و انتشار نشریه رایحه به کار گرفت، صمیمانه سپاسگزاری نمایم.

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدعلی خسروی

(دبیر همایش بین‌المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره))

گزارش

مراحل برنامه ریزی همایش بین المللی «قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)»

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه با هدف دانش افزایی پژوهشگران و دانشجویان رشته علوم قرآنی برگزار شد. در این نشست، حجت الاسلام والمسلمین یدالله یزدان پناه استاد حوزه و دانشگاه به عنوان ارائه کننده و حجت الاسلام والمسلمین علی شیروانی، دانشیار گروه فلسفه و کلام پژوهشگاه حوزه و دانشگاه به عنوان دبیر علمی در این نشست حضور داشتند.

پیش نشست تخصصی «بررسی مبانی اصول امام خمینی (ره) در قرآن» نیز با حضور حجت الاسلام والمسلمین علی غضنفری، رئیس دانشکده علوم و فنون قرآن واحد تهران و حجت الاسلام والمسلمین ردایی، عضو هیئت علمی دانشکده شاهد در دانشکده علوم و فنون قرآن کریم تهران برگزار شد. پیش نشست دیگری در دانشگاه آزاد یزد نیز برگزار شد؛ در این نشست ۴۰ مقاله برای ارائه در همایش پذیرفته شد که ۲۵ مقاله آن به صورت شفاهی ارائه شد.

به گفته رشید جعفرپور، مسئول پشتیبانی فعالیت های دینی و قرآنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۸ پیش نشست در وزارت علوم تمهید شد که برگزاری آن به دانشگاه علوم و معارف قرآن سپرده شد.

وی عنوان کرد: نشست «قرآن و امام خمینی (ره) مباحث هرمنوتیک و تفسیر از منظر امام خمینی (ره)» در دانشکده علوم قرآنی ملایر، «مبانی و اصول اندیشه های علوم قرآنی امام خمینی (ره)» در میبد و نشست «اصول و مبانی و روش تفسیری امام خمینی (ره) نیز در دانشکده علوم قرآنی مشهد، «مبانی قرآنی وحدت از دیدگاه امام (ره)» در دانشکده علوم قرآنی زاهدان و نشست «اهمیت جایگاه و ویژگی های قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» نیز در دانشکده علوم قرآنی شیراز برگزار شد. همچنین نشست «تأثیر اندیشه های عرفانی امام خمینی (ره) در تفسیر قرآن کریم» در دانشکده علوم قرآنی کرمانشاه و نشست «مبانی تفسیری حضرت امام (ره)» در دانشکده علوم قرآنی قم برگزار شد.

برگزاری همایش بین المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره) برای نخستین بار در سال ۹۳ از سوی معاونت قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی پیشنهاد شد و این پیشنهاد از سوی مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) تأیید شد.

در پی آن، نهادهایی چون وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت آموزش و پرورش، وزارت ورزش و جوانان، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرداری تهران، پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی، مجمع جهانی اهل بیت (ع)، جامعه المصطفی (ص) و خبرگزاری بین المللی قرآن (ایکنا) همکاری خود را برای برگزاری این همایش اعلام کردند.

پیش نشست های همایش

بنا به فرمایش حجت الاسلام والمسلمین سیدحسن خمینی در خصوص ضرورت بسط اندیشه های قرآنی امام در سطح جامعه، پیش نشست هایی در این زمینه از سوی نهادهای مختلف مورد اهتمام قرار گرفت و مدیران اجرایی همایش، برگزاری پیش نشست هایی را در دستور کار خود قرار دادند.

به همین منظور با همت مدرسه عالی معارف اسلامی گرگان زیر نظر جامعه المصطفی (ص)، پیش همایشی با حضور حجت الاسلام محمدعلی خسروی، دبیر این همایش، نصب الله حبیب الله معاون پژوهشی مدرسه عالی معارف اسلامی گرگان و احمد سعادت نویسنده یکی از مقالات برگزیده برگزار شد.

از دیگر پیش نشست های این همایش می توان به نشست علمی «امام خمینی (ره) و نظریه روح معنا در تفسیر قرآن» اشاره کرد. این پیش نشست از سوی گروه قرآن پژوهی

کمیته علمی

کمیته علمی همایش بین المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره) با حضور ۱۲ نفر از صاحب نظران و اساتید حوزه و دانشگاه در آبان ماه ۱۳۹۳ تشکیل شد. افراد زیر اعضای کمیته علمی را تشکیل دادند:

حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا حشمتی،
حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی خسروی، صادق عبادی،
حجت الاسلام والمسلمین محمد عبدالهیان، حجت الاسلام
والمسلمین حسن پویا، عبدالهادی فقهی زاده، محسن
آرمین، حجت الاسلام والمسلمین سید محمدعلی ایازی،
حجت الاسلام والمسلمین مهدی مهریزی، جواد مددی،
آیت الله عباسعلی روحانی و امیر عظیمی.

جلسات کمیته علمی به ریاست آیت الله عباسعلی روحانی با
حضور اکثریت اعضا به صورت مستمر در محل پژوهشکده امام
خمینی (س) و انقلاب اسلامی برگزار شد؛ اعضای این کمیته
در خصوص موضوعات علمی مرتبط با همایش تصمیم گیری
کردند.

تشکیل دبیرخانه علمی

به منظور پیگیری امور علمی مرتبط با همایش و اجرایی
کردن تصمیمات کمیته علمی، دبیرخانه علمی در پژوهشکده
امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی تشکیل شد. این دبیرخانه،
تمامی امور اجرایی کمیته علمی همایش را با هماهنگی شورای
سیاستگذاری و سایر کمیته های همایش برعهده داشت.

ایجاد نشانی الکترونیکی جهت ارتباط با محققان و دریافت مقالات

یکی از اولین اقدامات دبیرخانه علمی، ایجاد نشانی الکترونیکی
جهت ارتباط با محققان و صاحب نظران، اطلاع رسانی و
دریافت مقالات بود.

تعیین محورهای علمی همایش

پس از تشکیل کمیته علمی، مهم ترین اقدام این کمیته تعیین
محورهای علمی همایش بود. به همین منظور، ابتدا نظرات
و پیشنهادات هر یک از اعضای کمیته علمی در خصوص
محورها و موضوعات همایش دریافت شد و پس از بحث و
تبادل نظر در طول دو جلسه، در نهایت محورهای همایش و
موضوعات ذیل آن ها تعیین شد. محورها و موضوعات همایش

عبارت اند از:

- ۱- اهمیت، جایگاه و ویژگی های قرآن در نگاه امام خمینی (ره)
نزول قرآن
اعجاز قرآن
و حیانت الفاظ و معانی قرآن
زبان قرآن
آداب تلاوت قرآن
فهم قرآن و بررسی موانع آن
مهیجوریت قرآن و راه های بازگشت به آن
تحریف ناپذیری قرآن
روش های دعوت و تبلیغ قرآن

- ۲- اصول، مبانی و روش تفسیری قرآن از منظر امام خمینی (ره)
جایگاه اهل بیت (ع) به عنوان مفسران حقیقی قرآن از دیدگاه امام
اهداف و مقاصد تفسیر در دیدگاه امام
مختصات و ویژگی های تفسیر امام
روش شناسی تفسیر امام
شرایط تفسیر و مفسر از دیدگاه امام
بررسی مقایسه ای آراء تفسیری امام
تفسیر به رأی از منظر امام
مقایسه تفسیر سوره حمد امام با سایر تفاسیر این سوره
نگاه تفسیری امام در سوره های قدر و توحید و مقایسه آن با
دیدگاه های تفسیری دیگر

- ۳- انسان در قرآن از نگاه امام خمینی (ره)
انسان شناسی قرآن (فلسفه آفرینش انسان، کرامت انسان و ...)
ابعاد هدایتی قرآن
اهداف تربیتی قرآن
تعلیم و تربیت قرآنی
تأثیر قرآن در زندگی فردی و اجتماعی

- ۴- جایگاه و نقش قرآن در اندیشه نظری امام خمینی (ره)
قرآن در آراء فقهی امام
قرآن در اندیشه عرفانی امام
قرآن در اندیشه اجتماعی سیاسی امام (حکومت، مصلحت،

آزادی، عدالت، شهادت، جهاد و دفاع و ...)
قرآن در اندیشه‌های فلسفی و کلامی امام

بیوک علیزاده
یحیی فوزی
حجت‌الاسلام حسن مستوفی

۵- تجلی قرآن در سیره اجتماعی و سیاسی امام خمینی(ره)
تأثیر قرآن در رهبری امام

زهرا وطنی
آیت‌الله عباسعلی روحانی
حجت‌الاسلام محمدعلی ایازی
حجت‌الاسلام محمد عبداللہیان
حجت‌الاسلام حسن پویا
حجت‌الاسلام مهدی مهریزی

قرآن و مدیریت امام در نظام جمهوری اسلامی ایران
(وحدت، اعتدال، تکثر سیاسی، رسانه و تبلیغات، مبارزه با فساد،
دیپلماسی خارجی...)

۶- اخلاق قرآنی در گفتار و رفتار امام خمینی(ره)

محمدرضا غفوریان
صادق عبادی
حجت‌الاسلام محمدعلی خسروی
محمد شریفی
حجت‌الاسلام علیرضا حشمتی
حجت‌الاسلام مهدوی‌راد
حجت‌الاسلام محمدرضا حشمتی
جواد مددی
حجت‌الاسلام سیدحبیب‌اله موسوی
هادی و کیلی
محمود یوسف ثانی

اهمیت آموزه‌های اخلاقی قرآن
مبانی قرآنی اخلاق فردی و اجتماعی امام
اخلاق قرآنی در آثار و اندیشه‌های امام
گفتارها و رفتارهای ویژه قرآنی امام
بررسی الگوهای قرآنی گفتارها و رفتارهای امام
شاکله قرآنی شخصیت امام (شخصیت قرآنی امام)

تصویب معیارها و استانداردهای ارزیابی مقالات

پس از جمع‌آوری پیشنهادات مختلف و بررسی سوابق موضوع و معیارهای مهمی که در ارزیابی مقالات همایش‌های معتبر علمی و نشریات علمی پژوهشی مورد توجه قرار می‌گیرد، ۹ معیار مهم از سوی کمیته علمی برای داوری مقالات در نظر گرفته شد.

شناسایی محققان و پژوهشگران

به موازات چاپ پوستر و اطلاع‌رسانی گسترده در سطح عمومی از سوی کمیته اجرایی همایش، کار شناسایی محققان و پژوهشگران حوزه قرآن و امام خمینی(ره) انجام و پس از تهیه email این محققان، فراخوان مقاله برای آن‌ها ارسال شد.

انتخاب هیئت داوران همایش

کمیته علمی همایش در ارزیابی مقالات از همکاری ۲۷ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشور و اساتید حوزه استفاده کرد. این افراد عبارت بودند از:

سفارش مقاله و عقد قرارداد جهت تألیف مقاله

یکی از اقدامات دبیرخانه علمی، عقد قرارداد تألیف مقاله با ۲۰ تن از اساتید حوزه و دانشگاه بود. بدین منظور پس از انجام هماهنگی‌های لازم، تقریباً در بیشتر موضوعات علمی مرتبط با همایش، قرارداد لازم منعقد شد.

محسن آرمین

حسن مهدی‌پور

حجت‌الاسلام محمد کاظم تقوی

فاطمه طباطبایی

کاظم قاضی‌زاده

مرتضی مبلغ

عبدالهادی فقهی‌زاده

دریافت، ثبت و داوری مقالات

پس از دریافت مقالات، کار ثبت و کدگذاری آن‌ها انجام و

بررسی اولیه قرار گرفت و سپس جهت ارزیابی نهایی به داور یا داوران علمی که در موضوع مقاله صاحب نظر بودند ارسال شد. بدین منظور، ابتدا مقالات به دو دسته کلی تقسیم شد:

۱- مقالات پذیرفته شده: مقالاتی که امتیاز ۵۰ تا ۱۰۰ را از نتایج داوری کسب کردند، جزء این دسته قرار گرفتند. تعداد این مقالات ۱۰۱ عنوان است.

۲- مقالات رد شده: مقالاتی که امتیاز زیر ۵۰ کسب کردند مقالات رد شده محسوب گردیدند. مقالات پذیرفته شده به سه دسته تقسیم شدند:

۱- مقالات برگزیده: مقالاتی که امتیاز ۸۰ تا ۱۰۰ را داوری ها کسب کردند، مقالات برگزیده محسوب شدند. این مقالات در مجموعه مقالات همایش چاپ و تعدادی از آن‌ها در همایش ارائه خواهند شد. تعداد این مقالات ۲۲ عنوان است.

۲- مقالات قابل چاپ در نشریات علمی و ویژه نامه‌های مرتبط با همایش: مقالاتی که امتیاز ۶۰ تا ۸۰ را کسب کردند در نشریات و ویژه نامه‌های مرتبط با همایش منتشر شده و یا خواهند شد. تعداد این مقالات ۵۳ مقاله است.

۳- مقالات انتخابی جهت تشویق و اهدای بسته فرهنگی: مقالاتی که امتیاز ۵۰ تا ۶۰ را کسب کرده‌اند از سوی برگزارکنندگان همایش با اهدای بسته فرهنگی مورد تشویق قرار خواهند گرفت. از مجموع مقالات پذیرفته شده، ۲۶ عنوان مربوط به این سطح است. گزارش وضعیت مقالات ارسالی در جدول زیر ذکر شده است.

جهت داوری که در برخی موارد شامل سه نفر (برای یک مقاله) نیز بود، ارسال شد. بدیهی است پیگیری مربوط به دریافت مقالات از داوران بخش مهمی از اقدامات این بخش را تشکیل می‌داد.

تفکیک و دسته‌بندی مقالات

مقالات دریافتی همایش بر حسب مراکز، خصوصاً مراکز که در برگزاری همایش مشارکت داشتند، تفکیک شد. این کار جهت تهیه گزارش، چاپ مقالات در نشریات علمی و ویژه نامه‌های مرتبط با همایش و همچنین برگزاری پیش همایش‌ها ضرورت داشت.

همکاری در چاپ ویژه نامه‌ها و برگزاری پیش همایش‌ها

دبیرخانه علمی با در اختیار گذاردن مقالات و نتایج داوری آن‌ها، در چاپ نشریات، ویژه نامه‌های مرتبط با همایش و برگزاری پیش همایش‌های علمی همکاری کرد.

داوری و انتخاب مقالات

داوری مقالات ارسالی به همایش که در مجموع ۵۹۲ عنوان مقاله را شامل می‌شود، در دو مرحله انجام شد. ابتدا تمام مقالات ارسالی توسط تعدادی از اعضای کمیته علمی مرور و مورد

ردیف	وضعیت	تعداد	شرح
۱	مقالات ارسال شده به دبیرخانه علمی همایش	۵۹۲	مقالات غیر سفارشی (۵۷۲ عنوان)
			مقالات سفارشی (۲۰ عنوان)
۲	مقالات ارزیابی شده	۵۸۸	مقالات برگزیده جهت ارائه در همایش و چاپ در مجموعه مقالات (۲۲ عنوان) (امتیاز ۸۰-۱۰۰)
			مقالات قابل چاپ در نشریات معتبر علمی و ویژه نامه‌های مرتبط با همایش (۵۳ عنوان) (امتیاز ۶۰-۸۰)
			مقالات انتخابی جهت تشویق و اهدای هدیه فرهنگی از طرف همایش (۲۶ عنوان) (امتیاز ۵۰-۶۰)
			مقالات رد شده (۴۸۷ عنوان)
۳	مقالات ارسال شده به بخش بین الملل همایش	۴	این مقالات به صورت جداگانه به همراه سایر مقالات ارسال شده به بخش بین الملل، مورد بررسی قرار گرفته و نتایج آن اعلام خواهد شد (۴ عنوان)

تألیف خلیل پروینی، «امام خمینی و سلامت قرآن از تحریف؛ نقدی بر فصل الخطاب حاجی نوری» به قلم محمدتقی دبیری بیدگلی، «بررسی فقهی مسئله جواز نقل مصحف به کافر بر اساس نظر امام خمینی» محمدهادی حاضری و «سیمای انسان قرآنی در گفتار و رفتار امام خمینی» تألیف محمدرضا حشمتی.

مسئولان برگزاری همایش ارتباط مستمر با نویسندگان مقالات برگزیده داشتند که اعمال اصلاحات مورد نظر داوران، مطابقت با صحیفه و مجموعه آثار امام و ویرایش نهایی مقالات صورت بگیرد و در روز همایش ارائه شود.

تنظیم مقالات برگزیده و خلاصه مقالات و ارائه آن به کمیته اجرایی جهت چاپ

مقالات برگزیده همایش بین المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی(ره) به شرح زیر است. «اخلاق تفسیر در تفسیر امام خمینی» به قلم محسن آرمن، «طرح‌واره‌های تصویری-قرآنی در اندیشه عرفانی امام خمینی؛ مطالعه موردی غزلیات» تألیف کبری راستگو و سیده فاطمه سلیمی، «جلوه‌هایی از تأثیر قرآن کریم بر اشعار امام خمینی» نگارش شده علی خضری، «بینامتنیت قرآنی در اشعار امام خمینی» تألیف حسن مهتدی، «تأویل طبیعت در اندیشه قرآنی امام خمینی» نگارش علی تاجدینی، «تفسیر مقاصد در اندیشه و آرای امام خمینی» تألیف محمدعلی ابازی، «طبیعت اخلاقی انسان بر اساس تفسیر عرفانی امام خمینی» به قلم حسن مهدی پور، «مستندات قرآنی بیانات امام خمینی در باب وحدت» به قلم محمدعلی خسروی، «وحيانی بودن الفاظ و معانی قرآن» تألیف داوود سلیمانی، «حدیث و کارکردهای آن در نظریه تفسیری امام خمینی» نگارش حمید باقری، «شاخص قرآن و مراتب آن از دیدگاه امام خمینی» به قلم حسین زال محمدی و کامران ملایی، «مبانی اخلاق در قرآن از منظر امام خمینی» تألیف احسانی، «حیاگری، حقیقت اعجاز قرآن کریم از دیدگاه امام خمینی» مؤلف محمود واعظی، «انسان در قرآن از نگاه امام خمینی» تألیف فرشته محمدی، «جایگاه اهل بیت(ع) به عنوان مفسران حقیقی قرآن از دیدگاه امام خمینی» تألیف جواد کلاهدوز، «روش‌شناسی تفسیرهای امام خمینی» نگارش محمدعلی رضایی اصفهانی و عبدالهادی فقهی زاده، «امام خمینی و مسئله اختلافات قرائات» به قلم محمد برزگر، «روش‌شناسی تفسیر قرآن آیت‌الله مصطفی خمینی و تأثیر امام خمینی بر آن»

بخش بین الملل

بخش بین الملل این همایش در اواخر مردادماه به حجت الاسلام والمسلمین نوراللهیان سپرده شد و ایشان اقدام به راه‌اندازی دبیرخانه بخش بین الملل در خبرگزاری ایکنا نمود. پس از آن بود که با همت و پیگیری خانم‌ها مینا حیدری و مریم رجبی، کارشناسان خبره دبیرخانه بین الملل مستقر در ایکنا بیش از ۴۰ مقاله دریافت شد.

در مجموع ۶۰۰ مقاله دریافت شده است که از این تعداد ۴۵ مقاله از شخصیت‌های علمی خارجی است، در بخش مقالات خارجی از مجموع ۴۵ اثر دریافتی ۲۰ اثر پذیرش شده است که صاحبان این مقالات امام خمینی شناس و متخصص علوم قرآنی نیز هستند. علاوه بر این، ۳۰ مقاله به ۳۰ متخصص قرآن پژوه نیز سفارش شده است.

کمیته اطلاع‌رسانی و ستاد خبری

پس از مشخص شدن شاکله برگزاری همایش در جلسات هماهنگی، ستاد خبری این همایش به خبرگزاری بین المللی قرآن (ایکنا) با مسئولیت آقای حسین الهوردی واگذار شد. در مدت چند ماه پیش از برگزاری همایش، جریان‌سازی خبری و انجام ده‌ها مصاحبه و نگارش یادداشت‌های تخصصی در مورد زوایای اندیشه قرآنی حضرت امام(ره) در دستور کار قرار گرفت. تهیه گزارش خبری از پیش‌نشست‌های همایش و گفت‌وگو با مسئولان همایش و تدوین و انتشار ویژه‌نامه رایحه بخش دیگری از فعالیت‌های ستاد خبری است که با همکاری همکاران تحریریه خبرگزاری ایکنا به انجام رسید.

آیت‌الله اکبر هاشمی رفسنجانی:

امام خمینی (ره)؛ مفسر عملی قرآن

آیت‌الله هاشمی رفسنجانی در دیدار اعضای ستاد برنامه‌ریزی همایش بین‌المللی قرآن و امام خمینی (ره)، کار امام در انقلاب اسلامی را مهمترین کار در راه حفظ و نشر مفاهیم قرآنی دانست و گفت: در همه مراحل انقلاب، مخصوصاً در مقطع دفاع به قرآن استناد می‌کردند و مفسر عملی قرآن بودند.

رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، هدیه ارزشمند امام به امت اسلامی در دنیای معاصر را برخاسته از تعالیم آسمانی قرآن خواند و گفت: اطلاعات عمیق امام نسبت به نگاه قرآن به جامعه، پایه‌گذار حرکتی شد که ورای محاسبات سیاسی بود، چون تنها به کمک مردم، محکم‌ترین نظام را به یادگار گذاشت.

آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، نگاه عرفانی امام به قرآن را یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد یک رهبر دینی و سیاسی توصیف کرد و افزود: نوع مسایل اخلاقی که امام در درس‌ها مطرح می‌کردند، برخاسته از قرآن بود و این شیوه را تا پایان عمر شریف خویش ادامه داده‌اند.

ایشان با تشریح تفاوت امام با دیگر مراجع و حتی با دیگر رهبران سیاسی جهان، گفت: تأثیری که امام بر جهان گذاشت، فراگیر بود و حتی مردم روستایی در مناطق دوردست کشورهای آمریکای جنوبی، عکس امام را در کنار عکس‌های قهرمانان ملی خود، زینت دیوارها می‌کردند.

رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام با یادآوری نکاتی از تفسیر امام در سوره حمد، گفت: نگاه امام به همه آیات قرآن مانند سوره حمد بود که اگر مسؤولیت‌های سیاسی فرصت می‌گذاشت، جامعه اسلامی یک تفسیر کامل و جامع از ایشان داشت.

آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، حاصل زحمات امام را نظام اسلامی دانست و گفت: حکومتی را بنا نهاده‌اند که به خاطر توجه به احکام اسلامی در قانون‌گذاری‌ها و اجرائیات، پس از حکومت پیامبر (ص) و حضرت علی (ع) در تاریخ اسلام بی‌نظیر است.

ایشان فقه حکومتی امام را مبتنی بر تعالیم قرآنی خواند و گفت: با نگاه تیزبین قرآنی و با تعبیه راه‌های اسلامی، بن‌بست‌های حکومتی را شکستند و راهی گشودند که تا همیشه جاودان است.

آیت‌الله هاشمی رفسنجانی با تأکید بر اهمیت همه آثار گفتاری و نوشتاری امام، تأسیس دفتر حفظ و نشر از سوی حاج احمدآقا و تداوم کارهای آن از سوی حاج حسن آقا را بسیار ضروری دانست و گفت: حفاظت از کارهای این دفتر هم ضرورت سیاسی و اسلامی است.

حجت الاسلام و المسلمین سیدحسین خمینی:

حجاب‌هایی که مانع

شناخت بعد قرآنی امام(ره) شده است

بحث گذاشته می‌شود؛ و افراد مختلف پیرامون آن فکر می‌کنند و این خود گامی است در جهت کمک به دانش و فهم در جامعه.

یادگار امام درباره نکته دومی که در برگزاری همایش باید به آن توجه کرد گفت: همان طور که رهبری معظم فرمودند، جامعه ما بن‌مایه فکریش که همه ستون‌های جامعه بر آن استوار شده است، اندیشه امام راحل است. البته مدعیان فکر امام زیاد هستند و این هم فی حد نفسه امر مبارکی است که نسبت به یک فکر احساس دین و علقه کنند؛ اما طبیعی است وقتی کسی می‌خواهد یک اندیشه‌ای را معرفی کند یا آن را به نقد بکشد یا به نقدها پاسخ بدهد باید آن را بشناسد. کسانی که امام را نمی‌شناسند طبیعتاً دفاع، معرفی و تحلیل آنها ناقص است. اگر نگوئیم بعضاً غلط و گمراه کننده است، نهایتاً می‌توانیم بگوئیم ناقص است. من گاهی به بعضی‌ها می‌گویم کسانی که مدعی تحلیل حضرت امام می‌شوند اول بپرسیم که اصلاً می‌دانند امام چند کتاب نوشته است؟ خواندن و ترجمه بعضی از کتب امام پیشکش، تنها بگویند امام چند کتاب دارد؟ اگر می‌توانند اسم کتاب‌ها را بیاورند بعد مدعی تفسیر و تحلیل امام باشند.

دوستان تا به امروز متقبل شده‌اند تشکر می‌کنم. این کنگره با برکت به همراهی و هم‌دوشی هم به امید خدا برگزار خواهد شد. از همه دوستانمان در دستگاه‌ها و وزارتخانه‌ها تشکر می‌کنم. از مجموعه دبیرخانه علمی و همه کسانی که زحمت کشیدند، سپاسگزارم. چند نکته را باید در این مهم با هم مرور کنیم و اگر فرصتی باشد مواردی را در مناسبت باز می‌کنیم.

تحلیل یک اندیشه به مثابه بالا بردن تفکر در جامعه

سیدحسین خمینی تصریح کرد: اولاً فلسفه برگزاری تمام کنگره‌ها برای امام خمینی(ره) از چندین جهت قابل طرح است. یکی اینکه خود امام یک اندیشمند بودند و تحلیل یک اندیشه به نوعی بالا بردن حوزه فکر و دانش در هر جامعه‌ای است. در مورد انسان‌های اندیشمند در هر

مجموعه‌ای این مرسوم است که اندیشه آنها یا شخصیت آنها یا فرایند به نتیجه رسیدن استدلال‌های آنها به

به گفته حجت‌الاسلام و المسلمین سیدحسین خمینی، در کنار حجاب معاصریت، برجسته شدن یک بعد از شخصیت امام خمینی(ره) نسبت به ابعاد دیگرش مانع دیگری در شناخت بعد قرآنی امام شده است و نسل دوم و سوم مدعی دفاع از امام، بعد قرآنی ایشان را نمی‌شناسند.

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدحسین خمینی در دیدار برگزارکنندگان همایش

«قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی(ره)» اظهار کرد: بسیار خوشحالم که خدمت دوستان هستم و به نوبه خود از زحماتی که

شناسایی جامع حضرت امام با توجه به همه آثار ایشان

وی افزود: شناخت امام خمینی (ره) تنها به سخنرانی‌های فارسی ایشان محدود نمی‌شود که احیاناً اگر کسی آنها را خوانده باشد، مدعی شناخت امام باشد. امام را اگر می‌خواهند بشناسند باید امام جامع را بشناسند. کسی که بگوید می‌خواهم امام را تحلیل کنم ولی نداند در اصول، در فقه، در عرفان، در فلسفه، مبانی امام راحل چیست، نمی‌تواند به نتیجه مثبتی برسد. تنها مطالعه زندگی نامه سیاسی امام برای شناخت امام کافی نیست. لذا معرفی ابعاد اندیشه امام در بالا بردن دانش عمومی جامعه کمک می‌کند.

سیدحسن خمینی برای کسانی که دغدغه دفاع از امام را دارند، گفت: این کار مبارکی است. اگر هزاران نفر در جامعه همه از امام دفاع کنند، خوب است، اما چه بهتر که اول امام را بشناسند بعد دفاع کنند. اگر از امام و مبانی فکری امام دفاع می‌کنند حداقل یک دوره کتاب‌های امام را ورق زده باشند بعد دفاع کنند. طبیعتاً این برای همه میسر نیست و چنین سمینارها و همایش‌هایی افراد را می‌تواند به این نقطه نزدیک‌تر کند؛ لذا تبیین شخصیت امام در حوزه‌های علوم مختلف کمک به استحکام بن‌مایه‌های فکری نظام جمهوری اسلامی است و هرگونه سستی در این امر لاجرم به خلل در این مسئله منجر می‌شود.

یادگار امام گفت: در حوزه علمیه به دوستان توصیه می‌کنیم که آرای فقهی و اصولی امام را محور بحث‌های خود قرار بدهند. چون نسل اول شاگردان امام که از نزدیک امام را می‌شناختند و پای درس‌های امام بودند، تعداد زیادی از آنها باقی نمانده و آرام آرام دست ما دارد از

نسل اول شاگردان امام خالی می‌شود. امروز می‌بینیم بعضی وقت‌ها خیلی از بزرگان از سخنان فقهی و اصولی امام اظهار بی‌اطلاعی می‌کنند؛ و می‌گویند مگر امام در اینجا هم حرفی داشته است؟ حجاب معاصریت یک بحث است؛ و حجاب یک بعد از شخصیت فرد نسبت به ابعاد دیگرش هم یک امر طبیعی است. وقتی یک آدمی یک بعد از زندگی‌اش پررنگ می‌شود، ابعاد دیگر او نادیده گرفته می‌شود. شاید کسی نداند که یک فقیه شاعر هم بوده است، چرا که بعد فقهی او قوی است. یا یک فیلسوف توانمندی‌هایی هم در هنر داشته است، اما به آن بعد کمتر توجه شده است.

سیدحسن خمینی با بیان این که شخصیت امام متشکل از مجموعه علوم ایشان است، گفت: بحث سبک زندگی امام به نوعی در موارد مختلف مطرح شده است. ما همه ابعاد زندگی امام را باید بشناسیم. خط امام پایه و اساس جمهوری اسلامی است، اینکه یک بعد را بشناسیم و ابعاد دیگر را فراموش کنیم در حق امام اجحاف کرده‌ایم.

وی افزود: تلاش ما این است که جامعه نسل دوم و سوم و کسانی که مدعی تفسیر و تبیین امام و مدعی مقابله با انحراف در خط امام هستند امام را بشناسند. چه بسا آنچه گفته می‌شود ذهنیت و خیالات آن فرد است و آن امام نیست. امام چیزی است که از دل اندیشه ایشان بیرون می‌آید که یکی از ابعاد آن طبیعتاً قرآن است.

وی تصریح کرد: در حوزه رابطه امام و قرآن ابعاد مختلفی را می‌توان به بحث نشانند؛ یکی از ابعاد این است که ببینیم مبانی تفسیری امام چیست؟ یک بحث مهمی وجود دارد تحت عنوان وضع الفاظ برای ارواح معانی. امام این

بحث را به عنوان یکی از بحث‌های مهم در تفسیر خود مطرح کردند. البته این بحث مختص امام نیست و از اندیشه‌های دیگران اخذ کرده‌اند. اما یکی از ریشه‌های تفسیر امام است. پس یک نکته بسیار مهم این است که مبانی تفسیری امام چیست. بخشی از تحقیق ما باید این باشد که امام وقتی تفسیر می‌کند بر چه مبانی تفسیر می‌کند. البته زحمات خوبی کشیده شده و یک مجموعه ۵ جلدی کار شده است که کار خوبی کرده است. آقای ایازی همه سخنان امام را پیرامون مباحث تفسیری از کتب مختلف امام جمع‌آوری کرده‌اند و در این پنج جلد به صورت منظم منتشر کرده‌اند.

شناخت دقیق امام از آراء ابن عربی

وی افزود: دومین نکته این است که ببینیم قرآن چه تاثیری در اندیشه حضرت امام گذاشته است. کدام یک از بخش‌های اندیشه امام تحت تاثیر مستقیم قرآن است. همه اندیشه اسلامی به تعبیری تحت تاثیر غیرمستقیم قرآن است؛ به هر حال همه آنچه دارند از قرآن است. منظور این است که قرآن مستقیماً چه تاثیری گذاشته است. یک بحثی است که می‌گوید آنچه امروز نظام فکری شیعه را شکل می‌دهد مکتب صدرایی است که آمیخته از سه حوزه قرآن، برهان و عرفان است یعنی تاپیش از صدرالمتهلین عرفاً یک مسیر را می‌رفتند و مفسرین هم یک مسیر را، متکلمین و فلاسفه هم مسیر خود را می‌رفتند. ملاصدرا این سه را به یک بالین گذاشت. امام یکی از بزرگترین شارحین مکتب صدر است.

در ادامه، سیدحسن با نقل خاطره‌ای

از مرحوم حاج شیخ مهدی حائری گفت: ایشان در کانادا بودند و آنجا درس می‌خواندند امام هم در نجف بودند. حائری یک روز مطلبی از فتوحات ابن عربی را هر چه می‌خواند متوجه نمی‌شود. به امام نامه می‌نویسد و می‌گوید اگر روی کره خاک یک نفر باشد که حرف‌های ابن عربی را بلد باشد شما هستید. در بعضی کتاب‌های تاریخ شفاهی ایشان آمده است که امام از خود آنها بهتر حرف‌هایشان را فهمیده است در حالی که مرحوم حائری از لحاظ مشرب سیاسی با امام اختلاف داشت ولی این سخنان را نقل کرد.

وی افزود: پس بعد اول این است که بدانیم مبانی تفسیری امام چیست؟ دوم قرآن چه تاثیری در اندیشه امام گذاشته است؟ سومین بحث رابطه امام با قرآن است. امام در روزگار ما چگونه به رفع مہجوریت از قرآن کمک کردند و چه نقشی در احیای تفکر دینی در جهان داشتند.

یادگار امام افزود: مبانی تفسیری امام یک مبحث تئوریک است. تاثیر قرآن در اندیشه فقهی، سیاسی و اجتماعی نیز به مباحث فکری باز می‌گردد. اما این مورد یک بحث عمل‌گرایانه است که وقتی قرآن وارد فضای جامعه می‌شود چقدر منشا اثر می‌شود.

گرفتار کنگره‌سازی نشویم

وی در خصوص وضعیت همایش‌ها و کنگره‌ها در ایران گفت: به طور کلی کنگره در ایران زیاد شده است، راحت هم شده است. خدا خیر بدهد به گوگل که با فشار دادن یک دکمه مقالات زیادی بالا می‌آید. بسیار باید مراقب بود گرفتار دام کنگره‌سازی نشویم. یک مقاله نوشتن داریم و یک مقاله‌سازی؛ می‌توان در یک روز مقاله‌ای با ۱۰۰ رفرنس تهیه کرد که مولف یک کلمه از آن را ننوشته باشد. اگر کسی بلد باشد، می‌تواند مقاله‌سازی کند، خیلی هم راحت است؛ مقاله‌سازی فنی است که البته جز متخصصین نمی‌فهمند که این مقاله نوشته شده است یا مقاله‌سازی شده است.

وی افزود: کنگره‌سازی هم چنین مساله‌ای است. یک عده‌ای جمع می‌شوند و به تعبیر طلبگی مکتوبات را مخطوطات می‌کنند و دوباره مخطوطات را مکتوب می‌کنند، این رویه در علوم همیشه بوده است، اما امروز دیگر لازم نیست بنویسد و قلم روی کاغذ

بکشد، بلکه با ابزارهای جدید می‌توان بدون قلم‌فرسایی مقاله‌سازی کرد. این را باید مراقب بود. وقتی یک دانش را می‌خواهیم تولید کنیم گرفتار آفت‌های کنگره‌سازی نشویم. برای این که به هر حال ظرفیت تولید دانش محدودیتی دارد. مگر یک نفر در طول سال چند مقاله علمی می‌تواند بنویسد؟ برای همین این کنگره‌ها باید ابتدا به صورت پیش‌نشست‌ها در جاهای مختلف برگزار شود و مقالات در این جلسات ارائه گردد.

وی اظهار کرد: طبیعتاً جلسه اصلی کنگره با شکوه برگزار می‌شود. ولی همین مبحث را لازم است در دانشگاه‌های کشور از امروز تا آخر سال چه در دانشگاه‌های آزاد و چه دولتی، هفته‌ای یا دو هفته یکبار با این عنوان برگزار کنیم و مقاله‌ها را مستقیماً برای شنوندگان بیان کنیم. هدف ما بسط فکر امام در سطح جامعه است.

سیدحسین خمینی افزود: هفته گذشته درباره کنگره دیگری این پیشنهاد را مطرح کردم که جلسات باید با تولید سوال همراه باشد. خیلی وقت‌ها نتیجه یک کنگره می‌تواند ایجاد سوال در اذهان باشد. ایجاد سؤال و فکر اقدام مبارکی است. اصل تلاش دوستان مبارک است بسیار تشکر می‌کنم و مطمئن هستم با وجود آقایان آفت‌هایی که ممکن است پیش روی دیگر کنگره‌ها باشد، اینجا به حداقل می‌رسد. به هر حال وقتی برای این موضوع گرد هم آمده‌ایم، باید این تذکرات داده شود و توجه ما به این نکات باشد.

یادگار حضرت امام در پایان گفت: آیت‌الله روحانی که مسئولیت کمیته علمی این همایش را پذیرفته‌اند، در حوزه قرآن هم مانند حوزه فقاہت عارف شایسته‌ای هستند. من همیشه از علمیت ایشان استفاده کرده‌ام. آقای خسروی نیز از دیرباز در حوزه قرآن و امام تلاش داشتند و از پژوهشگران حوزه امام هستند و وجودشان مغتنم است. آقای حشمتی هم سال‌ها در موسسه حضور داشتند و خوب امام را می‌شناسند و سایر دوستان هم همین طور است. به نظر من دبیرخانه دائمی می‌تواند با فرضی که من گفتم این موضوع را به صورت زنده در مجموعه علمی کشور مطرح کند. ان شاء الله کنگره با همه ظرفیت‌های خود پیش برود و روزهای خوبی پیش روی همه باشد.

حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا حشمتی:

آشنایی نسل امروز با شخصیت قرآنی امام راحل در همایش

معاون قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با بیان اینکه شعار بازگشت به قرآن امام خمینی (ره) عمل گرایانه بود، به تشریح اهداف برگزاری همایش بین المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره) پرداخت.

حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا حشمتی، معاون قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی پیرامون برگزاری «همایش بین المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)»، گفت: شخصیت سیاسی امام خمینی (ره) به عنوان بنیان گذار حکومت اسلامی در بین ایرانیان و جهان اسلام شناخته شده است. اما متأسفانه از ابعاد علمی شخصیت ایشان غافل شده ایم؛ مردم خیلی متوجه این نکته نیستند که شاکله شخصیت و اندیشه امام از قرآن بوده است و اندیشه ایشان برگرفته از آیات قرآن و تلاوت مکرر قرآن است.

وی گفت: من به عنوان شخصی که از نزدیک با مباحث فقهی امام خمینی (ره) آشنا بودم می توانم این شهادت را بدهم زمانی که امام می خواستند فتوا بدهند از آیات قرآن بسیار بهره می گرفتند. البته این بعد امام چندان در جامعه مشهود و شناخته شده نیست که امام چقدر ابعاد قرآنی دارند و اهتمام به قرآن داشتند.

برگزاری همایش با هدف آشنا شدن نسل امروز با بُعد قرآنی شخصیت امام راحل

معاون قرآن و عترت وزارت ارشاد افزود: یکی از اهداف برگزاری این همایش این است تا نسل امروز آگاه شود تربیت شده های قرآنی که اهل بیت (ع) را دنبال می کنند، می توانند مبدل به افرادی شوند که جهان را متحول می کنند. امام ضمن اینکه عالم و دانشمند بودند اخلاق قرآنی و سیره پیامبر (ص) در رفتارهای ایشان متجلی شده بود.

حشمتی گفت: نگاه امام درباره وحدت بین انسان ها و مذاهب، دوری از گناه، مادی گری، راستگویی، پرهیز از غیبت و تهمت همه برگرفته از آیات قرآن بود. اما باز تکرار می کنم که ما از بعد قرآنی امام غافل شده ایم و کمتر به آن توجه کرده ایم.

می‌توانند روابط بین آیات را کشف کنند و آن گونه که امام قرآن را تفسیر می‌کرد تفسیر کنند. گاهی یک مفسر از یک آیه قرآن تفسیری ارائه می‌دهد و از آیات دیگر غافل می‌شود در صورتی که آیات قرآن در باید در امتداد هم ترجمه کرد تا بتوان به کنه معنای آن پی برد امام آیات را در پی هم می‌دیدند اینگونه بود تفسیر ایشان مختصات یک تفسیر عرفانی را دارا بود.

حشمتی گفت: امام پای درس عرفای بزرگی چون «مرحوم شاه آبادی» نشستند و احادیث مرتبط به این آیات را نزد ایشان خوانند استمرار مکرر قرآن بابی را بر روی امام گشودند که امام با تمسک به آن امام به یک فقیه، مفسر و رهبر سیاسی کارآمدی مبدل شدند.

بازگشت به قرآن امام عمل‌گرایانه بود

وی در پاسخ به این پرسش که مختصات شعار بازگشت به قرآن امام چگونه بود؟ گفت: برخی کشورها مانند مصر در استعمار بودند و برای نجات از استعمار و استبداد شعار «بازگشت به قرآن» را سرمی‌داند. اما زمانی که حکومت جمهوری اسلامی تاسیس شد و می‌گویم باید باز گردیم به قرآن در اینجا مراد بازگشت به دستورات قرآنی است.

وی افزود: به یاد دارم مجاهدین و منافقین به یک آیه از قرآن استناد می‌کردند امام در پاسخ به آنها می‌گفت باید بازگشت به تمام قرآن کنیم. امام در ارتباط با محیط، اجتماع، اشخاص دیگر، و حتی در ارتباط با حیوانات معتقد بودند که باید قرآنی عمل کنیم.

حشمتی در آخر گفت: در مقطع جمهوری اسلامی بازگشت به قرآن یک شعار اخلاق‌مدارانه و تکلیف‌مدارانه است و این متفاوت است با شعار بازگشت به قرآنی که از دیگر مبارزین سراغ داده‌اند. آنها تنها به بعضی از آیات بازمی‌گشتند و حتی آن آیه در شخصیت آنها متبلور نمی‌شد. زمانی که شخصی پیش امام می‌آمد و از ایشان تعریف می‌کرد، امام آن فرد را به سکوت دعوت می‌کردند چرا که معتقد بودند این تعاریف برای ایشان خودپسندی می‌آورد. بازگشت به قرآن بعد از پیروزی انقلاب جامعیت پیدا می‌کند در حوزه اقتصاد بعضی‌ها می‌گفتند جامعه توحیدی «جامعه بی‌طبقه» است، اما امام اینگونه برداشت‌ها را قبول نداشتند و می‌گفتند شاخص‌های مومن را باید در قرآن پیدا کرد؛ بنابراین در طول دفاع مقدس بسیاری از جوانان کشور را به شکل قرآنی تربیت کردند و دوست داشتند این اندیشه در تمام جامعه سرایت کند و جامعه قرآنی شود.

مردم امام را بیشتر به عنوان یک فقیه و شخصیت سیاسی می‌شناسند

وی اظهار کرد: این همایش انتظار دارد که بعد علمی و اندیشه امام خمینی با قرآن را برای مردم بشناساند. حسن این همایش این است که برای نسل امروز این نکته باز می‌شود که راه نجات ما برای جلوگیری از انحراف تنها اندیشه‌های قرآنی است. باید تمسک به قرآن را در خود قوی کنند. بازگشت به قرآن امروزه یک فرضیه مهم در جهان اسلام مبدل شده است و رهبران بزرگ جهان اسلام به این نتیجه رسیده‌اند که باید در سیاست‌های خود حداقل رجوعی به قرآن داشته باشند.

وی گفت: در سیره امام قرآن به عنوان کتاب هدایت شناخته شده بود. ایشان همواره به قرآن مراجعه می‌کردند و در استدلال‌های فکری به آیات قرآن استناد می‌کردند.

تلاوت قرآن؛ پرهیز از عبادت غیر خدا

حشمتی افزود: یکی از مشکلات و چالش‌های که هر مسلمانی با روبه‌روست نوع اعتقاد به توحید و پرهیز از شرک است. این مطلب برای مسلمانان باید خوب باز شود که چگونه می‌توانند از شرک دوری کنند. توحید را در آیات قرآن می‌توان به وضوح مشاهده کرد پرهیز از شرک و «عبادت غیر خدا» در هر صفحه قرآن به خوبی آمده است.

وی در ادامه گفت: امام روزانه قرآن می‌خواندند و در ماه مبارک رمضان به شکل ویژه قرآن تلاوت می‌کردند. ایشان ضمن اینکه تلاوت با تدبیر می‌کردند، فرهنگ قرآنی را در زندگی شخصی خود کاملاً نمودار کردند. ایشان نمونه و الگوی مناسب فردی هستند که در صراط مستقیم حرکت می‌کرد. تنها کسانی می‌توانند اینگونه باشند که زیاد به قرآن مراجعه می‌کنند

معاون قرآن و عترت افزود: زمانی که خرمشهر آزاد شد، امام استناد کردند که «خداوند خرمشهر را آزاد کرد» ما و رزمندگان کاری نکردیم یا انقلاب اسلامی را خدا و وحدت جامعه پیروزی کرده است. زمانی که به قرآن مراجعه می‌کنیم می‌بینیم که این برداشت‌ها ترجمان آیات قرآن کریم در رفتارها و منش امام است.

معاون قرآن و عترت گفت: امام قرآن را در زندگی الگوی خود قرار دادند. تنها کسانی که زیاد مبادرت به خواندن قرآن کند

حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی خسروی:

مهوریت زدایی از قرآن؛ هدف اصلی همایش

حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی خسروی، با اشاره به ضرورت‌های برگزاری همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)، گفت: اعجاز قرآن در احیای آن به واسطه ایجاد معرفت الله است.

حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی خسروی، دبیر همایش بین‌المللی «قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)» اظهار کرد: وقتی نام امام مطرح می‌شود، غالباً ذهن‌ها به سوی یک فرد سیاسی و انقلابی که تاسیس‌کننده نظام جمهوری اسلامی است می‌رود. گویی امام جز قیام علیه استکبار و

استبداد هویت دیگری ندارد. در صورتی که ایجاد انقلاب و تشکیل جمهوری اسلامی گرچه کاری بس عظیم و محیر العقول بود، اما تنها یکی از آثار وجودی امام خمینی (ره) است، نه همه شخصیت و هویت ایشان. و باید دانست امام قبل از آنکه بنیانگذار و رهبر سیاسی یک نظام باشد، محققى توانا و نظریه‌پردازى کم‌نظیر است که حوزه‌های علمیه از زمان شیخ طوسی تاکنون، در رشته‌های فقه، فلسفه، تفسیر، و کلام نظیر آن را کمتر به خود دیده است. این سخن نه از باب اغراق بلکه بیان واقعیتی است که متأسفانه علل گوناگون از جمله عظمت خیره‌کننده نهضتی که او بنا نهاد موجب شده است

کیفیت نزول قرآن کریم، مفهوم اعجاز، مقاصد آیات و روش تفسیر بسیار حائز اهمیت است که عجلالتا مورد گفت‌وگوی ماست.

هدف و مقصد اصلی نزول قرآن معرفت‌الله است

خسروی در مورد اهداف نزول قرآن از دیدگاه حضرت امام گفت: امام خمینی در نوشته‌های خود سؤالات متعددی را در مورد قرآن کریم طرح می‌کند. از جمله اینکه اولاً حقیقت کلام الهی چیست و آیا اندیشه بشر می‌تواند عمق آن را در یابد و ثانیاً هدف از نزول آن چه بوده و ثالثاً وظیفه پیروان قرآن در قبال آن چیست؟

وی افزود: امام در باب اصل و حقیقت قرآن سخنان بدیعی دارد و آن را بر اساس اخبار و احادیث اهل بیت علیهم‌السلام حقیقتی دست‌نیافتنی می‌داند که بیش از هفتاد بار تنزل یافته تا قابل درک برای انسان زمینی باشد و تنها یک هدف اصلی و اساسی دارد که عبارت است از شناساندن خداوند متعال با تمام اسما و صفاتش. امام خمینی سپس با تشریح معانی اسما و صفات یکی از برکات و آثار معرفت‌الله را تهذیب نفوس و تربیت انسان‌ها و تشکیل مدینه فاضله می‌داند. ایشان که از بزرگترین علمای اخلاق و سیر و سلوک است و به پیچ و خم‌های این راه آشنایی کامل دارد، مسیر روشنی را از حقیقت و نزول قرآن گرفته تا چگونگی ارتباط معنوی با آن و شیوه‌های صحیح فهم آن و رسیدن به قله‌های کمال به زیبایی ترسیم می‌کند و معتقد است تنها مسیر هدایت و سعادت انسان‌ها در فهم مقاصد قرآن و عمل به آن است. به اعتقاد امام خمینی، قرآنی که در زبان‌نویسی و زیبا خواندن و زیبا چاپ کردن و احترام ظاهری به آن خلاصه شود، نه تنها کسی را عوض نمی‌کند بلکه خود حجابی است که چه بسا انسان را آنچنان مشغول کند که تا آخر عمر از مقصد اصلی که معرفت‌الله است غافل بماند. امام با تعبیر زیبایی این موضوع را توضیح داده و فرموده است که اگر یک انسان بیمار نسخه پزشک را در قاب گران‌بها و بسیار زیبا قاب بگیرد و هر روز با عشق و لذت به آن نگاه کند و انتظار داشته باشد که از بیماری نجات یابد انتظار بیهوده و باطلی است.

حجت‌الاسلام خسروی در ادامه اظهار کرد: واقعیت هم همین است که با چاپ و نشر قرآن با نفیس‌ترین شکل

که ویژگی‌های علمی ایشان به چشم نیاید. نوآوری‌های امام در علم اصول و علم فقه و علم اخلاق و تربیت و علم کلام بر اهل تحقیق پوشیده نیست اما چنانکه شایسته است در فضای فرهنگی و علمی کشور کمتر مطرح شده و چه بسا برخی دانش‌پژوهان به تصور اینکه همه نظریات امام خمینی صیغه سیاسی دارد در تحقیقات خود کمتر به کتاب‌های علمی ایشان مراجعه می‌نمایند و خود را از نظرات دقیق و راهگشای ایشان محروم می‌کنند.

حجت‌الاسلام خسروی با توضیح بیشتری در این باره گفت: در یک نگاه جامع و کلی به زندگی پربرکت امام خمینی در می‌یابیم که ایشان در صحنه‌های علمی، اجتماعی و سیاسی مراحل مختلفی را سپری کرده‌اند. ایشان در دهه ۲۰ و ۳۰ به‌عنوان یک فیلسوف و عارف بزرگ شناخته می‌شدند. در آن زمان اگر کسانی به اسلام و قرآن اشکال یا حجمه‌ای وارد می‌کردند برای پاسخگویی به شبهات همه نگاه‌ها در حوزه علمیه قم به سوی «حاج آقا روح‌الله» بود. امام در همان دوره کتاب ارزشمند «کشف‌الاسرار» را به استناد آیات قرآنی در پاسخ به شبهات و ایرادهای مخالفان نسبت به اسلام و روحانیت تالیف کردند.

وی در ادامه افزود: در دهه‌های ۴۰ و ۵۰ امام به‌عنوان فقیه و مجتهد تراز اول مطرح بود. در دهه آخر عمر مبارک‌شان بود که رهبری سیاسی امت اسلام را به عهده داشتند. متأسفانه ما فقط همان دهه آخر عمر ایشان را به‌عنوان یک رهبر سیاسی مورد توجه قرار داده‌ایم و به پیش‌زمینه‌ها و پشتوانه‌های علمی که امام از آنها بهره گرفته‌اند، غفلت کرده‌ایم. این همایش برای بازشناسی ابعاد اندیشه‌ای امام در زمینه معارف قرآنی است. لذا می‌توان گفت بیشتر یک همایش علمی و پژوهشی است تا یک همایش ترویجی و تبلیغاتی.

عضو مجمع روحانیون مبارز درباره اهداف برگزاری همایش گفت: علتی که ما را به فکر برگزاری این همایش انداخت، همان نگاه تنگ‌نظرانه به حضرت امام بود که غالباً در رسانه‌های عمومی دنبال می‌شود که تنها ابعاد سیاسی شخصیت امام خمینی برای مخاطبین تبیین و تشریح می‌شود و از تحقیقات عمیق علمی ایشان در حوزه علوم دینی غفلت می‌شود.

بخشی از نظریات علمی ایشان در حوزه علوم قرآنی است. اندیشه‌های خاص و نگاه ویژه ایشان در مورد

اعجاز قرآن که همگان از آوردن مثل آن عاجز و ناتوانند بر می‌شمارند. این تعریفی است که نوعاً در کتب علوم قرآن مطرح می‌شود. اما امام خمینی صراحتاً می‌فرماید اعجاز قرآن نه در الفاظ آن و نه در قوانین کلی برداشت شده از آن می‌باشد بلکه اعجاز قرآن در احیای آن است و اینکه می‌تواند نفوس مرده را با معرفت الله احیا کند، کاری که از هیچیک از گفتارها و نوشتارهای دیگران ساخته نیست و تا ابد از هیچ گوینده و نویسنده‌ای بر نخواهد آمد، و این است معنای اعجاز. و گرنه چه بسا ادیبان و نویسندگانی باشند که ترکیبات کلامی زیبا و فصیح و بلیغ و پر معنایی را بیافرینند که پس از گذشتن قرن‌ها هیچ کس نظیر آن را نیاورده باشد.

وی ادامه داد: امام خمینی قرآن را از این جهت معجزه می‌داند که قادر است مرده روحی را زنده کند مانند معجزه حضرت عیسی که مرده جسمی را زنده می‌کرد. به هر حال افق نگاه امام در باره قرآن بسیار بلند و دیدنی است. متأسفانه در بیان دیدگاه‌های قرآنی امام بسیار کم کار شده است و برگزاری این گونه همایش‌ها می‌تواند تا حدودی جبران کند تا جامعه بفهمد امام خمینی تنها یک انقلابی برپا کننده یک نظام نیست، بلکه علاوه بر آن کار سترگ، یک اسلام‌شناس بزرگ و یک فیلسوف عالی قدر و نوپرداز در مفاهیم اصیل قرآنی است.

مهجوریت زدایی از قرآن هدف اصلی همایش

خسروی در ادامه گفت: در همین راستا معاونت قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری نهادهای مختلف بویژه مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) بر آن شد تا با برگزاری همایشی علمی و پژوهشی حرکتی را در فضای علمی و دینی کشور پدید آورد و با رویکرد جدید گامی در جهت مهجوریت زدایی از قرآن کریم اولاً و مهجوریت زدایی از اندیشه‌های علمی امام ثانیاً بردارد. فراخوان این همایش با اینکه از سوی رسانه‌های فراگیر مورد بی‌مهری قرار گرفت، ولی خوشبختانه در اثر فعالیت مراکز قرآنی تا کنون بیش از ۶۰۰ مقاله از نویسندگان داخلی و نیز ۴۰ عنوان مقاله به زبان‌های روسی، انگلیسی، ترکی، عربی، فرانسوی و هندی در زمینه‌های درخواست شده از محققین خارج کشور دریافت کرده‌ایم که نشان دهنده توجه جهانبان به شناخت قرآن با رویکرد تفسیر امام است. من لازم

و در تیراژهای مختلف هیچ انسان دروغگویی راستگو نمی‌شود. غیبت و تهمت و افترا از بین نمی‌رود. چنانکه حفظ و قرائت آن و خلاصه الفاظ قرآن چه به صورت گفتاری و چه نوشتاری هر قدر هم جذاب و چشمگیر و گوش نواز باشد قادر نیست یک انسان را متحول و یک جامعه را متخلق به اخلاق انسانی کند. اینکه امروز دین‌گریزی در برخی جوانان مد شده چه بسا به خاطر تصور غلط آنها از قرآن است که می‌پندارند قرائت و تبلیغ قرآن باید جامعه را عوض می‌کرد ولی بیش از سه دهه از انقلاب گذشته و تغییر چندانی صورت نگرفته است و بلافاصله نتیجه می‌گیرند پس اشکال در توانایی قرآن است. باید به این عزیزان گفت علت اصلی در مهجوریت قرآن و نشناختن آن و عدم آشنایی با دیدگاه‌های امام خمینی در چگونگی استفاده و تأثیرگذاری آن است و در واقع از یک مسیر انحرافی انتظار رسیدن به مقصد را داشتیم که انتظار بی‌جایی بوده است و به قول معروف «اسلام بذات خود ندارد عیبی، هر عیب که هست از مسلمانی ماست».

وی افزود: جالب است بدانیم که امام خمینی انتقاد شدیدی به همه مفسران دارند و می‌فرمایند اغلب آنچه نوشته‌اند تفسیر نیست. تفسیر به معنای پرده برداشتن از مقصود گوینده یعنی خدای متعال است. آیا مقصود پروردگار از نزول قرآن آشنایی مسلمانان با محسنات ادبی و زیبایی‌های لفظی بوده است؟ آیا تنها نوآوری در تشریح قوانین اجتماعی و اقتصادی و اخلاقی و نظام اجتماعی هدف اصلی است؟ یا مقصود اصلی معرفت الله و ساختن انسان کامل است. اگر تفسیر در این راستا نباشد که بعد از هر آیه و سوره‌ای به جلوه‌ای از معرفت‌الله برسیم و قدمی به سوی تهذیب نفس برداریم، آن تفسیر تفسیر قرآن نیست.

اعجاز قرآن در احیای است

حجت‌الاسلام خسروی با اشاره به اعجاز قرآن در احیای قرآنی، خاطرنشان کرد: شما اگر در باب مفهوم «اعجاز» به کتب علوم قرآنی مراجعه کنید عمدتاً حقیقت اعجاز قرآن را در زیبایی کلمات، صنایع بدیعه، محسنات لفظی و در یک کلام، در فصاحت و بلاغت قرآن می‌دانند و حد اکثر، در قدم بالاتر و عمیق‌تر، نوآوری‌های قرآن کریم را در تشریح قوانین مهم فردی و اجتماعی به عنوان

الف: اهمیت، جایگاه و ویژگی های قرآن در نگاه امام خمینی
 ب: اصول، مبانی و روش تفسیری قرآن از منظر امام خمینی
 ج: انسان در قرآن از نگاه امام خمینی
 د: جایگاه و نقش قرآن در اندیشه نظری امام خمینی
 ه: تجلی قرآن در سیره اجتماعی و سیاسی امام خمینی
 و: اخلاق قرآنی در گفتار و رفتار امام خمینی
 این موضوعات را به فراخوان گذاشتیم و خوشبختانه مورد استقبال نویسندگان و پژوهشگران قرار گرفت.

تاسیس دبیرخانه دائمی همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی(ره)

در برگزاری این همایش همکاری های صمیمانه ای از سوی وزارت علوم، وزارت آموزش و پرورش، دانشگاه آزاد اسلامی، مجمع جهانی اهل بیت(ع)، جامعه المصطفی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و مجمع تقریب بین المذاهب صورت گرفته و از مراکز دیگر هم اعلام شده که آماده مشارکت اند. این استقبال ما را دلگرم کرد که به فکر تداوم همایش به صورت سالیانه و یا دوسالانه باشیم و نیاز جامعه ما نیز همین را اقتضا می کند خصوصا با توجه به ظرفیت عظیمی که در اندیشه های امام به برکت انس با قرآن هست. جایگاه دبیرخانه دائمی در معاونت قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی خواهد بود.

نکته قابل ذکر برای علاقه مندانی که مشتاقند در آینده با مقالات خود ما را در این امر مقدس یاری رسانند این است که هدف ما چنانکه در عنوان همایش آمده است قرآن از دیدگاه امام خمینی(ره) و تجلی آن در سیره و اندیشه این دانشمند و متفکر بزرگ است. بنابر این مقالات ارسالی که صرفا قرآنی بوده و یا در مورد شخصیت حضرت امام بدون توجه به تفکرات قرآنی ایشان باشد خارج از چارچوب و اهداف این همایش خواهد بود.

می دانم در همین جا از این خبرگزاری با برکت (ایکنا) صمیمانه تشکر کنم که بدون هیچ گونه چشمداشتی نهایت همکاری را در بخش بین الملل این همایش به عمل آورده اند.

مشاور موسسه تنظیم و نشر آثار امام گفت: بحث دیگر که به فراخوان گذاشتیم، بحث آرای فقهی حضرت امام است. فقه های ما بیشتر به روایات تمسک می کنند یکی از نوآوری های امام این بود که در فتواهای خود زیاد به قرآن و آیات الاحکام استناد می کردند. مجموعه آیاتی که حضرت امام در مباحث فقهی مورد استناد قرار داده اند بیش از دویست آیه است که در کتابی با هشتصد صفحه تدوین شده و توسط موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی با نام آیات الاحکام چاپ و منتشر شده است.

محورهای همایش در ۶ عنوان کلی

دبیر همایش گفت: برای پیشبرد صحیح و علمی این همایش، سه کمیته تشکیل دادیم؛ یک کمیته علمی به ریاست آیت الله عباسعلی روحانی، رئیس پژوهشگاه امام و انقلاب و یک کمیته بین المللی با مسؤولیت حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدرضا نوراللهیان و یک کمیته اجرایی با مسؤولیت آقای اصغریان. کمیته اجرائی در مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی مستقر شد و کمیته بین المللی در خبرگزاری قرآنی (ایکنا) و کمیته علمی در پژوهشگاه امام و انقلاب اسلامی. کمیته علمی با حضور شخصیت های برجسته علمی از حوزه و دانشگاه که یکی از آنها مرحوم صادق آینهوند بود، تشکیل گردید. این اعضا طی چندین جلسه کاری به اولویت بندی مباحث پرداختند و از بین ده ها عنوان به ۶ عنوان کلی رسیدند که هر کدام زیرمجموعه هایی دارد. این عناوین تقریبا جامع همه مباحثی است که مورد نظر برگزارکنندگان همایش است و جنبه های نظری و عملی که امام از قرآن برای هدایت جامعه، اخلاق و سیاست بهره برداری می کردند را دربرمی گیرد.

دبیر همایش اظهار کرد: در فراخوان همایش ۶ موضوع کلی به همراه ۳۵ موضوع جزئی و ریزعنوان برای تألیف مقاله پیشنهاد داده شد. عناوین کلی عبارتند از:

فعالیت دبیرخانه بین الملل و ستاد خبری همایش در خبرگزاری ایکنا

فعالیت‌های اطلاع‌رسانی کمیته بین الملل همایش نیز در خور توجه است و اطلاع‌رسانی دقیق و برقراری ارتباط با اندیشمندان بزرگ جهان سبب شده است تا بسیاری از دانشمندان و اسلام‌شناسان بزرگ جهان برای ارائه مقاله در دور بعدی این همایش اعلام آمادگی کنند و امید است دبیرخانه بین الملل همایش بین المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره) بتواند به برکت قرآن کریم در سال‌های آینده نیز فعالیتی مستمر و درخور ارائه نماید.

فعالیت ستاد خبری همایش در ایکنا

پس از مشخص شدن شاکله برگزاری همایش در جلسات هماهنگی، ستاد خبری این همایش نیز به آقای حسین الهوردی به نمایندگی از ایکنا واگذار شد. در مدت چند ماه منتهی به

دبیرخانه بین الملل همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره) در تاریخ ۲۸ مرداد سال ۱۳۹۴ در خبرگزاری بین المللی قرآن (ایکنا) شکل گرفت و تهیه مقالات از اندیشمندان جهان با محور قرآن در اندیشه امام خمینی (ره) در راس برنامه‌های این کمیته قرار گرفت.

کمیته بین الملل همایش با اهتمام خانم‌ها مینا حیدری و مریم رجبی، کارشناسان خبره دبیرخانه مستقر در ایکنا، در اندک زمان ممکن توانست ۴۰ مقاله را از اندیشمندان سراسر جهان اخذ نموده و به کمیته علمی همایش جهت داوری ارائه دهد.

دریافت مقالاتی از اندیشمندان بزرگ جهان اسلام نظیر پرفسور عبدالعزیز ساشادینا، استاد دانشگاه ویرجینیا؛ دکتر علی رمضان الاوسی، استاد دانشگاه لندن و پرفسور یحیی بونو، امام‌شناس و استاد دانشگاه از نقاط قوت کمیته بین الملل است.

دریافت ۴۰ مقاله خارجی؛ حاصل تلاش کمیته بین الملل همایش

پس از یک دوره فعالیت کمیته بین الملل و ستاد خبری در ایکننا، حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی خسروی، دبیر همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی(ره) ضمن بازدید از ایکننا و دبیرخانه بین المللی همایش، با حمید صابر فرزام، رئیس سازمان فعالیت های قرآنی و مدیرعامل خبرگزاری ایکننا دیدار کرد و پیرامون هماهنگی های همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی(ره) سخن گفت.

در این دیدار، حمید صابر فرزام، مدیرعامل ایکننا ۴۰ مقاله خارجی را که حاصل پیگیری مستمر کمیته بین الملل مستقر در ایکننا بود، به محمدعلی خسروی تقدیم کرد. این در حالی است که پیش از فعالیت کمیته بین الملل در این خبرگزاری، تنها ۵ مقاله در بخش بین الملل دریافت شده بود. عناوین نویسندگان مقالات به زبان های مختلف از بیش از ۲۳ کشور که توسط دبیرخانه مستقر در ایکننا تهیه شده، در جدول صفحه بعد به تفصیل ذکر شده است.

برگزاری همایش، جریان سازی خبری و انجام ده ها مصاحبه با صاحب نظران آشنا با اندیشه های قرآنی امام خمینی(ره) و نگارش یادداشت های تخصصی در مورد زوایای اندیشه قرآنی حضرت امام(ره) در دستور کار قرار گرفت.

تهیه گزارش خبری از پیش نشست های همایش در شهرهای مختلف کشور، گفت و گو با مسئولان همایش و اطلاع رسانی روند پیشرفت اقدامات مرتبط با آن و تدوین و انتشار ویژه نامه رایحه بخش دیگری از فعالیت های ستاد خبری است که با همکاری همکاران تحریریه خبرگزاری ایکننا به انجام رسید.

هند	مهموری	۲۱
واشنگتن	امام العاصی	۲۲
کویت	ملیحه بهبهانی	۲۳
کویت	صبیحه بهبهانی	۲۴
الجزایر	آقای صالح عوض	۲۵
ترکیه-آنکارا	پرفسور حسین حاتمی	۲۶
تونس	خانم دکتر سهام	۲۷
تونس	خانم منیة العلی	۲۸
چین	آقای وانگ فنگ	۲۹
بنگلادش	مولانا مستقیم بلا	۳۰
فیلیپین	آقای منصور لیما	۳۱
فیلیپین	خانم زینب ژاویر	۳۲
لبنان	آقای سید حسین ابراهیم	۳۳
لبنان	آقای شیخ محمد زراقت	۳۴
سوریه	آقای محمد ادیب یاسر جی	۳۵
سنگال	دکتر بابکر فال	۳۶
هرات	دکتر غلام محمد صادقی	۳۷
هرات	استاد محمد مایار	۳۸
کوزوو	خانم اقبال	۳۹
آمریکا	پرفسور ساشادینا	۴۰

هند	احتشام حسن شمسی	۱
هند	موسی رضا یوسفی	۲
فرانسه	بونو	۳
اندونزی	عمار فوزی	۴
اندونزی	حسین الکاف	۵
اندونزی	خانم لیانا مانیک	۶
تاجیکستان	سعادت	۷
لندن	رمضان الاوسی	۸
لبنان	منی سکریه	۹
روسیه	نوری محمدزاده	۱۰
آذری	محمد بشیراف	۱۱
داغستان	حاجی باقراف	۱۲
هند	محمد وسیم	۱۳
روسیه	میرزایف	۱۴
پاکستان	صاحب ادیس	۱۵
دانمارک	حیدر علی نجیم	۱۶
ایران	السید الحسن ساجد	۱۷
اوگاندا	یوسف منیر ماکون گا	۱۸
روسیه	زهرا کریم اوا	۱۹
کانادا	نصیر رضا زیدی	۲۰

عبدالرضا صادقی:

برگزاری پیش‌همایش در دانشگاه آزاد یزد با ارائه ۲۵ مقاله

۲۲

عبدالرضا صادقی، مدیرکل فعالیت‌های قرآن و عترت دانشگاه از یزد، برگزاری پیش‌همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد خبر داد.

وی با اشاره به ارسال ۷۰ مقاله به پیش‌همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره) در دانشگاه آزاد واحد یزد گفت: از این تعداد ۴۰ مقاله برای ارائه در همایش پذیرفته و ۲۵ مقاله به صورت شفاهی ارائه شد.

صادقی گفت: «موضوعات قرآنی و مبانی تفسیری از دیدگاه حضرت امام (ره)»، «روش‌شناسی تفسیری حضرت امام (ره)»، «تاویلات عرفانی و مبانی آن»، «فهم قرآن و مراتب و موانع آن».

«فهم مقاصد و اهداف متعالی قرآن»، و «آشنایی با اندیشه‌های امام در خصوص مباحث قرآنی» مهم‌ترین موضوعاتی بود که مورد توجه شرکت‌کنندگان و مولفان مقالات این پیش‌همایش قرار گرفته بود.

برگزاری نشست‌های تخصصی تشریح و تبیین فرمایشات قرآنی حضرت امام

مدیرکل قرآن و عترت دانشگاه آزاد اسلامی با اشاره به انتشار سیزدهمین جلد از کتاب تبیین به همت موسسه نشر آثار امام خمینی (ره) گفت: در این جلد از سلسله آثار تبیان، مجموعه فرمایشات حضرت امام خمینی (ره) در خصوص قرآن جمع‌آوری شده است و به منظور آشنایی اساتید دانشگاه آزاد اسلامی با این اثر ارزشمند مراکز دانشگاه آزاد اسلامی در دو استان هرمزگان و یزد اعلام آمادگی کرده‌اند تا نشست‌هایی را به منظور تبیین و تشریح این کتاب و اندیشه‌های حضرت امام در خصوص قرآن برگزار کنند.

افتتاح کتابخانه تخصصی مرکز پژوهش‌های قرآنی امام خمینی در یزد

صادقی گفت: با توجه به نیاز دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد و به ویژه دانشجویان کارشناسی ارشد رشته «اندیشه حضرت امام خمینی (ره)» کتابخانه تخصصی مرکز پژوهش‌های قرآنی امام خمینی روز گذشته در این دانشگاه افتتاح شد.

وی ابراز امیدواری کرد با توجه به ظرفیت‌های خوب دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد این دانشگاه میزبان نشست‌های تخصصی در زمینه تبیین و تشریح اندیشه‌های قرآنی حضرت امام خمینی (ره) باشد.

رشید جعفرپور:

برگزاری ۸ پیش نشست در دانشگاه علوم و معارف قرآن

مسئول پشتیبانی فعالیت‌های دینی و قرآنی وزارت علوم از برگزاری پیش نشست‌های همایش قرآن در سیره و اندیشه امام (ره) با محوریت دانشگاه علوم و معارف قرآن خبر داد و به شرح جزئیات این نشست‌ها پرداخت.

رشید جعفرپور، مسئول پشتیبانی فعالیت‌های دینی و قرآنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، اظهار کرد: برگزاری پیش نشست‌های قرآن در سیره و اندیشه امام (ره) به دانشگاه علوم و معارف قرآن سپرده شد. وی افزود: در مذاکرات ابتدایی از مسئولان این دانشگاه خواستیم که چهار نشست در این باره برگزار کنند که خودشان اعلام آمادگی کردند که با همان هزینه هشت نشست برگزار کنند.

جعفرپور عنوان کرد: نشست «قرآن و امام خمینی (ره) مباحث هرمنوتیک و تفسیر از منظر امام خمینی (ره)» در دانشکده علوم قرآنی ملایر برگزار شد.

وی به برگزاری نشست «مبانی و اصول اندیشه‌های علوم قرآنی امام خمینی (ره)» در میبد اشاره کرد و گفت: نشست «اصول و مبانی و روش تفسیری امام خمینی (ره)» نیز در دانشکده علوم قرآنی مشهد برگزار شد.

جعفرپور اظهار کرد: «مبانی قرآنی وحدت از دیدگاه امام (ره)» نشست دیگری است که آن را دانشکده علوم قرآنی زاهدان برگزار کرد و نشست «اهمیت جایگاه و ویژگی‌های قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» در دانشکده علوم قرآنی شیراز برگزار شد.

وی گفت: نشست بعدی، نشست «تأثیر اندیشه‌های عرفانی امام خمینی (ره) در تفسیر قرآن کریم» است که دانشکده علوم قرآنی کرمانشاه آن را برگزار کرد. همچنین نشست «مبانی تفسیری حضرت امام (ره)» هم در دانشکده علوم قرآنی قم برگزار شد.

مسئول پشتیبانی فعالیت‌های دینی و قرآنی وزارت علوم با اشاره به این که یک نشست در مورد «مبانی اندیشه تفسیری حضرت امام (ره)» را هم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه تقبل کرد، افزود: در دانشکده علوم قرآنی تهران نیز نشست «تبیین مبانی قرآنی نظرات اصولی امام خمینی (ره)» برگزار شد.

وی اظهار کرد: دانشگاه‌های دولتی با دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم همکاری می‌کنند؛ ما دانشگاه علوم و معارف قرآن و دانشکده‌هایش را مبنا قرار داده‌ایم چون رشته‌هایشان قرآنی است، ملاک ما شهرها بوده است مثلاً اینکه در شیراز نشست داشته باشیم و قطعاً بهترین جای آن هم دانشگاه علوم قرآنی بوده است. دانشگاه‌های دیگر هم از طریق اعزام سخنران و استاد همکاری دارند.

حجت الاسلام والمسلمین یزدان پناه:

برگزاری پیش نشست در پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

۲۴

و کلام پژوهشگاه حوزه و دانشگاه به عنوان دبیر علمی در این نشست حضور داشتند.

حجت الاسلام یزدان پناه، مدیر گروه عرفان مجمع عالی حکمت اسلامی در نشست علمی نظریه روح معنا در تفسیر قرآن گفت: این بحث با هدف واکاوی یکی از مسائل مهم در حوزه زبان قرآن و تفسیر برگزار شده و موضوع محوری آن نظریه روح معنا و نقش تفسیری و تأویلی آن است.

وی اظهار کرد: این بحث با هدف واکاوی یکی از مسائل مهم در حوزه زبان قرآن و تفسیر برگزار شده و موضوع محوری آن نظریه روح معنا و نقش تفسیری و تأویلی آن است.

استاد حوزه علمیه قم گفت: علما درباره احکام قرآن عمل به ظاهر را توصیه کرده‌اند، اما در مورد حقایق ماورایی و معارف یا مباحث سلوکی نظراتی مطرح شده است؛ البته زبان عرفی متن و بطنی دارد و عمومی تر است.

وی یادآور شد: علامه طباطبایی در جلد اول المیزان، معانی حقیقی در ساحت‌های متعدد برای یک لفظ را امکان پذیر دانسته است؛ زیرا این فضا، دغدغه کاربر است؛ البته زبان عرفی برای معانی ماورایی است.

مدیر گروه عرفان مجمع عالی حکمت اسلامی افزود: امام خمینی (ره) نیز در کتاب آداب الصلوة، این بحث را به همین شکل مطرح کرده‌اند و ذیل تفسیر سوره حمد آورده‌اند «زبان عرفی امکان گسترش دارد» که معیار بحث امام، تعیین و تعیین نیست؛ بلکه حقیقت و مجاز است.

نشست علمی «امام خمینی (ره) و نظریه روح معنا در تفسیر قرآن» به عنوان پیش نشست همایش بین‌المللی قرآن و امام خمینی (ره) توسط گروه قرآن پژوهی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه با هدف دانش افزایی پژوهشگران و دانشجویان رشته علوم قرآنی و واکاوی یکی از مسائل مهم در حوزه زبان قرآن و تفسیر برگزار شد.

موضوع محوری این نشست، نظریه روح معنا و نقش تفسیری و تأویلی آن بود. حجت الاسلام والمسلمین یدالله یزدان پناه استاد حوزه و دانشگاه به عنوان ارائه کننده و حجت الاسلام والمسلمین علی شیروانی دانشیار گروه فلسفه

میزان و سیله‌ای عام برای سنجش

وی افزود: ایشان فرموده‌اند که روح معنا در الفاظ قرآنی مدنظر است اگر چه شامل لفظ ظاهری و برداشت ظاهری نیز می‌شود. از این رو میزان و سیله‌ای برای سنجش است که هم می‌توان این سنجش را برای فشار خون به کار برد هم برای ایمان هم برای توزین جنس و ...

شیروانی تصریح کرد: براین اساس لفظ میزان اختصاص به یک معنای خاصی ندارد و از سنجش یک جنس تا ایمان و معنویت به کار می‌رود و بهترین مصداق معنوی میزان، ائمه (ع) هستند زیرا اعمال انسان‌ها با آنان ترازو و سنجش می‌شود.

دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه بیان کرد: به تعبیر دیگر این مسئله مشترک معنوی است وقتی در قرآن موازین و میزان می‌آید روح معنا مراد است و آن وقت است که امیرالمومنین (ع) و سیله سنجش می‌شود و ائمه (ع) نیز صراط مستقیم هستند.

امام حسین (ع)؛ نور هدایت

این محقق قرآنی عنوان کرد: وقتی می‌فرمایند «ان الحسین مصباح الهدی و سفينة النجاة» واقعا امام چراغ هدایت است و معنای مجازی آن مراد نیست و نور در اینجا معنای عام می‌یابد و لفظ مصباح اگرچه چراغ است، ولی روح معنا که همان هدایتگری امام حسین (ع) است، مراد نبی مکرم اسلام (ص) از این روایت شریف است.

دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه اظهار کرد: براین اساس وقتی گفته می‌شود «کان عرشه علی الماء» مراد از عرش، معنای تخت ظاهری و حسی که ما در ذهن و در بیرون داریم نیست و موضع کسانی که آن را به معنای ظاهر گرفته‌اند رد می‌شود زیرا برخی افراد ظاهریین که در همه آیات محکم و متشابه قرآن، نظاره را مدنظر قرار می‌دهند مراد از تخت را تخت جسمانی می‌دانند که نعوذ بالله خداوند در قیامت در قالب جسم بر روی این تخت می‌نشینند.

وی ادامه داد: در آیه شریفه «من یاتیکم بماء معین» نیز نباید آب را تنها به معنای ظاهری آب مراد گرفت زیرا براساس دیدگاه معتقدان به توسعه معنا و در نظر گرفتن روح معنا در اینجا باید به همه ابعاد توجه کرد. در این صورت هم شامل آب حسی و مادی است و هم شامل مصادیق مختلفی که می‌تواند داشته باشد و مصداق اتم آن ائمه (ع) هستند.

وی تأکید کرد: در بحث زبان، لازم نیست که واضح اولیه‌ای داشته باشد و همین که عرف از آن معنایش را بفهمد، کافی است؛ بنابراین تبادل و ارتکاز، محور همه مباحث است.

حجت الاسلام یزدان پناه گفت: تمام این مباحث در فضای اصولی است و در فضای متافیزیک بسته نشده است؛ همان گونه که حضرت امام خمینی (ره) و علامه طباطبایی در تحلیل اصولی به امکان گسترش زبان عرفی اذعان کرده‌اند.

امام خمینی (ره) توجه به روح معنا را شاه کلید فهم آیات قرآن می‌دانست

حجت الاسلام والمسلمین علی شیروانی، دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه نیز درباره روح معنا در تفسیر قرآن گفت: امام خمینی در موارد مختلف بحثی را مطرح و آن را به عنوان شاه کلید فهم اسرار و معارف قرآن بیان فرمودند و آن این است که اسماء مختلف برای روح معانی وضع شده‌اند.

دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه با بیان اینکه امام بر اهمیت توجه به این مسئله در فهم قرآن تأکید زیادی دارند، بیان کرد: ایشان در شرح دعای سحر فرموده‌اند که از مهمترین مسایل برای سالک الی الله این است که دلش برای دریافت ارواح معانی باز شود «انشراح صدره لارواح المعانی».

وی ادامه داد: همچنین در مصباح الهدایة در صفحه ۳۹ ایشان بر اهمیت این مطلب تأکید دارند و فرموده‌اند که «ام الالفاظ وضعت لارواح المعانی»؛ یعنی روح معنا شاه کلید معرفت به قرآن کریم است.

شیروانی با بیان اینکه این نوع نگاه به الفاظ و آیات قرآن کریم مخصوص امام نیست و در گذشته نیز سابقه داشته است اظهار کرد: غزالی و قبل از آن صاحب قوت القلوب و ملاصدرا بر این مسئله تأکید کرده‌اند و مطالب امام خمینی هم ناظر به دیدگاه‌های ملاصدرا بیان شده و برآن تأکید کرده‌اند.

این استاد حوزه ادامه داد: مرحوم فیض کاشانی و علامه طباطبایی و از معاصرین کسانی مانند آیت‌الله العظمی جوادی آملی متفقا بر این موضع تأکید کرده و گفته‌اند که مثلاً یک لفظ مانند میزان برای ترازو وضع شده است ولی شکل و قالب ظاهری آن مد نظر نیست.

برگزاری پیش نشست در مدرسه عالی معارف اسلامی گرگان

اخلاق قرآنی از کتاب‌الله
مهجوریت زدایی می‌کند

خسروی با بیان اینکه امام خمینی(ره) همه توان و تلاش خود را صرف مهجوریت زدایی از قرآن کرد، گفت: ایشان با سرنگونی طاغوت که مانع بزرگ در راه عمل به فرامین کتاب الله بود، موفق گردید با تاسیس نظام جمهوری اسلامی ایران، از بخش‌هایی از ابعاد قرآن مهجوریت زدایی کند.

وی ادامه داد: پس از انقلاب اسلامی تعداد حافظان و قاریان قرآن قابل مقایسه با گذشته نیست و بحمدالله تربیت ده‌ها هزار حافظ و قاری قرآن از برکات نهضت امام خمینی(ره) است.

دبیر همایش بین‌المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی(ره) افزود: ولی پس از گذشت سه دهه از انقلاب اسلامی باید گفت هنوز قرآن مهجور است، زیرا قرآن تنها لفظ نیست که با قرائت آن از مهجوریت درآید و یا تنها حروف نیست که با کتابت و انتشار آن از مهجوریتش کاسته شود.

وی تصریح کرد: قرآن از نگاه امام خمینی(ره) حقیقتی زنده است که هدف از نزول آن معرفت الله و تزکیه نفوس است و مادامی که اخلاق قرآنی و اخوت دینی در جامعه نهادینه نشده قرآن همچنان مهجور خواهد ماند.

پیش‌نشست همایش بین‌المللی قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی(ره) به همت مدرسه عالی معارف اسلامی گرگان زیر نظر جامعه المصطفی برگزار شد.

در این نشست، حجت‌الاسلام محمدعلی خسروی، دبیر این همایش، نصیب‌الله حبیب‌الله معاون پژوهشی مدرسه عالی معارف اسلامی گرگان و احمد سعادت نویسنده یکی از مقالات برگزیده در این همایش به سخنرانی پرداختند.

سعادت ادامه داد: در هنگام نزول وحی، به خاطر همسانی زبان، زمان و فرهنگ وحی، مشکلی در فهم آن پیش نمی‌آمد، اما پس از گسترش جهان اسلام و مسلمان شدن اقوام و ملیت‌های مختلف فهم قرآن با دشواری روبرو شد.

وی افزود: امام معتقد است که حقیقت قرآن، کلامی نفسی است و یکی از شئون حضرت احدیت است و این مرتبه به هیچ وجه قابل فهم نیست.

سعادت ادامه داد: امام خمینی (ره) معتقد است که پیامبر این حقیقت را به تدریج نازل کرده و قابل فهم همگان کرده است. وی در پاسخ به این که نظر امام در خصوص زبان قرآن اعتقاد به عرفی و یا مجازی بودن است، گفت: امام معتقد به ترکیبی از این دو است، به نوعی که هم عوام و هم خواص می‌توانند به اندازه فهم خود از قرآن بهره ببرند و زبان قرآن کاملاً عرفی و یا مجازی نیست.

وی ادامه داد: امام خمینی (ره) اساساً فهم و در نتیجه تفسیر قرآن را منوط به درک مقاصد و نیات وحی و شناساندن آن به دیگران می‌داند و چون کتاب خدا کتاب معرف و اخلاق و دعوت به سعادت و کمال است، از این رو مقصود خدای متعال را در این حوزه‌ها باید جست.

سعادت تصریح کرد: شناسنده واقعی مقاصد اصلی وحی پیامبر و اولیا الهی هستند و دیگران به میزان تهذیب نفوس آن را خواهند فهمید، از این رو امام معتقد است که برای فهم قرآن باید به تزکیه نفس پرداخت.

وی در پایان گفت: امام خمینی (ره) موانع تفسیر قرآن را عدم طهارت روح، خودبینی و غرور علمی، حجاب اصطلاحات، جمود بر اقوال، گناه و حب دنیا عنوان کرده است.

خسروی در پایان گفت: برای مهجوریت‌زدایی از قرآن بهترین راه گسترش اخلاق حسنه و ترک ردایل اخلاقی مانند دروغ، تهمت و غیبت و در یک کلام عمل به اخلاقیات قرآنی است.

امام خمینی (ره) معتقد به امکان فهم قرآن بود

نصیب‌الله حبیب‌الله، معاون پژوهشی مدرسه عالی معارف اسلامی گرگان ضمن عرض خیر مقدم به حاضران گفت: در پرتو قرآن می‌توان از جهل رها و به کمال دنیا و آخرت رسید. وی ادامه داد: قرآن تنها اثری است که می‌تواند به سوی راه‌هایی که به سوی خوشبختی واقعی انسان است، رهنمون شود.

وی ادامه داد: کلام امامان معصوم (ع) نیز مبتنی بر قرآن بود. امام خمینی (ره) نیز راه ایشان را ادامه داد و مدام بر استفاده از قرآن توصیه می‌کرد.

حبیب‌الله افزود: به رغم کسانی که معتقد بودند، فهم قرآن برای انسان مقدور نیست، امام خمینی (ره) معتقد بودند که چنین کاری ممکن است و هر کس می‌تواند به اندازه وسع خود از کتاب‌الله بهره‌مند شود.

زبان قرآن و شرایط و موانع فهم آن از دیدگاه امام خمینی (ره) سخنران دیگر این نشست احمد سعادت بود. وی با بیان اینکه زبان قرآن و شرایط و موانع فهم آن از دیدگاه امام خمینی (ره) موضوع مقاله اینجانب بوده است، گفت: امام خمینی پیش از پرداختن به این مساله به سوال بنیادی تری می‌پردازد و آن این است که حقیقت کلام‌الله چیست؟

حجت الاسلام والمسلمین علی غضنفری:

«بررسی مبانی اصولی امام خمینی(ره) در قرآن» در دانشکده علوم و فنون قرآن

۲۸

وی با اشاره به ساده‌زیستی حضرت امام خمینی(ره) به اندیشه سیاسی، مدیریت بحران‌های مختلف و نظم و انضباط ایشان اشاره کرد و به تبیین نگاه امام خمینی پیرامون دانشگاه‌ها پرداخت و گفت: امام پیرامون ساده‌زیستی جدا از اینکه به آن عمل می‌کردند، سخنان زیادی دارد، از جمله اینکه فرمودند: «آن روزی که دولت ما توجه به کاخ پیدا کرد، آن روز است که ما باید فاتحه دولت و ملت را بخوانیم، آن روزی که رییس جمهور ما خدای ناخواسته از خوی کوخ نشینی بیرون برود و به کاخ نشینی توجه کند، آن روز است که انحطاط برای او و همه کسانی که با او تماس دارند پیدا می‌شود، آن روزی که مجلسیان بوی خوی کاخ نشینی پیدا کنند آن روز است که ما باید برای آن کشور فاتحه بخوانیم، ما در طول مشروطیت از این کاخ نشینی خیلی صدمه خوردیم، مجلس‌های ما مملو از کاخ‌نشین‌ها بود.»

مبانی اصولی امام در قرآن

حجت الاسلام علی غضنفری در ادامه به مبانی اصولی امام در قرآن اشاره کرد و افزود: اصول مبتنی بر پایه مبانی عقلی است و در بخش عمده «اصول» عقل صرفا کار دارد و باقی اصول نیز باید حتما یک پایگاه عقلی داشته باشد؛ پایگاه صرفا نقلی در «اصول» کفایت نمی‌کند و به عبارتی این مساله مانند اصول اعتقادی و فروع دین است و حضرت امام خمینی(ره) در بین دیدگاه‌های اصولی به مسائل نقلی به خصوص قرآن کریم نگاه ویژه داشتند.

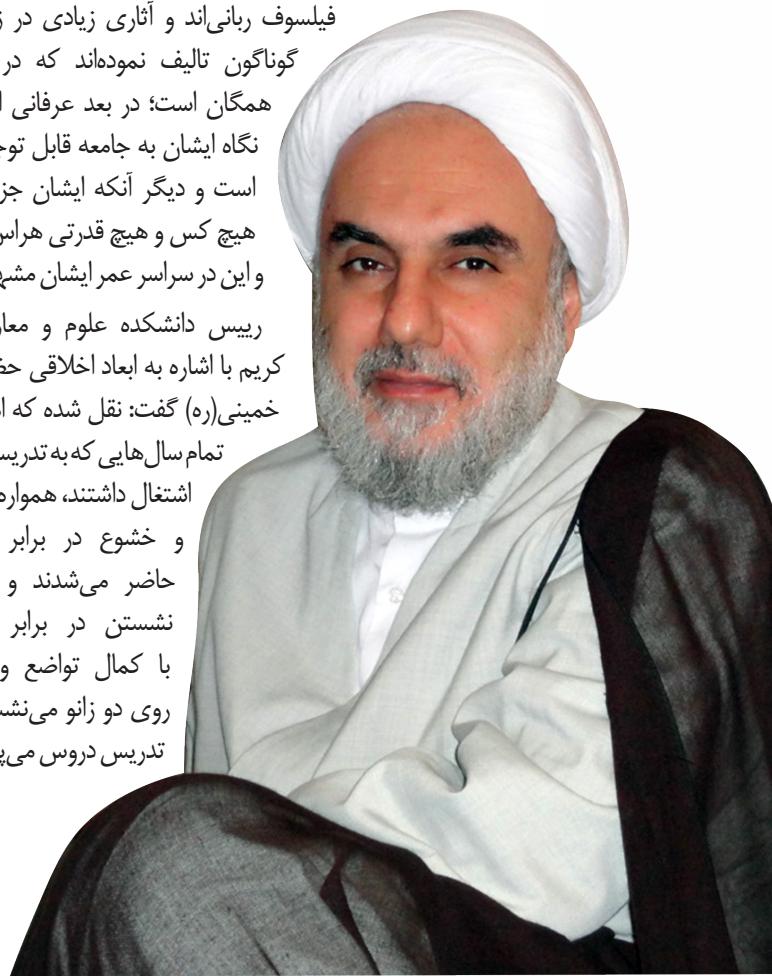
«الفاظ علوم فقه»، «خطابات قرآن»، «حجیت ظواهر قرآنی»، «حجیت خبر واحد»، «تفاوت بین ضرر و ضرار»، «طلاق»، «قضاوت»، «دیدگاه شیعه در خصوص خلافت»، «حقیقت شرعی» و «خطابات قرآنی» از مهم‌ترین مواردی بود که در ادامه این نشست توسط حجج اسلام غضنفری و ردایی مورد بررسی قرار گرفت و نظرات حضرت امام خمینی در ارتباط با این موارد برای دانشجویان و حاضرین تبیین و تشریح شد.

نشست تخصصی «بررسی مبانی اصول امام خمینی(ره) در قرآن» با حضور حجت الاسلام و المسلمین علی غضنفری، رییس دانشکده علوم و فنون قرآن واحد تهران و حجت الاسلام و المسلمین ردایی، عضو هیئت علمی دانشکده شاهد در دانشکده علوم و فنون قرآن کریم تهران برگزار شد.

حجت الاسلام و المسلمین علی غضنفری در ابتدای این نشست با اشاره به درخواست وزارت علوم تحقیقات و فناوری برای برپایی نشست‌های تخصصی پیرامون دیدگاه‌ها و مبانی حضرت امام خمینی(ره) در دانشگاه‌ها، گفت: نشست تخصصی «بررسی مبانی اصول امام خمینی(ره) در قرآن» یکی از این نشست‌هاست که دانشکده علوم و فنون قرآن کریم توفیق برپایی آن را دارد.

وی در ادامه افزود: عظمت علمی امام راحل بر همگان آشکار است و در این ارتباط مطالب زیادی وجود دارد؛ ایشان یک فیلسوف ربانی‌اند و آثاری زیادی در زمینه‌های گوناگون تالیف نموده‌اند که در دسترس همگان است؛ در بعد عرفانی امام راحل نگاه ایشان به جامعه قابل توجه و تأمل است و دیگر آنکه ایشان جز از خدا از هیچ کس و هیچ قدرتی هراس نداشتند و این در سراسر عمر ایشان مشهود است.

رییس دانشکده علوم و معارف قرآن کریم با اشاره به ابعاد اخلاقی حضرت امام خمینی(ره) گفت: نقل شده که امام(ره) در تمام سال‌هایی که به تدریس در حوزه اشتغال داشتند، همواره با خضوع و خشوع در برابر شاگردان حاضر می‌شدند و حتی در نشستن در برابر شاگردان با کمال تواضع و ادب در روی دو زانو می‌نشستند و به تدریس دروس می‌پرداختند.

بازگشت به قرآن در اندیشه امام خمینی (ره)

آیت الله موسوی بجنوردی:

استنباط‌های تحسین بر انگیز امام از قرآن

۳۰

آیت الله موسوی بجنوردی معتقد است نظریه ولایت فقیه امام خمینی برآمده از غور ایشان در آیات قرآن و روایات ائمه اطهار(ع) و استنباط‌های تحسین بر انگیز ایشان است که نمی توان رگه‌هایی از این نظرگاه را در ولایت عرفانی جستجو کرد.

آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی درباره ابعاد اثر گذاری امام خمینی(ره) در دوره معاصر اظهار کرد: امام(ره) فقهی جامع الشرایط بودند که بر قرآن، احادیث و روایات تسلط کافی داشتند. همین مهم باعث شده بود که امام روایات را به مانند یک عرب زبان معنا کنند. این نکته برای من که یک عرب زبان هستم، بسیار شگفت انگیز بود. من متولد نجف هستم و بر زبان عربی تسلط دارم. امام به عنوان یک فقیه، زمانی که می خواستند از آیات برداشت فقهی کنند، آنچنان دقیق و موشکافانه این کار را می کردند که عرب زبان‌ها نیز متعجب می شدند و این مهم از مکارم امام(ره) بود.

وی در ادامه گفت: به نظر من برداشت‌های ایشان از روایات به قدری دقیق است که یک فقیه عرب زبان هم نمی تواند بهتر از ایشان برداشت کند و این نشان دهنده تقوا و قرب ایشان به پروردگار بود.

برداشت عمیق امام(ع) از آیات و روایات

موسوی بجنوردی در خصوص استنباط‌های فقهی امام گفت: در قرآن آیاتی به نام آیات الاحکام وجود دارد؛ همان گونه که آیاتی در خصوص اخلاقیات، اقتصاد و سیاست وجود دارد. فقه امام را باید در نگاه ایشان به آیات الاحکام بررسی کنیم.

وی افزود: امام در استفاده از آیات الاحکام بسیار دقیق بودند، به این معنا که یک فقیه عرب هم به خوبی امام نمی توانست چنین دقیق و موشکافه برداشت کند و این موهبت الهی است. اگر یک عرب زبان به درجه فقاومت رسیده باشد و در قرآن غور کرده باشد، طبیعی است که برداشت‌هایش دقیق باشد، اما یک غیر عرب که عربی زبان مادری اش نیست و عربی را آموخته است بیاید و این گونه از آیات استفاده کند، نشانه نبوغ وی است. امام مانند یک عرب زبان چه بسا بهتر از یک عرب زبان به کنه معنای آیات دست یافت. این مهم را من که در جامعه عرب بزرگ شده‌ام شهادت می دهم.

وی ادامه داد: فهم عربی یک عرب زبان با کسانی که عربی را در کلاس‌های درس آموخته‌اند متفاوت است. من

وی در ادامه افزود: یکی از مسائل مهمی که امام در احراز ولی فقیه مطرح می کردند، «مقبولیت» ولی فقیه است. به این معنا که جامعه اسلامی فقیه را به عنوان رهبر قبول داشته باشند. امام بعد از آن که به تهران آمدند، تمام ایران از شمال تا جنوب از شرق تا غرب همه می گفتند «حزب فقط حزب الله رهبر فقط روح الله». امام در بهشت زهرا با صراحت گفتند من دولت تعیین می کنم. من به پشتوانه ملت در دهن دولت می زنم، نه اینکه به عنوان یک فرد دولت تعیین می کنم، بلکه من به پشتگرمی مردم دولت تعیین می کنم. این عبارت یعنی اگر مردم همراه من نباشند، کاری نمی توانم پیش ببرم. این مقبولیت هم تنها در ایران خلاصه نمی شد. غیرایرانی ها و شیعه نشین های لبنان همه امام را قبول داشتند. اساسا «حزب الله» لبنان بر مبنای تفکر امام شکل گرفت.

فقه سیاسی همان اسلام است

موسوی بجنوردی تصریح کرد: این فقه سیاسی که از آن سخن گفته می شود، چیزی غیر از اسلام نیست. بعد از اینکه مردم ایران اصل ولایت فقیه را پذیرفتند و حکومت بر مبنای احکام اسلامی را پذیرفتند، این اصل جزء یکی اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی تصویب شد. البته این به معنای حکومت دیکتاتوری نیست. حکومت اسلامی ما متکی بر آرای ملت است. وقتی ملت اصل ولایت فقیه را پذیرفتند و در قانون اساسی تصویب شد، دیگر با دیکتاتوری همخوانی ندارد. ما در ایران دیکتاتوری نداریم. عالی ترین منصب در کشور ولی فقیه است که بر مبنای آرای ملت پدید آمده است. اینگونه نیست که امام را بر مردم تحمیل کرده باشند. همین مهم باعث شده است که با قاطعیت بگوییم دموکراتیک ترین نظام حکومتی «حکومت اسلامی ایران» است که متکی بر آری ملت بنا شده است. از ابتدا قانون اساسی جمهوری اسلامی مبتنی بر دموکراسی و آرای مردم بنا شده است. نظام حکومتی ما به مانند آمریکا و انگلیس بر پایه حزب نیست که یک حزب بیاید و دیگری کنار گذاشته شود. جمهوری اسلامی ایران متکی به آرای ملت است و با آرای ملت به کار خود ادامه می دهد و این مهم از ابداعات و میراث امام است که این نظام مقدس را بنا نهاده است و امیدوارم این نظام تا ظهور امام زمان (عج) ادامه پیدا کند.

برداشت های امام از آیات الاحکام را بهتر درک کردم و می فهمیدم چقدر ایشان زیبا معنا می کردند. از آنجایی که امام انس زیادی با قرآن داشتند و قرآن زیاد می خواندند توانستند به این درجه از کمال برسند.

موسوی بجنوردی همچنین اظهار کرد: شما فردی را در نظر بگیرید که از اروپا به نجف، قم یا یکی از مراکز حوزه علمیه می آید. درست که آن فرد زحمت زیادی می کشد و مطالبی یاد می گیرد، ولی کمتر پیش می آید که از طلبه های آن شهرها پیشی بگیرد. ممکن است عکس این مسئله هم محقق شود و آن فرد به گونه ای به حقایق برسد که افرادی که آنجا زندگی می کنند نتوانند به این حقایق دست پیدا کنند و این عنایت الهی بود که خداوند به امام عنایت کرد. طبیعتا هر بنده ای قرب و اعتقاد به توحید در وی بیشتر باشد و باورهای دینی اش بیشتر باشد بهتر حقایق الهی، روایات نبوی و ائمه اطهار را درک می کند.

مقبولیت امام در بین همه شیعیان

رئیس دانشکده الهیات اسلامی در خصوص فقه سیاسی امام خمینی (ره) گفت: متأسفانه عده ای بر این اعتقاد پافشاری می کنند که ولایت فقیهی که امام قائل به آن بود، عمدتا از عرفان اتخاذ شده است، اما من باید همین جا بگویم که این تهمت بزرگی است. بله درست است امام بزرگ ترین عارف عصر خود بودند، ولی ولایت فقیه که ایشان به آن قائل بودند، ارتباطی با عرفان نداشت. امام با استناد به آیات و روایات به این نظر رسیدند. امام حرف دیگری غیر از آیات و روایات نمی زدند.

در ضمن، دین اسلام فراگیر است و برای کل بشریت آمده است و مقام خاتمیت دارد. چگونه می شود برای چنین دینی نظام حکومتی متصور نشد؟ مگر می توان برای دینی که در همه شؤون حرف برای گفتن دارد، برای سیاست سخنی نگفته باشد.

در ضمن امام به حکم عقل هم استدلال می کردند کسی که در راس قدرت قرار می گیرد، باید بتواند کشور را اداره کند. مگر می شود برای کسی که جامعه اسلامی را اداره می کند، ولایت قائل نشد؟ پس امام هم به حکم عقل و هم به حکم آیات و روایات بر بدیهی بودن ولایت فقیه صحه می گذارند و ولایت فقیه را یک امر ضروری می دانند؛ البته فقیهی که آگاهی نسبت به اقتضائات روز دارد و عادل است.

حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا حشمتی:

سیمای انسان قرآنی در آینه گفتار و رفتار امام خمینی

رسیدن به مرحله متقین به قدری سخت و دست نیافتنی است که اهل معرفت نظیر همام طاقت شنیدن اوصاف آن را نداشته و با شنیدن مقامات و جایگاه آنان جان می‌بازند. در عالم انسان‌ها تعداد کمی هستند که دارای توانایی دست‌یابی به مقام متقین با شرحی که حضرت امیر(ع) مطرح کرده‌اند می‌باشند. فرد اکمل و اتم آن هم وجود مبارک خود امیرالمؤمنین(ع) است.

فرازهایی از این خطبه به نحوه تلاوت قرآن اختصاص دارد که در حقیقت تلاوت همراه با تدبیر را شامل می‌شود. امیرالمؤمنین(ع) می‌فرماید: متقین وقتی بخوانند قرآن را تلاوت کنند به عنوان درمان دردها به آن مراجعه می‌کنند و انتظار شفا دارند. این عبارت اشاره دارد به این آیه کریمه که می‌فرماید: «وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا.» (الاسراء ۸۲)

متأسفانه اغلب مردم که قرآن را تلاوت می‌کنند، چندان توجهی به این معنا ندارند. زیرا برخی قرآن را به نیت ثواب تلاوت می‌کنند و عده‌ای به انگیزه درک یک مطلب جدید علمی به این کار مبادرت می‌ورزند. اما جویندگان شفا معتقدند که آیات قرآن کریم حقایق زنده‌ای هستند که هر لحظه از جانب خدای حی و قیوم به قلب می‌رسد و در صورت استعداد، امراض مختلف نفسانی و اجتماعی را شفای بخشند.

آنچه این نوشته به دنبال آن است الگوپذیری از تلاوت‌های مکرر روزانه و زمانمند حضرت امام خمینی(ره) و دریافت هدف و انگیزه ایشان از این تلاوت‌های مکرر و روزانه است. تلاوت‌هایی که به ویژه در ماه مبارک رمضان به اوج خود می‌رسید و همانطور که شاهد بودیم حضرت امام با تعطیلی بسیاری ملاقات‌ها و فعالیت‌های اجتماعی بیش از همه به تلاوت قرآن می‌پرداخت و گاه تا چندین ختم قرآن حاصل آن بود.

«امام بعد از نماز شب قرآن می‌خواندند تا هنگام نماز صبح. پس از نماز صبح نیز قرآن می‌خواندند. ایشان در هر فرصتی که بین کارها فراغت داشتند بین کار، قرآن قرائت می‌کردند و روزانه هشت مرتبه قرآن می‌خواندند.

اندیشه و سیره عملی امام خمینی حکایت از آن دارد که ایشان به جد معتقد بودند انس با قرآن کریم بهترین و نزدیکترین راه وصول به مقام انسان کامل است. پیش از ورود در بحث، با کلامی نورانی از امیرالمؤمنین(ع) که در ارتباط با نقش قرآن در شفای بیماری‌هاست سخن را آغاز می‌کنیم. آن حضرت در خطبه معروف به خطبه همام در باره قرآن می‌فرماید:

اهل تقوا مردمی هستند که در دل شب همواره برپای ایستاده‌اند و قرآن را با تدبیر و شیوه‌ای نیکو تلاوت می‌کنند. با دلی اندوهگین از تلاوت کلام خدا، داروی درد خود را از قرآن خواستار می‌شوند. هر گاه به آیه‌ای برسند که در آن تشویق باشد دل در آن می‌بندند و روانشان از سر شوق بدان چشم می‌دوزد و می‌پندارند که آن نعمت در پیش دیدگانشان رخ می‌نماید. و چون به آیه‌ای رسیدند که در آن بیم داده باشد و وعید خداوند در آن باشد، با گوش دل آن را می‌شنوند و گمان می‌دارند که بانک لهیب آتش است که در گوششان طنین انداز است در این حال در پیشگاه خداوند قامت خم می‌کنند و جبین بر خاک می‌سایند و از او رهایی خویش را از آتش دوزخ خواستار می‌شوند.

خطبه همام که اوصاف متقین را برشمرده است از عمیق‌ترین و رساترین خطبه‌های امیرالمؤمنین(ع) است که ملاک و معیاری خواهد بود برای اینکه هر کسی خود را از تقوا پیشگان به حساب نیاورد.

باطل چه در الهیات، اصول دین و قضا و قدر و یکی اخلاق مذمومه که قرآن برای هر دو شفاء است. زیرا با بیان تفصیلی در توحید و نبوت و معاد گروه اول را، و با بیان اخلاق فاضله گروه دوم را شفا می‌دهد و قرائت قرآن مشتمل بر ذکر خداوند و تعظیم ملائکه و کوچک شمردن دشمنان دین و شیاطین است و رحمت هم نوعی برکت و نعمت است برای مؤمن.

اینکه در این آیه ابتدا شفاء و سپس رحمت آورده شده است، شاید نظر بر این باشد که باید اول دل از امراض، شک‌ها و شرک‌ها پاک شود، آنگاه انسان مورد رحمت واقع شود. تفسیر نورالثقلین (ج ۳، صفحه ۲۱۴) به نقل از حدیث نبوی (ص) چنین آورده است: قرآن هر کس را شفا ندهد، خدا او را شفا نمی‌دهد. من لم یشفأه القرآن فلا شفاء له.

تفسیر درالمنثور (جلد ۴ صفحه ۱۹۹) شفاء را در شنیدن قرآن می‌داند و می‌گوید: وقتی مؤمن قرآن را بشنود از آن منفعت خواهد برد و قرآن او را از وسوسه‌ها حفظ خواهد کرد.

تفسیر الکشف و البیان عن تفسیر القرآن در جلد ۶ صفحه ۱۲۸ چنین آورده است: قرآن برای مؤمن از گمراهی و جهل و نادانی که ممکن است گرفتارش شود و او را به شبهه بیاندازد شفاست و او را از حیرت و ضلالت به راه راست هدایت می‌کند.

شفاء گفته شده است به دلیل اینکه به سبب تلاوت یک نوع آرامش و امنیت در قرآن هست که آدمی از وسوسه و حیرانی نجات پیدا می‌کند.

به سبب تلاوت یک نوع آرامش خاطر و رضایت حضرت حق را به دست می‌آورد و هم‌چنین رضایت‌مندی از زندگی را حاصل می‌کند، زیرا وسوسه، شک و حیرانی بیماری‌های روحی هستند.

هم‌چنین آفات و امراضی در آگاهی و تفکر انسان پیش می‌آید که عقل را از تفکر آزاد باز می‌دارد و به تعصب و جهل می‌کشاند. قرآن شفاست زیرا عقل را از بیماری تعصب و جهل و جمود رهایی می‌بخشد.

در تفسیر نور (جلد ۵ صفحه ۱۱۰) از نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶ نقل می‌کند: فان القرآن شفاء من اکبر داء و هو الکفر و النفاق و الغی و الضلال.

مجدداً جمله نورانی امیرالمؤمنین در خطبه همام را در اوصاف متقین مرور می‌کنیم که فرمودند: «متقین قرآن را با تدبیر و شیوه‌ای نیکو تلاوت می‌کنند. با دلی آندوهگین از تلاوت کلام خدا، داروی درد خود را از قرآن خواستار می‌شوند.»

در سیره امام خمینی، تلاوت آیات الهی و اهتمام به آن

امام ماهی یک مرتبه قرآن را تمام می‌کردند.

امام در ماه رمضان هر روز ده جزء قرآن می‌خواندند. یعنی هر سه روز یک مرتبه قرآن را ختم می‌کردند بعضی برادران خوشحال بودند که دو دوره قرآن را در این ماه خوانده‌اند، ولی بعد متوجه می‌شدند امام ده یا یازده دور قرآن را در طول این ماه شریف خوانده‌اند.

امام در ماه مبارک رمضان بسیار با قرآن مأنوس بودند. من یاد ندارم که در این ماه شریف خصوصاً در ماه رمضان آخر عمرشان که اوایل سال ۶۸ بود به محضر ایشان مشرف شوم و ایشان را جز در حالت قرآن خواندن ببینم. هر وقت که کاری پیش می‌آمد و به محضرشان می‌رسیدم می‌دیدم مشغول تلاوت قرآن مجید هستند.»

این همه دقت و توجه عمیق به تلاوت قرآن مجید و بهره‌برداری از معانی و مضامین آیات الهی، در جای جای کلمات و گفته‌های نورانی امام نشان می‌دهد که حضرت امام گرچه قرآن را به انگیزه شوق نامه محبوب قرائت می‌کردند اما در عین حال شفای دردهای روحی و اجتماعی را هم در آن جستجو می‌کردند.

«از قرآن شریف فقط شفای امراض جسمانی را طلب نمی‌کند، بلکه عمده مقصد را شفای امراض روحانی که مقصد قرآن است قرار می‌دهد. قرآن برای شفای امراض جسمی نازل نشده، گرچه شفای امراض جسمی به او حاصل شود؛ چنانچه انبیاء (ع) نیز برای شفای جسمانی نیامده بودند گرچه شفا می‌دادند؛ آنها اطباء نفوس و شفا دهندگان قلوب و ارواحند.»

شفاء در تفاسیر

برای آگاهی بیشتر از معانی و مصادیق شفاء نظر برخی از مفسرین را نقل می‌کنیم: تفسیر مجمع البیان (ذیل آیه ۸۲ / اسراء) می‌گوید: شفاء یعنی اینکه کوری، نادانی و سرگردانی از شک را از بین می‌برد. یا اینکه از جهت نظم و فصاحتی که قرآن دارد شک و تردید را از بین می‌برد. یا اینکه، قرائت آن بسیاری از مریضی‌ها و مضار را دفع می‌کند. یا اینکه با ادله توحید و عدل و با حکمت‌های خود انسان را به خیر و صلاح دعوت می‌کند که موجب شفاء برای مردم در دنیا و آخرت خواهد بود.

تفسیر کبیر فخر رازی (مفاتیح الغیب، جلد ۲۱ صفحه ۳۹۰) می‌گوید: شفاء قرآن هم در امراض روحانی است و هم در امراض جسمانی. امراض روحانی هم دو قسمند، یکی اعتقادات

از اهمیت خاصی برخوردار است. خانم دباغ در خاطراتش می‌گوید:

«وقتی غذای امام را داخل اتاق می‌بردم وارد اتاق که می‌شدم می‌دیدم قرآن را باز کرده‌اند و مشغول قرائت قرآن هستند، مدتی این مسئله (کثرت قرائت قرآن) ذهنم را مشغول کرده بود تا اینکه روزی به امام عرض کردم: حاج آقا شما سراپای وجودتان قرآن عملی است دیگر چرا اینقدر قرآن می‌خوانید؟ امام مکشی کردند و فرمودند: هر کس بخواند از آدمیت سر در بیاورد و آدم بشود باید دائم قرآن بخواند.»

اصرار بر تلاوت مکرر حتی در روزهای پایانی عمر در اتاق کوچک بیمارستان قلب جماران گواهی می‌دهد که در اوقاتی که امام مختصر حالی داشتند تحت درمان پزشکان و با سرم در دست به تلاوت قرآن می‌پرداختند. از بیانات امام خمینی در اینکه قرآن به منزله شفا و دارو است می‌توان موارد زیادی را برشمرد.

مطمئناً در همه لحظات سخت زندگی، در دستگیری‌ها، در تبعیدها، در مبارزات، در قم، در مظلومیت نجف، در روزهای بحرانی انقلاب، در ۲۱ بهمن، در زمان شهادت یاران نزدیک، در روزهای عملیات، امام بر اساس حدیث شریف پیامبر اکرم (ص)، در هنگامه فتنه‌های تاریک به قرآن پناه می‌برده است. آرامش امام در زمان شهادت حاج آقا مصطفی برگرفته از رجوع به قرآن است. آیت‌الله خاتم‌یزدی در خاطراتشان می‌گویند:

«در نجف معروف بود امام روزی دو جزء قرآن می‌خواندند. ایشان صبح‌ها و عصرها و هروقت که بیکار می‌شدند قرآن می‌خواندند و مأنوس با قرآن بودند. اینطور نبود که حالا که در کار مبارزه هستند قرآن را کنار بگذارند.»

علماء و مراجع زیادی اهتمام کافی به قرآن داشته‌اند و در تلاوت و تفسیر قرآن مشهور هستند اما تفاوت در این است که برای درمان دردهای خود آیا به قرآن مراجعه می‌کنند یا خیر؟

تفاوت این است که در زمان تلاوت آیا این کلام را شفاء برای اصلاح نفس می‌دانند؟

«آیت‌الله شاه‌آبادی می‌فرمودند مواظبت به آیات شریفه، آیه ۱۸ تا آخر سوره مبارکه حشر، با تدبیر در معنی آنها در تعقیب نمازها خصوصاً در اواخر شب که قلب فارغ‌البال است، خیلی مؤثر است در اصلاح نفس.»

ظهور گونه‌های مختلف شرک در رفتارهای انسان

اموری از قبیل: توکل به غیر خدا در امور، انتظار کمک و مساعدت از غیر، کرنش کردن در برابر انسانها، انتظار رزق و روزی از انسانها، دل بستن به اسباب و علل مادی، تملق، ریا در همه کارها به ویژه در عبادات که می‌بایست خالصانه برای خداوند انجام شود، نشانه‌ای از شرک را به همراه دارند. اصرار قرآن کریم بر پرستش خداوند فقط مختص به دعوت کفار و مشرکین و جامعه مکه نبوده است بلکه فرعون‌ها در همه دوره‌ها هستند و قارون‌ها حضور دارند و همواره افرادی وجود دارند که برای مردم گوساله‌هایی بسازند که مردم را از وحی جدا نمایند.

امام خمینی (ع) در حدیث دوم چهل حدیث ذیل روایتی از امام صادق (ع) این گونه درباره شرک سخن می‌گوید: «قال ابو عبدالله (ع): کل رياء شرک انه من يعمل للناس کان ثوابه علی الناس و من عمل لله کان ثوابه علی الله.»

یعنی هر ربایی شرک است، همانا کسی که کار کند برای مردم، می‌باشد ثواب او بر مردم، و کسی که عمل کند برای خدا، می‌باشد ثواب او بر خدا.

ریا عبارت از نشان دادن و وانمود کردن چیزی از اعمال حسنه یا خصال پسندیده یا عقاید حقه است به مردم، برای منزلت پیدا کردن در قلوب آنها و اشتها پیدا کردن پیش آنها به خوبی و صحت و امانت و دیانت بدون قصد صحیح الهی. (شرح چهل حدیث ص ۳۵)

امام خمینی در ذیل این حدیث و احادیث دیگر شکل‌های مختلف شرک را برمی‌شمارد و ریا را نوعی شرک می‌داند و در فرازی از این حدیث بسیار دقیق پرده از شرک برمی‌دارد.

ایشان به عنوان مصداق و نمونه مصیبت شرک و ریا را برای اهل جماعت و جمعه بیشتر می‌داند تا افراد عادی جامعه. مثلاً برای اهل مسجد می‌گوید: شیطان برای امام جماعت یک نقشه می‌کشد. برای صف اولی‌ها و برای اهل جماعت و برای آنانکه وارد مسجد می‌شوند و به جماعت نمی‌ایستند یک برنامه دارد.

برای امام جماعت، اگر مسجد شلوغ باشد امام جماعت به نحوی تدین و ایمان خود را بروز می‌دهد و عمری عبادت ربایی برای خود ذخیره می‌کند.

اگر مسجد خلوت باشد خود را اهل زهد دانسته که مردم برایش مطرح نیستند و او تارک دنیاست. هر شب با ورود

تکامل در پرتو هدایت قرآن

ثمره تلاوت‌های مکرر امام خمینی و توجه به آیات الهی مواردی بوده است که می‌بایست در زندگی امام آن را جستجو کرد. طمأنینه و آرامش حاصل از زندگی ایشان به همراه زهد و تقوایی که در رفتار شخصی و اجتماعی مشاهده می‌شد حاصل تأثیر نقش قرآن در شخصیت فردی و اجتماعی امام است.

با استفاده از دیدگاه مفسرین ذیل آیه ۸۲ سوره اسراء و بیان امیرالمؤمنین (ع) در خطبه همامی توان برخی از آثار تلاوت قرآن را اینگونه بیان کرد:

۱- شناخت توحید و معرفت به خداوند تبارک و تعالی و پرهیز از شرک، نفاق و ریا

۲- رسیدن به یک نظام فکری با چارچوبی استوار که در آن تحجر و خرافه و تعصب و جهل وجود ندارد.

۳- تهذیب و تزکیه از رذایل اخلاقی و وسوسه‌های نفسانی

۴- رسیدن به مقام بنده صالح خدا و در محضر خدا بودن اینک به توضیح اجمالی از موارد چهارگانه فوق با ذکر نمونه‌هایی از سیره و اندیشه امام خمینی (ره) می‌پردازیم:

۱- شناخت توحید و پرهیز از شرک

از اسرار قرآن کریم این است که موضوع توحید و توجه به خداوند به عنوان زیر بنای تفکر موحد شمرده شده است و موضوع دعوت به توحید و دوری از شرک اساس آن را تشکیل می‌دهد. شاید علت آن همه تأکید قرآن برای این بوده که آدمی که به حواس ظاهری خو کرده است، به اندک غفلتی برای خود گوساله سامری را خلق می‌کند و از عبادت خداوند غافل می‌شود. به عبارت دیگر شریک قرار دادن برای خداوند در زندگی آدمی ساری و جاری است. و شرک بسیار خفی در اعتقادات و رفتار آدمیان وجود دارد. اعتقاد به خداوند به قدری مهم است که به پیامبر (ص) خطاب می‌شود. که در جنگ بدر این تو نبودی که پیروز شدی «و ما رمیت اذ رمیت و لکن الله رمی» بلکه کار خدا بود. برحسب روایات لشکر شرک مخفیانه تمام عبادات را نشانه می‌گیرد، تا به شکلی اخلاص در عبادت را از بین ببرد. در روایتی از امام صادق (ع) در اصول کافی (جلد ۴ صفحه ۱۱۵) آمده است که «اگر انسانی خدای یکتا را پرستش کند، نماز به پا دارد، زکات بدهد، حج برود و روزه بگیرد ولی سپس به چیزی که خداوند خلق کرده اعتراض کند که چرا این گونه نساختی؟ حتی در دل خود اعتراض کند شرک می‌شود». سپس آیه ۶۵ سوره نساء را تلاوت فرمود.

فردی از تجار و مشاهیر یک نوع نماز می خواند.

برای صف اولی ها نوعی برتری و لیاقت آنها را بیچاره می کند. برای بقیه اهل جماعت؛ بدگویی از صف اولیها که ما خوب هستیم که اهل ریا نیستیم برای کسانی که فرادی اقامه می کنند علاوه بر زهد ساختگی قضاوت درباره امام جماعت و اهل جماعت که همگی فاسد هستند و من که نماز را فرادی می خوانم به دور از گناه هستیم.

امام خمینی به مانند یک کارشناس دقیق تمام زوایای تظاهر و ریا را کشف کرده و خود را از این مهلکه ها دور ساخته است. در سیره عملی امام این رفتار کاملاً مشهود است. نقل می کنند امام در خلوت همواره مشغول ذکر بوده است اما در ملاقات ها و دیدارها کسی ندید که ایشان تسبیح به دست مشغول ذکر باشد.

«امام در حالی که فردی متعبد و شب زنده دار بودند ولی از تظاهر به تقدس و تقوا در انظار مردم فوق العاده بیزار بودند. در طول عمرشان دیده نشد در انظار مردم تسبیح بدست بگیرند و ذکر بگویند. ایشان در حالی که مردی زاهد و وارسته بودند و هرگز دل به دنیا نبسته بودند، سعی می کردند که از نظر لباس و وضع ظاهری در سطح مطلوبی باشند و از پوشیدن لباسهای کهنه و پاره و یا لباسهای کم قیمت اجتناب می ورزیدند.»

۲- رسیدن به سلامت فکری

امام خمینی (ره) در زمینه بهره برداری از کلام الله مجید جهت رسیدن به سلامت فکری می فرماید:

« مقصد قرآن، چنانچه خود آن صحیفه نورانیه می فرماید: هدایت به سبیل سلامت است و اخراج از همه مراتب ظلمات است به عالم نور؛ و هدایت به طریق مستقیم است، باید انسان به تفکر در آیات شریفه مراتب سلامت را از مرتبه دانیه آن، که راجع به قوای ملکیه است، تا منتهی النهایت آن، که حقیقت قلب سلیم است به دست آورد؛ و سلامت قوای ملکیه و ملکوتیه گم شده قاری قرآن باشد، که در این کتاب آسمانی این گمشده موجود است و باید با تفکر استخراج آن کند.

هیچ جا بهتر از قرآن نیست. هیچ مکتبی بالاتر از قرآن نیست. این قرآن است که هدایت می کند ما را به مقاصد عالیهای که در باطن ذاتمان توجه به او هست و خودمان نمی دانیم.»

کسانی که موفق شوند آیات الهی را با تدبیر تلاوت کنند و جهت شفا به آیات الهی مراجعه نمایند و بر اساس آیه شریفه ۱۲۱ سوره بقره «الذین اتیناهم الكتاب یتلونه حق تلاوته

اولئك یؤمنون به.» حق تلاوت را ادا نمایند. از یک نظام فکری برخوردار می شوند که نه اهل افراط و تفریط هستند و نه اهل خرافات می شوند. نه متحجر هستند و نه خرافی. بلکه سیمای مؤمن واقعی در رفتار آنها آشکار می شود.

امام خمینی با انتخاب اساتید برجسته حوزه از جهت علمی رشد یافته و بر مباحث عقلی و نقلی و علم فقه و رجال و حدیث تسلط پیدا می کند. این علوم او را سیراب نمی سازد. سالها در صدد پیدا کردن گمشده است تا بالاخره گمشده خود را نزد مرحوم آیت الله شاه آبادی می یابد. برای تلمذ به نزد استاد می رود. و با پیگیری بالاخره موفق می شود که ابتدا فلسفه و در نهایت عرفان را سالها از محضر این استاد بهره گیرد.

دقت در آیات الهی و مطالعه در سیره اهل بیت (علیهم السلام) با تکیه بر آموزه های این استاد از امام خمینی (ره) شخصیتی می سازد که اندیشه ای ناب دارد و از انحرافات ذهنی به دور است.

آثار مکتوب امام خمینی و سخنان او همگی بر محور توحید بنا گردیده است.

اساس نگرش امام خمینی توحید کلمه و کلمه توحید است و بسیاری از انحرافات جامعه بشری را دوری از الوهیت می داند. از جمله در ماندگارترین اثر ایشان یعنی چهل حدیث اگر درباره غیبت و ریا و حسد صحبت می کند همگی آنها را به شرک و دوری از خدا پیوند می زند. از نگاه امام خمینی یک نفر موحد به خود اجازه نمی دهد که غیبت کسی را بکند و فردی که مردم از دست و زبان او در اذیت هستند نمی تواند مسلمان واقعی باشد.

۳- تهذیب نفس و پرهیز از ردایل نفسانی

حضرت امام در باره قرآن می فرماید:

«از مقاصد و مطالب آن، دعوت به تهذیب نفوس و تطهیر بواطن از ارجاس طبیعت و تحصیل سعادت و بالجمله، کیفیت سیر و سلوک الی الله است؛ و این مطلب شریف به دو شعبه مهمه منقسم است: یکی تقوا به جمیع مراتب آن، که مندرج در آن است تقوا از غیر حق و اعراض مطلق از ماسوی الله؛ و دیگر، ایمان به تمام مراتب و شئون که در آن مندرج است اقبال به حق و رجوع و انابه به آن ذات مقدس؛ و این از مقاصد مهمه این کتاب شریف است که اکثر مطالب آن بلاواسطه یا مع الواسطه به این مقصد رجوع کند.»

امام خمینی (ره) از سال های آغازین طلبگی می کوشد با انجام واجبات و پرهیز از محرّمات جوانی خود را در دوری از گناه سپری کند. با ورود به حوزه علمیه قم و با انتخاب اساتید

است. این ترجمان حال کسی است که درباره او می توان گفت: «یا ایتها النفس المطمئنه ارجعی الی ربک راضیه مرضیه» و این درباره مردی است که می توان گفت: «من المومنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه» و بسیاری از آیات الهی را می توان تلاوت کرد و مصداق آن را امام خمینی دانست. سیره او «الذین یذکرون الله قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم» بوده است که یقیناً با زبان و قلب شهادت می داده است که «رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلاً» و وقتی خود را به عنوان رهبر انقلاب اسلامی می دید این آیات را تلاوت می کرد که «و ما رمیت اذ رمیت و لکن الله رمی».

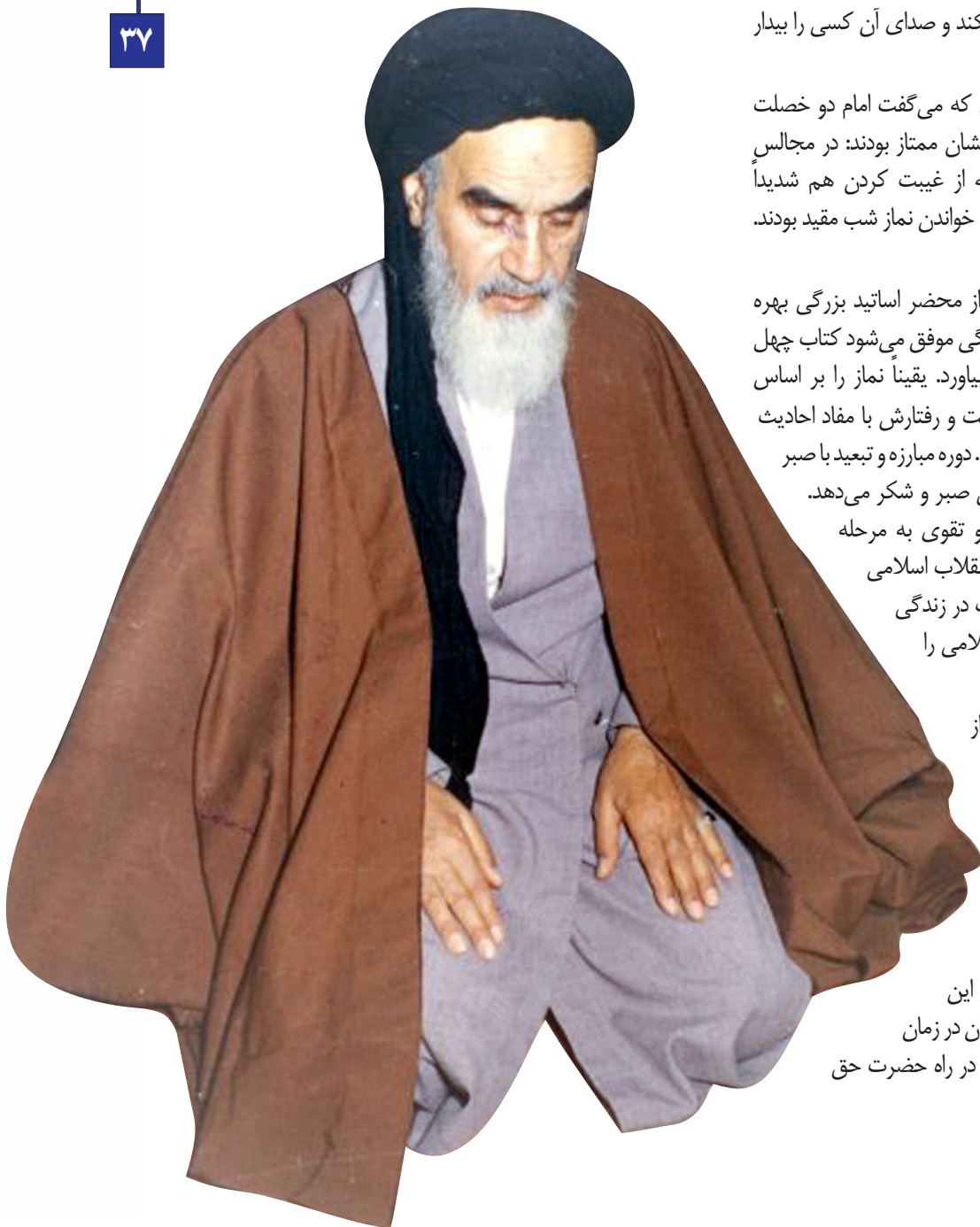
برجسته در تکمیل درس و تهذیب نفس اهتمام دارد. چند نمونه از خاطرات بستگان و یاران امام در این باره خواندنی است:

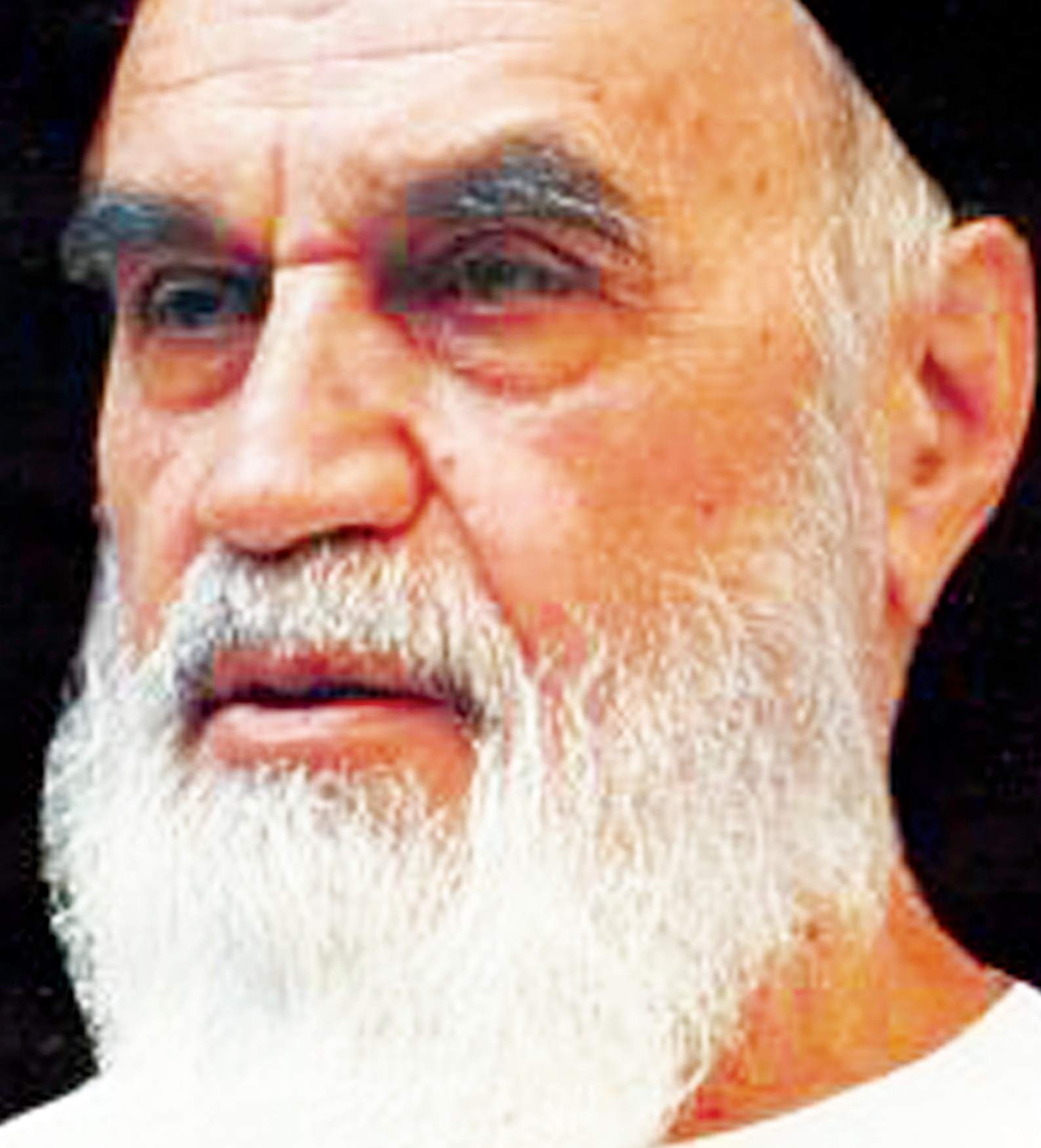
«خویشاوندان امام که از پانزده سالگی با ایشان بودند می گفتند: از پانزده سالگی ایشان که ما در خمین بودیم، آقا یک چراغ موشی کوچک می گرفتند و می رفتند به یک قسمت دیگر که هیچ کس بیدار نشود و نماز شب می خوانند. خانم می گویند تا حالا نشده که من از نماز شب ایشان بیدار شوم چون چراغ را مطلقاً روشن نمی کردند. نه چراغ اتاق را روشن می کردند نه چراغ راهرو را و نه حتی چراغ دستشویی را. برای اینکه کسی بیدار نشود، هنگام وضوی نماز شب، یک ابر زیر شیری گذاشتند که آب چکه نکند و صدای آن کسی را بیدار نکند. (نعیمه اشراقی)

از یک دوست قدیمی شنیدم که می گفت امام دو خصلت داشتند که در بین تمام دوستانشان ممتاز بودند: در مجالس غیبت شرکت نمی کردند بلکه از غیبت کردن هم شدیداً جلوگیری می کردند. همیشه به خواندن نماز شب مقید بودند. (آیت الله توسلی)

امام در رشته سیر و سلوک از محضر اساتید بزرگی بهره می برد. تا اینکه در سن ۳۷ سالگی موفق می شود کتاب چهل حدیث را به رشته تحریر در بیاورد. یقیناً نماز را بر اساس آداب الصلوة خود می خوانده است و رفتارش با مفاد احادیث چهل حدیث انطباق داشته است. دوره مبارزه و تبعید با صبر و شکیبایی و با حمد خدا درس صبر و شکر می دهد. در دوره تبعید در نجف زهد و تقوی به مرحله اعلای خود می رسد و پس از انقلاب اسلامی در اوج قدرت سادگی و صلابت در زندگی امام برگ دیگری از معارف اسلامی را بازتعریف می کند.

و بالاخره در زمان هجرت از این دنیا کلماتی را به زبان می آورد که بی شباهت به «فزت و رب الکعبه» امیرالمؤمنین و الهی رضا بر ضائک، لامعبود سواک اباعبدالله الحسین (ع) نیست. او با قلبی آرام و نفسی مطمئن این دنیا را ترک می کند و این اطمینان در زمان مرگ حاصل عمری مجاهدت در راه حضرت حق

« تحول معنوی و تحول عرفانی که به واسطه قرآن پیدا شده است، فوق همه مسائل است. و بشر هرکس از یک بعد به قرآن نگاه کرده است و بعضی بعد ظاهرش را، بعد مسائل اجتماعی را، بعد مسائل سیاسی را، بعد مسائل فلسفی، بعد مسائل عرفانی؛ لکن آن بعد حقیقی که بین عاشق و معشوق است، آن سرّی که بین خدا و پیغمبر

آری فرد مهذب این گونه می شود که هر چه خوبی ببیند از خدا می بیند و بدیها را به خود نسبت می دهد « ما اصابک من حسنه فمن الله و ما اصابک من سيئة فمن نفسك. »

۴- رسیدن به مقام بندگی خدا

یکی از اهداف بلند امام خمینی در زندگی علمی و عملی، شناخت انسان کامل و سیر به سوی آن مقام است. ایشان می فرماید:

آنها از ترس بتپید به طوری که گمان کنند که صدای هولناک جهنم و نفسهای زفیر و شهیق آن پیش گوش آنهاست؛ و وقتی به آیه رحمت رسند، اعتماد به آن کنند و دل آنها از شوق پرواز کند، چنانچه گمان کنند آن وعدهها حاضر است. و معلوم است کسی که تفکر و تدبیر در معانی قرآن کرد، در قلب آن اثر کند و کم کم به مقام متقین رسد؛ و اگر توفیق الهی شامل حالش شود، از آن مقام نیز بگذرد و هریک از اعضا و جوارح و قوای آن آیه‌ای از آیات الهیه شود. و شاید جزورات و جذبات خطابات الهیه او را از خود بیخود کند و حقیقت اقرار و اصعد را در همین عالم دریابد تا آنکه کلام را بی واسطه از متکلمش بشنود و آنچه در وهم تو و من ناید آن شود.

و از آداب لازمه قرائت قرآن که در تأثیر در قلوب، سمت رکبیت دارد و بدون آن هیچ عملی را قیمتی نیست، بلکه ضایع و باطل و موجب سخط الهی است، اخلاص است که سرمایه مقامات اخرویه و رأس المال تجارت آخرت است. «

امام خمینی را می توان مصداق بارز این آیه به حساب آوردیم: «ان صلوتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین» و به واقع تمام حرکات امام خمینی برای انجام وظیفه و تکلیف است. سکوت و حرکت، قیام و قعود او همیشه بر میزان وظیفه است. ایشان برای رسیدن به مرتبه اخلاص سختی‌ها و رنجهای فراوانی را تحمل نمود و هر عملی که اخلاص او را خدشه دار می کرد با آن برخورد می نمود. از انتخاب محل زندگی در قم، نجف و جماران گرفته تا نوع غذا و هزینه های دفتر همه جا و همه جا امام مراقبت می کرد.

امام خمینی هر گاه احساس می کرد به ارزش های مورد قبول خدشهای وارد می شود بی درنگ عکس العمل نشان می داد. در اولین سالهای برقراری نظام جمهوری اسلامی فردی از شاگردان امام درباره القابی به کار برد که ایشان بلافاصله برخورد کرد و بساط تملق و چاپلوسی برای همیشه در محضر امام برچیده شد.

به نقل از حجت الاسلام و المسلمین آقای انصاری این طور آمده است که بنده برای سخنرانی به منطقه ای رفته بودم و حقایقی را از امام برای مردم بیان کردم در زمان مراجعت، امام با عتاب به بنده فرمودند چرا چنین مطالبی را می گویی؟! عرض کردم عین حقیقت را بیان کرده ام. فرمودند، هر عین حقیقتی از افرادی که به ما و این دفتر انتساب دارند جایز نیست.

مراقبت و دقت در احوالات اطرافیان و منتسبین از خصوصیات بود که امام را به درجه عالی اخلاص رساند و چنین شخصیتی می توانست بگوید من با قلبی مطمئن و ضمیری امیدوار این جهان را ترک می کنم.

اکرم است، آن یک مطلبی نسبت که ماها بتوانیم بفهمیم چی است قصه.»

امام خمینی از زمان جوانی حوادث و اتفاقات دنیای اسلام به ویژه اوضاع سیاسی ایران را تعقیب می نمود. امام در برنامه روزانه خود تلاوت قرآن کریم، مطالعه در تاریخ اسلام، و پیگیری اخبار و حوادث ایران را در کنار دروس فقه و اصول قرار می داد. از جوانی به شخصیت شهیر مدرس علاقه مند شده و همواره از ایشان به عنوان نماینده مردم نام می برد.

فرازهای زندگی امام نشان می دهد که امام تحت تأثیر آیات قرآن کریم و سیره معصومین (ع) به دنبال ویژگی هایی بوده که از آن بندگان مخلص خداست. برخی از این ویژگی ها عبارتند از: الف) رسیدن به مقام خشیت

بر اساس آیه شریفه انما یخشى الله من عباده العلماء مقام خشیت از خداوند تبارک و تعالی خاص علماء است. این مقام در زندگی امام خمینی آشکار است.

در همه مراحل زندگی حتی زمانی که مأموران برای دستگیری او به منزل مسکونی حمله می برند از احدی به جز خداوند نمی ترسد و طبق قولی که از ایشان مشهور است؛ می فرماید، «من به مأمورین دلداری می دادم. یکی از مراجع در زمان دیدار با ایشان در زندان عشرت آباد می گوید قسم به خداوند که آیت الله خمینی از هیچ کس نمی ترسد و ترس او فقط از خداست. ب) رسیدن به مقام ذکر

بر اساس آیه شریفه «الذین یذکرون الله قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم و یتفکرون فی خلق السموات و الارض» امام خمینی در طول زندگی پربرکت خود همواره خود را در محضر ربوبی می دید و می توان گفت او دائم الذکر بود. در دوران طلبگی، زمانی که به عنوان مدرس مشغول است، در دوران مبارزه، در زندان، در روزهای سخت تبعید، زمان مراجعت، در زمان رهبری نظام جمهوری اسلامی و بالاخره در زمان هجرت از این دنیا، می توان گفت در همه حال امام خمینی هیچگاه از یاد خدا غافل نبوده و عالم را محضر خدا می دیده است، او مرتکب گناه نمی شود، شب و روز او در ذکر و مناجات و مبارزه با نفس و دشمن درون و نیز دشمن بیرون است

ج) رسیدن به مقام اخلاص

اخلاص گوهر گرانبهایی است که خریدار آن خداوند عالم است. یکی از واسطه هایی که انسان را به مقام اخلاص می رساند تلاوت آیات قرآنی است. امام خمینی در این زمینه می فرماید:

« اهل تقوا وقتی به آیاتی رسند که در آن اخافه است، چشمها و گوشهای دل را باز کنند و لرزه بر اندام آنها افتد و دل

حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا نوراللهیان:

تحول عظیم بین المللی با الهام از قرآن

۴۰

دبیر بخش بین الملل همایش بین المللی «قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)» معتقد است که امام با الهام از تعالیم قرآن، تحول عظیم بین المللی را محقق و تشیع را عمیق و علمی کردند.

دینی اسلام در نقاط مختلف جهان برای دیدار امام به پاریس می‌رفتند و پرچم عزت اسلام و دفاع علمی از مبانی قرآن را برافراشتند. «جعفر کنزلس» از اسپانیا و دیگر اندیشمندان به خدمت امام رسیدند و تفکر شیعه را انتخاب کردند و تشیع را عمیق و علمی کردند.

دبیر بین الملل همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی اظهار کرد: امام سال‌ها در مؤسسات قرآنی فعالیت کردند. کمترین نمایش تبلور قرآن در اندیشه امام این است که بعد از پیروزی انقلاب نزدیک به ۲۶ مسابقه قرآنی بین المللی در ایران برگزار شد و اینها تحولاتی است که بعد از انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) در ایران محقق شده است.

نوراللهیان درخصوص هدف برگزاری همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره) گفت: ما می‌خواهیم در این اجلاس نقشی که قرآن در اندیشه امام خمینی ایفا کرده است را روشن و شفاف کنیم. هدف دیگر همایش بررسی کلام وحی در بیان و آثار امام خمینی است.

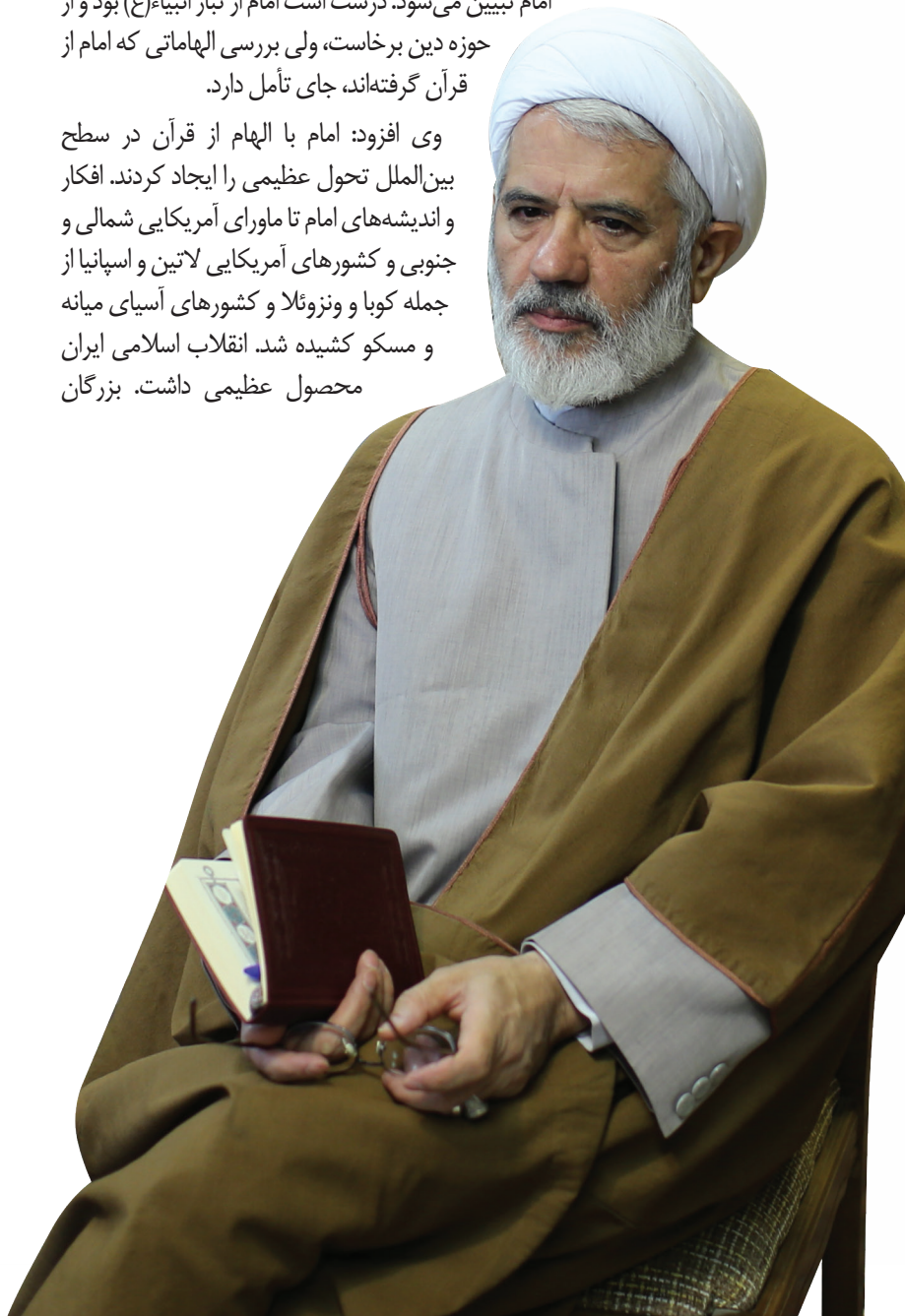
حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا نوراللهیان گفت: در اجلاس قرآن و امام خمینی دیدگاه‌ها و نقش قرآن در اندیشه امام تبیین می‌شود. درست است امام از تبار انبیاء (ع) بود و از حوزه دین برخاست، ولی بررسی الهاماتی که امام از قرآن گرفته‌اند، جای تأمل دارد.

وی افزود: امام با الهام از قرآن در سطح بین الملل تحول عظیمی را ایجاد کردند. افکار و اندیشه‌های امام تا ماورای آمریکایی شمالی و جنوبی و کشورهای آمریکایی لاتین و اسپانیا از جمله کوبا و ونزوئلا و کشورهای آسیای میانه و مسکو کشیده شد. انقلاب اسلامی ایران محصول عظیمی داشت. بزرگان

دریافت مقالات از نقاط مختلف جهان

وی افزود: از کشورهای روسیه، کویت، آمریکا و آفریقای جنوبی مقاله دریافت کرده‌ایم. از چند کشور عرب‌زبان نیز دریافت مقاله داشتیم، همچنین از تونس هم مقاله دریافت کرده‌ایم و امیدوار هستیم با دعوت از برجسته‌ترین قرآن‌شناسان غربی، کنفرانس علمی بهتری داشته باشیم.

وی در پایان بیان کرد: امروزه قرآن با پدیده هولناک تکفیر و داعش مواجه است. این مقالات باید به پرسش‌های نسل جوان از این منظر پاسخگو باشد. مطلوب است در این مقالات نگاه مخالفت صد درصدی قرآن و دیدگاه امام با انواع ترور منعکس شود و این اعمال غیر انسانی محکوم شوند. داعش با نام مقدس حضرت محمد (ص) سر می‌برد، گرچه غریبان اعتراف کردند ما در ساخت داعش اشتباه کردیم که از این گروه تندرو حمایت کردیم، این گروه در حال حاضر خود غرب را تهدید می‌کند. باید مسلمین از داعش جدا شوند و مشخص شود داعش هیچ ارتباطی با کتاب مقدس ندارد. مقالات باید این منظر را روشن کند.

حجت الاسلام والمسلمین رجبعلی مقیسه:

اعتقاد امام (ره) به پیدایش افق‌های جدید معارف و حیانی با پیشرفت دانش بشری

استاد سطح عالی حوزه به اشاره به دیدگاه تفسیری امام راحل، اظهار کرد: امام (ره) با علم به پیشرفت روز به روز دانش بشری، معتقد بود افق‌های جدیدی از معارف و حیانی قرآن برای انسان معاصر روشن و نمایان می‌شود.

حجت الاسلام والمسلمین رجبعلی مقیسه در خصوص دیدگاه امام (ره) درباره تفسیر قرآن گفت: تفسیر ایشان قرآن به قرآن و حفظ سنت بود و در کنار این دو بر عقل نیز تاکید داشت. آیتی نظیر «كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» بدین گونه خداوند آیات خود را برای شما بیان می‌کند باشد که ببینید (بقره/۲۴۲)» و «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ: ما آن را قرآنی عربی نازل کردیم باشد که ببینید (یوسف/۲)» و بسیاری آیات دیگر به آن اشاره دارد و حجت باطنی برای فهم و احتجاج به حقایق است مد نظر داشتند.

وی افزود: این نکته در کتب استدلالی فقهی و در سخنرانی‌های ایشان پیداست که آیات را بر پایه عقل که پایه معرفت خداست و تصدیق انبیا به واسطه آن ممکن است، تفسیر می‌کنند.

مقیسه با اشاره به نامه تاریخی امام به گورباچف، گفت: ایشان در این نامه از گورباچف و اندیشمندان بلوک شرق و شوروی دعوت کردند تا با حضور در ایران و حوزه علمیه قم با مبانی فکری توحید و خداپرستی اسلام و قرآن آشنا گردند.

حجت الاسلام مقیسه با بیان اینکه نوع نگاه امام به قرآن و اسلام در نامه به گورباچف که چکیده مبانی و مبادی اندیشه‌های عمیق ایشان است، متبلور است، گفت: آن نامه را می‌توانیم عصاره مبانی اندیشه تفسیری امام تلقی کنیم که ایشان کسی نظیر گورباچف که اسلام را قبول ندارد را دعوت به حضور در ایران می‌کند تا با شیوه تفکر، استدلال و با تکیه بر فطرت به مطالعه قرآن، اسلام و متون اصیل اسلامی بپردازد، پس می‌توان گفت ایشان به عقل، اندیشه و فطرت نیز تکیه داشتند که در تفسیر سوره حمد و فصل الخطاب برخی بیانی‌های ایشان نظیر نامه به گورباچف متبلور و مشخص است.

نوع نگاه امام به قرآن

وی در ادامه گفت: در کلمات حضرت امیرالمومنین (ع) از قرآن به جلوه‌ای از علم، حکمت، قدرت و تدبیر الهی خداوند یاد شده و اندیشه امام خمینی (ره) نیز اینگونه بود، امام با تمسک به پیام قرآنی

«إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا: قطعاً این قرآن به [آیینی]

که خود پایدارتر است راه می‌نماید و به آن مؤمنانی که کارهای شایسته می‌کنند مژده می‌دهد که پاداشی بزرگ برایشان خواهد بود (الاسراء/۹)»، ضمن فرا نسلی دانستن قرآن که محدودیت‌های مکانی و زمانی نمی‌تواند پیام آن را محبوس کند، معتقد بودند بشر می‌تواند نیازهای فقهی و عقلانی خود را در همه دوران‌ها از قرآن کسب و بهره‌برداری کند.

وی افزود: امام قرآن را کوثر سیال و فیاضی می‌دانستند، اقیانوس بیکرانی که بشر هر اندازه در مفاهیم آن غور و تعمق کند، نمی‌تواند به سواحل این اقیانوس برسد، چون این کتاب جلوه علم خداست و خداوند نامحدود و ازلی و ابدی است.

مقیسه در ادامه گفت: امام (ره) با علم به

پیشرفت روز به روز دانش بشری، معتقد بودند افق‌های جدیدی از آثار و معارف و حیانی قرآن برای انسان معاصر روشن و نمایان می‌شود. ایشان قرآن را در افق‌های اعلائی می‌دانستند و همواره مخاطبان‌شان را به تزکیه نفس و تنزیه از آلودگی‌ها سفارش می‌کردند تا مهیای پذیرش معارف قرآن گردند.

وی افزود: امام قرآن را سفره‌ای الهی و سرشار از غذاهای روحی می‌دانستند که در زندگی فردی و اجتماعی بهترین منبع تغذیه انسان است.

رجبعلی مقیسه با اشاره به نگاه عقلانی و عرفانی بنیانگذار جمهوری

الْمَوْبُوءُ
رُوحُ الْهَدَى

۴۱

اسلامی به مسائل اجتماعی گفت: ایشان از حل معضلات اجتماعی با استفاده از آموزه‌های قرآن غافل نبودند و برای بسیاری از مسائل اجتماعی و عقده‌های فرهنگی راهکار و راه حل قرآنی استخراج و بیان می‌کردند.

وی با اشاره به اینکه در کتب فقهی و اصولی امام در ابعاد مختلف یکی از نکاتی که به صورت برجسته و شفاف، در کنار مسائل فلسفی و عرفانی مورد توجه قرار داشت، تمرکز بر مسائل اجتماعی بود، گفت: دیدن جوامع اسلامی که قرآن را در اختیار داشتند، ولی برای حل مشکلات و معضلات روحی، روانی و اجتماعی از این نسخه شفابخش الهی بهره نمی‌برند، ایشان را رنج می‌داد.

بپرهیزید پس از ایشان کسی است که خدا [او را] هدایت کرده و از ایشان کسی است که گمراهی بر او سزاوار است. بنابراین در زمین بگردید و ببینید فرجام تکذیب‌کنندگان چگونه بوده است (نحل/۳۶) « که حرکت امام بازتاب برداشت ایشان از این آیه است.

وی ادامه داد: این آیه نهضت انبیا را خلاصه می‌کند و حرکت امام هم متأثر از همین آیه بود، آیاتی که در آن انبیا مردم را دعوت به ظلم‌ستیزی می‌کنند و این آیات مورد استناد حضرت امام (ره) بود.

اخلاق قرآنی در رفتار و گفتار امام

وی یکی از مطالب مورد تاکید امام (ره) را بندگی تام و تمام در برابر معبود ذکر کرد و گفت: ایشان تاکید داشتند که انسان در برابر پروردگار خود محور بودن خویش را از یاد ببرد. گاهی در حضور امام کسانی از ایشان تعریف می‌کردند که برخورد ایشان مواجه می‌شدند و امام آنها را از این امر نهی می‌کردند. مقیسه در پایان ضمن یادآوری اینکه زهد و دنیاگریزی از مهم‌ترین مولفه‌های اخلاق حضرت امام (ره) بود، افزود: هر کس با تعریف از ایشان به بندگی و جنبه‌های عبودیت و اخلاصشان خدشه‌ای وارد می‌کرد، او را از این عمل بر حذر می‌داشتند و تکیه ایشان بر این کلام بود که انسان باید از بیت خودیت و عنانیت خارج شود و در برابر خداوند و اولیای الله غرور و تکبر نداشته باشد و در برابر باری تعالی، خاضع و خاشع باشد.

تاثیر قرآن بر اندیشه امام در رهبری حرکت‌های مردمی

حجت‌الاسلام والمسلمین مقیسه در خصوص تاثیر قرآن بر اندیشه امام در رهبری حرکت‌های مردمی گفت: درون‌مایه انقلاب متخذ از آیات قرآنی در ارتباط با ظلم‌ستیزی، طاغوت‌ستیزی، مبارزه با منکرات و فریاد زدن علیه بی‌دادگری‌ها بود که اندیشه‌ای قرآنی و برداشتی است که در یک فقیه متدین دارای انگیزه الهی وجود داشت و ایشان این نظریه را از متن آیات قرآن استفاده و استنباط کردند، آیاتی نظیر «وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ: و در حقیقت در میان هر امتی فرستاده‌ای برانگیختیم [تا بگوید] خدا را بپرستید و از طاغوت [=فریبگر]

ناظم زینالاف:

امام خمینی (ره) جامعیت قرآن را متجلی کرد

بنیانگذار انقلاب مصداق توکل واقعی به خداوند بود

وی با بیان اینکه امام خمینی (ره) شخصیتی هستند که هیچ وقت تردیدی در اهداف والای خویش نداشتند، گفت: در طول تاریخ مصلحان در مراحل زندگی به مشکلاتی برمی خوردند و بعضاً از اهداف خویش دست برمی داشتند؛ اما امام (ره) مصداق توکل واقعی و امید به نصر و یاری خداوند بود.

زینالاف تصریح کرد: تکلیف شناسی و عمل به تکلیف از مهم ترین وصیت های امام خمینی (ره) بود که اگر ما امروز تکلیف خودمان را بشناسیم و پایبند به آن باشیم خواهیم توانست به اهداف خودمان برسیم.

شخصیت امام راحل، یک شخصیت قرآنی به تمام معنا بود

وی با اشاره به جایگاه آموزه های قرآنی در گفتار و رفتار امام خمینی (ره)، گفت: شخصیت امام راحل، یک شخصیت قرآنی به تمام معنا است. ایشان با عملکرد خود، قرآن کریم را به تمام عرصه های زندگی انسان آورده و نشان

به بیان ناظم زینالاف، امام خمینی (ره) با عملکرد خود نشان دادند که قرآن تنها برای رشد و تکامل شخصی نیست؛ بلکه کتابی جامع بوده و در تمامی عرصه های مختلف زندگی قابل تطبیق است.

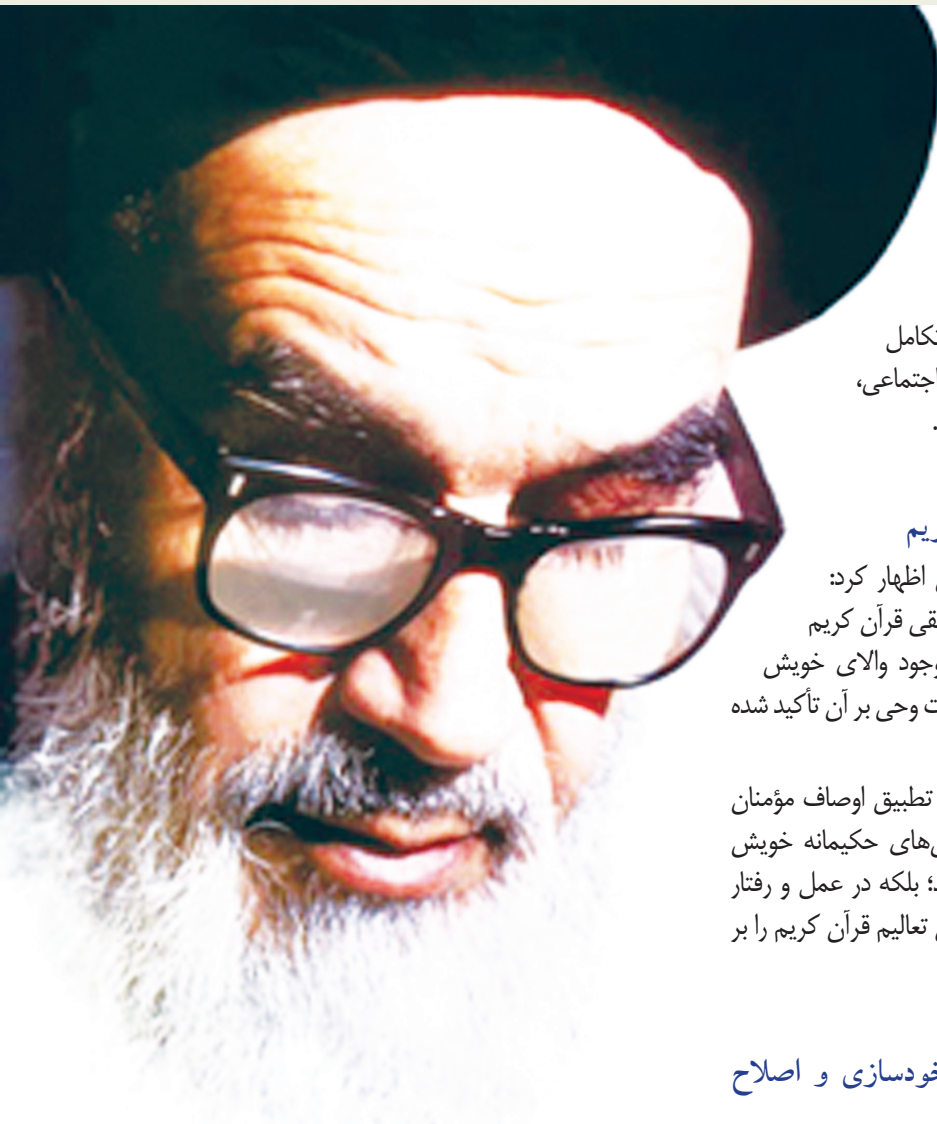
ناظم زینالاف، مترجم قرآن کریم به زبان روسی و دانش آموخته جامعه المصطفی (ص) العالمیه از روسیه با تأکید بر ضرورت برگزاری همایش هایی همچون همایش «قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)»، گفت: معرفی شخصیت امام خمینی (ره) در قالب برنامه های مختلف فرهنگی و دینی مسئله ای ضروری است و با برگزاری چنین همایش هایی می توان به اهداف مختلف در این زمینه رسید.

امام خمینی (ره) شخصیتی جامع داشتند

وی شخصیت امام خمینی (ره) را شخصیتی جامع خواند و افزود: افراد به دلیل عدم شناخت درست از امام راحل تنها به شناخت و معرفی یک بعد از ابعاد شخصیتی آن امام می پردازند؛ در حالی که ایشان یک شخصیت جامع داشتند.

مترجم قرآن کریم به زبان روسی بیان کرد: در تاریخ کمتر شخصیتی را می توان یافت که در سیر و سلوک، سیاست، مدیریت حکیمانه و همچنین در دیگر ابعاد مانند امام خمینی (ره) باشد. ایشان با زندگی عجیب خویش توانستند به همه نشان دهند که زندگی کردن طبق آموزه های الهی ممکن است. امام راحل از جوانی تا آخرین لحظات عمر شریف خویش بر بندگی، تزکیه نفس و دیگر اوامر قرآن کریم تأکید داشتند.

دادند که قرآن تنها برای رشد و تکامل شخصی نیست؛ بلکه در عرصه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی قابل تطبیق است.

امام (ره)؛ حافظ حقیقی قرآن کریم

مترجم قرآن کریم به زبان روسی اظهار کرد: امام خمینی (ره) را می‌توان حافظ حقیقی قرآن کریم دانست؛ چراکه ایشان توانست در وجود والای خویش اوصاف متقین و صالحان را که در آیات وحی بر آن تأکید شده است، تجلی بخشد.

وی افزود: امام راحل، الگوی زنده تطبیق اوصاف مؤمنان هستند؛ چراکه نه تنها در سخنرانی‌های حکیمانه خویش به آیات قرآن کریم استناد می‌کردند؛ بلکه در عمل و رفتار شخصی، اجتماعی و سیاسی خویش تعالیم قرآن کریم را بر همه چیز ترجیح می‌دادند.

تأکید بنیانگذار انقلاب بر خودسازی و اصلاح

نفس

زینال‌اف درباره نمود اخلاق قرآنی در آثار و تألیفات امام خمینی (ره)، اظهار کرد: تمامی نوشته‌های امام (ره) مملو از آیات و آموزه‌های قرآنی است. مسئله خودسازی و اصلاح نفس، مسئله‌ای است که قرآن کریم بر آن تأکید دارد و در آثار امام (ره) این تأکید به وضوح به چشم می‌خورد.

وی گفت: امام خمینی (ره) معتقد بودند که قبل از همه چیز باید خویشتن را ساخت و بعد به اصلاح دیگران پرداخت و این اصل اساسی اخلاق اسلامی است که بدون آن همه چیز بی‌ارزش می‌شود. زمانی که کتاب «آداب الصلاة» آن حضرت را می‌خواندم بارها با این اصل اساسی مواجه شدم.

مترجم قرآن کریم به زبان روسی ادامه داد: ایشان در بیانات حکیمانه خویش همیشه مردم را به خودسازی دعوت می‌کردند و می‌توان گفت که تمامی توصیه‌های حضرت امام خمینی (ره) بر این اصل خودسازی استوار است؛ چراکه با استناد به آیه ۹ سوره شمس تنها راه نجات در «فَدَّ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا: که هر کس آن را پاک گردانید، قطعاً رستگار شد» نهفته است.

امام خمینی (ره)؛ شخصیت همیشه زنده تاریخ

دانش‌آموخته جامعه‌المصطفی (ص) العالمیه از روسیه با اشاره به اهتمام امام خمینی (ره) به قرآن و آموزه‌های قرآنی در فعالیت‌های سیاسی امام (ره) و نحوه مدیریت ایشان در نظام جمهوری اسلامی ایران، عنوان کرد: بی‌شک امام راحل (ره) در همه فعالیت‌های خویش قرآن کریم را اصل اساسی قرار می‌داد. ایشان به تمام دنیا نشان داد که غایت و هدف نهایی فقط خداوند متعال است و رسیدن به آن تنها از طریق عمل به تعالیم الهی ممکن است. مدیریت حکیمانه انقلاب و همچنین مدیریت امام (ره) در دوران دفاع مقدس برگرفته از تعالیم قرآنی بود.

زینال‌اف گفت: امام خمینی (ره) شخصیت همیشه زنده تاریخ خواهد بود و رهنمودهای آن حضرت در قلوب مؤمنان جایگاه خاصی خواهد داشت. حضرت امام (ره) تجلی انسان کامل است که هدف آمدن انبیاء (ع) و نزول کتب آسمانی است.

حجت الاسلام والمسلمین حسن پویا:

رهایی جامعه از بند جمودگرایی با منطق قرآنی امام (ره)

الموسوی
روح الهدی

۴۵

تحولات اجتماعی در پرتو رویکرد اجتماعی امام (ره) به قرآن پویا با بیان اینکه بسیاری از تحولات اجتماعی بعد از انقلاب در پرتو رویکرد اجتماعی امام خمینی (ره) به قرآن صورت گرفت، اظهار کرد: اولین پایان نامه بانوان در زمینه قرآن پس از انقلاب اسلامی نوشته شده است

و امروز بیش از ۱۵۰۰ پایان نامه توسط خانمها موجود است. با منطق قرآنی امام (ره) بود که جامعه از بند جمودگرایی آزاد شد و مباحث جدید مورد توجه قرار گرفت. توجه به کرامت انسانی و حقوق مردم نیز از ثمرات رویکرد اجتماعی امام راحل به قرآن است.

وی گفت: یکی دیگر از ثمرات رویکرد اجتماعی امام (ره) به قرآن این بود که همه مستضعفان دنیا مورد توجه قرار گرفتند.

قیام با منطق قرآنی

وی ادامه داد: به صورت موردی

می توان به پیام هشت ماده ای امام (ره) اشاره کرد. در بحبوحه انقلاب بود که برخی به واسطه شور انقلابی کارهایی انجام دادند که منجر به صدور این پیام شد. ایشان با مطرح کردن اینکه قیام با منطق قرآنی صورت گرفته است به رعایت قواعد شرعی و مقررات اسلامی قضاوت تاکید و از تندروی ها برحذر داشتند.

پویا افزود: امام (ره) در این پیام فرمودند که نمی توانید وارد حوزه خصوصی مردم شوید و باید جلوی تجسس در زندگی دیگران به قصد کشف جرم گرفته شود مگر اینکه کسانی قصد توطئه داشته باشند. از سویی دیگر منع تصرف در مال دیگران هم به صورت فیزیکی و هم شنود مکالمات که در این پیام تاکید شده است ریشه قرآنی دارد.

حجت الاسلام والمسلمین حسن پویا با بیان اینکه توجه به کرامت انسانی و حقوق مردم از ثمرات رویکرد اجتماعی امام راحل به قرآن است، تصریح کرد: با منطق قرآنی امام (ره) بود که جامعه از بند جمودگرایی آزاد شد و مباحث جدید مورد توجه قرار گرفت.

حجت الاسلام و المسلمین حسن پویا، معاون پژوهشی مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) نمایندگی قم گفت: در آغاز صحبتیم باید بگویم برخی از جملاتی که به امام (ره) نسبت داده می شود از ایشان نبوده است. مثلاً انقلاب ایران انفجار نور بوده است از آقای یاسر عرفات است، خرمشهر را خدا آزاد کرد از آقای رجائی است و پشتیبان ولایت فقیه باشید تا به کشور آسیبی نرسد گفته آقای صدوقی است.

وی ادامه داد: وقتی ما می توانیم فردی را بشناسیم که عملکرد و آثار او را بشناسیم. امام (ره) در کنار مجموعه سخنرانی ها، پیامها و نامه هایشان که در صحیفه نور آمده است، ۵۰ اثر مکتوب دارند. در نگاهی به این آثار می توان پرسید چطور امام خمینی (ره) که اثری مستقل جز ۵ جلسه در خصوص تفسیر سوره حمد داشته اند می توان مفسر خواند؟

بهره گیری از قرآن در سخنان و پیام های امام (ره)

پویا با بیان اینکه فعالیت سیاسی و عرفانی امام خمینی (ره) حجابی شده تا نتوانیم شخصیت ایشان را به خوبی بشناسیم، گفت: هر جا امام (ره) صحبتی داشته اند و یا پیامی داده اند از یک مبنا و آیه قرآنی استفاده کرده اند. ایشان هر چند آیات را کمتر به صورت مستقیم می خواندند همواره تحت تاثیر آیاتی از قرآن بودند که این را به صورت ویژه در پیام هشت ماده ای امام (ره) می توان دید.

وی تصریح کرد: بسیاری از مراجع تقلید به قرآن توجه دارند، اما خصوصیت امام (ره) این بود که قرآن را مبنای حرکت و قیام قرار داد. ایشان به دنبال بیدار کردن مردم براساس آیات قرآن بودند. قرآن برای ایشان تنها مایه ثواب نبوده است بلکه توجه ایشان به قرآن سیاسی و اجتماعی بوده است.

عباس سلیمی:

بینش امام خمینی(ره) ریشه در بصیرت قرآنی داشت

وی پس از بازگشت از مالزی، کاپ قهرمانی خود را به محضر امام(ره) برده و به ایشان تقدیم کرد. عباس سلیمی، قاری بین المللی قرآن از جمله افرادی است که برای نخستین بار در عرصه مسابقات بین المللی قرآن کریم برای جمهوری اسلامی ایران افتخار آفرید.

سلیمی ضمن بیان خاطره مربوط به کسب مقام در آن مسابقات، در ابتدا به بیان مطالبی در رابطه با مقام حضرت امام خمینی(ره) پرداخت و گفت: پیر پیروزمند جماران و فریادگر تکویر و توحید و یا به عبارتی مناسب تر احیاگر قرآن کریم در قرن اخیر، حضرت امام روح الله(قدس)، روحانی وارسته و از فرزندان برومند پیامبر اسلام(ص) بود که تمام

عباس سلیمی با بیان این که امام خمینی(ره) در همان زمان که با رژیم طاغوت می جنگید، با استکبار و قدرت های بزرگ جهانی نیز مقابله کرد، اظهار کرد: بینش سیاسی عمیق امام نشأت گرفته از بصیرت قرآنی بود.

عباس سلیمی از جمله قاریانی است که در سال های ابتدایی پس از پیروزی انقلاب اسلامی با کسب مقام در رشته قرائت قرآن در مسابقات بین المللی قرآن کریم برای کشور اسلامی ایران افتخار آفرید.

دفاع مقدس خطاب به رزمندگان توصیه فرموده بود که با یک دست قرآن و با دست دیگر سلاح برگیرید.

امام عمر خویش را تا پایان زندگی پر برکت خویش وقف قرآن و اسلام کرد، حتی ملت شاهد بودند که حضرت امام تا آخرین دقایق عمر خویش حتی در بستر بیماری و در لحظات اختصار، از مطالعه و قرائت قرآن غافل نشد. با همه اینها با فروتنی و بزرگواری و تواضعی خاص می فرمود، آن را نخواندیم، نمی دانیم و منطبق قرآن را نمی دانیم.

به هر حال با توجه به شخصیت عجیب امام که قرآن را به عنوان کتاب انقلاب ما، قانون اساسی انقلاب و ضامن بقای انقلاب اسلامی، معرفی فرمودند، ما باید به این نکته توجه کنیم که پرداختن به قرآن از روخوانی و روانخوانی و قرائت قرآن گرفته تا دریافت مفاهیم و پیام های قرآنی و حرکت به سوی یک زندگی مبتنی بر سبک زندگی قرآنی، توصیه مؤکد امام عظیم الشان است و امیدواریم انشاءالله امروز که انقلاب در دست جانشین شایسته او، مقام معظم رهبری، پرچمدار قرآن است نگاه ما به قرآن باز هم دقیق و در راستای اعتلای نظام جمهوری اسلامی ایران و حفظ عظمت و دستاوردهای ایران سرفراز باشد.

از جمله رهنمودها و توصیه های رهبر معظم انقلاب اسلامی در راستای انس با قرآن نیز به این فرازا می توان توجه کرد که می فرمایند: «کار تلاوت قرآن و یاد گرفتن و یاد دادن قرآن، وقتی که تمام مردم ایران قرآن را یاد بگیرند، تمام نخواهد شد. مسئولان دولتی از مقدرات وسیع خود برای سهولت بخشیدن به این وظایف، یعنی آموزش قرآن استفاده کنند. مشتاقان قرآن را بیشتر به شوق آوردند و تشنگان را مجال سیراب شدن از این سرچشمه زلال ببخشند.»

در فرمایش دیگری رهبر انقلاب فرموده اند: «هنگامی که قرآن در دست و دل جوانان قرار گیرد، چشم انداز آینده بسی روشن و امیدبخش خواهد بود». من با ذکر این موارد در رابطه با برخی از دیدگاه های امام و مقام معظم رهبری، می خواهم اشاره کنم به خاطره فراموش ناشدنی که در محضر آن پیر فرزانه، در ارتباط با قرآن داشتیم.

به یاد دارم که چند ماهی پس از پیروزی انقلاب اسلامی این توفیق و سعادت نصیب بنده شد تا به عنوان یکی از

مدیریت های فاسد عالم را به چالش کشید، اندیشه و قیام او جهان را از خواب غفلت بیدار کرد. حرکت مردانه او، زمامداران فاسد زمان را رسوا ساخت. قیام مردانه او، ترس و هراس را به درون کاخ های سفید و سبز و سرخ نفوذ داد.

او حقیقت همیشه زنده تاریخ و ماندگارترین چهره ماندگار تاریخ معاصر است. به برکت وجود این امام عزیز مفاهیمی چون قرآن، نماز، ولایت، جهاد و شهادت جان و معنای تازه ای یافته؛ اندیشه، قول و عمل او قرآنی بود.

در مورد امام باید به این نکته اشاره کنیم که شیوه مبارزه او با دشمنان اسلامی نیز یک شیوه استثنایی بود. او همزمان در دو جبهه استبداد داخلی و استعمار خارجی مبارزه کرده یعنی در همان زمان که با رژیم طاغوت می جنگید با استکبار و قدرت های بزرگ جهانی نیز مقابله کرد.

بینش سیاسی عمیق امام نشأت گرفته از یک بصیرت قرآنی بود. نامه حضرت امام به گورباچف، صدر هیات رئیسه اتحادیه جماهیر شوروی سوسیالیستی که با یک ظرافت خاصی یک مفسر بزرگ قرآن را حامل آن پیام نمود، یعنی حضرت آیت الله جوادی آملی (حفظ الله)، برخواسته از بصیرت قرآنی بود؛ امام در آن نامه فرموده بودند که صدای شکستن استخوان های کمونیست را می شنوم و کمونیسم باید به موزه تاریخ برود.

این امام بزرگوار از عاشقان قرآن کریم بود. نگاهی به بعضی از فرمایشات ایشان در رابطه با قرآن، نشانگر همین معناست. او می فرمود قرآن کتاب انسان سازی است. قرآن مفتاح معرفت الهی است. در برخی از فرمایشات دیگر امام، تعبیری را در رابطه با قرآن می بینیم و می شنویم و می خوانیم که نشان از پیوند ناگسستی او با قرآن کریم دارد.

ایشان می فرمود: پرچم قرآن تا بر فراز ملت است، پیروز است. اگر پیام به قرآن و اسلام بیاورید اجنبی به خود اجازه نمی دهد، از شما سند بردگی بگیرد. اجازه نمی دهد که مفاخر ملی و اسلامی پایمال شود.

در فراز دیگری امام عزیز فرموده بود که قرآن کریم پیشوای ماست. پیغمبر اسلام، با یک دست قرآن را برداشت و با دست دیگر شمشیر. شمشیر برای سرکوبی خیانتکاران و قرآن برای هدایت بشر. به همین خاطر بود که امام بزرگوار در سال های

صورت ملکوتی و مهتابی ایشان را در آن لحظه هرگز از یاد نمی‌برم که با نگاهی که حاکی از نفوذ و عظمت و مهربانی و لطف بود، اجازه تلاوت قرآن را فرمودند و در محضر ایشان و در مقابل ایشان این سعادت نصیب بنده شد که آیاتی از قرآن را تلاوت کردم و بعد از تلاوت ایشان عمیقا بنده را مورد تشویق و عنایت خویش قرار دادند و بعد از سخنانی که در رابطه با وظایف ما و نیروهای مسلح و قرآنیان و در ارتباط با انقلاب اسلامی و نهضت اسلامی مطرح فرمودند از محضر ایشان مرخص شدیم.

نکته بسیار جالب این بود که آرزو داشتیم تا این کاپ مسابقات بین‌المللی قرآن را به محضر امام اهدا کنم و همین کار را هم کردم، اما در نهایت تعجب امام بعد از اینکه این هدیه بنده را پذیرفتند و بوسه‌ای بر آن زدند بسیار متواضعانه و خاشعانه این هدیه را به من مسترد فرمودند.

فرمودند که این هدیه نزد شما باقی بماند. من در آن لحظه یک علامت سوالی در ذهنم ایجاد شد که چرا امام این هدیه را به تمامه نپذیرفتند و نزد خودشان نگه نداشتند، تا اینکه ده ماه بعد، سیرت این کار امام عظیم‌الشان برای من آشکار شد.

ده ماه بعد بود که نامه‌ای از وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران برای من واصل شد که در آن نوشته بود ضمن تبریک به شما جهت کسب رتبه در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم از شما درخواست می‌شود که این کاپ راه اعاده و مسترد فرمایید به وزارت خارجه چون باید به کوالا لامپور برگردانیم و برای مسابقات بعدی به نفر بعدی اهدا شود.

من تازه آنجا متوجه شدم این کاپ متعلق به ما نبوده، بلکه یک هدیه امانی بوده و بیشتر افتخار و معنویت آن مطرح بوده است که همان جا به بصیرت و دید امام(ره) آفرین گفتم.

به هر حال در دفعات مختلفی که ما توفیق داشتیم در محضر امام حضور پیدا کردیم از رهنمودهای قرآنی ایشان بهره‌مند شدیم و امام واقعا عشق می‌ورزیدند و احترام خاصی برای قرآن و قرآنیان قائل بودند؛ امیدوارم که انشاءالله ما و همه ملت ما قردردان این مرد بزرگ قرآنی باشیم و در قیامت هم از شفاعت ایشان و اجداد طاهر ایشان نیز بهره‌مند شویم.

شاگردان قرآنی نظام پر افتخار جمهوری اسلامی ایران، عازم مسابقات بین‌المللی قرائت قرآن در کشور مالزی بشوم. به لطف خداوند بعد از حضور در مسابقات و اینکه در آغاز پیروزی انقلاب اسلامی یک سرباز نظامی از نیروهای مسلح این انقلاب، توفیق شرکت در مسابقات را پیدا کرده بود، خداوند تفضل کرد و رتبه اول مسابقات بین‌المللی قرائت قرآن نصیب جمهوری اسلامی ایران شد.

خوشحالی من از این بود که توفیق پیدا خواهیم کرد که ضمن شرفیابی محضر نورانی امام امت، کاپ این مسابقات را خدمت معظم له تقدیم کنم.

به همین خاطر بعد از بازگشت از مالزی با جمعی از دوستان عزیز نیروی هوایی، کسانی که در انجمن اسلامی آن زمان مشغول خدمت بودند برای زیارت امام برنامه‌ریزی کردیم و به خوبی به یاد دارم که شب قبل از عظیمت به شهر قم، به منزل رهبر معظم انقلاب اسلامی که در آن زمان، در اوایل خیابان ایران واقع بود و ساعتی در محضر معظم له بودیم و بعد از کسب رهنمودهای ایشان عازم شهر مقدس قم شدیم.

سحرگاهان را در جمکران به سر بردیم و پس از اقامه نماز صبح، در ساعات اولیه بامداد آن روز به محضر امام امت شرفیاب شدیم، در یک اتاق که بیش از ۱۲ متر مربع وسعت نداشت، به خدمت امام رسیدیم. در آنجا جمعی از روحانیون بسیار بزرگوار از جمله از مراجع تقلید، حضرت آیت‌الله العظمی فاضل لنکرانی و علمایی همچون شهید محلاتی، آیت‌الله جنتی، آیت‌الله موسوی اردبیلی، آیت‌الله مهدی یثربی رضوان‌الله، حضرت آیت‌الله سید احمد فهری زنجانی و جمعی از پرسنل نیروی هوایی و قرآنیان در محضر امام بودیم.

قبل از اینکه من گزارشی را از چگونگی برگزاری مسابقه بین‌المللی مالزی محضر امام عرضه بدارم و نامه‌ای که از سوی جامعه اسلامی مالزی بود را تقدیم معظم له کنم، مرحوم محلاتی به حضرت امام پیشنهاد کردند که اگر اجازه بفرمایید این قاری که خدمت شما رسیده است، آیاتی از قرآن را در خدمت شما تلاوت کند که امام با روی باز پذیرفتند.

حجت الاسلام والمسلمین حسین مستوفی:

تاکید امام خمینی (ره) بر بسط قرآن در همه ابعاد زندگی

مسئول گروه معارف پژوهی موسسه تنظیم و نشر آثار امام با اشاره به مهجوریت قرآن در جامعه، اظهار کرد: امام راحل تاکید داشتند که تعالیم قرآن باید در همه ابعاد زندگی وجودی ما نشر پیدا کند.

حجت الاسلام والمسلمین حسین مستوفی، مسئول گروه معارف پژوهی موسسه تنظیم و نشر آثار امام اظهار کرد: امام راحل در نوشته‌هایشان توجه ویژه‌ای به جایگاه قرآن در زندگی فردی و اجتماعی مردم نشان داده‌اند. امام راحل می‌فرماید «این کتاب شریف صورت احدیت جمع جمیع اسما و صفات و معرف مقام مقدس حق به تمام شئون و تجلیات است». این جمله جایگاه اصلی و حقیقی قرآن را در نظام هستی که برترین و مهم‌ترین جایگاه است را نشان می‌دهد؛ چون خداوند تبارک و تعالی در دو چیز تجلی کامل کرده است یکی در انسان کامل و دیگری در قرآن کریم.

مسئول گروه معارف پژوهی افزود: انسان کامل صورت و مظهر تمام حق است. قرآن نیز تمام اسماء و صفات خداوند را دربردارد؛ با توجه به این مطلب معلوم می‌شود که این کتاب دارای چه مرتبه عالی است. خداوند می‌فرماید «این قرآن پیش ماست و ما بر قلب پیغمبر نازل کردیم» این کتاب که قرآن از آن به عنوان کتاب مکنون یاد می‌کند؛ گران‌مایه

است و از مراتب عالی هستی نازل شده است تا به صورت کلمات در آمده است.

وی در ادامه اظهار کرد: این قرآن برای انسان نازل شده است و هدف این قرآن تربیت انسان است و انسان هم وجودی فردی و اجتماعی دارد. این وجود قابلیت اسماء و صفات حق را دارد. پس باید گفت این کتاب آسمانی جامعیتی دارد که می‌تواند روح و جسم را در جان، دنیا و آخرت انسان را پرورش و تربیت کند. با توجه به این نکته دیدگاه امام را چنین می‌توان خلاصه کرد که قرآن کتابی جامع است و برای تربیت انسان نازل شده است پس قرآن باید محور تمام فعالیت‌ها و تلاش‌های زندگی انسان در امور مادی و معنوی قرار بگیرد.

الموسوی
روح الهدی

۴۹

مستوفی این تلاش‌ها را در دو جهت دسته‌بندی کرد و افزود: آثار امام در زمینه قرآن باید در اختیار جامعه قرار بگیرد؛ آنچه امام از تفسیر قرآن در نوشته‌ها، تالیفات و سخنرانی‌ها خود دارند در یک مجموعه ۵ جلدی منتشر شده است. از دیگر آثار که موسسه منتشر کرده است می‌توان به «قرآن کتاب هدایت» اشاره کرد.

وی اضافه کرد: دیگران هم در این زمینه تلاش کرده‌اند و به شرح و توضیح امام و مقاصد ایشان در تفسیر قرآن پرداخته‌اند. اما جایگاه قرآن بالاتر از اینهاست و نمی‌توان گفت که قدر قرآن ادا شده است. امام در جایی فرموده‌اند «قرآن در حد ما نیست و بین حق و رسول است» به نظر من این منزلت والای قرآن به این سادگی‌ها و با تالیف چند کتاب برآورده نمی‌شود.

مستوفی در آخر گفت: امام راحل تاکید داشتند در همه ابعاد زندگی وجودی ما باید تعالیم قرآن نشر پیدا کند. قطعاً ما اینگونه تربیت نشده‌ایم و بسیار از تربیت، اخلاق و زندگی قرآنی دور هستیم. مجسمه اخلاق قرآنی رسول الله(ص) و امیرالمومنین علی(ع) هستند. ما تا چه میزان در جامعه شبیه رسول الله(ص) و علی(ع) هستیم؟ چقدر فاصله بین ما و این بزرگواران وجود دارد. امام راحل آرزو داشتند این زندگی قرآنی در جامعه محقق شود و خود نیز تلاش می‌کردند. اما در عین حال نباید تلاش‌هایی که در عمل و در نشر علوم و اخلاق قرآنی در جامعه شده است را انکار کنیم و این تلاش‌ها جای تقدیر و تشکر دارد.

قرآن همه‌فهم است

مستوفی در ادامه گفت: قرآن کتابی همه‌فهم است و باید محور تعالیم مسلمانان قرار بگیرد. مسلمین برای دستورات و تربیت جامعه باید به قرآن مراجعه کنند. نه اینکه در قسمتی از امور به قرآن مراجعه کنند. متأسفانه در جامعه اسلامی حتی از سوی دانشمندان علوم اسلامی عنایت به قرآن کمتر دیده می‌شود.

وی تشریح کرد: البته در این جهت جامعه اسلامی ایران و موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره) تلاش‌هایی کرده‌اند. اما به نظر من این تلاش‌ها کافی نیستند.

این پژوهشگر معارف اسلامی افزود: قرآن مجید می‌تواند انسان را از پایین‌ترین درجه تا بالاترین درجه هدایت و راهنمایی کند. بنا به فرموده امام خمینی(ره) همه امور ما باید بر پایه قرآن برنامه‌ریزی شود. قرآن سفره گسترده الهی است و همه انسان‌ها به پای این سفره دعوت شده‌اند؛ این سفره قابلیت این را دارد که همه افراد از آن بهره ببرند؛ پس یکایک ما باید پای این سفره بنشینیم و از تلاوت فهم و عمل به آن بهره و کافی و شافی را ببریم. و خود را بر اساس تعالیم آن به سوی مقصد خلقت برسانیم. همان‌گونه که می‌دانید تمام رسالت انبیا در طول تاریخ رساندن انسان به کمال عالی بوده است.

دیدگاه تفسیری امام خمینی (ره)

حجت الاسلام والمسلمین احمد احمدی:

شرح «اسم» در تفسیر امام (ره) بر سوره حمد

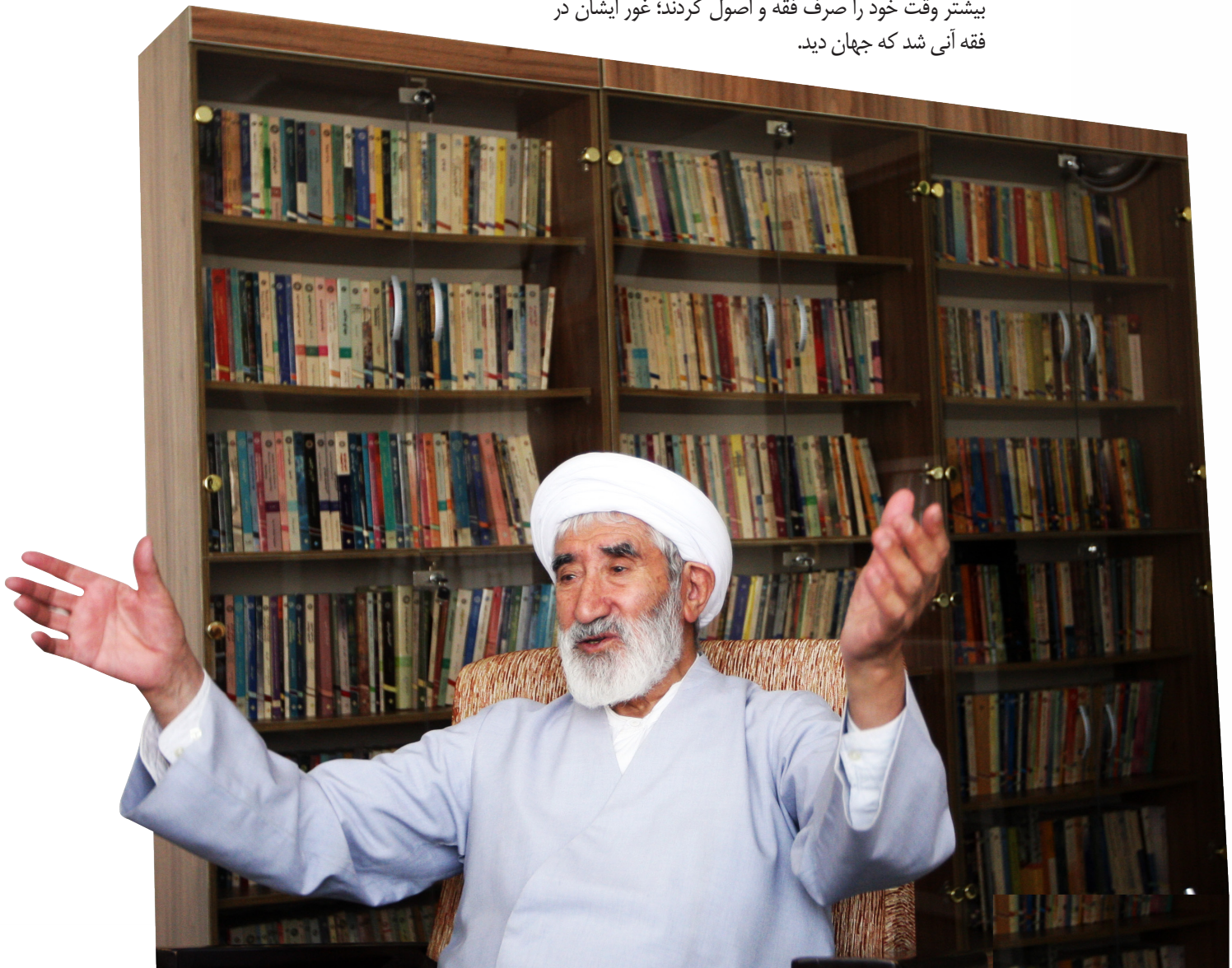

۵۲

حجت الاسلام والمسلمین احمد احمدی با اشاره به شرح «اسم» در تفسیر قرآن امام خمینی (ره)، اظهار کرد: به تعبیر امام، ما حقیقتی داریم به نام ذات پاک حق تعالی که سایر موجودات تجلی و اسم او هستند؛ یعنی در واقع جلوه او هستند.

وی افزود: به یاد دارم زمانی که امام (ره) در مسجد اعظم آیه دوم سوره نساء را تفسیر می کردند؛ «وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا»؛ و اموال یتیمان را به آنان [باز] دهید و [مال پاک] و [مرغوب آنان] را با [مال] ناپاک [خود] عوض نکنید و اموال آنان را همراه با اموال خود مخورید که این گناهی بزرگ است»، همان جا این فکر به ذهن من متبادر شد که اگر ایشان به جای فقه و اصول که قسمت عمده زندگی شان صرف آنها شده بود، به تفسیر قرآن می پرداختند چه اتفاقی می افتاد؟ وقتی

حجت الاسلام والمسلمین احمد احمدی، عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و مدیر و مؤسس سازمان مطالعه و تدوین کتاب های علوم انسانی دانشگاهها (سمت) اظهار کرد: امام (ره) بیشتر وقت خود را صرف فقه و اصول کردند؛ غور ایشان در فقه آنی شد که جهان دید.

که البته منقطع می شود. آن تفسیر، تفسیر عرفانی است؛ امام در این تفسیر این سؤال را مطرح می کند که اسم به چه معناست؟ و پاسخ می دهند که همه موجودات و اشیاء اسم خداوند هستند.

وی ادامه داد: اسم با دید عرفانی یعنی علامت و در اینجا هم مراد از اسم لفظ نیست. در دعای کمیل امیرالمومنین علی (ع) می فرماید این اسم های خداوند ستون فقرات و رکن همه چیز را پر کرده است. لفظ این کار را نمی کند، پس ما یک حقیقتی داریم به نام ذات پاک حق تعالی که سایر موجودات تجلی و اسم او هستند؛ یعنی در واقع جلوه او هستند.

تلاش امام (ره) برای احیای نظام توحیدی پیامبر (ص) بر مبنای قرآن

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی در بخش دیگری از این گفت و گو تصریح کرد: به یک معنا امام (ره) دغدغه اینکه از ابتدا تا انتهای قرآن را تفسیر کنند، نداشتند چون فقیه بودند؛ ایشان از سال ۴۱ بعد از فوت مرحوم بروجردی فعالیت سیاسی خود را آغاز کردند و بیشتر وقت خود را هم صرف فقه و اصول می کردند. البته بعد اصول را رها می کنند و تنها بر فقه متمرکز می شوند. زمانی که ایشان به ترکیه تبعید شدند، شاگردی نداشتند که کلاس درس در تبعید تشکیل دهند و بعد از اینکه به نجف رفتند، در حوزه مشغول شدند و در همانجا مبارزات سیاسی خود را ضد طاغوت بیشتر کردند.

وی در پاسخ به این پرسش که انس امام خمینی (ره) با قرآن به عنوان یک رهبر سیاسی چگونه قابل ارزیابی است؟ گفت: قرآن در مدیریت سیاسی امام (ره) بسیار مشهود بود و طبیعی است که ایشان از ابتدا براساس قرآن حرکت کنند؛ اساس کار امام (ره) قرآنی بود و تا آخر هم قرآنی ماندند.

احمدی یادآور شد: امام (ره) بعد از نماز قرآن می خواندند و همواره مفاتیح کنار ایشان بود. مبدأ و منتهای حرکت ایشان قرآن بود و هر وقت به قرآن باز می گشتند، نکته های جدیدی برای ایشان روشن می شد؛ امام (ره) در قرآن همه چیز را می دیدند به همین خاطر یک نظام سیاسی را بر پایه آموزه های قرآنی پی ریزی می کنند. ایشان خود را موظف می دانستند که براساس تعالیم قرآن کریم، نظام توحیدی پیامبر اکرم (ص) را احیا کنند.

یک آیه را اینچنین با دقت، موشکافانه و بدون تفصیل بیهوده تدریس می کردند، مبهوت شدم و آرزو کردم که ای کاش امام (ره) به جای فقه و اصول به تفسیر قرآن می پرداختند؛ چرا که در این صورت بدون شک تفسیر قرآن وارد فاز جدیدی می شد.

قیاس تفسیر علامه طباطبایی با امام خمینی (ره)

رئیس سازمان سمت اظهار کرد: اگر بخواهم به طور مشخص بین تفسیر امام خمینی (ره) و «تفسیر المیزان» علامه طباطبایی قیاسی انجام بدهم، باید بگویم علامه کار کم نظیری در بحث تفسیر کردند؛ علامه به طور کلی زمینه تفسیر را پیش گرفتند و از «بسم الله» قرآن، تفسیر را آغاز کردند و تا انتها پیش رفتند؛ تفسیری که اگر سال ها هم بگذرد نمونه آن پیدا نخواهد شد.

احمدی یادآور شد: مرحوم شهید مطهری می گفت، بسیاری از اوقات که بخواهم برای سخنرانی بروم، قبل از منبر «المیزان» را تورق و مرور می کنم و یادداشت هایی برمی دارم و آنها را می پرورانم.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی اضافه کرد: مرحوم علامه طباطبایی یک شأن داشتند و امام شأن دیگری داشتند؛ شأن علامه به عنوان فیلسوفی که اعماق و جوانب قرآن را کاویدند، با امام راحل که به صورت مجزا به تفسیر نپرداخته، متفاوت است، البته امام (ره) هر جا به تفسیر پرداخته اند، دقیق بررسی کرده اند.

وی در ادامه اظهار کرد: آقایانی که به فقه و اصول می پردازند معتقدند ما باید احکام خدا را استخراج کنیم، به همین جهت به علوم دیگر در حد کفایت می پردازند و بیشتر وقت و همت خود را به فقه اختصاص می دهند. رساله امام (ره) بسیار عمیق است؛ فقیه صرف این گونه نمی تواند باشد، اما امام در همان ۵، ۶ جلسه که تفسیر سوره حمد را از «بسم الله الرحمن الرحیم» آغاز کردند ما را بسیار شگفت زده کردند.

رئیس سمت یادآور شد: آن روزها کسانی چون من که تفسیر امام (ره) را گوش می دادیم، همچون مولانا که شمس را ستایش می کرد، ایشان را ستایش می کردیم و به نوعی رابطه مرید و مرادی بین ایشان و پیروانشان شکل گرفته بود. بعد از پیروزی انقلاب امام (ره) تفسیر «سوره حمد» را آغاز کردند

حجت الاسلام والمسلمین سید محمدعلی ایازی:

توجه به لوازم اجتماعی؛ وجه تمایز تفسیر امام (ره) از دیگر تفاسیر عرفانی

۵۴

به زبان عربی نوشته شده یا به زبان فارسی و یا این که ایشان سخنرانی کرده‌اند و این سخنرانی‌ها پیاده شده‌اند.

امام (ره) در تفسیر چه مبانی‌ای داشته‌اند؟

من در مقدمه مجموعه‌ای که در پنج جلد منتشر شده است نزدیک به ۱۵۰ صفحه در باب ویژگی‌ها و مبانی تفسیری حضرت امام (ره) بحث کرده‌ام. به طور خلاصه می‌توانم بگویم که ایشان اولاً معتقد به لایه به لایه بودن قرآن است و معتقد است که نمی‌شود فقط به ظاهر قرآن کریم بسنده کرد و باید به لایه‌ها و بطون آن هم توجه کرد.

مبنای دوم ایشان این است که اگر ما بخواهیم قرآن را بفهمیم، در عین حالی که قرآن قابل فهم است اما موانعی هم برای فهم آن وجود دارد که باید به آن هم توجه کرد. ایشان در آداب الصلاة حدود مانع برمی‌شمرد که اصطلاحاً از آن به «حجب» تعبیر می‌کند و منظور موانع و پرده‌هایی است که ممکن است مانع رسیدن به مقصود قرآن شود.

مسئله سومی هم که مورد توجه امام (ره) است و مطرح می‌کند مسئله زبان است. ایشان می‌گوید که زبان قرآن زبان مخصوصی است که باید به آن توجه کرد و بر اساس این توجه به فهم آن نائل شد.

رویکرد تفسیری امام خمینی (ره) ریشه در چه امری دارد؟

رویکرد تفسیری امام خمینی (ره) ریشه در حرکت سیدجمال‌الدین اسدآبادی دارد؛ تفسیرهای گوناگونی با عقاید مختلف از قرآن به نگارش درآمده است. تفاسیر شیعی و اهل سنت هر کدام با نگرش‌های فرقه‌های مختلفی چون اثنی عشری، زیدی، حنفی، شافعی، حنبلی، مالکی و ... وجود دارد. ما تنوع گسترده‌ای از تفاسیر داریم و حدود سه هزار تفسیر وجود دارد که ۱۵۰ تفسیر معاصر هستند.

علاوه بر صبغه شیعی تفسیر امام (ره) که در رویکرد عرفانی دسته‌بندی می‌شود، آن چه تفسیر ایشان را به نحوی جدی از سایر تفاسیر عرفانی متمایز و برجسته می‌کند، این است که تفسیر ایشان با این که عرفانی است اما ابعاد اجتماعی هم دارد و ایشان اقدام به عمومی‌سازی مباحث عرفانی در تفسیر هم می‌کند.

حجت الاسلام والمسلمین سید محمدعلی ایازی، استاد حوزه و دانشگاه، مجموعه بیانات و نوشته‌های ایشان را در این زمینه گردآورده کرده و آن را در قالب مجموعه‌ای پنج جلدی که در سال ۱۳۸۵ توسط مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) منتشر شد به جویندگان معارف قرآنی ارائه کرده است. در گفت‌وگوی با وی ابعاد مختلف افکار، مبانی و روش تفسیری حضرت امام (ره) به نقد و بررسی می‌نشینیم.

برای شروع اشاره‌ای به آثاری از امام (ره) داشته باشیم که بیانات تفسیری ایشان را از آن‌ها جمع‌آوری کرده‌اید. کارهای تفسیری امام (ره) در دو بخش است یکی در تألیفات ایشان است و در آثاری است که در دوره جوانی به قلم خود نوشته‌اند و دسته دوم هم مباحثی است که ایشان در قالب سخنرانی‌ها مطرح کرده‌اند. مجموعه‌ای که من گرد آورده‌ام از حدود ۴۰ جلد کتاب و این ۴۰ جلد اعم از آن کتاب‌هایی که

داشتند. مبنای ایشان در نسبت با قرآن رویکرد اجتماعی بوده است. فقه ما در گذشته فردی بوده است و حتی در تفسیر قرآن نیز این رویکرد ادامه داشت. حتی در خصوص برخی از مفاهیم مانند عدالت که در قرآن وجود دارد، مفسران آن را به صورت عدالت فردی تفسیر می کردند. امام (ره) مفهوم عدالت را به صورت اجتماعی تحلیل کرده اند. ایشان معتقد هستند که جامعه باید براساس عدالت قوام یابد.

در عرفان مسئله تزکیه و سیر و سلوک بسیار مهم است؛ امام (ره) هیچ سخنرانی برای مسئولین نداشتند که ایشان را موعظه اخلاقی نکنند. ایشان هم به بیان سیر و سلوک می پرداختند و هم مسئولیت های اجتماعی را گوشزد می کردند. امام (ره) در یک سخنرانی که در سال ۶۰ ایراد کردند فرمودند که تزکیه برای همه شایسته تر است اما برای مسئولین شایسته تر است. چون مسئولین در معرض خطر قدرت هستند و لازم است سیر و سلوک داشته باشند. اگر فساد در افراد عادی رخ دهد، تبعات محدودی خواهد داشت اما اگر عالم و حاکمی فاسد بود، جامعه به فساد کشیده می شود.

سیر و سلوک با رویکرد اجتماعی در اندیشه امام (ره) مطرح است. در حدیثی از پیامبر (ص) داریم که دو گروه هستند که اگر صالح باشند جامعه صالح می شود و اگر فاسد شوند جامعه ای فاسد می شود، امرا و علما.

آیا می شود از نظریه ای در تفسیر سخن گفت که مخصوصی به امام (ره) باشد؟

بله مسلماً این را در دو بخش می شود طرح کرد؛ یکی درباره گرایش تفسیری امام (ره) است که گرایش ایشان بیشتر عرفانی است و اهداف تربیتی و معنوی را در تفسیر قرآن دنبال می کند. بر این اساس خداوند وقتی با انسان ها سخن گفته است در واقع می خواسته که آن ها را در جنبه های معنوی و اخلاقی سوق بدهد و به تعبیر خود ایشان انسان سازی و آدم سازی کند. منظور ایشان هم از آدم سازی یعنی ایجاد آن رفتارها و کردارهایی که به نوعی آراستگی نفس را در انسان ایجاد می کند.

لازمه چنین نگاه و رویکردی در تفسیر چیست؟

کسی که این گونه به تفسیر نگاه می کند و چنین تفسیری می کند قهراً به دنبال تبیین مسائل علمی در قرآن نیست. کسی که دارای چنین گرایشی است دنبال برجسته کردن مباحثی که دارای جنبه های کلامی و نزاع های مذهبی است نیست. کسی که در پی تفسیر این دسته از آیات می رود به جنبه های ادبی و بیانی تفسیر چندان نمی پردازد و خیلی دنبال این نیست که

در میان این تفاسیر و مفسرین ما شاهد جهت گیری های متفاوتی از جمله کلامی، فلسفی، عرفانی، اجتماعی، سیاسی، تاریخی و ادبی مواجه ایم که براساس مبنای تفسیری شکل گرفته و از هم متمایز شده اند. تفسیر اجتماعی در همین ۱۰۰ سال اخیر به وجود آمده است. تفسیر اجتماعی از دوره ای آغاز شد که نهضت بازگشت به قرآن توسط سیدجمال الدین اسدآبادی مطرح گردید.

ایشان معتقدند بودند که هر چند قرآن در جامعه اسلامی محترم و مقدس است اما تنها به هنگام مرگ، تهیه جهیزیه، تشکیل خانواده و یا خرید خانه از آن استفاده می شود. وی معتقد بود که مسلمانان در عمل آشنایی چندانی با قرآن ندارند. سیدجمال بر آن بود که یکی از علل رکود جامعه مسلمانان را عدم توجه و درک درست قرآن و نیز اجرای آن در جامعه دانست. قهراً جریان اجتماعی در بستر چنین تحولی به وجود آمد و کسانی چون حضرت امام (ره) با اینکه سابقه عرفانی داشتند به تدریج به سمت رویکرد اجتماعی به قرآن عمل کردند. با نگاهی به وصیت نامه می بینیم توصیه زیادی به توجه به قرآن مطرح شده است.

ایشان ۶۰ سال پیش به شهر یزد رفته بودند و در آنجا در هنگام بازدید از کتابخانه آقای وزیر در دفتر خاطرات ایشان آیه «قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُم بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَنَّيَ وَفِرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ؛ بگو من فقط به شما یک اندرز می دهم که دو دو و به تنهایی برای خدا به پا خیزید سپس بیندیشید که رفیق شما هیچ گونه دیوانگی ندارد او شما را از عذاب سختی که در پیش است جز هشدار دهنده ای [بیش] نیست» (سبأ/ ۳۶) را نوشتند که این آیه مسلمانان را دعوت می کند به صورت جمعی حرکت کنند.

درباره گرایش مقصدشناسانه تفسیر امام (ره) کمی توضیح دهید.

یکی از مبنای ای که امام (ره) مطرح می کند بحث هدفمندی مفسر است و این که مفسر وقتی می خواهد تفسیر کند برای چه مقصود و منظوری می خواهد این تفسیر را انجام بدهد. آیا فقط می خواهد شرحی بدهد یا با مخاطبش حرف و پیامی دارد؟ ایشان می گوید اگر ما بخواهیم این پیام را تفکیک و ریز کنیم بازگشتش به مقاصد خود قرآن کریم است و این که قرآن برای چه نازل شده و چه هدف و مقصدی دارد.

سلوک عرفانی امام چه تأثیری در تفسیر ایشان داشت؟

حضرت امام (ره) در تحولات اجتماعی همواره قرآن را مد نظر

جنبه‌های ادبی واژه‌ها را موشکافی کند. کسی که چنین کار تفسیری‌ای انجام می‌دهد دنبال پیدا کردن وجوه و احتمالات گوناگون هم نیست، بلکه به دنبال پیام‌های خاصی است که قرآن بیان می‌کند و این پیام‌ها را برجسته می‌کند.

نگاه خاص امام (ره) به زبان قرآن حاوی چه مفادی است و در رویکرد تفسیری ایشان چه جایگاهی می‌یابد؟

یکی از مبانی امام (ره) این است که قرآن کریم تنزل یافته است و یک معانی بسیار بالا و والایی بوده است و وقتی که خواسته با مخاطبین انسانی صحبت کند قهراً فهم و درک مخاطبین خود را و شرایط نیازها و خصوصیاتشان را در نظر گرفته و متناسب با آن‌ها صحبت کرده است. برای مثال فرض کنید وقتی که شخصی با شخص دیگر صحبت می‌کند و می‌داند که این شخص بیماری‌ای دارد، می‌گوید اگر این کار را بکنی مشکلاتت هم حل می‌شود. قرآن هم همین گونه است. خب وقتی که می‌گوید که قرآن کریم تنزل یافته و با زبان مخصوص مخاطبین خودش سخن گفته است یعنی این که به مخاطبین و خواسته‌ها و نیازهایشان توجه کرده و بر اساس خواسته و نیازهایشان سخن گفته است.

گرایش عرفانی حضرت امام (ره) چه تفاوتی با نگاه عرفانی دیگران در تفسیر دارد؟

اولاً این که ایشان جزء نحلّه شیعه هستند. می‌دانید که تفاسیر عرفانی بر دو بخش‌اند. بخشی مانند تفسیر ابن عربی، تفسیر علاءالدوله سمنانی یا تفسیر نجم‌الدین دایه یا تفسیر تستری که این‌ها یک دسته از تفاسیر عرفانی هستند. بجز بحث اعتقادی و کلامی شیعی که امام (ره) دارد و بر اساس آن به روایات اهل بیت (ع) توجه دارد و از آن‌ها در تفسیر خود استفاده می‌کند، تفسیر ایشان تفاوت‌های دیگری نیز با این تفاسیر عرفانی دارد. تفسیر ایشان با این که عرفانی است اما ابعاد اجتماعی هم دارد و این بعد اجتماعی یک تفاوت خیلی جدی و برجسته را به تفسیر ایشان در میان تفاسیر عرفانی می‌دهد.

اکثراً تفاسیر عرفانی که در گذشته نوشته‌اند بیشتر جنبه‌های فردگرایانه داشته‌اند و به جوانب اجتماعی و لوازم اجتماعی خیلی توجهی نداشتند و تفاوت دوم ایشان با عموم تفاسیر عرفانی این است.

تفاوت سوم ایشان در تفسیر عرفانی هم این است که به دنبال عمومی‌سازی مفاهیم عرفانی است. معمولاً افرادی مثل ابن عربی یا نجم‌الدین دایه یا صدرالدین قونوی کسانی هستند که فقط برای یک عده به طور خصوصی سخن گفته‌اند و

افراد خاصی مخاطبشان هستند؛ در حالی که امام (ره) در بخشی از صحبت‌های خودشان، به خصوص نوشته‌هایی که در قالب گفتار بوده و سخنرانی‌های ایشان را تشکیل می‌دهد، خطاب‌شان به مردم و عموم مردم است و ما اصطلاحاً از روش ایشان به عمومی‌سازی مباحث عرفانی در تفسیر یاد می‌کنیم. ایشان بخشی از معارفی را که در آن زبان عرفانی آمده است سعی می‌کند در قالب مفاهیم ساده و قابل فهم ارائه کند.

آیا می‌شود از تفسیرهای امام (ره) الگویی اخذ کرد که بگوئیم امام رویکردش به تفسیر قرآن به قرآن یا تفسیر به روایات به شکل روشمند این گونه بوده است؟

در مورد تفسیر قرآن به قرآن باید بگوئیم که ایشان تفسیر قرآن به قرآن خاصی داشته است. ایشان در مورد روایات هم برای مثال در کتاب اربعین، رویکرد استنادی ندارد، بلکه روایاتی را که مطرح می‌کنند بیشتر با جهت تحلیلی و تبیینی به آن‌ها توجه می‌کنند. ایشان نمی‌خواسته است بحثی آکادمیک و روشمند در استناد به روایات انجام بدهد و بیشتر می‌خواسته است که این روایات را بیاورد و در کنار آیات در توضیح مطالب به کار بگیرد و مطالبی را بیان بکند. ایشان می‌خواسته که دریافت‌های خودش را توضیح بدهد و تبیین کند و بعد در این مسیر هم از آیات و روایات استفاده کرده است تا آن مطلب و موضوع را شرح و توضیح بدهد.

به عنوان آخرین سؤال بفرمائید که دلیل توقف تفسیر سوره حمد چه بود؟

مسئله همان چیزی بود که امروز هم به طور کلی مطرح است؛ این که یک کسی یک فکر و اعتقادی دارد و فکر می‌کند که هر چه هست همین است و او سخنگوی اسلام است و کس دیگری هم حرف نباید بزند. این متأسفانه در قشر سنتی بوده و امروز هم داریم که یک کسی که حرف می‌زند فکر می‌کند که خودش نماینده خدا بر روی زمین است و اگر کس دیگری بالاتر از او حرف بزند خلاف اسلام حرف زده است.

خب وقتی که امام هم تفسیر را شروع کردند یک عده‌ای های و هوی و سر و صدا به راه انداختند که نباید امام (ره) این حرف‌ها را بزند. پیام دادند؛ یک بار و دو بار و چند بار. امام چند نوبت توجه نکردند اما در نهایت به دلیل این که در موقعیت رهبری بودند و نمی‌خواستند به این بحث‌ها دامن بزنند، جلسات تفسیرشان را تعطیل کردند.

این افراد معترض هم بیشتر کسانی بودند که با فلسفه و عرفان میانه‌ای نداشتند و مخالفت‌شان هم با جلسات تفسیر امام (ره) از سر مخالفت با فلسفه و عرفان بود.

حجت الاسلام والمسلمین سید رضا مؤدب:

وابستگی فهم برخی از آیات قرآن به برخورداری از حظ عرفانی

حضرت امام خمینی (ره) معتقدند برداشت‌های ظاهری از آیاتی چون (نور/۳۵)، (حدید/ ۴ و ۳) و ...، تفسیر واقعی قرآن نیست و کسی که از عرفان قرآن حظی نبرده باشد، نمی‌تواند این آیات را تفسیر کند و کسی می‌تواند به فهم این آیات نائل شود که از عرفان و لطایف عرفانی برخوردار باشد.

روح‌الموسوی
امام خمینی

۵۷

اجرائی‌تر شدن اندیشه‌های ایشان در حوزه بیشتر شود.

مؤدب با بیان اینکه امام خمینی (ره) علاوه بر اندیشه سیاسی و فقهی اندیشه تفسیری قابل توجهی داشتند، اظهار کرد: سه سال قبل در قم همایشی با عنوان اندیشه‌های قرآنی امام خمینی (ره) برگزار شد که نزدیک به ۵۰ مقاله نیز به همایش رسید و به صورت مبسوط درباره اندیشه‌های ایشان بحث صورت گرفته است که باید مورد توجه بیشتر محققان به خصوص در حوزه قرار گیرد.

نقش قرآن به عنوان هدایتگر انسان‌ها

معاون پژوهشی دانشگاه قم با بیان اینکه عمده اندیشه قرآنی امام (ره) در فضای نقش قرآن به عنوان هدایتگر انسان‌ها متجلی است، عنوان کرد: از دید ایشان فلسفه نزول قرآن کریم هدایت تمامی بشر است و نباید در قرآن به دنبال علوم روز و حتی علوم انسانی بدون نگاه هدایت‌گرانه بگردیم.

حجت‌الاسلام والمسلمین سید رضا مؤدب، معاون پژوهشی دانشگاه قم با اشاره به دیدگاه‌های امام خمینی (ره) درباره تفسیر گفت: ایشان تأکید فراوانی بر رواج تفسیر قرآن در کنار فقه و اصول در حوزه داشتند و معتقد بودند که نباید به استفاده محدود از قرآن مانند استخاره و تبرک اکتفا کرد. وی ادامه داد: امام (ره) اعتقاد داشتند که تفسیر قرآن باید در تمامی زمینه‌های علمی حوزه رواج داشته باشد و به‌ویژه در فقه بیشتر مورد توجه قرار گیرد و فقه‌القرآن شکل بگیرد.

این قرآن‌پژوه حوزه علمیه عنوان کرد: امروز هم باید تفاسیر فقهی در حوزه مورد توجه بیشتر قرار گیرد و بر همین اساس هم شاهدیم که آیت‌الله یزدی موضوع فقه‌القرآن را شروع کرده که ناظر به این مطلب است که فقه با آیات قرآن شروع و با روایات تکمیل می‌شود.

رئیس سابق انجمن قرآن‌پژوهی حوزه علمیه تأکید کرد: مدیران حوزه علمیه باید مبانی امام خمینی (ره) در این راستا را در جلساتی به همایش و نشست بگذارند تا مورد تأمل و مذاقه جدی‌تر قرار گیرد و زمینه برای

و فهم و درک معارف آن، از روش‌های چندگانه‌ای استفاده کرده‌اند؛ عده‌ای روش قرآن به قرآن (مانند علامه طباطبایی)، عده‌ای منهج تفسیر روایی و عده دیگری روش عقلی را بهتر می‌پسندیده‌اند و عده‌ای نیز روش جامع داشتند (مانند مرحوم طبرسی، آیت‌الله جوادی آملی و آیت‌الله مکارم شیرازی).

روش تفسیری غالب حضرت امام(ره)

وی با بیان این که روش غالب تفسیری امام خمینی(ره) روش عرفانی است و ایشان معتقدند که برای درک معارف قرآن ذوق عرفانی لازم است، عنوان کرد: در عبارتی از ایشان در دفتر سیزدهم از مجموعه تبیان با عنوان «قرآن کتاب هدایت از دیدگاه امام خمینی(ره)» آمده است که چه بسا مسائل عرفانی که در قرآن هست که اشخاصی مانند فلاسفه نمی‌توانند درک کنند و عرفا تا حدودی می‌توانند آن را درک کنند.

جایگاه ذوق عرفانی در فهم قرآن

سردبیر فصل نامه شیعه‌شناسی بیان کرد: امام(ره) معتقدند که برای درک عمق آیات الهی، انسان نیازمند ذوق عرفانی است و به همین جهت است که روش عرفانی را بهترین روش در فهم آیات قرآن دانسته و معتقدند که فراتر از ظاهر آن، پر از معارف عرفانی است و باید برای درک آنها از روش عرفانی استفاده کرد.

وی تصریح کرد: از همین روی ایشان معتقدند که در آیات شریفه‌ای چون «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» (نور/۳۵)، «هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ» (حدید/۳) و یا در آیه شریفه «هُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ» (حدید/۴) برداشت‌های ظاهری، تفسیر واقعی قرآن نیست و کسی که از عرفان قرآن حظی نبرده باشد، نمی‌تواند این آیات را تفسیر کند و کسی می‌تواند به فهم این آیات نائل شود که از عرفان و لطایف عرفانی برخوردار باشد.

حجت‌الاسلام مؤدب در توضیح این مطلب با اشاره به نمونه‌ای از تفسیر امام خمینی(ره) ذیل سوره مبارکه حمد ادامه داد: امام(ره) در تفسیر سوره حمد و در بیان علت این مطلب که چرا خداوند ما را به گفتن «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» به صورت متکلم مع الغیر امر کرده و حال آنکه ما متکلم وحده هستیم و در نمازهای معمول فردای می‌توانیم «ایاک أعبد و ایاک أستعین» بگوییم، به چند نکته عرفانی اشاره می‌کند.

وی افزود: امام(ره) معتقدند که هر دانشی را می‌توان در قرآن یافت به شرط اینکه با نگاه هدایت‌گری بشریت به آن بنگریم و گرنه قرآن کتاب علم خاصی نخواهد بود.

مؤدب با بیان اینکه از دید امام(ره) مهم‌ترین اعجاز قرآن همان معارف آن است، اظهار کرد: این اندیشه در نگاه عرفانی قابل دریافت است و ایشان این نگاه را در تفسیر سوره حمد لحاظ کردند و نشان دادند که معارف قرآن چقدر می‌تواند تاثیرگذار در رشد و تکامل روحی و معنوی بشر باشد.

قرائت روزانه سه جزء قرآن

وی تاکید کرد: به همین دلیل امام خمینی(ره) اهتمام بسیار زیادی به مطالعه و قرائت روزانه قرآن حتی در بدترین شرایط مانند زمانی که بر اثر بیماری بر تخت بیمارستان بودند، داشتند و روزی سه جزء قرآن را می‌خواندند.

این قرآن‌پژوه حوزوی با بیان اینکه از نگاه امام(ره) هدایت و تعالی بشر منوط به اهتمام به معارف قرآن است، تصریح کرد: تفسیر ظاهری قرآن اگرچه اهمیت دارد اما بطون آن کارسازتر است و مفسران هم باید به دنبال محتوای عرفانی قرآن باشند.

وی تاکید کرد: از دید امام(ره) تفاسیر موجود نتوانسته است ابعاد عرفانی قرآن را کشف کند البته ایشان معتقد بودند که معارف عرفانی در درجه نخست از سوی کسانی که تعبیر «من خوطب به» درباره آنان آمده است قابل دریافت و اخذ است اما دیگران هم می‌توانند از طریق معصومان(ع) دریافت کنند البته به شرط اینکه جا پای آنان بگذارند و خود را با آنان هماهنگ کنند.

تفسیر و فهم قرآنی امام(ره)

عضو هیئت علمی دانشگاه قم اظهار کرد: امام خمینی(ره) علاوه بر این که ولی فقیه و بنیانگذار یک نظام سیاسی بی نظیر (از لحاظ جایگاه و مبانی فکری) بودند، در حوزه فهم و تفسیر قرآن نیز ید طولایی داشتند.

وی افزود: امام(ره) به حوزه تفسیر قرآن نیز ورود پیدا کرده و تفسیر سوره حمد و برخی از آیات دیگر قرآن را انجام دادند که امروزه این آثار تفسیری گردآوری شده و در کنار هم از سوی مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره) به عنوان تفسیر امام خمینی(ره) منتشر شده است.

حجت‌الاسلام مؤدب درباره روش یا منهج تفسیری امام خمینی(ره) بیان کرد: مفسران قدیم تاکنون در تفسیر قرآن

وی ادامه داد: امام (ره) در بیان وجه دیگر مع‌الغیر آمدن افعال در آیه پنجم سوره مبارکه حمد می‌فرماید: وجه دیگر آن است که چون سالک در «الحمد لله» جمیع محامد و ائینه را، از هر حامد و ثنا جوئی در ملک و ملکوت مقصور و مخصوص به ذات مقدس حق نمود و نیز در مدارک ائمه برهان و قلوب اصحاب عرفان به ظهور پیوسته که تمام دایره وجود، حیات شعوری ادراکی حیوان، بلکه انسانی دارد و حامد و مسبح حق تعالی از روی استشعار و ادراک و در فطرت تمام موجودات، خصوصاً نوع انسانی، خضوع در پیشگاه مقدس کامل و جمیل علی‌الاطلاق دارد، از این جهت به صورت جمع این عبارات را می‌گویند.

حجت‌الاسلام مؤدب خاطر نشان کرد: البته عبارات حضرت امام (ره)، عباراتی بسیار پرمغز و پرمطلب و نیازمند به تبیین است؛ چراکه ایشان از عبارات فنی و اصطلاحات عرفا استفاده کرده که طبیعتاً نیازمند تأمل بیشتری هستند و شاید نکته نهایی آن باشد که همه چیز از خداست و ما اگر در «الحمد لله» همه حمدها را از خدا می‌دانیم، در «ایاک نعبد» و «ایاک نستعین» نیز خود را در محضر خدا می‌دانیم و خواسته‌های خود را از خداوند متعال می‌خواهیم.

نکاتی چند در اسرار جمع بودن افعال «ایاک نعبد» و «ایاک نستعین»

وی افزود: ایشان در دلایل استفاده از صیغه متکلم مع‌الغیر («نعبد» و «نستعین») در این آیه آورده‌اند که عابد، حیلۀ شرعی‌ای به نظر او رسیده که به وسیله آن، عبادتش مقبول درگاه حق تعالی افتد و آن حیلۀ آن است که عابد عبادت خود را در ضمن عبادات سایر مخلوق - که از جمله آنها اولیاء و کمترین هستند - قبول بنماید و عبادت خود را در جمع عبادت دیگران - از جمله معصومین (ع) - تقدیم بارگاه قدس و دستگاه رحمت نماید تا به این وسیله عبادت او ضمناً قبول شود، زیرا که از عادت کریم نیست که «تبعض صفت» کند.

این محقق و پژوهشگر در تشریح معنای این کلام امام (ره) عنوان کرد: «تبعض صفت» به معنای جزء جزء کردن کالا است و متعارف حکیم آن است که کل کالایی را که باهم آمده، می‌پذیرد؛ از عادت خداوند متعال حکیم نیست که عبادت‌هایی را که به سوی او می‌آید، برخی را بپذیرد و برخی دیگر را نپذیرد. خداوند کریم محض است و به خاطر معصومین (ع) و کمترین - این شاء الله - عبادت‌های ما را نیز می‌پذیرد.

عضو هیئت علمی دانشگاه قم اضافه کرد: امام (ره) در ادامه در بیان وجه دیگر علت جمع بودن افعال «نعبد» و «نستعین» می‌افزاید که شاید علت آن این باشد که چون تشریح نماز در اول امر به جماعت بوده و به لفظ جمع اداء شده است؛ به سبب همین جمع بودن نماز، این آیه را به صورت جمع (نعبد و نستعین) می‌خوانیم و این خود تشویق و توصیه‌ای به جمع‌خوانی است.

وی در بخش دیگری از سخنان خود اظهار کرد: امام (ره) در توضیح این نکته می‌فرماید: «ما در سرّ جملی از اذان و اقامه نکته‌ای گفتیم که از آن کشف این سرّ تا اندازه‌ای می‌شود و آن این است که اذان اعلان قوای ملکیه و ملکوتیه و جیوش الهیه سالک است برای حضور در محضر و اقامه به پا داشتن آن‌ها در حضور. و همچنان ایشان می‌فرمایند: چون سالک، قوای ملکیه و ملکوتیه خود را در محضر حاضر نمود، و قلب که پیشوای آنهاست به سمت امامت به خدا، به پای خاست، فلذا گفته شد: «قد قامت الصلوة والمؤمن وحده جماعة».

سردبیر فصلنامه شیعه‌شناسی در توضیح این مطلب عنوان کرد: وقتی نماز برپا شد، انسان مؤمن نیز چون در محضر خدا قرار می‌گیرد، گویا تک او، جمع است؛ پس اگر مفرد نیز می‌گوید، چون مؤمن «واحد کالف» و نماینده جمع مؤمنین است، می‌تواند به زبان جمع این عبارت را بیان کند.

حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی رضایی اصفهانی:

تفسیر عرفانی از منظر امام خمینی(ره) ضابطه مند و متکی بر عقل است

۶۰

علمی گفت: آیات کیهان شناسی قرآن مخالف هیئت بطلموسی است و امام خمینی(ره) با استشهاد به آیات قرآن در مورد کیهان شناسی قرآن می فرماید: «لسان قرآن را ببینید که «إِنَّا زَيْنًا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ» (صافات/۶) به عکس هیئت بطلموسی، سماء دنیا، یعنی همین کهکشانی هم که شما می بینید؛ همه این ها آسمان پایین است، سماء دنیا است...».

وی ادامه داد: البته در مورد آسمان ها و هفت آسمان (سبع سماوات) که در قرآن آمده است، دیدگاه های تفسیری متعددی وجود دارد، که امام خمینی(ره) دیدگاه خاصی را انتخاب و بیان کرده است. ولی در همین مورد توجه داده که قرآن تابع فرهنگ غلط زمانه خود نشده و از هیئت بطلموسی پیروی نکرده است؛ بلکه از شگفتی های علمی قرآن، آن است که برخلاف هیئت بطلموسی سخن گفته است؛ در حالی که هیئت بطلموسی در آن عصر بر مراکز علمی و فکر بشر حاکم بوده است و نیز با استفاده از مباحث کیهان شناختی تلاش کرده که معنای آسمان اول را روشن کند.

این محقق و پژوهشگر در بخش دیگری از سخنان خود با اشاره به استفاده امام(ره) از روش تفسیری اشاری (عرفانی و باطنی) اظهار کرد: امام خمینی(ره) با مثالی در مورد آیات پیروی موسی(ع) از خضر(ع) و استفاده توحید افعالی از آیه شریفه «الحمد لله رب العالمین» می نویسد: «الی غیر ذلک از اموری که از لوازم کلام استفاده می شود که مربوط به تفسیر به هیچ وجه نیست. علاوه بر آنکه تفسیر به رأی نیز کلامی است که شاید آن غیرمربوط به آیات معارف و علوم عقلیه که موافق موازین برهانیه است و آیات اخلاقیه که عقل را در آن

مختلفی چون قرآن به قرآن، روایی، عقلی، اشاری (باطنی)، علمی و اجتهادی بهره برده و از آن میان، به روش تفسیر اشاری یعنی تفسیر باطنی و عرفانی، توجه ویژه ای داشته است که این جهت گیری در تفسیر سوره حمد به خوبی نمایان است.

وی افزود: امام خمینی(ره) در میان گرایش های تفسیری نیز به گرایش عرفانی، فلسفی، اخلاقی و اجتماعی توجه بیشتری نشان داده است؛ همان گونه که در تفسیر خود جهت گیری سیاسی، جهادی و تقریبی را نمایان ساخته است. ایشان در اسلوب های تفسیری به تفسیر ترتیبی در تفسیر سوره حمد روی آورده و به صورت پراکنده تفسیرهای موضوعی کوتاهی در ضمن مباحث بیان کرده است.

استادیار جامعه المصطفی(ص) العالمیه پس از پرداختن به جایگاه روش های تفسیری قرآن به قرآن، روایی و عقلی در تفسیر امام خمینی(ره)، به بیان روش تفسیر علمی در آثار امام پرداخت و اضافه کرد: امام خمینی(ره) به روش تفسیر علمی توجه داشته اند و گاهی به پیشگامی قرآن کریم بر علوم تجربی اشاره کرده اند؛ هرچند ایشان در این زمینه از شیوه صحیح تفسیر علمی یعنی استخدام علوم در فهم قرآن استفاده کرده اند و حتی از تفسیر طنطاوی (الجواهر فی تفسیر القرآن) که یک تفسیر علمی است یاد کرده و آن را ناقص شمرده اند.

حجت الاسلام رضایی اصفهانی در بیان نمونه ای از استفاده امام(ره) از روش تفسیر

امام خمینی(ع) برداشت های عرفانی از آیات را نه از مقوله تفسیر، بلکه از باب لوازم کلام می شمارد؛ بنابراین، ایشان به تفسیر عرفانی باطنی ضابطه مند اشاره دارد که متکی بر عقل است و منتهی به تفسیر به رأی نمی شود.

حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی رضایی اصفهانی، مدیر مرکز تحقیقات قرآن کریم المهدی(عج)، به بیان سخنانی در درباره منهج تفسیری امام خمینی(ره) پرداخت و اظهار کرد: امام خمینی(ره) در تفاسیر خود از روش های

می‌شمارد و در ابتدای سوره حمد، در مورد آن هشدار می‌دهد و می‌فرماید: «در این اواخر هم یک اشخاصی پیدا شده‌اند که اصلاً اهل تفسیر نیستند، اینها خواسته‌اند مقاصدی که خودشان دارند، به قرآن و به سنت نسبت بدهند. حتی یک طایفه‌ای از چپی‌ها و کمونیست‌ها هم به قرآن تمسک می‌کنند، برای همان مقصدی که دارند؛ اینها اصلاً به تفسیر کار ندارند، به قرآن هم کار ندارند، اینها مقصد خودشان را می‌خواهند به خورد جوان‌های ما بدهند، به اسم این که این اسلام است».

وی با اشاره به بخش دیگری از سخنان امام (ره) درباره تفسیر به رأی ادامه داد: امام (ره) در جایی دیگر می‌فرمایند: «از چیزهایی که ممنوع است در اسلام، تفسیر به رأی است که هر کسی آرای خودش را تطبیق کند بر آیاتی از قرآن، و قرآن را به آن رأی خودش تفسیر و تأویل کند و یک کسی مثلاً اهل معانی روحیه است، هرچه از قرآن به دستش می‌آید تأویل کند و برگرداند به آن چیزی که رأی اوست، ما باید از همه این جهات احتراز کنیم؛ و لهذا دست ما در باب قرآن بسته است؛ میدان چنان باز نیست که انسان هرچه به نظرش آمد بخواهد نسبت بدهد، که قرآن این است، این را می‌گویند...».

مدیر مرکز تحقیقات قرآن کریم المهدی (عج) ادامه داد: امام در جای دیگری تصریح کرده‌اند که «... پس محتمل است، بلکه مظنون است که تفسیر به رأی راجع به آیات احکام باشد که دست آراء و عقول از آن کوتاه است و به صرف تعبد و انقیاد از خازنان وحی و مهابط ملائکه الله باید اخذ شود».

وی ادامه داد: از این رو امام خمینی (ره) از تفسیر به رأی به شدت پرهیز کرده و حتی برای احتیاط در تفسیر سوره حمد تصریح می‌کنند که: «مطالبی که من در تفسیر می‌گویم، به خدا نسبت نمی‌دهم، بلکه به صورت احتمالی می‌گویم». با توجه به این که امام خمینی (ره) تفسیر عقلی را پذیرفته‌اند، به مرز تفسیر به رأی با تفسیر عقلی توجه داشته‌اند و مانند کسانی

مدخلیت است، باشد، زیرا که این تفاسیر مطابق با برهان متین عقلی یا اعتبارات واضح عقلیه است که اگر ظاهری برخلاف آنها باشد، لازم است آنها را از ظاهر مصروف نمود».

مدیر مرکز تحقیقات قرآن کریم المهدی (عج) در توضیح این بیان و دیگر بیانات امام راحل (ره) در معرفی تفسیر عرفانی تصریح کرد: امام (ره) برداشت‌های عرفانی از آیات را از مقوله تفسیر نمی‌داند، بلکه از باب لوازم کلام (که شاید مقصود ایشان بطون باشد) می‌شمارد. بنابراین، ایشان به تفسیر عرفانی باطنی ضابطه‌مند اشاره دارد که متکی بر عقل است و منتهی به تفسیر به رأی نمی‌شود.

وی تصریح کرد: امام خمینی (ره) از طرفداران روش تفسیر اشاری صحیح است و در موارد متعددی از تفاسیر خود از مطالب باطنی و عرفانی استفاده کرده‌اند؛ اما یادآوری کرده‌اند که لازم است تفسیر عرفانی به تفسیر به رأی منتهی نشود؛ از این رو نباید مفاد آیات و روایات منحصر در معنای عرفانی آن شود.

استادیار جامعه المصطفی (ص) العالمیه خاطر نشان کرد: از سوی دیگر امام خمینی (ره) یادآور می‌شوند که نباید سخنان پیامبران و ائمه (ع) را منحصر در معانی عرفی و ظاهری دانست و خود را از معارف عرفانی آن محروم ساخت.

وی الهام عرشی در باب عرش و چهار اسم الهی در سوره حمد، تنبیه عرفانی در مورد تقدم رب در سوره حمد و تفسیر عرفانی سوره توحید را از جمله نمونه‌های برجسته روش تفسیر اشاری امام خمینی (ره) خواند و گفت: البته استفاده‌های عرفانی امام خمینی (ره) از آیات و بیان باطن و معارف عرفانی آنها، بسیار است و ذکر همه آنها از حوصله این بحث خارج است و علاقه‌مندان برای اطلاع می‌توانند به کتاب تفسیر سوره حمد، سر الصلوة، آداب الصلوة و دیگر آثار امام (ره) مراجعه کنید.

حجت‌الاسلام رضایی اصفهانی با اشاره به تفسیر به رأی از دیدگاه امام خمینی (ره) اظهار کرد: امام خمینی (ره) تفسیر به رأی را ممنوع

چون «عبدالرحمن العک»، تفسیر به رأی را همان تفسیر عقلی نمی‌شمارند.

استادیار جامعه المصطفی (ص) العالمیه یادآور شد: مفسران شیعه و اهل سنت از روش‌های مختلفی همچون روش تفسیر قرآن به قرآن، روایی، اشاری، عقلی و علمی استفاده کرده و از تفسیر به رأی برائت جستند و بسیاری از آنها نیز از تفسیر اجتهادی جامع پیروی کرده‌اند. حجت‌الاسلام رضایی اصفهانی خاطر نشان کرد: امام خمینی (ره) از روش تفسیر اجتهادی جامع در تفسیر قرآن، یعنی از روش‌های صحیح تفسیر قرآن به قرآن، قرآن به روایت، اشاری (باطنی و عرفانی) و عقلی و علمی استفاده کرده و از روش تفسیر به رأی پرهیز کرده است.

وی ادامه داد: ایشان همچنین از گرایش‌های عرفانی، اخلاقی، فلسفی و اجتماعی استفاده کرده و جهت‌گیری سیاسی، تقریبی و جهادی نیز داشته است؛ البته امام خمینی (ره) در برداشت خود از تفسیر روایی (که آن را منحصر به روایات پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) می‌داند) و در مبحث تفسیر به رأی (که آن را احتمالاً منحصر در احکام می‌داند) و مرز آن با تفسیر عقلی، راه خود را از راه برخی دانشمندان تفسیر جدا کرده است.

حجت الاسلام والمسلمین علی اصغر اوحدی:

تفسیر مفصل امام خمینی (ره) از سوره قدر و توحید در «آداب الصلوة»

به گفته حجت الاسلام والمسلمین اوحدی، امام خمینی (ره) در «سر الصلوة» سوره حمد و توحید را به صورت مختصر و نیز در «آداب الصلوة» سوره های حمد، توحید و قدر را به صورت مفصل تفسیر کرده اند.

حجت الاسلام والمسلمین علی اصغر اوحدی، معاون فرهنگی پژوهشی مجمع تقریب مذاهب اسلامی اظهار کرد: معتقدم به طور کلی باید به نگاه حضرت امام (ره) به قرآن بیش از آنچه تاکنون انجام شده است، می پردازیم.

وی افزود: امام (ره) یکی از شخصیت بزرگ اسلامی در دوره معاصر بودند و آنچه را که ارائه دادند چه در مواضع عملی و علمی، نشأت گرفته از آموزه های قرآنی بوده است. دیدگاه های حضرت امام (ره) را نمی توان از قرآن جدا کرد. شناساندن این معنا به جهانیان هدف این همایش است که هدف بزرگی است. در حقیقت مستند کردن مواضع امام به قرآن نیاز مقطع کنونی است و این کنفرانس در همین راستا گام برمی دارد. آنچه مهم است، نتایج فکری عملی و عملی حضرت امام است که باید به شکل مستند ارائه شود.

تفسیر «سوره حمد»

اوحدی در ادامه گفت: واژه تفسیر در قرآن کریم تنها یک بار در آیه ۳۳ «سوره فرقان» به کار رفته است. طبق نظر بسیاری از مفسران، واژه تفسیر در این آیه مانند اکثر قریب به اتفاق واژه های قرآنی در همان معنای لغوی یعنی «کشف و بیان» به کار رفته است. در تفسیر هم به مراد و مقصود متکلم و هم به متن آیات توجه می شود. فهم و درک مفاهیم آیات نخستین مرحله تفسیر و مرحله دیگر آن تبیین و توضیح آنهاست.

وی افزود: از دید امام خمینی (ره) تفسیر قرآن کریم کار آسانی نیست که از عهده هر کس برآید و این صحیفه الهی برتر از آن است که مفسران بتوانند آن را چنانکه

اهل معارف هستند کسی دیگر نتواند به طریق کشف و شهود از این لطایف الهیه مطلع شود...» از کلام حضرت امام اینگونه استنباط می‌شود که وحی از سنخ مادیات نیست، بلکه از اموری است که کسی نمی‌تواند حقیقت آن را درک کند، مگر خود پیامبر و اهل بیت (ع). تمام آنچه محققان درباره وحی گفته‌اند شرح اسم است نه بیان واقعیت آن و فقط آثاری را که در بعضی از روایات به آن اشاره شده‌است می‌تواند تا حدودی درک کند.

وی افزود: امام راحل حقیقت وحی را قابل درک ندانستند. زیرا وحی از اسرار و حقایق است و انسان باید از این عالم مادی خارج گردد تا بتواند شمه‌ای از آن معنا را بدست آورد و این مطلبی است که در کلام بسیاری از محققان و معاصر وجود دارد.

جامعیت قرآن از دید امام خمینی

اوحدی گفت: قرآن از این جهت که در میان قومی خاص و در یک منطقه محدود جغرافیای پدیدار شده‌است، با سایر کتب آسمانی همسان است. اما از این جهت که پیام خود را به عربستان منحصر نکرده‌است و جهان را مخاطب خود قرار داده‌است، با آنها متفاوت است. هر کس کتب عهدین را مشاهده کند متوجه می‌شود روی سخن آنها با یهودیان و مسیحیان است. اما قرآن با صراحت می‌فرماید روی سخن من با تمام جهان است مانند «یا ایها الناس» در قرآن دلیل این مدعاست. هدفی که امام برای قرآن بیان کردند، راهنمایی بشر به سوی سعادت و کمال است. ایشان با صراحت می‌گویند «قرآن کتاب صرف و نحو و معانی و بیان تاریخ نیست بلکه کتاب هدایتگر انسان ساز است».

اوحدی در پایان گفت: امام راحل درباره جایگاه انسان در قرآن دیدگاه خاص خود را داشتند. در این باره به ابعاد تربیتی و هدایتی قرآن توجه می‌کردند. بسیاری فکر می‌کنند امام تنها در بعد سیاسی از آموزه‌های قرآنی بهره می‌بردند. اما در این همایش این نکته باید مشخص شود که تنها این بعد امام از آموزه‌های قرآنی نشأت نگرفته‌است. امام در ابعاد فقهی، اجتماعی، سیاسی و تفسیر از آموزه‌های قرآن بهره گرفتند. ما باید در امثال این همایش‌ها این موضوعات را مطرح و مورد بررسی قرار بدهیم.

باید تفسیر کنند و مفسران طرز اول جهان اسلام در طول تاریخ اسلام تفاسیر فراوانی نوشته‌اند تنها پرده‌ای از معانی قرآن را به تشریح کرده‌اند.

معاون فرهنگی پژوهشی مجمع تقریب مذاهب اسلامی گفت: در سال‌های نخست پیروزی انقلاب اسلامی امام خمینی به تفسیر قرآن مجید پرداختند و این کار را از «سوره حمد» آغاز کردند. اما جلسات تفسیری امام به دلایلی بیش از ۵ جلسه نشد. آنچه به عنوان تفسی سوره حمد از امام به چاپ رسیده‌است مباحث مطرح شده در همان ۵ جلسه است. البته امام در «سرالصلوه» سوره حمد و توحید را به صورت مختصر و نیز در آداب الصلوه سوره‌های حمد، توحید و قدر را به صورت مفصل تفسیر کردند. ایشان آداب الصلوه را چنان نوشتند که برای همگان مفید باشد؛ اما تفسیر سوره حمد دارای اصطلاحات و مطالب عرفانی و فلسفی بیشتری است و برای مخاطب خاص گفته شده‌است.

وی اظهار کرد: امام راحل در مقطعی تز اسلامی تشکیل حکومت را جامه عمل پوشاندند که ۱۴ قرن از ظهور اسلام گذشته بود و دورانی طولانی، حکومت اسلامی بنا نشده بود در یک چنین مقطعی امام آمدند و جامعه قرآنی و اسلامی را پیاده کردند و به سمت تحقق این نظام الهی گام برداشتند. آنچه امام پیاده کردند، نشأت گرفته از مفاهیم و آموزه‌های قرآنی بود. در حقیقت نظام سیاسی که امام را ارائه دادند برآمده از اسلام بود. ولایت فقیه کاملاً برآمده از آموزه‌های قرآنی است. ولایت فقیه نزد فقیهان شیعه یک مسئله ریشه‌دار است. امام این نظریه را ارائه دادند با توجه به شرایط اجتماعی و موقعیت خاص ایران طرح نظریه کردند.

وی افزود: یکی از اتهاماتی که دشمن از طریق سلفی‌ها و تکفیری شیعیان را به آن متهم می‌کند مسئله تحریف قرآن است اما امام همواره این مسئله را رد می‌کردند و بر تحریف‌ناپذیری قرآن بیان صحه می‌گذاشتند.

وحی از سنخ مادیات نیست

اوحدی گفت: امام خمینی (ره) درباره حقیقت وحی فرمود «این از لطایف معارف الهیه و از اسرار حقایق دین است که کم‌تر کسی می‌تواند به طریق علمی آن اطلاع پیدا کند. اول کسی وجود مبارک رسول خاتم است و پس از آن دیگر اولیا و

حجت الاسلام والمسلمین سید حبیب‌الله موسوی:

ارائه آثار منسجم از آرای قرآنی امام خمینی (ره) مغفول بوده است

روح‌الموسوی

۶۴

مختلفی چون «قرآن کتاب هدایت» از سلسله تبیان‌ها جمع‌آوری شده‌است. همچنین مباحث تفسیری امام در مجموعه ۵ جلدی ارائه شده است؛ این کتاب به زبان‌های عربی و انگلیسی نیز ترجمه شده است. ما امیدوار هستیم محصول این همایش کتاب چند جلدی باشد و در این کتب مباحث قرآنی از امام طرح شود که کمتر به آنها پرداخته‌ایم.

موسوی افزود: بیش از ۸ ماه است که فراخوان مقاله داده‌ایم. اقدامات اولیه برگزاری همایش را آغاز کرده‌ایم. تا به امروز بیش از ۶۰۰ مقاله دریافت کرده‌ایم و مقالات را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده‌ایم.

مدیر موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی در قم گفت: به نظر من محتوای مقالات باید با توجه به نیاز حکومت و جامعه نگارش شوند تا برای حوزویان و دانشگاهیان مورد استفاده کاربردی قرار بگیرد.

وی افزود: برداشت‌های نو که امام از قرآن داشتند این ظرفیت را دارد که یک سلسله همایش‌هایی با این عنوان هر ساله برگزار شود و محققین وقت بگذارند و تحقیق کنند و خروجی علمی برای جامعه پژوهشگران به همراه بیاورند.

وی افزود: اصل همایش شکوهمند است. ابعادی از اندیشه قرآنی امام مورد بررسی قرار می‌گیرد که کمتر به آنها توجه شده بود. در لایه‌های مختلف بیانات امام بحث اعجاز قرآن، زبان قرآن، مہجوریت قرآن و تحریف قرآن دیده می‌شود.

وی در آخر گفت: مقایسه تفسیر «سوره حمد» با سایر تفاسیر نشان می‌دهد که تا چه میزان افق دید امام باز و بلند بود. به نظر من اگر روی بحث قرآنی امام تامل بیشتری کنیم بسیاری از مشکلات علمی ما قابلیت حل شدن پیدا می‌کنند. امام با توجه به آموزه‌های قرآنی مثنی سیاسی، اخلاقی و تربیتی خود را تنظیم کردند. اگر از منظر امام به جریان‌های افراطی اسلامی و مبارزه با فساد توجه کنیم خروجی‌اش می‌تواند برای نظام راهگشا خواهد باشد.

مدیر موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) در قم با بیان این که بحث‌های منسجمی در خصوص امام و قرآن انجام ندهایم، افزود: از آنجا که امام راحل حکومت اسلامی را بنا نهاد، جنبه‌های فقهی تفکر ایشان بیشتر مطرح شده و از بعد قرآنی امام غافل شده‌ایم.

سید حبیب‌الله موسوی، مدیر موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) در قم با اشاره به کاستی‌های پژوهشی درباره آرای قرآنی امام راحل، اظهار کرد: بحث‌های منسجمی در خصوص امام و قرآن انجام ندهایم؛ و تا به امروز یک کار علمی ماندگار در این خصوص صورت نگرفته است.

وی افزود: از آنجا که امام حکومت اسلامی را بنا نهاد، جنبه‌های فقهی تفکر ایشان بیشتر مطرح می‌شد؛ و از بعد قرآنی امام غافل شده بودیم. موسسه تنظیم و نشر آثار امام در قم سال‌ها پیش همایشی با عنوان «اندیشه‌های قرآنی امام» برگزار کرد که حاصل آن دو جلد مجموعه مقالات بود و همین همایش جرقه‌ای برای برگزاری همایشی بزرگتر با همین عنوان شد.

پیشنهاد برگزاری همه‌ساله همایش قرآن و امام خمینی

وی در ادامه تصریح کرد: البته مباحث قرآنی حضرت امام در کتاب‌های

حجت الاسلام والمسلمین غلامرضا اباذری:

امام (ره) نه متأخر از آموزه‌های قرآنی بود و نه متقدم

به گفته حجت الاسلام والمسلمین اباذری، حضرت امام خمینی (ره) در طول حیات علمی و سیاسی خود تمام سعی‌شان بر این بود که نه متأخر از آموزه‌های قرآنی باشند و نه متقدم.

حجت الاسلام والمسلمین غلامرضا اباذری، رایزن فرهنگی ایران در عراق با اشاره به اهمیت برگزاری همایش بین‌المللی «قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)»، بیان کرد: با عنایت به اینکه ماهیت انقلاب ایران، اسلامی و بر اساس آموزه‌های قرآن و عترت بوده و رهبری این انقلاب برخاسته از حوزه‌های علمیه دینی و الهام گرفته از فرامین قرآنی است؛ طبعاً بررسی عمیق ابعاد الهام‌بخش این کتاب آسمانی در تفکرات و ایده‌های امام خمینی (ره) در مقاطع مختلف رهبری ایشان برای روشننگری نسل‌های آینده امری ضروری و تأثیرگذار است و این همایش می‌تواند گام مؤثری در این امر ایفا کند.

وی جایگاه آموزه‌های قرآنی در گفتار و رفتار امام خمینی (ره) را تبیین کرد و گفت: اساساً شخصیت امام راحل (ره) از آغاز ورود در عرصه علمی و سیاسی متأثر از آموزه‌های قرآنی بوده است و تمام ابعاد شخصیت علمی، عرفانی، فلسفی، فقهی و سیاسی ایشان در چارچوب قرآن و عترت قابل تفسیر است.

تأثیرگذاری آثار قلمی امام بر دل‌ها به دلیل رعایت اخلاق قرآنی

رایزن فرهنگی ایران در عراق اظهار کرد: در گفتار و رفتار حضرت امام (ره) نمی‌توان قلمی و قدمی یافت که با قرآن و عترت همخوانی نداشته باشد؛ ایشان در طول حیات علمی و سیاسی خود تمام سعی‌شان بر این بود که نه متأخر از آموزه‌های قرآنی باشند و نه متقدم.

حجت الاسلام والمسلمین اباذری گفت: ظهور و نمود اخلاق قرآنی در آثار و تألیفات آن حضرت مبتنی بر اصول اخلاقی از جمله حفظ امانت، رعایت صداقت، تبیین حقایق با شجاعت، دوری از لغونگاری و حفظ متانت، نگارش آثار از روی تکلیف و عمل به وظیفه و نه مطرح شدن در جامعه و در انظار ملت است.

وی افزود: تأثیرگذاری آثار قلمی امام راحل بر دل‌ها به دلیل رعایت این اصول اخلاقی بوده است؛ همچنین شکل‌گیری انقلاب اسلامی و ظهور و بروز آن مرهون همین اوصافی است که در نوشتارهای ایشان به چشم می‌خورد.

تلفیق وحی و عقل در روش تفسیری حضرت امام خمینی(ره)

رایزن فرهنگی ایران در عراق با اشاره به روش تفسیری امام(ره)، عنوان کرد: روش تفسیری حضرت امام خمینی(ره) شیوه تلفیقی وحیانی و عقلانی است که در بعد وحیانی از سنت و عترت با ذوق روایی و عرفانی و در بعد عقلانی از علوم فلسفی اسلامی، حقایق و واقعیت‌های زمانی و مکانی بهره گرفت.

حجت‌الاسلام والمسلمین اباذری با اشاره به فعالیت‌های سیاسی امام خمینی(ره) و نحوه مدیریت ایشان در نظام

جمهوری اسلامی ایران، بیان کرد: اساساً ایده امام(ره) در حکومت‌داری مبتنی بر اجرای احکام و فرامین و آموزه‌های قرآنی بوده است نه صرف ایجاد یک نظام حکومتی. بر این اساس، سیاست در این حکومت‌داری و مدیریت آن، دقیقاً منطبق بر آموزه‌های قرآنی بوده و این همان چیزی است که ایشان بارها بر آن تأکید داشتند.

رایزن فرهنگی ایران در عراق در پایان یادآور شد: امام خمینی(ره) بارها فرمودند که «سیاست ما عین دینت ماست» یعنی منشعب از قرآن است؛ بنابراین بدون شک مدیریت چنین نظامی در راستای فرامین و آموزه‌های قرآن بوده است نه مدیریت یک نظام سیاسی.

علی رمضان الاوسی:

امام خمینی(ره) مفسر واقعی قرآن را شارح مقصود آیات می‌دانست

«علی رمضان الاوسی»، استاد دانشگاه جهانی علوم اسلامی لندن و قرآن‌پژوه عراقی مقیم انگلیس، در مقاله‌ای با عنوان «القرآن الکریم بین مقاصد و صوارف تفسیره عند الامام الخمينی(ره)» قرآن کریم میان مقاصد و ابزارهای تفسیر نزد امام خمینی(ره) به نکاتی اشاره کرده است که در ادامه می‌خوانید.

وی در این مقاله، ابتدا مقدمه‌ای درباره شیوه‌های مختلف تفسیر قرآن کریم و ابزارها و اسلوب‌هایی که علمای تفسیر از آن بهره می‌برند ذکر کرده و می‌نویسد: تفسیر قرآن دارای گرایش‌های مختلف اعم از لغوی، عرفانی، کلامی، تاریخی، اصلاحی و اجتماعی است.

این مقاله در چهار مبحث «روش‌شناسی تفسیر قرآن کریم»، «مهم‌ترین اهداف و مقاصد مورد نظر قرآن»، «روش تعامل امام خمینی(ره) با نص قرآن» و «تفکر و تدبیر به‌عنوان کلید روش هدف‌شناسی امام خمینی(ره) در تفسیر قرآن» می‌پردازد.

به گفته علی رمضان الاوسی، امام خمینی(ره) معتقد بودند که مفسر واقعی قرآن کسی است که شارح مقصود آیات باشد نه شارح شأن نزول و ایشان بیان مقاصد آیات را از مهم‌ترین وظایف مفسران می‌دانستند.

مانع سوم از نظر امام خمینی (ره) اعتقاد به این مسئله است که «کسی جز مفسران و علما حق استفاده از قرآن را ندارد»؛ در توضیح این مورد امام خمینی (ره) بین تفسیر به رأی و تدبر و تفکر در قرآن کریم تفکیک قائل می‌شود. بر اساس مقاله علی رمضان الأوسی از دیگر موانع فهم قرآن کریم از نظر امام خمینی (ره)، گناه و حب دنیا است.

آداب قرائت قرآن از نظر امام خمینی (ره)

وی در ادامه به آداب قرائت قرآن کریم از نظر امام خمینی (ره) اشاره کرده و می‌نویسد: این آداب را امام (ره) ذیل آداب نماز یادآور می‌شوند، اما می‌توان آنها را به قرائت قرآن تعمیم داد.

الأوسی می‌نویسد: از مهمترین آداب قرائت قرآن از نظر امام (ره) نخست: توجه قاری به تجوید و تلفظ صحیح کلمات است و اگر در آن برای افراد سختی و مشقت است خیری از عبادت نصیبتان نمی‌شود اما مجازات هم نخواهند شد.

دوم: برخی در این زمینه معتقدند که نماز وسیله‌ای برای ذکر است و قرائت نوعی مدح و ثناء حق است و این افراد مسئله ضرورت تدبر در قرآن را نتیجه می‌گیرند.

آداب عبودیت در قرائت قرآن نیز دارای پایه‌هایی است که از میان آنها می‌توان به «التذکیر»، «التحمید»، «التعظیم» و «التقدیس» اشاره کرد.

تدبر در قرآن از منظر امام خمینی (ره)

در مبحث چهارم این مقاله، الأوسی به تبیین مسئله «تدبر در قرآن» می‌پردازد و می‌نویسد: تدبر شیوه‌ای قرآنی برای شناخت خداوند، هستی و جامعه است و از مهم‌ترین روش‌های تفسیری در تبیین آیات و مقصود آنها است.

وی در ادامه به نظر امام خمینی (ره) در این باب اشاره می‌کند و توضیح می‌دهد: محور بحث امام (ره) در زمینه تفسیر بیان مقاصد نزول قرآن است و ایشان معتقد بودند که تفسیر باید منظور و مقصود نازل کننده سخن را شرح دهد.

به گفته الأوسی، به نظر امام خمینی (ره) مفسر واقعی باید بتواند مقصود از نزول و نه شأن نزول را برای ما توضیح دهد و ایشان بیان مقاصد آیات را از مهم‌ترین و سنگین‌ترین وظایف مفسران قرآن می‌دانستند.

علی رمضان الاوسی در مبحث سوم این مقاله که به موضوع «تعامل امام خمینی (ره) با قرآن» اختصاص دارد، می‌نویسد: از نظر امام خمینی (ره) عظمت هر سخنی ناشی از عظمت سخنگو یا نویسنده، خواسته‌ها و اهداف، نتایج و دستاوردها، مخاطب یا حافظ و یا تشریح کننده آن است، ولی عظمت قرآن ناشی از عظمت و بزرگی گوینده آن که همان پروردگار عظیم است که همه صفات عظمت را در ملک و ملکوت خویش داراست.

مهجوریت زدایی از قرآن از نظر امام (ره)

علی رمضان الاوسی این سؤال را مطرح می‌کند: آیا اگر عمر خود را صرف تجوید و ابداع‌های لغوی قرآن کنیم، خواهیم توانست آن را از مهجوریت خارج سازیم؟ آیا اگر قرائت چندگانه قرآن را یاد گرفته و قرآن را با همه آنها بخوانیم آیا از مهجوریت خارج می‌شود؟

وی در پاسخ به این سؤال‌ها می‌نویسد: خیر، به هیچ وجه؛ زیرا هیچ یک از این مسائل مورد نظر قرآن و خداوندی که آن را نازل کرده است نیستند؛ زیرا قرآن ریسمانی است که خالق را به مخلوق وصل می‌کند و لازم است که این ارتباط شکل بگیرد.

وی درباره نظر امام خمینی (ره) درباره مهجوریت زدایی از قرآن کریم می‌نویسد: از نظر امام (ره)، مهجوریت زدایی از قرآن دارای سلسله مراتبی است؛ نخست اینکه قرآن را به زیبایی صحافی کنیم و پس از هر استخاره و یا قرائت آن را ببوسیم و بر پیشانی نهیم، این مرتبه‌ای از مهجور ساختن قرآن است.

موانع فهم قرآن از نظر امام خمینی (ره)

این قرآن‌پژوه عراقی مقیم انگلیس در ادامه به موانع فهم قرآن کریم از نظر امام خمینی (ره) اشاره و می‌نویسد: امام (ره) در کتاب «معراج السالکین و صلاة العارفين» به برخی از این عوامل چنین اشاره می‌کند؛ نخست: «مانع خودبینی»: به عنوان مثال اهل تجوید بر این بخش تمرکز می‌کنند و دیگر علوم را کنار می‌گذارند و اهل تفسیر به تفسیر توجه می‌کنند و دیگر علوم قرآنی را کنار می‌گذارند و غیره.

مانع دوم که مانع از فهم قرآن کریم می‌شود از نظر امام خمینی (ره) «افکار فاسد و روش‌های باطل» است؛ به عنوان مثال اگر تفکری را از پدر، مادر یا برخی منبری‌های جاهل بشنویم و به آن اعتقاد پیدا کنیم به مانعی بین ما و قرآن تبدیل خواهد شد.

حجت الاسلام والمسلمین علی نصیری:

امام خمینی (ره) ظاهر قرآن را «نازله هفتم» حقیقت آن می دانند

۶۸

حجت الاسلام والمسلمین علی نصیری، عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ضمن بیان نکاتی درباره اندیشه‌های تفسیری حضرت امام خمینی (ره)، به وجوه عرفانی شخصیت و تفسیر ایشان اشاره کرد و تفسیر ایشان را اثری فراتر از تفاسیر رایج قرآن دانست.

وی با اشاره به آیه هفتم سوره مبارکه آل عمران تصریح کرد: بر اساس «وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ»، یکی از آموزه‌های قرآن این است که دستیابی به تأویل آیات و اسرار قرآن نیازمند رسوخ در علم است و اندیشه و تفکر شخص باید به یک استواری رسیده باشد. همچنین در آیه شریفه «إِنَّا سَأَلْنَا عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا؛ در حقیقت ما به زودی بر تو گفتاری گرانبارا القا می کنیم» (مزمّل/۵) تصریح شده که قرآن حقیقتی ماورائی دارد و جنس آن، از نوعی دیگر است و این آیات یادآور نظریه امام (ره) است که می فرمود قرآن غیر از این جنبه ظاهری، یک حقیقت بحت و بسیط متعالی دارد.

این استاد حوزه و دانشگاه همچنین با اشاره به آیه شریفه «أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا...؛ از آسمان آبی فرو فرستاد، پس رودخانه‌هایی به اندازه گنجایش خودشان روان شدند» (الرعد/۱۷)، گفت: علامه طباطبایی در تفسیر این آیه می گوید: ظاهر این آیه اشاره به باران دارد، اما می تواند در باطن به معنای باران معنوی یعنی علم و اسرار باشد؛ همین طور چاله‌های روی زمین را نیز می توان تعبیر به جان آدمیان کرد که هر چه ظرف جان او وسیع تر و گنجاتر باشد، میزان بهره‌مندیش از فیوضات معنوی بیشتر خواهد بود.

عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ادامه داد: اگر ما این سه نکته قرآنی را در کنار هم قرار دهیم به نتایج چندی دست می یابیم: نخست این که قرآن یک سر مستتری دارد که حقیقت و باطن آن به حساب می آید و این حقیقت غیر از این لفظها و عبارت هاست؛ حقیقت و باطن قرآن چون از مقوله فراماده است، لذا ظرف طاهر، پاک و پرگنجایشی می طلبد و بر این اساس، سهم پیامبر (ص) و ائمه طاهریین (ع) از فیوضات قرآنی از سایرین بیشتر است.

نگاه قرآنی حضرت امام خمینی (ره) با کسانی چون صدرالمآلهین، سیدحیدر آملی و تا حدودی علامه طباطبایی و فیض کاشانی مشابه است، سبک و گرایش حضرت امام (ره) در تفسیر قرآن، گرایش عرفانی است و بر اساس این گرایش، قرآن واجد حقیقتی متافیزیکیال و فراتر از حقیقت ظاهری است که ایشان از آن تعبیر به «نازله هفتم» کرده‌اند.

گرایش امام در تفسیر قرآن، گرایش عرفانی است و بر اساس این گرایش، قرآن واجد حقیقتی متافیزیکی و فراتر از حقیقت ظاهری است که امام از آن تعبیر به «نازله هفتم» می‌کنند. وی افزود: از نظر حضرت امام (ره)، قرآن دارای حقیقتی متعالی و بحت و بسیط است که در آن لفظ و تکرار راه ندارد و صدرالمتألهین نیز چنین سخنی را در ذیل تفسیر عبارت «لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ» (اعراف/۵۴) آورده است. ملاصدرا می‌گوید: مرتبه «امر» آن مرتبه است بحت و بسیط است و امام (ره) می‌فرمود آنچه که در ظاهر الفاظ و عبارات آمده، نازله هفتم است؛ یعنی تنزلات بسیاری یافته است تا به این شکل در اختیار ما قرار گرفته است.

هفت مرحله قرآن

عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ادامه داد: قرآن حقیقت و ماهیت ماورائی دارد که نزد خداوند است و خود قرآن بدان تصریح کرده است: «وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ؛ و همانا که آن در کتاب اصلی به نزد ما سخت والا و پر حکمت است» (زخرف/۴) و آنچه که به صورت الفاظ و عبارات آمده و آنچه که دست مردم است، نازله آن حقیقت است و بر این اساس امام (ره) نتیجه می‌گیرد که کسانی که جانشان به آن تعالی مراتب وجودی نرسیده است، به حقیقت قرآن دسترسی نخواهند داشت. وی افزود: همان‌طور که قرآن هفت مرحله دارد تا به مرحله علوی خود برسد، انسان هم باید این مراتب ایمان را چنان که در روایات آمده است، طی کند. هرچه انسان سالک، این مراتب وجودی را بیشتر طی کند، سهمش از قرآن بیشتر است و هرچه طی نکند، در عبارات و الفاظ باقی می‌ماند؛ از همین روی، امام (ره) هم‌چون صدرالمتألهین به نوع تفاسیر انتقاد داشت و معتقد بود که تفاسیر ما بیشتر ترجمه است نه تفسیر و تفاسیر ما غالباً اسیر عبارت‌ها و الفاظ شده‌اند.

این استاد حوزه و دانشگاه خاطر نشان کرد: برای مثال امام (ره) در ذیل آیه شریفه «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...» (نور/۳۵) می‌فرمودند که مفسران چون به حقیقت معنای نور نرسیدند، آیه را چنین تفسیر کردند که «اللَّهُ منور»؛ حال آن‌که منور غیر از نور است.

وی به بحث درباره شخصیت علمی حضرت امام خمینی (ره) و ویژگی‌های تفسیر سوره حمد ایشان پرداخت و اظهار کرد: حضرت امام خمینی (ره) در ابعاد مختلف علوم اسلامی، چه در فقه، اصول، تفسیر، فلسفه و چه در عرفان دارای جایگاهی رفیع هستند و سیر مطالعاتی، تحصیلی و پرورشی ایشان مبتنی بر شیوه سنتی در حوزه‌های علمیه بود.

وی در تشریح این مطلب عنوان کرد: در روایتی از امام صادق (ع) آمده است که «إن رسول الله (ص) افضل الراسخين في العلم، فقد علم جميع ما أنزل الله عليه من التأويل و التنزيل و نحن الراسخون في العلم، ونحن نعلم تأويله»؛ پیامبر (ص) بیشترین رسوخ در علم و بهره از قرآن را دارد و ما اهل بیت (ع) هم پیرو آن حضرت از این رسوخ بهره‌مندیم.

سیر و سلوک ویژه امام (ره)

حجت‌الاسلام نصیری با تأکید بر این که هر عالم دینی، هر مقدار از بعد روحی و معنوی دارای طهارت نفس بیشتر بوده و ظرف جاننش گنج‌تر و در علم و دانش راسخ‌تر باشد، بهره‌اش از معارف و اسرار و بطون قرآن بیشتر است، اظهار کرد: این نیز لزوماً مربوط به درس و مدرسه نیست، که معصوم فرموده است: «لَيْسَ الْعِلْمُ بِكثرةِ التَّعْلِيمِ وَ التَّعَلُّمِ، بَلِ الْعِلْمُ نَوْرٌ يَقْدُفُهُ اللَّهُ فِي قَلْبِ مَنْ يَشَاءُ».

وی بیان کرد: با توجه به این مقدمات، مشاهده می‌کنیم که امام خمینی (ره) در زندگی خود یک دوره سیر و سلوک ویژه‌ای را طی می‌کرده که واقعاً مایه تحسین است. امام (ره) کتاب‌های ارزشمندی چون «اسرار الصلوة» و «شرح حدیث جنود عقل و جهل» و «چهل حدیث» را در حوالی چهل سالگی می‌نویسد و مباحث اخلاقی که ایشان در مدرسه فیضیه داشته، در همین سنین بوده است.

رئیس مؤسسه معارف وحی و خرد افزود: شهید مطهری می‌گفت که در جلسات اخلاقی امام طلاب و دیگران بسیار متأثر می‌شدند و تا مدت‌ها اثر این سخنان را می‌توانستیم در آنها ببینیم. امام (ره) کسی بود که از جنبه‌های علمی به رسوخ و استواری در تفکر رسیده بود و این اندیشه‌ها را تا پایان عمر شریف خویش با خود به همراه داشت.

گرایش عرفانی تفسیر امام (ره)

وی با اشاره به نگاه خاص امام (ره) به هستی خاطر نشان کرد: امام (ره) باور داشت که دنیا کوچک است و کسی نباید بدان دلبسته شود و ارزش دلبستگی ندارد. از نظر بعد تقوایی، معنوی و اخلاقی در نزد بزرگانی مانند آیت‌الله شاه‌آبادی و دیگران سیر و سلوک کرد و به آن تقوا، پاکی و طهارت نفس مورد اشاره خود - البته در مرتبه خود و نه در مرتبه معصومین (ع) - دست یافت.

حجت‌الاسلام نصیری با مشابه دانستن نگاه قرآنی امام با کسانی چون صدرالمتألهین، سیدحیدر آملی و تا حدودی علامه طباطبایی و فیض کاشانی، تأکید کرد: سبک، طریقه و

است؛ گو اینکه حضرت امام در مورد فقه هم اعتقاد راسخ به فقه جواهری دارند، اما به اعتقاد ایشان، فقه جواهری، فقهی است که در ذات و در درون خودش همراهی و هم‌پایی با زمان، شرایط و اقتضائات روزگار دارد. ایشان در مقابل عده‌ای که می‌خواستند فقه سنتی را در مقابل شرایط زمان قرار دهند، فقه جواهری را مطرح کردند که شرایط و اقتضائات زمان در درون آن مکنون است.

تفسیر سوره حمد، متکی به فهم عرفانی از آیات قرآن است

نصیری در پاسخ به پرسشی درباره روش و سبک تفسیری ایشان در تفسیر سوره حمد اظهار کرد: تفسیر سوره حمد ایشان یک تفسیر عمیق آیه به آیه و متکی بر فهم عرفانی از آیات قرآن کریم است و بیش از اینکه به حصول نزدیک باشد، به شهود نزدیک است و بیش از اینکه به فهم انسانی نزدیک باشد، به دریافت درونی و الهامی نزدیک است. ایشان در این تفسیر، دنیایی از معارف اسلامی را بدون مرز گذاشتن بین فقه، اخلاق و فلسفه و در هم آمیختگی این مطالب، به بیانی شیوا ارائه کردند.

مدیر موسسه معارف وحی و خرد ادامه داد: حضرت امام خمینی (ره) اعتقاد و نگاهی نظام‌مند و سیستمی به اسلام دارند و معتقدند که همه ابعاد اسلام در هم آمیخته است و قابل مرز نهادن نیستند؛ بنابراین نمی‌توانیم فقه را از اخلاق یا اخلاق را از عرفان جدا کنیم و اینها درهم تنیده هستند و ساختاری اندام‌واره دارند. تفسیر سوره حمد امام خمینی (ره)، گویا، تجسم و عینیت این دیدگاهی بود که در شناخت اسلامی حضرت امام (ره) عینیت و تجسم پیدا کرده بود.

دلیل مخالفت با امام خمینی (ره)

وی در پاسخ به پرسشی درباره دلیل مخالفت برخی حوزویان به این تفسیر اظهار کرد: همان‌گونه که ذکر شد، یکی از جنبه‌های این تفسیر نزدیکی به حصول به جای شهود است. حضرت امام خمینی (ره) در حوزه عرفان و در مورد شخصیت‌هایی همانند محی‌الدین ابن عربی به عنوان یک نظریه‌پرداز و عارفی که مراحل را طی کرده بود، نظراتی داشتند که بعضاً بخشی از حوزه با این نظرات موافق نبودند و بر نمی‌تافتند؛ گو اینکه برنتافتن این دیدگاه‌ها، بیشتر به دلیل نفهمیدن و ره نیافتن به آن حوزه‌ها بود و آن فضاها را نمی‌شناختند و نمی‌توانستند درک کنند؛ البته درک و شناخت فلسفی ایشان هم تأثیرگذار بوده و یکی از دلایل مخالفت بخشی از حوزه با این تفسیر هم همین خواندن و تدریس فلسفه توسط ایشان بود.

ذوابعاد و بحر العلوم بودن امام خمینی (ره)

نصیری ادامه داد: جنبه فقهی و اصولی حضرت امام (ره) به دلیل جایگاه اجتهادی و جایگاه مرجعیت ایشان بر جنبه‌های دیگری مثل جنبه تفسیری، فلسفی، عرفانی و حتی اخلاقی ایشان سایه افکنده بود؛ چه اینکه در اوایل دهه چهل، یعنی بعد از وفات حضرت آیت‌الله بروجردی و حتی قبل از آن، یکی از شناخته‌شده‌ترین و مطرح‌ترین درس‌های اخلاق در حوزه علمیه قم مربوط به حضرت امام خمینی (ره) بود. وی افزود: آن چیزی که حضرت امام (ره) را از مراجع دیگر و علمای هم‌طراز ایشان ممتاز و متمایز می‌ساخت، ذوابعاد و بحر العلوم بودن ایشان بود و اینکه ایشان در حوزه‌های مختلف، نه تنها ورود کرده بودند، بلکه در سطح عالی تخصص داشتند. حضرت امام (ره) کتاب‌هایی همانند «سراصلوه» که رنگ و بوی عرفانی و سلوکی داشت و برگرفته از معرفت عمیق اسلامی بود را در دوران جوانی نوشته بودند و این نشان‌دهنده این هست که ایشان در همان دوران جوانی به یک پختگی از درک و فهم از معارف و اندیشه‌های اسلامی و مبانی فکری و معرفتی آن رسیده بودند.

پختگی فلسفی حضرت امام خمینی (ره)

مدیر موسسه معارف وحی و خرد در ادامه به دیدگاه حضرت امام خمینی درباره حکمت متعالیه و صدرالمتألهین اشاره کرد و گفت: نکته مهم و لازم به ذکر درباره حضرت امام خمینی (ره) تحلیلی است که ایشان از رابطه سه مشرب حکمت متعالیه، حکمت مشاء و حکمت اشراق ارائه می‌دهند و این تحلیل که نهایتاً به انتخاب و ارجحیت دادن به حکمت متعالیه توسط ایشان منجر می‌شود، نشان از پختگی فهم فلسفی ایشان دارد. این جنبه‌ها به دلیل جنبه فقهی و اصولی که ایشان داشتند و بعداً وجه انقلابی و سیاسی پیدا کردند، در مورد شخصیت حضرت امام (ره) مغفول واقع شده است.

دیدگاه اصلاحی و اعتقاد حضرت امام (ره) به فقه جواهری

این مدرس حوزه و دانشگاه به دیدگاه‌های اصلاحی حضرت امام خمینی (ره) اشاره کرد و گفت: البته اینکه بنده عرض کردم، حضرت امام خمینی (ره) در سیر تحصیلی و رشد علمی خودشان از سیره و روش سنتی حوزه و علمای سلف پیروی می‌کردند، یک بخش مطلب است و نکته دیگر این است که ایشان در مورد متون حوزوی و سیر تحصیلی حوزه، دیدگاه‌های اصلاحی هم داشته‌اند که در روش ایشان پیدا

جو اجتماعی صدر انقلاب، تاب تفسیر عرفانی امام (ره) از قرآن را نداشت

آن قرآن ناطق می گویند. امیر المومنین (ع) و اولاد ایشان در راس این هرم قرار دارند که می توان از آنها به عنوان نمود بارز انسان ناطق نام برد. به نظر من تفسیر عرفانی محکم ترین و متقن ترین تفسیری است که می توان از منبع وحی ارائه داد. تفسیری که امام از قرآن ارائه می دهد تفسیری عرفانی است، اما متأسفانه بنا به دلایلی اجازه ندادند تفسیر سوره حمد را به پایان برسد.

اگر ما تفسیر عرفانی از امام در دست داشتیم، سرمایه بزرگی در اختیار داشتیم که متأسفانه این سرمایه از دست رفت و تفسیر عرفانی قرآن از حضرت امام به جا نمانده است.

رویکرد عرفانی امام به قرآن

دلیر با آوردن نام عرفای بنامی چون روزبهان موید الدین عربی، ابن ترکی اصفهانی دیگر شخصیت های برجسته با رویکرد عرفانی به قرآن پرداخته اند، امام را در این دسته از عرفا جا داد افزود: بعضی تعبیری که در قرآن کریم وجود دارد به نظر می رسد بدون رویکرد عرفانی قابل تفسیر نخواهد بود. بحث هایی مانند ولایت در قرآن که بدون تفسیر عرفانی نمی توان برداشتی از آنها ارائه داد، همان طور که اذعان داریم قرآن یک لایه ظاهری دارد و یک لایه باطنی که قابل فهم برای

عموم مردم نیست. این لایه های باطنی قرآن برای افرادی قابل فهم است که در سیر و سلوک عرفانی به معبود ازلی نزدیک شده باشند. هنوز که هنوز است تفسیر قرآن کریم به روش عرفانی یکی از روش های پرچم تفسیری است. تفسیر عرفانی از نماز، روزه و عبادات در قرآن کریم می تواند جذابیت های زیادی داشته باشد و به نظر من اگر مفسران بزرگ معاصر این روش را استخدام کنند، می تواند بسیار مثمر ثمر باشد. آیت الله جوادی آملی در حال حاضر سعی کرده اند در بعضی از تفاسیر خود از این روش بهره بگیرند.

وی در پایان گفت: عوامل بیرونی دست به دست هم دادند و اجازه ندادند که امام تفسیر عرفانی خود را از قرآن کامل کند. در اندیشه امام راحل امام زمان در راس هرم انسان کامل قرار می گیرد و در طول زمان ائمه اطهار نیز به عنوان انسان کامل معرفی می شدند.

مدیر گروه عرفان پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی ضمن عرفانی خواندن تفسیر امام از قرآن معتقد است جو اجتماعی صدر انقلاب، تاب تفسیر عرفانی امام از قرآن را نداشت.

حجت الاسلام والمسلمین بهرام دلیر، مدرس درس خارج فقه، اصول، عرفان و فلسفه اسلامی حوزه علمیه قم، با بیان این که مفسر در مقام تفسیر، متن مقدس را تفسیر می کند، اظهار کرد: هر مفسری با توجه به پیش فرض های متفاوت ذهنی خود به تفسیر دست می زند مانند تفاسیر قرآن به قرآن یا تفاسیری که بر پایه بحث های کلامی یا دیگر روش های تفسیری که اولیای الهی و عرفانی بنام با آن روش ها قرآن را تفسیر کرده اند. امام راحل در تفسیر سوره حمد کاملاً رویکرد عرفانی داشت و ادبیات تفسیری سوره حمد کاملاً عرفانی بوده است.

این استاد دانشگاه در ادامه اظهار داشت: امام هم صاحب کرسی عرفان نظری و عملی بود و هم در این حوزه ها کتاب تالیف کرده است. ایشان در راس هرم قدرت نیز قرار گرفت و بنا به اعتراف دوست و دشمن در بحث مدیریت کلان اجتماعی نمونه بود. البته با آسیب ها، چالش ها و نقصان هایی هم درگیر بود اما امام با خمینی بودن این مصائب را پشت سر می گذاشت.

حاشیه نویسی امام بر آثار کلاسیک عرفانی

وی در ادامه گفت: امام حاشیه هایی بر کتاب های کلاسیک عرفانی نیز نوشت و سال های سال در بحث حکمت و اخلاق قلم زد. پس باید اذعان کنم ادبیات امام راحل ادبیات عرفانی است. امام در زمان جنگ یک جمله معروف داشت که می فرماید «خرمشهر را خدا آزاد کرد». چنین جملاتی را نمی توانیم در بحث های کلاسیک و دانشگاهی پیدا کنیم، این جملات کاملاً عرفانی است.

دلیر در ادامه گفت و گو افزود: بین قرآن و عرفان یک رابطه و تعامل تنگاتنگی برقرار است. بعضی از بزرگان اهل فن می گویند قرآن، عرفان و برهان از هم جدایی ندارند که من به این سه بعد، بعد دیگری هم اضافه می کنم و می گویم قرآن، عرفان، برهان و انسان از هم غیر قابل انفکاک هستند. آن انسانی که در شریعت از آن یاد می شود در راس هرم این انسان، انسان کامل جای می گیرد که به

حجت الاسلام والمسلمین سید حسین ساجد:

مفسر باید مقصد از نزول را بگوید نه شأن نزول

بر وصیت نامه الهی و سیاسی این معمار کبیر انقلاب می توان به آیات متعددی از قرآن کریم در تبیین حرکت انقلابی ایشان رسید.

این مدرس دانشگاه با اشاره به روش تفسیری امام خمینی (ره) به ویژه با توجه به تفسیر ایشان از سوره حمد، گفت: امام خمینی (ره) معتقد بودند مفسر باید مقصد از نزول را بگوید نه شأن نزول را؛ ایشان مانند دیگر مفسران در تفسیر سوره حمد، به روش ها و گرایش های تفسیر قرآن توجه کرده و روش تفسیر عرفانی محیی الدین عربی و روش تفسیر علمی طنطاوی و تفسیر اجتماعی سید قطب را ناقص دانسته و از روش جامع مرحوم طبرسی در مجمع البیان به نیکی یاد کرده است. امام تصریح می کند که «مجمع البیان تفسیر خوبی است و جامع بین اقوال عامه و خاصه است». امام در ادامه با رد تفسیر به رأی کمونیست ها و چپ ها را سرزنش می کند که آرای خود را بر قرآن تحمیل کرده اند.

بهره مندی از تأویل به میزان طهارت نفس و صفای باطن

استاد مؤسسه آموزش عالی طلوع مهر قم بیان کرد: امام مقدار بهره هر کس از تأویل را به میزان طهارت نفس و صفای باطن می داند و اعتقاد داشتند که این تزکیه نفس است که تأویل قرآن را در بر می گیرد و ایشان در این دیدگاه متأثر از ابن عربی بود. ابن عربی در فتوحات می گوید معانی قرآن به تعداد کلمات قرآن می تواند بر قلب فرد نازل شود و امام نیز این مسئله را در تفسیر آورده است.

وی در پایان عنوان کرد: مکتب امام (ره) قرآنی بود؛ در مبحث دفاع مقدس امام (ره) معتقد بودند که باید جهاد کرد و به دشمن اجازه نفوذ نداد، دشمن را باید از خانه بیرون کرد و یا باید شهادت را پذیرفت و این مسئله دقیقاً از قرآن نشأت می گیرد یعنی احدی الحسنین (یکی از این دو کار نیک)؛ و این در تمامی حرکت امام (ره) تعمیم دارد.

همیشه برای احیای فرهنگ قرآن تلاش کرده اند که یکی از این رجال فکر، امام خمینی (ره) بودند.

قرآن کریم؛ مبنای حرکت انقلابی امام (ره) وی افزود: این امام بزرگوار در تمامی مسیر حرکت انقلابی خود قرآن کریم را به عنوان مبنا معرفی کرده و همیشه از محوریت قرآن رنج می بردند و سخن به میان می آوردند و برای اینکه این روند قرآنی امام (ره) تعریف، ترویج و نهادینه شود، این همایش به جا و قطعاً مورد استقبال قرار خواهد گرفت و تأثیر آن بر نسل جدید به ویژه در عرصه بین الملل با توجه به موضوع بسیار مهم بیداری اسلامی بیشتر خواهد بود. استاد دانشگاه معارف قم امام خمینی (ره) را دارای شخصیتی بی نظیر دانست و عنوان کرد: به جرأت می توان گفت بعد از پیامبران و ائمه معصومین (ع)، امام راحل از شخصیتی عظیم برخوردار بودند به طوری که نمی توان ایشان را با هیچ یک از مردان زمان خود مقایسه کرد.

وی با بیان اینکه امام خمینی (ره) همه داشته های خود را از تمسک به قرآن کریم به دست آوردند، گفت: ایشان موارد متعددی همچون عدالت، ساده زیستی، تقوا، اخلاص، امانت داری و خدمتگزاری را از قرآن کریم فرا گرفت و به همه ما تعلیم داد.

حجت الاسلام ساجد ادامه داد: امام راحل در اجرای دستورات قرآن سرآمد بودند؛ به حدی که در تبیین جایگاه ساده زیستن امام (ره)، مقام معظم رهبری می فرمایند «امام خمینی (ره) به همه انسان ها فهماند که انسان کامل شدن، علی وار زیستن و تا نزدیکی مرزهای عصمت پیش رفتن، افسانه نیست».

استاد دانشگاه آزاد واحد خمین با اشاره به نمود اندیشه های قرآنی در آثار امام خمینی (ره)، اظهار کرد: با نگاهی بر آثار متنوع امام (ره) می توان به پاره ای از اندیشه های قرآنی ایشان در موضوعاتی همچون علم، سیاست، جهاد، برادری و نجات بخش بودن قرآن در مراحل زندگی پی برد. همچنین با نگاهی

روح الهی

۷۲

حجت الاسلام والمسلمین سید حسین ساجد با اشاره به روش تفسیری امام خمینی (ره) اظهار کرد: امام (ره) در تفسیر سوره حمد، به روش ها و گرایش های تفسیر قرآن توجه کرده اند و معتقد بودند مفسر باید مقصد از نزول را بگوید نه شأن نزول را.

حجت الاسلام والمسلمین سید حسین ساجد، پژوهشگر دینی و استاد جامعه المصطفی (ص) العالمیه واحد قم با تأکید بر ضرورت برگزاری همایش هایی در قالب شناساندن افراد تأثیرگذار در جهان اسلام همچون «همایش قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)»، گفت: در جهان اسلام رجال فکری مختلفی

علی اکبر ضیائی:

منش هدایتی و تربیتی امام (ره) در تفسیر قرآن

که این کتاب آسمانی در زندگی فردی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و حتی مناسبت‌های بین‌المللی تطبیق داده شود و تعالیم وحی در همه ابعاد بشری به‌عنوان غایت حرکت انبیاء (ع) که همان تعالی انسان و تخلق به اخلاق الله و تحقق صفات الهی در ذات انسانی است، محقق شود. وی با بیان اینکه تحقق این صفات در فرد انسان‌ها، جامعه متخلق به اخلاق الهی را به دنبال دارد، تصریح کرد: جامعه‌ای که هدفش السیر الی الله است، بدیهی است که به دنبال استکبار و استعمار انسان‌ها نمی‌رود و به یاری مظلومان جهان همت می‌گمارد و به این ترتیب فلسفه سیاسی حکومت اسلامی شکل می‌گیرد.

به گفته رایزن فرهنگی ایران در مالزی، منش امام خمینی (ره) در تفسیر، بیشتر جنبه‌های هدایتی و تربیتی آیات بوده و ایشان همانند دیگر مفسران شیعی در صدد بیان نکات علمی و ادبی و آرای مفسران مختلف و جرح و تعدیل دیدگاه‌های آنان نبوده است.

علی اکبر ضیائی، رایزن فرهنگی ایران در مالزی با بیان اینکه برگزاری همایش «قرآن در سیره و اندیشه امام خمینی (ره)» از اهمیت زیادی برخوردار است، گفت: اساس حرکت امام خمینی (ره) برای مبارزه با نظام طاغوت و بنیانگذاری حکومت اسلامی، احیای تعالیم وحی بوده است.

وی بیان کرد: امام خمینی (ره) اعتقاد راسخ داشتند که قرآن کریم، این کتاب مقدس برای خواندن در مجالس ترحیم نازل نشده و باید زمینه را برای یک انقلاب فرهنگی قرآنی بر اساس آموزه‌های اهل بیت (ع) فراهم کرد.

رایزن فرهنگی ایران در مالزی افزود: یادآوری این موضوع در زمانی که کمتر از چهار دهه از ظهور انقلاب اسلامی گذشته است از این جهت مهم است که بدانیم برای چه منظوری مردم به رهبری امام خمینی (ره) قیام کردند و هدف از این همه مبارزات و سختی‌ها چه بوده است و در آینده نیز باید به دنبال کدام هدف حرکت کنیم.

ضیائی، اظهار کرد: بسیاری از این متفکران تحت تأثیر رسانه‌های غربی و شیعه‌هراسی قرار دارند و شنیدن سخنان آنان و پاسخ به آنها در جلسات و کمیته‌های تخصصی اهمیت زیادی دارد و باید زمینه را برای انتقال پیام امام (ره) به گروه‌های مختلف اسلامی و منتقدان فراهم آورد.

رایزن فرهنگی ایران در مالزی با اشاره به جایگاه آموزه‌های قرآنی در گفتار و رفتار امام خمینی (ره)، گفت: سیره علمی و عملی حضرت امام (ره) بر این استوار بود

انتقال معانی قرآن بر اساس درک و فهم مردم

ضیائی گفت: نکته‌ای که ایشان در نوشته‌های خود بر آن تأکید کرده‌اند، نازل بودن قرآن است، یعنی آن معانی رفیع که دارای بطون و لایه‌های مختلف است باید نازل شود تا برای مردم بر اساس سطح درک و فهم آنان قابل هضم شود.

وی افزود: روایت «الْأَنْبِيَاءُ أُمِرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ؛ ما جماعت پیغمبران مأموریم که با مردم به میزان عقل‌ها و ادراکات خودشان سخن گوئیم»، تعبیر روائی همین سخن امام (ره) است که وحی دارای بطون مختلفی است و از مقام اصلی خود تنزل کرده و بر قلب و لسان انبیاء (ع) جاری شده است تا برای انسان قابل درک بوده و بتواند به آن عمل کند.

رایزن فرهنگی ایران در مالزی با بیان اینکه آثار امام راحل آکنده از آیات قرآنی است، عنوان کرد: قرآن کریم محور اساسی و بنیان تفکرات امام خمینی (ره) به‌شمار می‌آید؛ اما باید دانست که ایشان در تفسیر آیات قرآنی بر اساس اصول علمی تفسیر وارد می‌شدند.

امام(ره) استفاده‌های عرفا و فلاسفه از قرآن را تفسیر به رأی نمی‌دانستند

علی‌اکبر ضیائی ادامه داد: اگر ایشان در کتب عرفانی و فلسفی آیاتی را نقل می‌کردند از باب استشهاد و تداعی معانی بوده است و با استفادات عرفا و فلاسفه از قرآن کریم در صورتی که مستلزم تحمیل عقیده نباشد و با دلایل عقلی و نقلی نیز سازگاری داشته باشد، مخالف نبودند و آنها را تفسیر به رأی نمی‌دانستند.

ضیائی تصریح کرد: امام خمینی در فرازی از مباحث قرآنی خود در دفاع از برخی از تأویلات عرفا آورده‌اند که این دست از تأویلات را اساساً نباید تفسیر تلقی کرد تا احیاناً شائبه تفسیر به رأی به نظر آید. بلکه آنها را باید از قبیل استلهام و استخراج لوازم گفتار الهی دانست. من این موضوع را در کتاب «نهضت فلسفی امام خمینی(ره)» به تفصیل بیان کرده‌ام.

وی بیان کرد: گفتار امام در این باره چنین است «استفادات اخلاقی و ایمانی و عرفانی به هیچ وجه مربوط به تفسیر نیست تا تفسیر به رأی باشد. مثلاً اگر کسی از کیفیت مذاکرات حضرت موسی(ع) با خضر و کیفیت معاشرت آن‌ها و شدّ رجال حضرت موسی، با آن عظمت مقام نبوت، برای به‌دست آوردن علمی که پیش او نبوده، و کیفیت عرض حاجت خود به حضرت خضر - به‌طوری که در کریمه‌ی شریفه‌ی «هل اتبعک علی ان تعلمن مما علمت رشداً» مذکور است - و کیفیت جواب خضر، و عذرخواهی‌های حضرت موسی، بزرگی مقام علم، و آداب سلوک متعلم با معلم را که شاید بیست ادب در آن هست، استفاده کند، این چه ربط به تفسیر دارد تا تفسیر به رأی باشد. بسیاری از استفادات قرآن از این قبیل است. در معارف، مثلاً اگر کسی قول خدای تعالی «الحمد لله رب العالمین» که حصر جمیع محامد و اختصاص تمام اثنیه است که حق تعالی، استفاده توحید افعالی کند و بگوید از آیه شریفه استفاده شود که هر کمال و جمال و هر عزت و جلالی که در عالم است و چشم احوال و قلب محجوب را از خود چیزی نیست، و لهذا محمّدت و ثنا خاص به حق است و کسی را در آن شرکت نیست، این چه مربوط به تفسیر است تا اسمش تفسیر به رأی باشد یا نباشد. الی غیر ذلک از اموری که از لوازم کلام استفاده شود که مربوط به تفسیر به هیچ وجه نیست».

رایزن فرهنگی ایران در مالزی با اشاره به روش تفسیری امام خمینی(ره) به‌ویژه با توجه به تفسیر ایشان از سوره حمد، گفت: بسیاری از مطالبی که در تفسیر سوره حمد آورده شده است با نوع تفاسیر مصطلح متفاوت است و شاید بتوان گفت که حضرت امام(ره) در این تفسیر ضمن بیان نکات مهم آیات، دیدگاه‌های

عرفانی و فلسفی خویش را نیز با استشهاد به آیات سوره حمد بیان کرده‌اند که بر اساس دیدگاه امام راحل چنین استفاده‌هایی ذاتاً در حوزه تفسیر وارد نمی‌شود.

منش امام(ره) در تفسیر، بیشتر جنبه‌های هدایتی و تربیتی آیات بوده است

ضیائی بیان کرد: منش امام(ره) در تفسیر، بیشتر جنبه‌های هدایتی و تربیتی آیات بوده است و همانند شیخ طوسی و علامه طباطبائی و دیگر مفسران شیعی در صدد بیان نکات علمی و ادبی و آرای مفسران مختلف و جرح و تعدیل دیدگاه‌های آنان نبوده است.

رایزن فرهنگی ایران در مالزی ادامه داد: امام خمینی(ره) به نکات اجتماعی آیات در شکل‌گیری جامعه قرآنی توجه زیادی داشته‌اند و همچون ابن عربی و قونوی به گونه‌ای سخن نمی‌گفته است که فهم آن برای عموم دشوار باشد؛ همچنین عمومی کردن مفاهیم عرفانی گرفته شده از آیات قرآنی و روایات اهل بیت(ع) از ویژگی‌های ایشان در تفسیر بود.

عملی کردن تعالیم قرآن در همه جوانب زندگی

وی با اشاره به فعالیت‌های سیاسی امام(ره) و نحوه مدیریت ایشان در نظام جمهوری اسلامی ایران برگرفته از قرآن و آموزه‌های قرآنی، گفت: امام راحل در وصیت‌نامه خود درباره خارج کردن قرآن از زندگی، سیاست و جامعه چنین می‌فرماید «هرچه این بنیان کج به جلو آمد کجی‌ها و انحراف‌ها افزون شد تا آنجا که قرآن کریم را که برای رشد جهانیان و نقطه جمع همه مسلمانان؛ بلکه عائله بشری از مقام شامخ احدیت به کشف تام محمدی(ص) تنزل کرد که بشریت را به آنچه باید برسند، برساند و این ولیده علم الاسماء را از شر شیاطین و طاغوت‌ها رها کند و جهان را به قسط و عدل رساند... که قرآن این کتاب سرنوشت‌ساز، نقشی جز در گورستان‌ها و مجالس مردگان نداشت و ندارد و آنکه باید وسیله جمع مسلمانان و بشریت و کتاب زندگی آنان باشد، وسیله تفرقه و اختلاف گردید و یا به کلی از صحنه خارج شد».

ضیائی بیان کرد: در این فراز از سخنان امام خمینی(ره) می‌بینیم که ایشان قرآن را مایه وحدت امت اسلامی و کتاب زندگی فردی و اجتماعی بشر می‌دانند و این امر در وصیت الهی و سیاسی امام به‌عنوان مانیفست انقلاب اسلامی آورده شده است و دورنمای نظام اسلامی باید تحقق همین امر یعنی عملی کردن دستورهای قرآنی در همه جوانب زندگی انسانی باشد.

روش تفسیری امام خمینی (ره)

سیرانوش موسوی

از گمراهی مردم باشد؟ امام در این باره می‌فرماید «اگر قرآن پر از نام امیر المومنین و اولاد پاک او و فضایل آنها و اثبات خلافت آنها بوده‌است، به چه دلیل پیغمبر در حج الوداع در واپسین سال عمر شریف و آخرین نزول وحی الهی در تبلیغ آیه‌ای که مربوط به ابلاغ ولایت علی (ع) بود خوف داشت، تا اینکه نازل شد «خداوند تو را از مردم نگهداری می‌کند». و چرا پیامبر نیاز داشت که در هنگام رحلت خود دوات و قلم بخواهد تا به نام علی تصریح کند، آیا برای سخن پیغمبر (ص) اثر برتر خدایی بود؟»

۳) مدعیان تحریف می‌گویند، نام ائمه به ویژه نام علی (ع) در قرآن آمده بود، چرا آن حضرت و یاران ایشان در مقام احتجاج با مخالفان و غاصبان خلافت به چنین استدلال روشن یعنی قرآن استدلال نکرده‌اند.

هدف نزول قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)

هدایت یکی از مهم‌ترین نکاتی است که امام بر روی بسیار تاکید دارد «بدان که این کتاب شریف، چنانچه خود بدان تصریح فرموده، کتاب هدایت و راهنمای سلوک انسانیت و مربی نفوس و شفای امراض قلبیه و نوربخش سیرالی الله است». دیگر مقصد نزول قرآن از دید امام عبرت گرفتن است. برای تعلیم و تربیت عده‌ای از افراد، نمی‌توان با صراحت لهجه و بیان، اصل مطلب و مقاصد را بیان نمود؛ لذا قرآن برای عبرت و توجه این افراد، به بیان قصه انبیا پرداخته که مقصود او بیان تاریخ زندگی انبیا نیست. «این که قصص قرآنی مثل قصه آدم، موسی، ابراهیم و دیگر انبیا (ع) ذکر شده، برای همین نکته است که این کتاب، کتاب قصه و تاریخ نیست، بلکه کتاب سیر و سلوک الی الله... است. و در این امور، مطلوب تکرار است تا در نفوس قاسیه تأثیری کند و قلوب از آن موعظت گیرد. و در

«قرآن کریم، کتاب انسان‌سازی است». می‌توان گفت عصاره تمام اندیشه‌های قرآنی امام خمینی (ره) در همین جمله پر معنا نهفته است. امام خمینی (ع) محصول کاملی از تربیت و سازندگی قرآنی بود و انسان‌ساز بودن کتاب الهی را نخست در وجود خویش یافته بود. همین بینش بلند در فهم قرآن تفسیر و تاویل آن و عمل به آن در جامعه تاثیر تام داشت.

تحریف‌ناپذیری قرآن از نگاه امام خمینی (ره)

حضرت امام خمینی در نگاه‌های اصولی و و قرآنی خود، به شدت با ادعای تحریف قرآن مخالفت کردند و با لحنی بس تند مدعیان آن را مورد حمله قرار داده‌است. امام ضمن توجه به مسئله تاریخ گردآوری قرآن و توجیه روایات مورد استناد، استدلال مدعیان تحریف مینی بر حذف نام ائمه از قرآن به خاطر دشمنی با آنها را مورد مناقشه قرار داده‌است.

مناقشه امام در پاسخ به کسانی که قائل به تحریف قرآن هستند به ۳ شیوه است:

۱) اساسا در قرآن تصریح نام ائمه نشده است؛ زیرا خداوند متعال می‌دانسته است در این صورت احتمال دستبرد به قرآن وجود خواهد داشت. بنابراین ادعای تصریح به نام ائمه در قرآن از اساس باطل است. امام در کشف الاسرار می‌نویسد «پیغمبر از اینکه امام را با اسم و رسم در قرآن ذکر کند می‌ترسید که مبدا پس از خودش در قرآن دست بزنند، یا اختلاف بین مسلمانان‌ها شدید شود و یک سره اسلام کار اسلام تمام شود».

۲) اگر نام ائمه در قرآن به صراحت آمده باشد، دیگر چه نیازی به اعلام امامت علی (ع) در غدیر خم در میان انبوه مسلمانان در ماه‌های آخر عمر پیامبر بوده‌است؟ و چه نیازی بود که پیامبر اکرم در آخرین لحظات عمر، با نگرانی تمام قلم و دوات بخواهد و به دنبال نگاشتن رهنمونی برای جلوگیری

نهایت «تفکر و تدبر» یکی از مسائلی است که امام در مطالب و سخنرانی‌های گوناگون خود به آن سفارش می‌کند. امام تفکر و تدبر در قرآن را وسیله‌ای برای شناخت مقاصد اصلی قرآن معرفی می‌نماید، نه اینکه خود مقصد و مقصود اصلی کتاب آسمانی باشد. «مقصود از تفکر، آن است که از آیات شریفه جستجوی مقصد و مقصود کند».

تاویل قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)

واژه «تاویل» یکی از واژه‌های بحث‌انگیز قرآن است. واژه‌ای که در عرف عرب هم معنای سیالی دارد و این سیالی در معنای آن ناشی از این است که مفهوم ذهنی است، یعنی امری انتزاعی است از یک عمل ذهنی. امام خمینی (ره) درباره حقیقت تاویل قرآن به طور ویژه سخن نگفته و تاویل قرآن را تعریف نکرده است؛ امام تاویل را در معنای تفسیر به کار گرفته‌اند. امام تاویل قرآن را بدون استناد به معارف اهل بیت نفی کرده است. در سخن اولی، از تفسیر و تاویل قرآن با اراده شخصی منع شده که مقصود تفسیر به رای است. بنابراین از نظر امام خمینی هم تفسیر به رای تاویل مذموم است.

امام خمینی (ره) هرگز تاویل را در معنای حقایق‌انگاری با معناانگاری به کار نبرده؛ ولی تقریباً در همه آثار ایشان، تاویل در معنای تفسیر به کار رفته و این بیانگر آن است که تاویل در دیدگاه ایشان، همانند اکثریت مفسران و لغت‌دان‌ها به معنای تفسیر است، با این تفاوت که اکثر مفسران تاویل را تقریباً اخص از تفسیر می‌دانند و آن را نوعی تفسیر به شمار می‌آورند. اما از فحوای سخنان امام خمینی اینگونه است که ایشان تاویل را مترادف با معنا تفسیر کرده‌اند.

روش‌شناسی تفسیری امام خمینی (ره)

سه عنصر مهم درباره شیوه تفسیری امام خمینی دخالت دارند.

۱) عنصر تدبر عقلی و اجتهادی؛ روش تفسیر عقلی و اجتهادی و مبانی آن، مشهورترین روش تفسیری است که در طی قرون اسلامی همواره میان دانشمندان اسلامی و مفسران مطرح بوده است. این روش که به آن «تفسیر اجتهادی» گفته می‌شود که حد وسط دو روش تفسیری دیگر؛ یعنی تفسیر به رای و تفسیر نقلی است. در روش تفسیر اجتهادی، اعتماد به تدبر و تعقل توأم با تقید به روایات تفسیری و دیگر قراین و شواهد قرآنی و غیرقرآنی است؛ بدین معنا که مفسر برای تبیین

آیات قرآن از همه دلایل و قراین نقلی معتبر و قراین و شواهد عقلی و لیبی بهره می‌گیرد.

۲) عنصر شهود عرفانی؛ تفسیر عرفانی، گرایشی از تفسیر قرآن است که بر اساس تعالیم عرفانی و ذوقی و مبانی سیر و سلوک ویژه‌ای که از طریق کشف و شهود باطنی بدست می‌آید؛ به بیان باطن آیات قرآن می‌پردازد. شهود حالتی روحی و احساسی درونی و شخصی است که اذکار، افعال یا تفکر در امر خاصی در انسان پدید می‌آید. مهم‌ترین مبانی تفسیر امام خمینی (ره) را می‌توان در عناوین ذیل خلاصه کرد: الف) از نظر امام قرآن تجلی ذات حق تعالی است که در الفاظ و مفاهیم قابل فهم بشر پدیدار شده است. ب) قرآن از منظر امام صحیفه‌ای جامع و کامل است و در بردارنده همه نیازهای بشر است. ج) قرآن کریم دارای ظواهر و باطن است و اولیای الهی همه بطون آن را ادراک می‌کنند. د) توحید ریشه و اساس همه مقاصد قرآن است.

۳) عنصر نقل و روایت؛ روش تفسیر نقلی روشی است که مفسر با استمداد از روایات پیامبر و ائمه به تبیین آیات قرآنی می‌پردازد. از زمان صحابه و تابعین در میان عامه گروهی به نام «اهل حدیث» پدید آمدند که بیش از حد برای حدیث اعتبار قائل بودند و در مقابل، برای عقل و اندیشه اعتباری قائل نبودند. امام خمینی نیز اهل بیت پیامبر را به عنوان مفسران حقیقی قرآن کریم شناخته و تصریح کردند که اینان تمامی اسرار آیات، ظواهر و باطن قرآن را درک کرده‌اند از سوی دیگر ایشان در برابر اخباریان که حجیت ظواهر قرآن را با تمسک به برخی از روایات انکار کردند موضعی بسیار تند و قاطع گرفته و این دسته از اخبار را برای اثبات دیدگاه آنان نادرست خوانده و برخی را ساختگی و برخی دیگر را قابل تاویل دانسته‌اند.

پی‌نوشت‌ها:

۱. رضوانی‌پور مهدی، تاویل در قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)، نشر موسسه چاپ و نشر عروج، چاپ اول ۱۳۸۹.
۲. جمعی از محققان، نگاهی به اندیشه‌های قرآنی امام خمینی (ره)، نشر موسسه چاپ و نشر عروج، چاپ اول ۱۳۹۲.
۳. دیاری بیدگلی محمد تقی، اندیشه و آرای تفسیری امام خمینی، نشر موسسه چاپ و نشر عروج، چاپ اول ۱۳۹۲.

سیاست و قرآن از منظر امام خمینی (ره)

حجت الاسلام والمسلمین سیدرضا اکرمی:

میانروی باور امام (ره) برای تقویت نظام اسلامی بود

۷۸

ایمان دارد خداوند به قلب او مطالب را القا می کند چون خداوند بر هر چیز داناست؛ به عقیده من عقلانیت امام (ره) نیز چنین جنسی دارد.

وی ادامه داد: امام (ره) از ابتدا که وارد مبارزه شدند تا زمانی که رحلت کردند به دلیل ایمان و باوری که نسبت به خدای متعال داشتند در بسیاری از مسائل سیاسی جوابی می دادند که جز عنایت پروردگار و الهام الهی پاسخ دیگری به ذهن ما نمی آید.

حجت الاسلام اکرمی اظهار کرد: به عنوان نمونه روز ۲۱ بهمن ۱۳۵۷ فرمانده نظامی تهران اعلام حکومت نظامی کرد و دستور صادر شد که هیچ کس حق ندارد از خانه بیرون بیاید، یک مرتبه امام (ره) اعلامیه داد و فرمود حکومت نظامی و دولت غیرقانونی است و مردم به خیابان ها بیایند.

عضو جامعه روحانیت مبارز عنوان کرد: با اینکه خیلی از افرادی که اهل مبارزه و تدبیر بودند می گفتند شاید اطلاعیه امام کار درستی نباشد اما خداوند این مسئله را به قلب امام (ره) الهام کرده بود و این کار انجام شد و حکومت نظامی با شکست مواجه شد و بعدها مشخص شد که آن شب قرار بر انجام کودتا بوده است.

حجت الاسلام اکرمی یادآور شد: زمانی که امام (ره) می خواست از پاریس به تهران برگردد خیلی از افراد ناراحت بودند و می گفتند امنیت نیست و ممکن است برای هواپیمای امام (ره) اتفاقی بیفتد و از طرفی دولت وقت گفته بود اجازه نشستن هواپیمای امام (ره) را نخواهد داد اما امام با آرامش و در عین حال قاطعیت گفتند که برمی گردند تا زمان را از حکومت وقت بگیرند و آنها نتوانند برنامه و توطئه دیگری را طراحی کنند.

رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری تأکید کرد: با اینکه امام (ره) اهل فکر و اندیشه بود و از مشورت و نظرات دیگران هم استفاده می کرد ولی عنایات و لطف پروردگار متعال در بسیاری از موارد به یاری امام (ره) آمد و انقلاب را به پیش برد.

رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری با بیان اینکه میانروی باور امام (ره) برای تقویت نظام اسلامی بود، گفت: ایشان در تصمیم گیری ها، تلاش های خود و حتی نسبت به بی مهری های دشمن، میانروی و اعتدال را یک مسئله کلیدی می دانست.

حجت الاسلام والمسلمین سیدرضا اکرمی، رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری درباره نوع عقلانیت حاکم در مکتب حضرت امام (ره) در دوران مبارزه و رهبری انقلاب اسلامی گفت: خداوند متعال در آیه ۱۱ سوره تغابن می فرماید: «وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ». هر کس به خدا

بی مهری‌های دشمن، ایشان میانه‌روی و اعتدال را یک مسئله کلیدی می‌دانست؛ وقتی حادثه انفجار حزب جمهوری اسلامی رخ داد و بیش از ۷۰ نفر از مسئولان به شهادت رسیدند، برخی افراد در سخنرانی‌هایشان از انتقام سخت از عاملان این حادثه سخن گفتند، اما امام به آنها تذکر داد و در موارد مختلف امام به آیه «وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُوْا اَعْدِلُوْا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ» اشاره می‌کرد.

رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری افزود: هیچ‌گاه امام نمی‌کوشید تا بی‌مهری‌های دیگران را مورد توجه قرار دهد و بخواهد عکس‌العملی در برابر سخنان بد دیگران داشته باشد، معمولاً از این مسائل عبور می‌کرد و با بزرگواری به هدف خود می‌اندیشید و این بزرگواری یک نوع تنبیه و هشدار به کسانی بود که امام را مورد بی‌مهری قرار می‌دادند.

امام (ره) در زمینه منافع ملی قاطع بود

عضو شورای مرکزی جامعه روحانیت مبارز با ذکر اینکه امام در مسئله منافع ملی کوتاه نمی‌آمد، افزود: ایشان در مسائل اصلی نظام قاطعیت نشان می‌داد، به طور مثال در مسئله محاصره پاره توسط ضدانقلاب ایشان به ارتش دستور داد که باید پاره آزاد شود، اینجا دیگر جای نرمش نشان دادن و گذشت نبود.

رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری با بیان اینکه گذشت زمان موجب نمی‌شود که انقلابیون نسبت به آرمان‌ها بی‌تفاوت شوند، گفت: انقلاب اسلامی امروز هم با شعارهای اصلی خود در جهان شناخته می‌شود و این نشانه تعهد مردم انقلابی ما به جمهوری اسلامی است.

عضو شورای مرکزی جامعه روحانیت مبارز با اشاره به مسئله مذاکره با گروه ۵+۱ گفت: ما نباید در این مسئله توقع داشته باشیم، رئیس‌جمهور در مذاکره همان شعاری بدهد که امام جمعه و یا مسئول دیگری سر می‌دهد؛ رئیس‌جمهوری از مجرای بین‌المللی باید از منافع کشور دفاع کند و امام جمعه از منظر تربیون نماز جمعه باید هشدار بدهد و نماینده مجلس در جایگاه خود باید از منافع کشور دفاع کند.

رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری در این رابطه گفت: همه در هدف مشترک هستیم اما در روش رسیدن به هدف باید با توجه به نوع مسئولیت به نتیجه اصلی نگاه کنیم.

حجت‌الاسلام اکرمی درباره مهم‌ترین توصیه‌های امام (ره) که مجموعه مسئولان کشور در هر رده و مقامی باید به آن توجه داشته باشند گفت: به عقیده من هر یک از ما باید یک‌بار به دقت وصیت‌نامه حضرت امام (ره) را بخوانیم. امام (ره) بر روی ایمان و معنویت، وحدت، کار، تلاش و سازندگی تأکید و اهتمام بسیار داشت.

وی به برخی از دیدگاه‌های امام خمینی (ره) پرداخت و گفت: امام خمینی (ره) یک کارشناس برجسته قرآنی، حدیثی و تاریخ بود و نسبت به پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) اهتمام و احترام خاص داشت و روش آنها را برای زندگی فردی و اجتماعی مورد توجه قرار داده بود، لذا مهم‌ترین منبع ایشان در تشکیل شاخه جمهوری اسلامی، قرآن و آموزه‌های پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) بود.

وی با اشاره به توجه امام به مسئله اراده مردم بر اساس دانایی و آگاهی افزود: ایشان می‌فرمود مردم اگر خواسته‌ای داشته باشند، کسی نمی‌تواند در برابر این خواسته ایستادگی کند و مردم را وادار به تغییر خواسته خود کند؛ همچنین بر مسئله حضور مردم در برابر انواع تهدیدات دشمن تأکید می‌کرد.

رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری با ذکر اینکه امام هیچ‌گاه اعتقادی به مبارزه مسلحانه با رژیم پهلوی نداشت، گفت: ایشان از ظرفیت بزرگ مردمی استفاده کرد و این مردم با اراده، شعار، مقاومت، اتحاد و با فداکاری و با قبول کردن رهبری امام توانستند رژیم پهلوی را به زانو در آورند.

انقلاب اسلامی حاصل مبارزه فرهنگی و سیاسی امام (ره) بود

عضو شورای مرکزی جامعه روحانیت مبارز افزود: امام تا آخرین ساعت روز ۲۲ بهمن نیز اجازه استفاده از سلاح را علیه رژیم شاه و ارتش نداد و انقلاب اسلامی با مبارزه فرهنگی و سیاسی رهبر کبیر انقلاب به پیروزی رسید.

رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری با اشاره به نوع نگاه امام در دوران انقلاب اسلامی عنوان کرد: بعد از پیروزی انقلاب ایشان تلاش کرد تا از افراد مختلف با سلیق گوناگون با توجه به نوع تخصص‌شان در مراکز کشور استفاده کند و نوع برخورد امام موجب شده بود تا افراد نسبت به جایگاه مسئولیتی یکدیگر اعتراض نکنند.

وی با بیان اینکه میانه‌روی باور امام (ره) برای تقویت نظام اسلامی بود، گفت: ایشان از ابتدا بر مسئله میانه‌روی و اعتدال ایمان داشت. در تصمیم‌گیری‌ها، تلاش‌های و حتی نسبت به

حجت الاسلام والمسلمین محمد سالار:

مهم‌ترین میراث قرآنی امام (ره)

وی افزود: می‌توان با قطعیت گفت یکی از مهم‌ترین تلاش‌های و میراث امام راحل این بود که قرآن را از مهجوریت خارج کرد و قرآن را از کنج خانه‌ها، کتابخانه‌ها و قبرستان‌ها وارد زندگی فردی و اجتماعی مردم کرد. این از دستاوردهای مهمی است که از معمار بزرگ انقلاب به یادگار مانده است.

محمد سالار معتقد است مهم‌ترین تلاش و میراث امام خمینی (ره) این بود که قرآن را وارد عرصه زندگی فردی و اجتماعی مردم کرد و این گونه مهجوریت قرآن را زدود.

قرآن رمز حرکت و پویایی جامعه

سالار در ادامه افزود: قرآن رمز حیات، وسیله نجات، عامل حرکت و پویایی و هدایت انسان‌ها است. قرآن نسخه شفا بخش و رحمت مومنان است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «وَنُنزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا» و آنچه را برای مؤمنان مایه درمان و رحمت است از قرآن نازل می‌کنیم [و] لی [ستمگران را جز زیان نمی‌افزاید] (الاسراء/۸۲).

حجت الاسلام والمسلمین محمد سالار، معاون امور بین‌الملل مجمع جهانی اهل بیت (ع) اظهار کرد: یکی از مسائلی که همواره امام بزرگوار را رنج می‌داد و بارها در فرمایشات و گفتارهای حکیمانه خود درمندان به آن اشاره می‌کرد، مسئله مهجوریت اسلام و قرآن بود. در بسیاری از فرمایشات امام بزرگوار به این مطلب اشاره می‌شود که قرآن و اسلام مهجور و مظلوم مانده‌اند. در صحیفه نور ج ۱۵ ص ۱۸۴ و در همین کتاب ج اول ص ۸۸ امام می‌فرماید «اسلام همه چیز برای مسلمین آورده است. قرآن همه چیز است لکن ما از آن استفاده نکردیم و مسلمین مهجورش کردند و استفاده‌های که باید بکنند را نکرده‌اند». این مهجوریت آنچنان در زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان نمود پیدا کرده بود که امام به آن استناد می‌کرد.

متأسفانه ما به جای عمل کردن به دستورات حیات بخش قرآن از این کتاب آسمانی تنها در بدرقه مسافران، مراسم‌های عقد و عروسی و عزا استفاده می‌کردیم. اما امام امت با خرد و دانایی خود و اشرافی که به مباحث قرآنی داشتند. قرآن را هر چه بیشتر به سمت زندگی مردم سوق دادند و قرآن را احیا کردند. این یکی از اقدامات و دستاوردهای بزرگ امام بود.

وی در ادامه گفت: امام راحل در یکی دیگر از فرمایشات خود می‌فرماید «قرآن کتاب انسان‌سازی است؛ کتاب، انسان متحرک است کتابی که آدمی را تا آخر دنیا و آخرت راه می‌برد و هدایت می‌کند». این کتاب از شرق تا غرب تمام بشر از عامی، عارف، فیلسوف و فقیه می‌توانند از بهره و استفاده کنند. به هر حال ما باید به خوبی از قرآن استفاده کنیم نه آن استفاده‌های که قبلاً می‌شد و مورد تأیید اسلام نیست.

معاون امور بین‌الملل مجمع جهانی اهل بیت (ع) اظهار کرد: کد دیگری که درباره امام و قرآن قابل طرح است، این است که امام راحل پیروزی انقلاب اسلامی را به خاطر اتکا و تمسک مردم به قرآن می‌دانستند و در سخنرانی‌های بسیاری، رمز پیروزی انقلاب اسلامی را تمسک به قرآن و عمل به دستورات می‌دانستند.

تمسک به قرآن راه حل رهایی از استبداد و استکبار

محمد سالار افزود: همان طور که اشاره شد، امام خمینی (ره) یکی از رموز پیروزی بر دشمنان انقلاب را تمسک به قرآن بیان می کردند. وقتی از دستاوردهای انقلاب اسلامی سخن می گفتند، بر این مسئله تاکید می کردند که به خاطر دستورات قرآن ما به اینجا رسیدیم. به عنوان شاهد امام خمینی (ره) در ج ۶ ص ۱۱۳ صحیفه صریحا می فرمایند: «امت‌ها و ملت‌های که می خواهند از یوغ استعمار و استکبار نجات پیدا کنند، بدانند تنها راهی که می تواند آنها را به سرمنزل مقصود برساند، همان عمل به دستورات کتاب الله است که پیامبر اکرم (ص) پیام آورش بود».

وی در آخر گفت: ابعاد و اندیشه‌های امام در بعد عرفانی و قرآنی برای نسل امروز ناشناخته مانده است و باید بیشتر به آن اهتمام کنیم.

وی در ادامه گفت: امام خمینی (ره) به دست آوردن رضای خداوند را یکی از مهمترین عوامل در پیروزی انقلاب اسلامی می دانستند. آن بزرگوار گام نخستین مبارزه اش را در سال اول نهضت با این آیه شریفه آغاز کردند: «قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفَرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ: بگو من فقط به شما یک اندرز می دهم که دو دو و به تنهایی برای خدا به پا خیزید سپس بیندیشید که رفیق شما هیچ گونه دیوانگی ندارد او شما را از عذاب سختی که در پیش است جز هشدار دهنده‌ای [بیش] نیست» (سبأ/۴۶).

امام در توضیح این آیه می نویسد: «قیام برای خداست که ابراهیم خلیل الرحمن را به منزل خلت رسانده و از جلوه‌های گوناگون عالم طبیعت رها کرده. قیام لله است که موسی کلیم را با یک عصا به فرعونیان چیره کرد و تمام تخت و تاج آنها را به باد فنا داد و نیز او را به میقات محبوب رساند. قیام برای خداست که خاتم پیامبر (ص) را یک تنه بر تمام عادات و عقاید جاهلیت غلبه داد و بت‌ها را از خانه خدا برانداخت و به جای آن توحید و تقوا را گذاشت.

عماد افروغ:

نقش قرآن در پاسخ جدید امام (ره) به سؤال کهن مشروعیت حاکمیت

به گفته عماد افروغ، امام (ره) یک فلسفه سیاسی را تحت عنوان مردم سالاری دینی یا جمهوری اسلامی مطرح کردند که در واقع تلفیقی از یک نگرش سنتی و مدرن به مسئله مشروعیت است؛ ایشان در واقع پاسخی جدید به سؤال کهن مشروعیت دادند.

عماد افروغ، جامعه‌شناس و استاد دانشگاه درباره اینکه امام (ره) چگونه توانست تقابل دوگانه‌هایی از قبیل آرمان - واقعیت، اسلامیت - جمهوریت، سنت - تجدد و ... را از میان بردارد و اندیشه‌ای نو در عرصه حکومت‌داری از منظر اسلام ارائه دهد گفت: این سؤال را وقتی می توان پاسخ داد که ما مبانی اندیشه‌ای و فلسفی امام (ره) را خوب فهم کنیم.

شناخت تفکر دیالکتیک؛ کلید فهم مبانی اندیشه‌ای و فلسفی امام (ره)

وی ادامه داد: بارها به این نکته اشاره شده است که امام (ره) نگرش صدراپی داشتند؛ نگرش صدراپی یک نگرش منظومه‌ای و ناثویت‌گراست، یک نگرش غایت‌نگر و دیالکتیک است. در واقع اگر به این نگرش کل‌گرایانه، توحیدی و دیالکتیک امام (ره) توجه نداشته باشیم خیلی از این سوالات بی‌پاسخ می‌ماند.

این جامعه شناس اظهار کرد: ما بر حسب همین تفکر دیالکتیکی امام (ره) است که می‌توانیم متوجه شویم چگونه انواع و اقسام این نگرش دیالکتیک در اندیشه امام (ره) نمود پیدا می‌کند و متبلور می‌شود.

امام (ره) پاسخی نو به سؤال کهن مشروعیت داد

افروغ با اشاره به فلسفه سیاسی امام (ره) به عنوان یکی از تجلیات تفکر دیالکتیک ایشان گفت: امام (ره) یک فلسفه سیاسی را تحت عنوان مردمسالاری دینی یا جمهوری اسلامی مطرح کردند که در واقع تلفیقی از یک نگرش سنتی و مدرن به مسئله مشروعیت است.

وی با بیان اینکه سؤال مشروعیت که همان «از چه کسی باید اطاعت کرد؟» یا «چه حکومتی یا چه کسی مشروع است؟» دو پاسخ داشته است، گفت: یک پاسخ مشروعیت، افلاطونی یعنی حکومت فیلسوف-شاه بوده است و یکی هم پاسخ دموکراتیک بوده است که مبتنی بر رضایت مردم بوده است، اما امام (ره) با مطرح ساختن جمهوری اسلامی هم سنتی و مدرنیته را جمع کردند و هم بین پاسخ فلسفه سیاسی و جامعه‌شناسی سیاسی آشتی برقرار کردند.

این استاد دانشگاه در تبیین این مطلب اظهار کرد: به عبارتی در پاسخ به سؤال «از چه کسی باید اطاعت کرد؟» افلاطون یک پاسخ هنجاری داد که پاسخ درستی هم بود، اما کسانی که طرفدار رضایت‌گرایی بودند صرفاً یک پاسخ جامعه‌شناختی به یک سؤال فلسفی دادند که خودش مشکل داشت، زیرا در پاسخ به این سؤال نباید گفت «زهر کس که مردم می‌خواهند».

وی ادامه داد: در واقع این یک پاسخ اثباتی به یک سؤال ثبوتی و هنجاری است. منتها در تاریخ غرب این‌گونه جافتاد، اما امام (ره) این دو نگرش را جمع کردند و این‌گونه پاسخ دادند که از کسی باید اطاعت کرد که هم «حقانیت» و هم

«مقبولیت» دارد؛ یعنی پاسخی جدید به سؤال کهن مشروعیت دادند.

واقع‌گرایی امام (ره) ریشه در توجه به عنصر مکان و زمان داشت

افروغ تأکید کرد: اما فقط این تنها تجلی تفکر دیالکتیک در اندیشه امام (ره) نیست؛ امام (ره) بین نظر و عمل هم رابطه قرار کردند. اگر کتاب «تقریرات فلسفه» که مرحوم عبدالغنی اردبیلی درباره آرای فلسفی امام (ره) جمع‌آوری کردند را مشاهده کنیم می‌بینیم که این رابطه میان نظر و عمل بیان شده است.

وی عنوان کرد: در کنار اینها، امام (ره) میان ارزش - واقعیت، اخلاق - سیاست، دین - دنیا و فرد - جامعه هم رابطه برقرار می‌کنند. این رابطه دیالکتیک در اندیشه امام (ره) حتی بین نظر و تاریخ نیز برقرار شده است.

این جامعه‌شناس یادآور شد: یعنی امام (ره) از تجربه تاریخی جهان و ایران عبرت و درس گرفته‌اند و صرفاً یک فیلسوف و فقیه انتزاعی نبودند، چون نگاه دیالکتیک و منظومه‌ای داشتند و در این نوع نگاه توجه به مکان و زمان به دور از زمان‌گرایی و مکان‌گرایی جایگاه ویژه‌ای دارد.

افروغ درباره انتزاعی نبودن صرف اندیشه سیاسی امام (ره) اظهار کرد: اینکه ایشان در سنین جوانی به مجلس مشروطه می‌رفتند و مدرس را از نزدیک دیده‌اند نشانگر این است که واقعیت‌ها را دیدند و توجه به مکان و زمان و واقعیت‌ها داشتند.

وی یادآور شد: البته حسب همان تفکر دیالکتیک جهت و اصل کاملاً مشخص است اما توجه به واقعیت نیز یک مسئله مهم است که همین توجه به واقعیات در اندیشه امام (ره) در دخالت زمان و مکان در فقه متبلور می‌شود که ابداع امام (ره) است، اما متأسفانه این موضوع دنبال نشد.

این استاد دانشگاه عنوان کرد: مسئله دیگر توجه امام (ره) به عنصر مصلحت است که همه اینها حکایت از یک نگرش فلسفی و اندیشه‌ای عمیق است که اگر به آن توجه نشود نمی‌توان رفتار و عمل امام (ره) را به درستی تحلیل کرد. لذا در این تفکر اساساً دوگانگی دیگر معنایی یابد.

وی افزود: شاید در یک نگاه ظاهری به تفکر دیالکتیک

وی ادامه داد: براین مینا مقصد متعالی باعث می شود که سعه صدر، توجه به تفاوتها و امید به خدا هم بیشتر شود زیرا این نگاه فرآیندی و بهجتزا با سرنوشت عالم گره می خورد و سرنوشت عالم نیز با خدا گره می خورد. پس باید ببینیم خداوند سرنوشت عالم را چگونه بیان کرده است و در قرآن چگونه برای ما رقم زده است؟ که این سرنوشت نهایی با حق و عدل و غایت مطلوب گره خورده است. لذا همین غایت نگر و مطلوب خواهی باعث مقابله بیشتر با دوگانگی ها می شود.

از بین رفتن دوگانگی ها غایت نهایی تفکر دیالکتیکی امام (ره) است

وی در ادامه تشریح تفکر دیالکتیک امام (ره) عنوان کرد: اساسا در تفکر دیالکتیک امام (ره) غایت نهایی حرکت عالم به سمت از بین رفتن دوگانگی ها و یکی شدن است که این به منش عرفانی امام (ره) برمی گردد. در این منش عرفانی همه دوگانگی ها و دوتایی ها رخت برمی بندد و یک اتصال شکل می گیرد.

افروغ در پایان ابراز کرد: در واقع در تفکر دیالکتیک جایی برای دوگانگی وجود ندارد. البته نمی خواهیم بگویم همه متفکران دیالکتیک مانند هم هستند و میان آنها هم تفاوت است و تفکر دیالکتیک سقراطی، کانتی، هگلی، بسکاری و صدرایی داریم که به عقیده من میان دیالکتیک صدرایی و دیالکتیک بسکاری (روی بسکار) قرابت های زیادی وجود دارد.

یک دوگانگی استشمام شود اما دیالکتیک در بستری از کل گرایی است. یعنی به رغم اینکه کثرت ها مشروع است اما خود کثرت برای ما اصالت ندارد بلکه وحدت در عین کثرت وجود دارد.

امام (ره) تفکر «وحدت در عین کثرت» را به امر اجتماعی - سیاسی تسری داد

افروغ در توضیح وحدت در عین کثرت در اندیشه و رفتار عملی امام (ره) گفت: اتفاقا امام (ره) تفکر وحدت در عین کثرت را که ملاصدرا در امر وجود مطرح می کند، به امر اجتماعی و سیاسی تسری می دهد. بنابراین وحدت در عین کثرت یکی از ویژگی های مدیریتی امام (ره) بود و براین اساس امام (ره) سعی می کردند که همه گروه های سیاسی را تا زمانی که به آن هدف اصلی توجه دارند حفظ کنند.

وی عنوان کرد: امام (ره) در یکی از بندهای منشور برادری تأکید دارند تا زمانی که گروه ها و جریان ها انقلاب اسلامی را قبول دارند اختلاف سلیقه ایرادی ندارد که این همان تجلی وحدت در عین کثرت در عرصه عمل سیاسی است. در اینجا عامل وحدت، انقلاب اسلامی است و کثرت نیز همان دیدگاه ها، روش ها، تاکتیک ها و سلايق است.

انقلاب اسلامی در اندیشه امام (ره) قابل تقلیل به جریانات نیست

این جامعه شناس تأکید کرد: در واقع امام (ره) یک چتر صدرایی داشتند که این چتر صدرایی حکایت از یک وحدت در عین کثرت با محوریت انقلاب اسلامی داشت. بنابراین انقلاب اسلامی در اندیشه امام (ره) قابل تقلیل به گروه ها و جریانات سیاسی نیست زیرا گروه و جناح در ذهن امام (ره) منتفی و بلا موضوع است.

افروغ با بیان اینکه امام (ره) در واقع خود یک چتر و مؤلفه وحدت بخش و انسجام دهنده است، گفت: این هم ضرورت یک مدیر جامعه است و هم ریشه در اندیشه کل گرایانه، ناثنویت گرا و توحیدی حضرت امام (ره) دارد.

متفکران دیالکتیکی غایت نگرند

این استاد دانشگاه درباره ویژگی های تفکر دیالکتیکی اظهار کرد: کسانی که تفکر دیالکتیکی دارند غایت نگرند، یعنی نگرش فرآیندی دارند و همواره در حال طی یک مقصدی هستند و به عبارتی «به میوه بلوط توجه می کنند تا به درخت بلوط».

شریف لکزایی:

معنای قرآنی اعتدال از نظر امام خمینی (ره)

۸۴

شریف لکزایی معتقد است امام خمینی (ره) مفهوم «اعتدال» را از قرآن اخذ کرده و آن همان گام گذاشتن در مسیر «صراط المستقیم» است. امام در کتاب «سر الصلاة» و «آداب الصلاة» حد اعتدال را «صراط المستقیم» می‌داند.

شریف لکزایی، مدیر گروه فلسفه سیاسی پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی با بیان این که مراد و منظور امام خمینی (ره) از مفهوم «اعتدال» همان گام گذاشتن در مسیر «صراط المستقیم» است، گفت: امام در کتاب «سر الصلاة» و «آداب الصلاة» حد اعتدال را «صراط المستقیم» می‌داند و با استناد به آیه «صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ: راه آنان که گرامی‌شان داشته‌ای نه [راه] مغضوبان و نه [راه] گمراهان» (الفاتحه/۷)، تصریح دارند که اعتدال همان صراط مستقیم است که در مقابل افراط و تفریط قرار می‌گیرد.

وی افزود: حضرت امام خمینی (ره) بحث تقوای باطنی را نیز بر همین مبنا مورد توجه قرار می‌دهند. در واقع از نگاه ایشان تقوای باطن همان دوری کردن از افراط و تفریط است، به تعبیر امام انسان اعتدال را باید نگه دارد و یک نوع میانه‌روی و حد وسط را حفظ کند.

این استاد دانشگاه گفت: امام در مباحث فقهی نیز حد اعتدال را رعایت می‌کردند و معتقد بودند در فضای گریه و ندبه اعتدال باید حاکم باشد. ایشان عکس‌العمل‌های افراطی نظیر کندن مو و خراش دادن پوست در عزاداری را نفی می‌کردند و معتقد بودند اگر از حد اعتدال بگذرد جایز نیست و اگر در فضای ندبه از حد اعتدال خارج شوند، کفاره دارد.

وی افزود: اعتدال در فضای اخلاقی هم معنا دارد. اعتدال ظاهر و باطن را در بر می‌گیرد. از همین رو امام معتقد است کسانی که از این مسیر خارج شوند از نور هدایت و صراط مستقیم آسمانی خارج شده‌اند. امام عمل به مناسک را کافی نمی‌دانستند هر چند معتقد بودند قرائت قرآن نور را در دل متبلور می‌کند، بنابراین در بعد اخلاقی که به بعد اجتماعی و فرهنگی نیز قابل سرایت است اعتدال به این معناست که انسان هر دو جانب را

خلقت انسان را مطرح می کند «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ: [که] براستی انسان را در نیکوترین اعتدال آفریدیم». (التین / ۴) امام با استناد به این آیه می فرماید: انسان در نیکوترین اعتدال آفریده شده است که طبیعتاً نقطه مرکزی اعتدال به شمار می آید.

لک زایی تصریح کرد: آیه «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا: محمد [ص] پیامبر خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت گیر [و] با همدیگر مهربانند آنان را در رکوع و سجود می بینی فضل و خشودی خدا را خواستارند علامت [مشخصه] آنان بر اثر سجود در چهره هایشان است این صفت ایشان است در تورات و مثل آنها در انجیل چون کشته ای است که جوانه خود برآورد و آن را مایه دهد تا ستر شود و بر ساقه های خود بایستد و دهقانان را به شگفت آورد تا از [انبوهی] آنان [خدا] کافران را به خشم دراندازد خدا به کسانی از آنان که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند آمرزش و پاداش بزرگی وعده داده است» (الفتح/ ۲۹) آیه دیگری است که امام با استناد به آن مفهوم اعتدال را مورد توجه قرار می دهند.

وی در پایان گفت: حالت و وضعیتی اعتدالی تلقی می شود که فرد در موضع خود با رحمت و شفقت همراه باشد و نسبت به مومنان، مسلمانان و عموم انسان ها با شدت و غضب برخورد نکرده اما در مقابل کسانی که ظلم می کنند و کفر می ورزند با شدت و غضب برخورد کند. اعتدال یک نوع فضیلت است و طبیعتاً افراط و تفریط رذیله است و آنچه در اسلام و آموزه های قرآنی هم انسان ها را به آن دعوت کرده است، همان معناست که انسان مسلمان معتدل و میانه رو باشد. بنابراین میانه روی و اعتدال نشانه انسان مسلمان است و فضیلت محسوب می شود. آنچه امروزه در جهان اسلام شاهد آن هستیم همین افراط و تفریطهاست که فضای مسلمانی و اسلام را مخدوش کرده است و چهره ای که از اسلام ارائه می شود یک چهره فضیلت مندانه نیست و فضیلتی را ترویج نمی کند.

باید در نظر بگیرد و کار انبیا هم همین بوده است. انبیا تلاش می کردند مردم را به سمت اعتدال سوق بدهند. انبیا مردم را به دنیا و آخرت دعوت می کردند و هر دو لایه را مورد توجه قرار می دادند، بنابراین آخرت گرایی به این نمی انجامد که از دنیا غافل شویم و باید هر دو لایه را مورد توجه قرار داد.

وی در ادامه افزود: امام (ره) صفاتی چون عدل، شجاعت و حمیت را نقطه اعتدال می دانستند و ظلم، ظلم پذیری، بی باکی، حرص، ریا و ترس را مورد نکوهش قرار می دهد. بنابراین عدل، شجاعت را به عنوان حد وسط و به معنای اعتدال در نظر می گیرند.

حب به دنیا انسان را از مسیر اعتدال دور می کند

مدیر گروه فلسفه سیاسی پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی گفت: امام همه قوا مانند غضب و شهوت را نفی نمی کند، ولی معتقد است که باید تعدیل شوند. یک بحث امام این است قوایی که وجود دارد مانند قوای سه گانه شهویه، شیطانیه و غضبیه باید تعدیل شوند. این سوه قوه مورد نظر باید در انسان تعدیل شوند و وقتی تعدیل شدند، انسان و جامعه در مسیر اعتدال حرکت کرده است.

وی تصریح کرد: اگر محبت دنیا در دل فردی جای بگیرد طبیعتاً آن فرد از مسیر اعتدال خارج شده است. حب به دنیا، جاه و مقام، انسان را از مسیر اعتدال دور می کند. در حوزه مباحث اقتصادی اگر کسی که به ثروتی وابستگی پیدا می کند، خارج از مسیر اعتدال گام برداشته است. در حوزه سیاست هم طور است اگر حب به مقام در دل انسان لانه کند از فضای اعتدال خارج است.

لک زایی افزود: امام بر این باور بودند که صفای باطن، حدی از اعتدال را در انسان ایجاد می کند. وقتی قوای علم، شهوت، عدل و غضب در یک مسیر اعتدالی بیفتند، این مسیر اعتدال نقطه مرکزی می شود که می تواند رشد و تعالی انسان را موجب شود.

تشریح مفهوم اعتدال با استناد به آیات قرآن

وی اظهار کرد: امام با استناد به دو آیه قرآن نگاه اعتدالی را مورد توجه قرار می دهد. یکی آیه شریفه ای است که بحث

حجت الاسلام والمسلمین مسعود ادیب:

جای نداشتن افراط‌گرایی در مدیریت سیاسی امام (ره)

روح‌القدس

۸۶

ایران بود و طبیعی است که تا حدودی قاطعیت در حرکت انقلابی، گفتار و رفتار ایشان باید دیده شود. همین قاطعیت امام باعث شد ایشان بگویند شاه باید برود و نمی‌توانیم با حکومت شاهنشاهی مصالحه کنیم. بعد از اینکه امام قدرت را به دست می‌گیرد منش معتدلی را در پیش می‌گیرند. به یاد دارم زمانی که کشور دو قطبی شده بود عده‌ای تحت تاثیر هژمونی تفکر چپ مارکسیستی و عده‌ای تحت تاثیر فضای سنتی و دینی بودند امام سعی می‌کردند از هر دو گروه استفاده کنند در جایی از تفکر گروهی و در جایی دیگر از عمل گروه دیگر استفاده می‌کردند تا نقطه تعادلی را برقرار کنند البته در هر انقلابی تندروی‌های در مسیر انقلاب پیش می‌آید که امام با همگامی همراهی و ارتباط برقرار کردن بین سایر اجزا و ابعاد انقلابیون به اعتدالی در رهبری سیاسی رسید.

برنامه‌ریزی امام برای رسیدن به هدف

ادیب در ادامه اذعان داشت: آنچه مسلم است امام غایت فعل و رفتار خود را گرفتن نتیجه می‌دانست البته امام در یک تعبیری گفت: ما به وظیفه خود عمل می‌کنیم کاری به نتیجه نداریم البته منظور ایشان این نبود که ما با نتیجه کاری نداریم بلکه مراد ایشان این بود که ما بعد از محاسبه، ارزیابی و برنامه‌ریزی برای رسیدن به هدف اگر به نتیجه هم نرسیدیم چون به وظیفه خود عمل کرده‌ایم پیش خدای متعال رو سفید هستیم. این همان تعبیری است که قرآن کریم می‌فرماید کسانی که تلاش می‌کند چه بکشید چه کشته شوند پیروز هستید امام از کسانی بود که قبل از هر کاری برنامه‌ریزی دقیق می‌کرد این برنامه‌ریزی یک چهره‌اش توجه به مصالح امت و اسلام داشت و چهره دیگرش تربیت امور بر وزن اعتدال.

متخصص تراز اول شناخته می‌شوند تقریرات فلسفی و تعلیقات عرفانی ایشان خود بزرگ‌ترین دلیل بر این مدعا است از نظر فقهی مرجعیت ایشان و فتوهای امام نشان دهنده امتیاز علمی ایشان است. همین جامعیت شخصیت امام را معتدل کرده بود چرا که افراد جامع به اعتدال فکری می‌رسند.

میان‌روی در مسیر مدیریت سیاسی

این استاد دانشگاه در ادامه افزود: زمانی که امام وارد جریان‌های سیاسی شدند به یک معنا ابتدا وارد مسائل اجتماعی می‌شوند بعد در عرصه سیاسی تلاش می‌کنند و دست به اصلاح حوزه می‌زنند. البته نباید فراموش کنیم که امام ابتدا در پی اصلاح حکومت پهلوی گام برداشت و بعد به دلیل نبود زمینه در مخاطب، امام به سمت انقلابی شدن می‌روند و گرنه در ابتدا حرکت امام جنبه اصلاحی و ترمیمی داشت. امام در نامه‌ای که به شاه می‌نویسند سلطنت پهلوی را به رسمیت می‌شناسند اما وقتی زمینه اصلاح را در شاه نمی‌بیند به سمت جریان انقلاب می‌رود.

ادیب در ادامه گفت: در مشی انقلابی امام هرگز تندروی نمی‌بینیم. ما نباید با قاطعیت امام در مدیریت سیاسی را با تندروی و افراطی‌گرایی برخی انقلابیون خلط کنیم. امام فردی روشن بود که مواضع خود را صریح بیان می‌کرد و همین مواضع معتدل و معقول امام باعث شد که ایشان هیچ‌گاه ترور را تایید نمی‌کرد و حرکت‌های مسلحانه‌ای که در دوره طاغوت راه افتاد همراهی نکرد و بیشتر قاتل به حرکت‌های مردمی و معقول بودند به نظر من همین مبانی از ایشان یک شخصیت معقول ساخته بود.

وی در ادامه اظهار داشت: البته نباید فراموش کنیم که امام رهبر و مؤسس جمهوری اسلامی

عضو هیئت علمی دانشگاه مفید و عضو مجمع مدرسین و محققین حوزه علمیه قم ضمن اشاره به مبانی روش اعتدال در اندیشه امام خمینی معتقد است قاطعیت لازمه پیشبرد مدیریت سیاسی امام بود.

حجت الاسلام والمسلمین مسعود ادیب اظهار کرد: امام قبل از اینکه رهبر سیاسی شوند در بعد علمی به بالاترین درجات تخصصی نائل می‌شوند. در حوزه معمولاً افراد در یک رشته به اوج می‌رسند اما امام در جریان‌های اصلی تفکر اسلامی در حوزه علمیه در زمینه‌هایی چون فقه، اصول، اخلاق، فلسفه و عرفان به عنوان

علی رضا صدرا:

ثمرات تدبر قرآنی امام (ره) در تدبیر و تعابیر سیاسی

عضو هیئت علمی دانشکده علوم سیاسی دانشگاه تهران معتقد است می توان تاثیر قرآن را در لایه های مختلف مدیریتی امام دید به گونه ای که ایشان از تعابیر قرآنی در مدیریت کلان سیاسی بسیار بهره گرفتند.

علی رضا صدرا، ضمن اشاره به سیاسی بودن دین اسلام گفت: تاثیر قرآن در نگاه و نظریه علمی و عملی امام خمینی (ره) کاملاً مشهود است به نحوی که می توان با قاطعیت اذعان داشت که منبع، مبنا و حدود اصلی تفکر سیاسی، فقهی و فلسفی امام برگرفته از آیات و روایات ائمه اطهار است. این تاثیر و تاثر در نگاه و نظریه ولایت فقیه، انقلاب اسلامی و بنا گذاشتن جمهوری اسلامی ایران کاملاً مشهود است. در مجموع می توان مدعی شد که مجموعه حرکت های نظری و عملی امام در زمینه انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی ایران نمود اجرایی قرآن و سنت محسوب می شود. بنابراین با قاطعیت می توان گفت: قرآن منبع، میزان و حدود تفکر امام را تشکیل می دهد.

تاثیر قرآن در لایه های مختلف مدیریتی امام

این استاد دانشگاه در ادامه افزود: تاثیر قرآن در لایه های مختلف مدیریتی امام قابل بررسی است به نحوی که دکتر نجف لک زایی در کتاب مبانی قرآنی اندیشه سیاسی حضرت امام این موضوع را به صورت مبسوطی تشریح می کنند. در این کتاب دکتر لک زایی نشان می دهد که آموزه های قرآنی چگونه در تفکر سیاسی و اجتماعی امام تاثیر گذاشته است به طور طبیعی تدبر قرآنی در تدبیر سیاسی و تعابیر سیاسی حضرت امام بسیار موثر بوده است. به

عنوان مثال امام در بحث های نظری خود بارها به «صراط المستقیم» استناد می کردند منظور ایشان از «صراط المستقیم» در سیاست یعنی سیاست مستقیم، نظم دادن به جامعه و توسعه متعالی جامعه در واقع سیاست متعالی و سیاست فاضله تا تشکیل حکومت.

توحید در سیاست

صدرا گفت: امام بحث ولایت فقیه را از امامت الهام گرفتند به طور کلی اصول مدیریتی حضرت امام اصول دینی و قرآنی بود. زمانی که امام از توحید در سیاست سخن می گفتند مراد و منظورشان توحید سیاسی و سیاست توحیدی بود. در واقع دین ایشان عین سیاست شان بود و سیاست ایشان عین دینان شان بود. وی در ادامه اظهار کرد: امام معتقد بود سیاست ما مکتبی است و دین ما سیاسی است و کاملاً برای هدایت بشر آمده است. امام در مدیریت سیاسی خویش به بحث عدالت توجه ویژه داشت. باید بگوییم نگاه امام به دین نگاه راهبردی بود. امام قرآن را کتاب هدایت می دانست و قرآن را نقشه راه معرفی می کرد. امام باور داشت که قرآن کتابی است که برای جامعه سازی و جهان سازی نازل شده است در نظریه امام قرآن دایره المعارف نیست که یک سری معلومات بدهد بلکه نقشه راه است که جامعه اسلامی و جامعه پشوری بر اساس آموزه های آن باید بنا شود.

مکتب سیاسی امام متأثر از قرآن و روایات

صدرا در ادامه گفت و گو به نقش قرآن، آیات و روایات در روابط داخلی و خارجی جنگ اشاره کرد و گفت: بعد از تهاجم عراق مقاومت های مردمی شکل گرفت امام در زمان جنگ به موقع وارد صحنه سیاسی - اجتماعی کشور می شوند

و مقاومت های مردمی را هدایت می کنند. امام به عنوان رهبری که هم مرجعیت دارد و هم ولی فقیه است سخنانی را مطرح می کند که بر عبارت «احدی الحسنین» استوار است. این یک اصطلاح قرآنی است، بدین معنا که مسلمین یا باید مقاومت کنند که دشمن را از سرزمین خود بیرون برانند یا باید به شهادت برسند هر دو راه، راه نیکو و پسندیده ای است که رزمندگان اسلام هم با تکیه بر همین دو عامل یعنی جنگیدن برای پیروزی یا شهادت برای رضای خداوند به جبهه های جنگ هجوم آورند.

صدرا در جمع بندی نهایی بحث گفت: بهره گیری امام از آیات و روایات قرآنی را می توان به عنوان مکتب سیاسی امام معرفی کنیم. مکتب امام قرآنی و اسلامی است که برگرفته از قرآن و روایات ائمه اطهار است.

مبنای قرآنی نفی خشونت در اندیشه امام خمینی(ره)

میشم قهوه‌چیان

مراد از نفی خشونت

خشونت را استفاده از زور فیزیکی به منظور قراردادن دیگران در وضعیتی بر خلاف خواست و اراده خودشان تعریف کرده‌اند و مراد از نفی خشونت در نوشتار حاضر مخالفت با آغاز به خشونت و یا توصیه خشونت برای نیل به اهداف است. در این معنا خشونت به عنوان ابزار نفی شده است اما به عنوان چیزی که در وضعیت ضرورت باید به کار گرفته شود، نفی نمی‌شود. در این معنا خشونت به عنوان راهی اخلاقی نفی می‌شود و نه به عنوان راهی ناگزیر. مراد از نفی خشونت در اندیشه قرآنی امام خمینی(ره) فرازهایی در اندیشه امام است که در مقابل افراط، خشونت، تعارض وجود دارد و این‌ها به نوعی ریشه از قرآن است.

انسان‌شناسی قرآنی مبنای نفی خشونت(ع) از دیدگاه امام خمینی(ره)

خشونت مبتنی بر نوعی از انسان‌شناسی غیر عادلانه است. در یک رفتار خشونت‌آمیز فرد خشن خود را برتر از دیگری می‌داند و این خودبرتربینی می‌تواند مبنایی بر خشونت باشد. نگاهی به ایدئولوژی حزب سوسیال ناسیونالیست آلمان خبر از این پیوند می‌دهد، آلمانی‌های نازی که خود را برترین قوم در جهان می‌دانستند، محق بودند که اسلاوها، یهودیان، معلولان و ... هر فرد انسانی را که از نظر خود غیر انسان می‌دانستند از صحنه روزگار حذف کنند. انسان‌شناسی رهبر انقلاب اسلامی ایران، اما مخالف چنین انسان‌شناسی است. این انسان‌شناسی که منبعث از آیه‌ای از قرآن است، همه انسان‌های را برابر می‌داند. امام خمینی(ره) ملاک ارزش و برتری انسان‌ها را نزد خداوند متعال نه بر مبنای رنگ، نژاد، جنسیت و قوم خاص که تقوای الهی می‌دانستند ایشان در همین راستا می‌فرمایند: اسلام با صراحت می‌گوید که آنی که پیش خدا کرامت دارد، آدم متقی است؛ آدمی است که روشش صحیح باشد، تقوا داشته باشد، فاسد نباشد، مفسد نباشد و نسبت به همه عرب و عجم و کُرد و تُرک و اینها به طور علی‌السوا به همه نظر دارد. انسان‌شناسی الهی امام خمینی(ره) انسان را از آن روی که انسان است برای رسیدن به رستگاری برابر می‌داند. در جایی دیگر و به مناسبتی دیگر ایشان این نکته را خاطر نشان کرده و

امام خمینی(ره) رهبر انقلاب اسلامی ایران، بنیانگذار نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بوده است، فکر ایشان ابعاد فراوانی دارد و این ابعاد را در بخش‌های عرفانی، فلسفی، فقهی، اخلاقی، تفسیری می‌توان مورد بررسی قرار داد، اما آنچه ایشان را متمایز می‌کند اتکای ایشان به قرآن در عمل اجتماعی و سیاسی است. برداشت ایشان از قرآن برداشتی مبتنی بر علم اسلامی و جهان‌بینی ویژه بوده است که در مقاله حاضر به آن پرداخته نخواهد شد، آنچه این نوشتار در پی بیان آن است، نشان دادن مبنای قرآنی خشونت‌ستیزی امام خمینی(ره) است.

با توجه به شرایط امروز جهان اسلامی و ترویج اسلام‌هراسی توسط رسانه‌های غربی، توجه به رویکردهای انسانی، عقلانی و قابل دفاع اسلام در زمینه‌های سیاسی، اخلاقی و فرهنگی می‌تواند خط بطلانی باشد بر آنچه از اسلام معرفی می‌شود و اسلام نیست. نگاهی دقیق به اندیشه امام خمینی(ره) که نظام جمهوری اسلامی ایران از آن منبعث شده است به عنوان الگویی اسلامی برای حکومت و تدبیر جهان انسانی، خبر از آن می‌دهد که آنچه به عنوان اسلام‌هراسی ترویج می‌شود در آن جایی ندارد.

نفی خشونت به عنوان یکی از این محورها و ابعاد در نظام جمهوری اسلامی یادگاری از بنیانگذار فقید آن است. این مساله در اندیشه امام خمینی(ره) ریشه در اندیشه قرآنی ایشان دارد. ایشان به عنوان فقیه مفسر، اندیشه‌هایی خشونت‌ستیزانه بر مبنای آیات الهی داشتند که می‌توان آن را در انسان‌شناسی ایشان دید. همچنین دیدگاه ایشان نسبت به واژه رحمت و جایگاه آن در قرآن موید چنین رویکردی است. در این میان رویکرد نفی خشونت توسط امام خمینی(ره) مطلق نبوده و ایشان اسلام را با منطق درونی اعتدالی آن در نظر گرفته‌اند. از سویی دیگر توجهات امام خمینی به رفع نزاع در میان مسلمانان و تاکید ایشان بر روش‌های مبتنی بر ملایمت در مبارزه سیاسی و اداره دولت خواستگاه‌هایی قرآنی دارد. در ادامه این نوشتار تلاش شده است تا در این زمینه اشاراتی تفصیلی صورت گیرد.

«اسم رحمان و رحیم، و در تکرار رحمان و رحیم، قرآن آغاز شده است. خداوند به همهٔ بندگان خودش رحمت دارد و همین رحمت، موجب ایجاد بندگان و فراهم کردن اسباب رفاه و بندگی آنهاست و همین رحمت، موجب فرستادن انبیای بزرگ است. رحمت خدا اقتضا دارد که بندگان خدا را هم در دنیا و هم در آخرت به سعادت برساند. تمام اسباب سعادت را - مادی و معنوی - فراهم فرموده است. بندگان خدا با اسم «رحمان» و با اسم «رحیم» موجود شدند، و ادامهٔ حیات در دنیا و آخرت می‌دهند و در عین حال که رحمت حق تعالی سبقت دارد بر غضب، لکن اگر چنانچه اقتضا بکند و مردم قدر رحمت حق تعالی را نداشته باشند و تخلف از فرمان حق تعالی بکنند و موجب فتنه و فساد بشوند، باب رحمت نیم بسته شود و باب غضب باز شود».

نفی خشونت نسبی

این عبارات امام خمینی با تاکید بر جایگاه رحمت در قرآن و آغاز کتاب الله با رحمت به معنای نفی غضب و خشونت نیست. اولویت با رحمت و ملایمت است و اندیشه قرآنی امام خمینی این مطلب را بیان می‌کند اما هیچگاه امام خمینی (ره) غضب و یا خشونت را به صورت مطلق نفی نکرده است. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که نفی خشونت در نزد امام خمینی (ره) نسبی است و این گفتمان با گفتمان اسلام رحمانی متفاوت است. پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) نبی رحمت بود و با مردم به رحمت رفتار می‌فرمود و همان رحمت بود که مردم را هدایت می‌کرد و برای مردم غصه می‌خورد. برای اشخاصی که در ضلالت بوده‌اند، به واسطهٔ رحمتی که داشت متأثر بود ولی وقتی که ریشه‌هایی را می‌دید که اینها مشغول فساد هستند و ممکن است که فساد آنها به فساد امت منتهی بشود و اینها غده‌های سرطانی بودند که ممکن بود جامعه را فاسد کنند، در عین حالی که نبی رحمت بود، باب غضب را باز می‌کرد. یهود بنی قریظه، همان کاسب‌هایی که الآن هم دنبالهٔ آنها صهیونیست‌ها هستند و فاسد، بعد از آنکه ملاحظه فرمود اینها فاسد هستند و موجب فساد می‌شوند، امر فرمود تمام آنها را گردن زدند؛ این مادهٔ سرطانی را از بین برداشتند. امیرالمؤمنین (سلام الله علیه) با آن همه عطوفت، با آن همه رحمت، وقتی که ملاحظه فرمود خوارج مردمی هستند که فاسد و مُفسد هستند، شمشیر کشید و تمام آنها را، الابعضی که فرار کردند، از دم شمشیر گذراند. در وقت رحمت، رحمت؛ و اگر کسانی لایق رحمت نباشند، انتقام و غضب».

فرموده‌اند که «خدای تبارک و تعالی به طبقات نگاه نمی‌کند که این طبقه بالاست، این نخست‌وزیر است، این اعلیٰ حضرت همایونی است، این نمی‌دانم چه است، این سردار است، نزد خدای تبارک و تعالی، اینها هیچ مطرح نیست. در اسلام، تقوا مطرح است. آنکه تقوا دارد، هر که تقوایش زیادتر است، پیش خدا کرامتش زیادتر است. با نگاهی به قرآن می‌توان ریشه چنین دیدگاهی را در قرآن جست. ایشان در مطالب بسیاری در قالب سخنرانی، نامه و ... که نمونه‌های از آن اشاره شد از زبان اسلام سخن می‌گویند، این ادعا می‌تواند با استنادات قرآنی تایید و یا رد شود. می‌توان با نگاهی به قرآن بخشی از این استنادات را یافت، برای مثال می‌توان بیانات ایشان را تعبیر دیگری از آیه ذیل دید: «بَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ: ای مردم ما شما را از مرد و زنی آفریدیم و شما را ملت ملت و قبیله قبیله گردانیدیم تا با یکدیگر شناسایی متقابل حاصل کنید در حقیقت ارجمندترین شما نزد خدا پرهیزگارترین شماست بی‌تردید خداوند دانای آگاه است» (حجرات، ۱۳).

بر اساس مفاد این آیه می‌توان دریافت که انسان‌ها چه از لحاظ جنی و چه لحاظ قوم و یا هر ملاحظه این چنینی نزد خداوند برابرند و تنها تقوای الهی یکی از معیارهای ارزشمندی انسان عنوان شده است به بیان دیگر به مؤمنان خطاب شده است که آنها از ردای اخلاقی بر حذر نیستند و تنها وقتی می‌توانند به کرامت نزد خداوند شناخته شوند که تقوا پیشه گیرند. به بیان دیگر ارزش انسان به زن یا مرد بودن، رنگ خاصی داشتن نیست و انسان‌شناسی‌های مبتنی بر نژاد و قبیله مورد نقد و نفی واقع شده است.

با تاکید بر همسانی انسان‌شناسی امام خمینی (ره) با آیات متعددی در قرآن می‌توان نتیجه گرفت که ایشان در طرح مدعای خود مبنی بر طرح انسان‌شناسی مبتنی بر برابری بر اساس موازین قرآن حرکت کرده و می‌توان جهان‌بینی او را اسلامی دانست.

آغاز قرآن با تاکید بر سبقت رحمت بر غضب است

امام خمینی (ره) معتقد بودند که رحمت حق تعالی بر غضب او سبقت دارد، ایشان این آموزه را نیز به قرآن مستند می‌کنند. اشاره ایشان به وجود عنصر رحمت در آغاز قرآن استدلالی قرآنی به نفع رحمت است. البته ایشان این اعتقاد را به معنای نبود غضب در فعل الهی نمی‌دانند. ایشان کلید و آغاز قرآن را نشانی بر این حقیقت دانسته و می‌گویند:

قرآن و منع نزاع

به نظر می‌رسد خشونت در راستای نگاهی رخ می‌دهد که اصل را بر نزاع نهاده است. می‌توان نگاه نزاع بنیان را شاکله اصلی خواند که به خشونت منجر می‌شود. در همین راستا امام خمینی(ره) علت خشونت و نزاع در بین مسلمانان را به دوری از قرآن و مهجوریت کتاب‌الله در بین مسلمانان نسبت می‌دهد: «قرآن و اسلام مهجور و مظلومند؛ برای اینکه مهجوریت قرآن و مهجوریت اسلام به این است که مسائل مهم قرآنی و مسائل مهم اسلامی یا بکلی مهجور است و یا برخلاف آنها بسیاری از دولت‌های اسلامی قیام کردند. از مسائل مهم سیاسی قرآن دعوت به وحدت و منع از اختلاف است - با تعبیرهای مختلفی که در قرآن کریم هست - منع تنازع بین مسلمین و سران مسلمین است که نکته‌اش را هم فرموده است که «لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ». ما بررسی کنیم به اینکه آیا این دو اصل مهمی که دو اصل سیاسی مهم اسلامی است، در بین مسلمین چه وضعی دارد. آیا مسلمین اعتنایی کرده‌اند به این دو اصل؟ و آیا تبعیتی کرده‌اند از این دو اصل مهمی که اگر اطاعت از آن بکنند، تمام مشکلات مسلمین حل می‌شود و اگر اطاعت نکنند فشل می‌شوند و رنگ و بویشان از بین می‌رود؟».

همراهی رحمت و شدت در قرآن به صراحت مطرح شده است: «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ: محمد [ص] پیامبر خداست و کسانی که با اویند بر کافران سختگیر [و] با همدیگر مهربانند.» (فتح، ۲۹) رحمت و نفی خشونت در قرآن نیز به صورت نسبی و محدود عنوان شده است.

ریشه قرآنی تاکید امام خمینی(ره) به ملایمت در مبارزه سیاسی

ایشان در مبارزه سیاسی به ملایمت تاکید داشتند. توجه به شرایط دوران ستم‌شاهی و آگاهی امام خمینی از وضعیت نامطلوب موجود و تاکید بر آرمانی قرآنی ایشان را به سوی مخالفت با رژیم طاغوت و مبارزه سیاسی کشاند. علاوه بر این که کل این حرکت در راستای بازگشت به قرآن ارزیابی شده است، راهکارهای و تاکتیک‌های این مبارزه سیاسی در نزد ایشان را نیز می‌توان قرآنی دانست.

راهکار امام خمینی(ره) در مبارزه سیاسی نیز مبتنی بر نفی خشونت و تاکید بر ملایمت بود. ظلم از نظر امام خمینی قابل

تحمل نبود و از همین رو بود که ایشان به سوی سوی مبارزه‌ای سیاسی حرکت کردند. اما در همین راستا رویکرد امام خمینی(ره) مبتنی بر نفی خشونت بود، اوج چنین رویکردی را در نفی خشونت از سوی ایشان می‌توان دانست. رهبر انقلاب اسلامی در هنگام ترور منصور توسط فداییان اسلام از تایید این حرکت خودداری کردند. ایشان معتقد بودند که امام خمینی در جایی می‌گوید شما مطمئن باشید که ملت ما مسلم است و مسلم ترویست نیست (صحیفه امام، ج ۱، ص ۷۷ و ۷۸)

امام خمینی(ره) در همین راستا می‌فرمایند: «در مسائل، ملایمت و جهت رحمت بیشتر از جهت خشونت تأثیر می‌کند. من در زمان اختناق رضاخانی وقتی در مدرسه فیضیه صحبت می‌کردم آن گاه که از جهنم و عذاب الهی بحث می‌کردم همه خشکشان می‌زد ولی وقتی از رحمت حرف می‌زدم می‌دیدم که دل‌ها نرم می‌شود و اشک‌ها سرازیر می‌گردد و این تأثیر رحمت است. با ملایمت انسان بهتر می‌تواند مسائل را حل کند تا شدت...».

با توجه به جایگاه امام خمینی(ره) به عنوان یک فقیه مبارز نمی‌توان از انتطابق و پیروجویی این رویکرد امام خمینی(ره) با قرآن خودداری کرد. توجه به آیه «قَوْلًا لَهُ قَوْلًا لَيْتًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى: و با او سخنی نرم گویند شاید که پند پذیرد یا بترسد.» (طه، ۴۴) و مقایسه رفتار ایشان در مبارزه دوران ستم‌شاهی و نیز دوران رهبری خبر از نوعی همسویی میان رفتار و گفتار ایشان در خصوص روش‌های مبارزه و قرآن در تاکید بر ملایمت و نفی خشونت دارد.

ایشان در جای دیگری این مسئله را مطرح می‌کند که برای مقابله با تخلفات، ملایمت بهتر از خشونت پاسخ می‌دهد: «توجه کنیم این که اگر یکی تخلف کرد جلوی او را بگیریم نه با داد و دعوا، گفتن با ملایمت. اگر یک کسی کار خلافی کرده و صد نفر آدم با ملایمت، سلام کرد تعارف کرد... آن کار خوب نبوده؛ تأثیر می‌کند در انسان و نمی‌تواند تخلف کند...».

نفی خشونت توسط امام خمینی(ره) به عنوان روش رفتار اجتماعی نه در دوران مبارزه سیاسی بلکه در دوران رهبری نظام نیز مشهود بود و ایشان همواره مردم را از تعدی و ظلم در خصوص سران رژیم سابق منع می‌کردند. ایشان در همین راستا فرمودند «افرادی که به عنوان اسیر در اختیار شما قرار می‌گیرند هرگز مورد خشونت و آزار قرار ندهید. همچنان که سنت اسلامی است به اسیران محبت و مهربانی کنید.»

مستندات نظریه «ولایت فقیه» امام خمینی (ره) در قرآن و روایات

سیرانوش موسوی

۹۱

ولایت در جامعه را نشان می‌دهد که مسلمانان، تنها باید از انسان‌های دانشمند و عالم به احکام دین - که علاوه بر همه توانایی‌ها و شرایط عقلی و عرفی حکومت، دارای حد نصاب تقوا و عدالت هم باشند پیروی و اطاعت کنند. و این همان روح و محتوای اساسی «ولایت فقیه» است.

دیدگاه امام خمینی (ره) به عنوان تئورسین

ولایت فقیه در کتب «کشف الاسرار»، «تحریر الوسيله» و «البيع» تنظیم و انتشار یافت. ایشان در نخستین تحریر خود «کشف الاسرار» سلطنت پادشاهان غیر الهی را باطل می‌شمارد و می‌فرماید «جز سلطنت خدایی همه سلطنت‌ها بر خلاف سلطنت مردم بوده و جور است و جز قانون خدایی همه قوانین باطل و بی‌بهره است». امام کتاب «کشف الاسرار» را در جواب به کتابی به نگارش در آوردند که نویسنده آن سعی داشت به دین و روحانیت بتازد و مسائل حکومتی اسلام را به سخره بگیرد. همین خرده‌گیری‌ها امام را بر آن داشت تا به همه اشکالات وارده پاسخ بگوید. پاسخ امام به شرح زیر است:

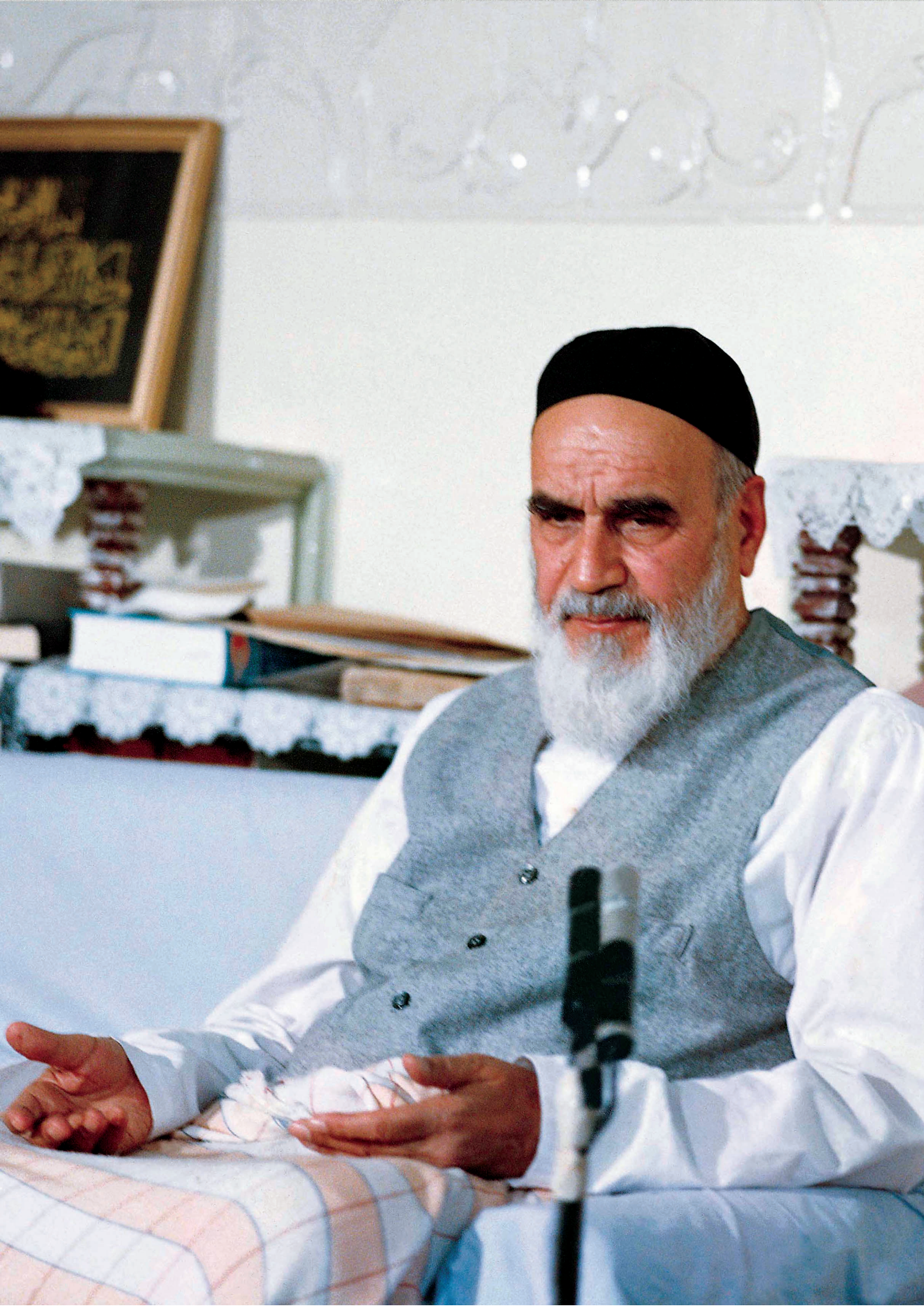
«نخست اینکه حکومت اسلامی حق فقیه جامع شرایط است و هر خردمندی آن را تصدیق می‌کند و غیر از سلطنت الهی همه سلطنت‌ها بر خلاف مصالح مردم است و جور است. و روایاتی از معصومان (ع) نیز بر این معنا دلالت می‌کند. و دوم اینکه فقیه خود ولایت دارد ولی می‌تواند اذن ولایت و حکومت را تحت شرایطی به دیگران واگذار کند. و این شرایط سبب می‌شود که حکومت به دست عدول مومنین باشد نه پادشاهان ظالم».

اما این نقطه پایانی نظرگاه امام نبود. امام در کتاب «الرسائل»، «تحریر الوسيله» و «البيع» یعنی در فاصله زمانی ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۸ به طور تفصیلی به نگارش نظریه ولایت فقیه همت گمارد. امام در البيع به جزئیات بحث و نقادی دلایل مخالفان

فقه سیاسی شیعه در دوره متاخر بر دو مبنای متفاوت اصول خود را توسعه داد. نخست، اندیشه‌گران مخالف ولایت سیاسی فقیهان و دوم اندیشه‌های مبنی بر ولایت سیاسی فقیه. روحانیون مشروطه خواه با دنبال کردن خط فکری مکتب انصار که همان دوری گزیدن مجتهدان از مناصب سیاسی بود، فعالیت سیاسی خود را در افتاء و قضا محدود ساختند و از دخالت در امور اجرایی سیاست خود را منع فرمودند. اما این محدودیت‌ها مانعی برای نظریه‌پردازی آنان در حرکت انقلابی مشروطه نشد و این فضا خالق آثار گرانی چون «تنبیه الامه و تنزیه الملة» محقق نایینی و «التالی المربوطه فی وجوب المشروطه» شیخ اسماعیل محلاتی شد. رسالاتی که برای تأیید عملکرد مشروطه‌خواهان ایرانی تدوین و انتشار یافته بود. اما دسته دوم اندیشه‌گران فقهی با الهام از تفکرات «کاشف الغطاء» و «نراقی» مبدع اندیشه نوینی در فقه سیاسی شیعه شدند که دخالت روحانیون در امور سیاست را با نظریه ولایت فقیه (معنای لغوی ولایت نصرت و یاری و سرپرستی) توجیه می‌کردند. مطابق این نظر، فقهای جامع شرایط در عصر احتجاج زمام مطلق امور مسلمین را تا ظهور امام غائب بر عهده خواهند داشت. و وظایف آنها از ارشاد عامه به ولایت مطلقه عامه تغییر موضع داد که رهبری قرائت دوم را امام خمینی (ره) برعهده داشتند. با پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۵۷ نیاز انقلابیون به تدوین قانونی که انعکاس دهنده تفکرات رهبر برجسته شان باشد، بیشتر احساس شد.

تاریخچه بحث ولایت فقیه در آثار امام

«ولایت فقیه» یک اصطلاح فقهی است به همین خاطر در قرآن به کار نرفته است؛ ولی مفهوم و معنای آن، از مجموعه آیات قرآن کریم، به روشنی به دست می‌آید. مروری بر آیات کلام الله مجید نشان می‌دهد که لااقل حدود ۲۰۰ آیه شریفه از قرآن کریم مستقیم و غیرمستقیم خطوط کلی حکومت و

دلیل مستقلى برای اثبات ولایت فقیه قرار نمی دهد.

تنها آیه‌ای که امام با تمسک به آن اصل ولایت فقیه را اثبات می کند «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید خدا را اطاعت کنید و از پیامبر و اولیای امر خود [نیز] اطاعت کنید» (نساء ۵۹/).

سه تفسیر متفاوت درباره مفهوم و چیستی «ولی الامر» ذکر شده است. نخست، «فقه‌های جامع الشرائط» دوم، «پیشوایان معصوم (ع) پس از پیامبر (ص)» و سوم «حاکمان عادل» لذا آیه شریفه لزوم تبعیت از فقه‌های جامع الشرائط را نیز در برمی گیرد.

امام در «البیع» می فرماید: «همان دلایلی که لزوم امامت پس از نبوت را اثبات می کند، عیناً لزوم حکومت در دوران غیبت ولی عصر (عج) را در بردارد. آیا خردمندانه است که بگوییم خداوند حکیم به هرج و مرج میان مسلمین و پریشانی احوال آنها رضا داده است.»

پس از این امام شرایط والی و حتی اختیارات او را در پرتو دلیل عقلی روشن می سازد و می فرماید: «عقل و نقل با همان متحدند در اینکه والی باید عالم به قوانین (فقیه) و عادل در میان مردم و در اجرای احکام باشد. بنابراین امر حکومت به عهده فقیه عادل نهاده می شود و هم اوست که صلاحیت ولایت مسلمین را دارد.»

امام به طور عمده بر دلایل نقلی، روایات و احادیث تمرکز کرد که می توان به این روایات اشاره کرد: «علی بن حمزه ... لان المومنین الفقها حصون الاسلام، موثقه سکونی، الفقها امناء الرسل و صحیحه قداح از ابی عبدالله (ع) و روایات عمر بن حنظله و مشهوره ابی خدیجه.»

ورود اصل ولایت فقیه به قانون اساسی

بعد از فروپاشی نظام شاهنشاهی و استقرار جمهوری اسلامی به رهبری امام خمینی (ره)، ایشان سخنی از ولایت فقیه به میان نمی آورد. و در سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های خود به این نکته پافشاری می کند که «من و سایر روحانیون پستی را اشغال نمی کنیم؛ وظیفه روحانیون ارشاد دولت است». البته امام در احکامی که برای مهندس بازرگان نوشت، ولایت

ولایت فقیه می پردازد. و از آنجا که این بحث دارای اهمیت بسزایی است؛ این سخنان توسط طلاب جمع آوری و بعد از تأیید امام با عنوان «حکومت اسلامی» و با اسم‌های مستعار برای نویسنده در سال‌های قبل و بعد از انقلاب به چاپ رسید. خلاصه یکی از دلایل عقلی - کلامی امام به شرح زیر است:

«هر کس با یک نگاه اجمالی به احکام اسلامی نظر افکند، در می یابد که جدای از آنچه عبادات و وظیفه‌ای بین انسان و خالق اوست، در این عبادات جهانی از امور سیاسی و اجتماعی مربوط به امور دنیایی وجود دارد؛ به عنوان نمونه حج و اجتماع از عبادات گذشته، امور اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مهمی که در میان احکام وجود دارد؛ می فهماند که اسلام تنها یک قوانین عادی محض نیست ... اسلام برای تاسیس یک حکومت عادلانه ای که در آن قوانین اقتصادی، قضائی و ... قرار داده شده، قیام نموده است.»

هدف از نگارش چنین مطالبی به دغدغه اصلی امام که همان رهبری جامعه اسلامی در عصر غیبت است باز می گردد. و بر این اساس امام راحل در «تحریر الوسيله» می نویسد: «در عصر غیبت ولی امر و سلطان عصر (عج) نایبان عام آن حضرت - که فقه‌های جامع الشرائط برای فتوا و قضاوت اند - و جانشین آن حضرت هستند. در اجرای سیاسیات و مسائل حکومتی و سایر اموری که به عهده امام (ع) است، مگر در جهاد ابتدایی.»

در ادامه امام خمینی (ره) برای اثبات دیدگاه خویش به ادوات عقلی و نقلی تمسک می جوید و با برداشت بدیع از منقولات معصومین ولایت را برای فقیهان به اثبات می رساند و آن لازمه جامعه اسلامی برای اجرای احکام اسلام معرفی می کند. ادله عقلی امام برای اثبات ولایت فقیه به شرح زیر است:

«ولایت فقیه یک امر بدیهی است و تصور ولایت فقیه باعث تصدیق آن می شود. قاعده لطف، اصل عدل، اصل حکمت الهی و ضرورت اجرای قانون اسلامی از دیگر مستندات عقلی هستند که امام با استناد به آنها ولایت فقیه را اثبات می کند.»

مستندات قرآنی ولایت فقیه

امام خمینی (ره) «مقبوله عمر بن حنظله» را با تمسک به آیات ۵۷ تا ۵۹ سوره نساء تفسیر می کند، اما کلام ایشان در استفاده از این آیات برای فهم بهتر مقبول است و این آیات را

در هر صورت کلیات اصل ولایت فقیه در اصل پنجم و اختیارات ولی فقیه در اصل یکصد و دهم قانون اساسی به تصویب نمایندگان مجلس رسید.

اختیارات ولی فقیه در قانون اساسی

هر چند اصل ۱۱۰ قانون اساسی در ۱۱ بند اختیارات ولی فقیه را مشخص کرده است. اما این مساله که آیا حدود و اختیارات ولی فقیه در همین بندها محدود می‌شود یا فراتر می‌رود؟ پرسشی است که می‌توان پاسخ آن را در نظر و عمل امام خمینی (ره) یافت. امام در بحث‌های ولایت فقیه که پیش از استقرار نظام اسلامی مطرح نموده است، اختیارات ولی فقیه را بدین گونه شرح داد: «این توهم که اختیارات حکومتی رسول اکرم (ص) بیشتر از حضرت امام (ع) بود، یا اختیارات حکومتی حضرت امیر(ع) بیش از فقیه است، باطل و غلط است... همان اختیارات و ولایتی که حضرت رسول و دیگر ائمه(ص) در تدارک و بسیج سپاه، تعیین استانداران، گرفتن مالیات و صرف آن در مصالح مسلمانان داشت، خداوند همان اختیارات را برای حکومت فعلی قرار داده است».

بعد از تصویب اصل ولایت فقیه، نامه وزیر کار و امور اجتماعی در مورد برقراری شروط الزامی در واحدهای تولیدی و خدماتی سبب شد تا دوباره حدود و اختیارات ولی فقیه مورد پرسش قرار بگیرد. امام در جواب وی حکومت و دولت را مجاز در برقراری شروط الزامی یک جانبه دانست و در طی نامه‌های که بین ایشان و وزیر کار رد و بدل شد گستره اختیارات ولی فقیه از سوی امام مشخص گردید.

و در این نامه‌ها برای نخستین بار بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تعبیر «ولایت مطلقه فقیه» از سوی امام به کار برده شد. «آنچه گفته شده است، یا گفته می‌شود، ناشی از عدم شناخت ولایت مطلقه الهیه است. آنچه گفته شده است که شایع است مزارعه و مضاربه و امثال آنها با آن اختیارات از بین خواهد رفت، صریحا عرض می‌کنم فرضا چنین باشد، این از اختیارات حکومت است و بالاتر از آن هم مسائلی است که مزاحمت نمی‌کنم».

شرعی را مطرح می‌کند؛ ولی ولایت فقیه را محور تصمیم‌گیری قرار نمی‌دهد و آن را حکومت حقیقی و شالوده اصلی نظام نمی‌داند.

امام به سکوت خود تا تهیه دو پیش نویس قانون اساسی که قبل از تشکیل مجلس خبرگان اول تهیه شده بود (وظیفه این مجلس تصویب قانون اساسی جمهوری اسلامی بود) ادامه می‌دهد. در این دو پیش نویس اصل ولایت فقیه عنوان نشده بود و به جای آن آرای عمومی مبنای حکومت قرار گرفت.

طرح بحث ولایت فقیه به عنوان یکی از نهادهای اساسی جمهوری اسلامی به زمانی باز می‌گردد که روزنامه کیهان (دو روز قبل از تشکیل مجلس خبرگان ۵۸/۵/۲۸) با «آیت‌الله منتظری» مصاحبه‌ای انجام می‌دهند و ایشان در این مصاحبه دوباره این اصل را بر سر زبان‌ها می‌آورد. «شهیید بهشتی» به عنوان مدافع اصل ولایت فقیه و تنها کسی که در جلسه علنی مجلس خبرگان در دفاع این اصل سخنرانی کرد؛ در مصاحبه‌ای که قبل از جلسه مجلس خبرگان انجام داد، خط امام را پیش گرفت حول این اصل سخنی نگفت.

البته گفته می‌شود که پیشنهاد گنجاندن ولایت فقیه در قانون اساسی از سوی «سید حسن آیت» مطرح شد. آیت در جلسات مجلس خبرگان گفت: قبول پست نمایندگی را برای طرح و دفاع از ولایت فقیه پذیرفته است. در هر صورت طرح اصل ولایت فقیه در مجلس مخالفت‌ها و موافقت‌های بسیاری را در پی داشت. به خصوص افراد وابسته به جبهه ملی در برابر این اصل صف آرایی کردند. «مقدم مراغه‌ای» در نطقی که در مجلس ایراد کرد، ولایت فقیه را اصلی دانست که در نهایت باعث می‌شود حکومت در دست روحانیون متمرکز شود.

این واکنش‌ها امام را به عکس العمل و داشت تا شبهه خودکامه شدن حکومت با توجه به اصل ولایت فقیه را از بین ببرد. «قضیه ولایت فقیه چیزی نیست که مجلس خبرگان ایجاد کرده است... شما از ولایت فقیه نترسید فقیه نمی‌خواهد به مردم زور گویی کند، اگر بخواهد زور گویی کند آن فقیه دیگر ولایت ندارد... ولایت فقیه ولایت بر امور است که نگذارد این امور از مجاری خودش بیرون برود، نظارت می‌کند بر همه دستگاه‌ها».

معرفی آثار مکتوب پیرامون اندیشه قرآنی امام خمینی (ره)

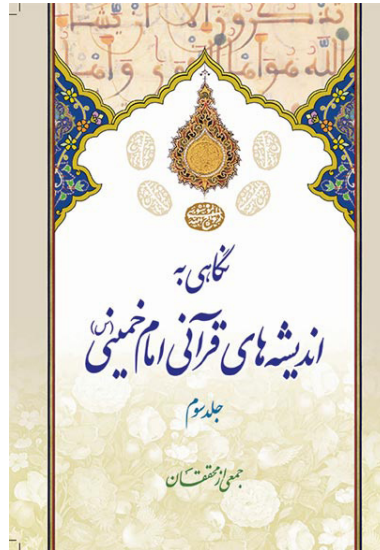

معرفی آثار مکتوب با محوریت اندیشه قرآنی امام خمینی (ره)

نویسنده بطن قرآن از دیدگاه امام خمینی می نویسد: امام خمینی حقیقت قرآن را مظهر تجلی علمی خداوند می داند که این علم به مراتب منزل شده تا به جایی رسیده است که برای بشر قابل درک باشد. امام خمینی (ره) در این باره می فرماید «پیش اهل معرفت، این کتاب شریف از حق تعالی به مبدئیت جمیع شئون ذاتیه و صفاتیه و فعلیه و به جمیع تجلیات جمالیه و جلالیه صادر شده و دیگر کتب سماویه را این مرتبت و منزلت نیست.»

ویژگی دوم، نظریه امام خمینی این است که بر اساس نظریه ایشان که باطن قرآن از سنخ معانی نیست، حقیقت قرآن با علوم معارف و حواس و تفکر بشری قابل دسترسی نیست.

ویژگی سوم، نظریه امام این است که قرآن نه یک باطن بلکه هفت یا هفتاد بطن دارد. تعداد هفت یا هفتاد احتمالاً بر اساس روایتی است که در تفسیر صافی آمده است. تعدد بطن در دیدگاه امام ناشی از نظریه امام درباره حقیقت قرآن است.

نام کتاب: نگاهی به اندیشه های قرآنی امام خمینی (ره)

نویسنده: جمعی از محققین

انتشارات: چاپ و نشر عروج

قیمت: ۱۵۵۰۰ تومان

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

«نگاهی به اندیشه های قرآنی امام خمینی (ره)» عنوان کتابی است که در ۱۲ مقاله تدوین و تنظیم شده است. از عناوین مقالات این کتاب می توان به «ویژگی های قرآن کریم از نگاه امام خمینی (ره)» به قلم علی نصیری، «اندیشه های قرآنی امام خمینی و ویژگی های آن» به نگارش محمدجواد حیدری کاشانی و سیدعلی رضا حجازی، «اندیشه های تفسیری امام خمینی (ره)» تالیف صدیقه مهدوی کنی، «جستاری بر نظریه امام خمینی (ره) در باب تفسیر رای» تالیف محمد تقی دیاری بیدگلی، «کاربرد مجاز در قرآن و دیدگاه امام خمینی (ره)» به نگارش محمد فاکر میبیدی و «تاویل قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» نگارش سید عبدالله حسینی اشاره کرد.

دیگر مقالات این کتاب عبارتند از «جرعه ای از تفسیر روایی در چشمه سار آثار امام خمینی (ره)» به قلم حسن صادقی زفره، «بطن قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» به قلم سید عبدالله حسینی، «تطبیق نظریات امام با دیگران در تاریخ و علوم قرآن» تالیف محمدحسین محمدی و ماخذشناسی اندیشه های قرآنی و تفسیری امام خمینی «به قلم محمد تقی دیاری بیدگلی.

نام کتاب: آیات الاحکام فی التراث الامام الخمينی (ره)

گردآوری: عباس فیض نسب

ناشر: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۶۳۰۰ تومان

مورد بررسی قرار می‌گیرد. فصل دوم این اثر به «علوم قرآنی و مبانی تفسیر امام خمینی» اختصاص پیدا می‌کند. مولف در این فصل می‌نویسد: «امام خمینی درباره اعتبار و حجیت قرائات سخنان گوناگونی گفته‌اند: امام در تقریرات اصولی خود قرائت صحیح را قرائتی دانسته‌اند که در همه اعصار و امصار در میان مسلمانان رواج داشته و دیگر قرائات را ناروا شمرده‌اند؛ اما در مقام فتوا و تالیف فقهی خود احتیاط فرمودند که از قرائات سبع تجاوز نکنند؛ زیرا احتمال دارد حدیث «اقرأ كما يقرأ الناس» ناظر به قرائات سبع باشد.»

در فصل سوم، چهارم و پنجم موضوعاتی چون «روش‌شناسی تفسیری امام خمینی»، «پدیده تفسیر به رای از منظر امام خمینی» و «تاویل عرفانی و مبانی آن در اندیشه امام خمینی» کنکاش می‌شود.

دیاری بیدگلی در فصل ششم، «امام خمینی و زبان هدایت قرآن کریم» بررسی می‌کند و می‌نویسد: «زبان قرآن کریم، زبانی متناسب با فهم مخاطبان آن است. امام خمینی معتقد است که قرآن بر اساس فهم بشر نازل شده و به گونه‌ای نیست که با این الفاظ قابل فهم نباشد. درباره زبان قرآن، نظریات گوناگونی مطرح شده است؛ از جمله: ظاهرگرایی، رمزگرایی و نمادگرایی. ظاهرگرایان، تمام آیات قرآن را یک وجهی معنا می‌کنند و هر گونه تاویلی را در مفاد آن روا نمی‌دانند، هر چند معنای ظاهری آیات، توأم با تشبیه و تجسم خداوند باشد. از دیدگاه باطنیان (اسماعیلیان) و متصوفه در برابر ظاهرگرایان، زبان قرآن را زبان ایماء و رمز شمرده و هدف اصلی آن را حقیقت نهفته در ورای الفاظ آن دانسته‌اند.»

در فصل هفتم، «مراتب و موانع فهم قرآن از نگاه امام خمینی» بررسی می‌شود. مولف در این فصل می‌نویسد: «امام خمینی از جمله مهم‌ترین شرایط فهم قرآن و علم به تاویل آن را طهارت می‌داند و می‌فرماید «کسی که بخواهد از معارف قرآن استفاده کند و از مواظب الهیه بهره بردارد، باید قلب را از این ارجاس تطهیر کند و لوث معاصی قلبیه را که اشتغال به غیر است از دل براندازد؛ زیرا غیر از مطهر، محرم این اسرار نیست.»

در نهایت در فصل هشتم، ماخذشناسی اندیشه‌های قرآنی و تفسیری امام خمینی (ره) تحلیل می‌شود.

فقه‌های مسلمان در طول تاریخ فقه برای استخراج احکام اسلامی همواره و بیش از قرآن، از روایات بهره می‌گرفتند. این توجه به روایات البته به جهت روشنی و عطف توجه روایات به مصادیق مشخص و احکام صریح آن است. اما امام خمینی (ره) از جمله فقهایی بود که برای استخراج احکام اسلامی بیش از دیگران مستقیماً به آیات قرآن استناد می‌کردند.

ایشان در استنباط احکام شرعی به بیش از ۲۰۰ آیه قرآن استناد کردند که این موضوع خود بهترین شاهد و گواه انس امام با قرآن است. آیات الاحکام، آیاتی است که به احکام فقهی و تکالیف عملی ارتباط دارد. به عبارت دیگر، بر آن دسته از آیات قرآن اطلاق می‌شود که بیان‌گر احکام عملی اسلام است.

کتاب «آیات الاحکام فی التراث الامام الخميني (ره)» اثری است که در آن آیاتی از قرآن که مورد استناد امام راحل در مباحث فقهی است، جمع‌آوری شده و به زبان عربی تالیف شده است.

نام کتاب: اندیشه و آرای تفسیری امام خمینی (ره)

نویسنده: محمد تقی دیاری بیدگلی

انتشارات: چاپ و نشر عروج

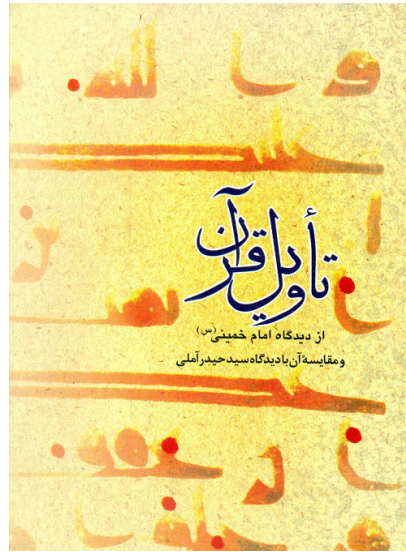
قیمت: ۸۲۰۰ تومان

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

محمد تقی دیاری بیدگلی کتاب «اندیشه و آرای تفسیری امام خمینی (ره)» را در یک مقدمه ۸ فصل کلی مدخل‌بندی کرده است. در فصل اول «دانش تفسیر، اهداف و مقاصد آن»

تطبیق است و آن چنان است که در هر آیه از آیات شریفه که تفکر می کند، مفاد آن را با حال خود منطبق و نقصان خود را به واسطه آن مرتفع کند و امراض خود را بدان شفا دهد.»

فصل پنجم و ششم به طرح «شرایط تاویل کننده از منظر امام خمینی و سید حیدرآملی» و «نمونه‌های از تاویلات عرفانی امام خمینی و سید حیدرآملی» اختصاص یافته است. در فصل ششم آمده است: «درنگ و تاویل در تاویلات عرفانی امام خمینی و سید حیدر آملی از آیات قرآن، نشان می‌دهد که ایشان اگر چه تفاوت‌هایی در نوع برداشت‌های عرفانی از آیات بر اساس دیدگاه و ذوق خود دارند، اما به ملاک‌های تاویل پایبند بوده‌اند؛ یعنی اینکه به: (۱) تطابق کتاب تکوین (عالم هستی) - اعم از کتاب آفاقی و انفسی - با کتاب تدوین (قرآن مجید)، (۲) هماهنگی معنای باطنی با ظاهر آیات قرآن و (۳) پیوند طریقت و حقیقت با شریعت، عمل نموده‌اند. همچنین در تاویلات ارائه شده، مطالب به گونه‌ای نبوده که معنای آیات و یا احکامی که در ظاهر الفاظ قرآن بیان شده، نادیده گرفته شده باشد و با مطرح شدن حقایق و معارف باطنی قرآن، شریعت مقدس تعطیل و بی‌مقصود دانسته شده باشد.»

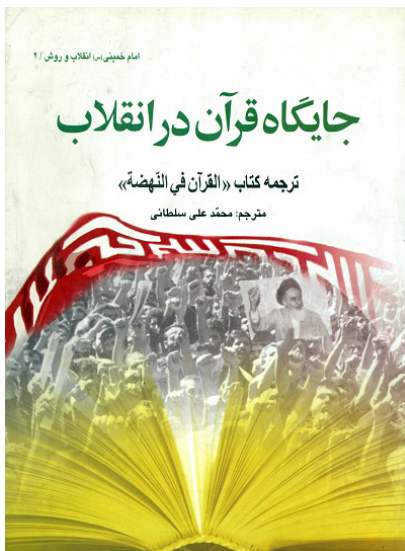

نام کتاب: تاویل قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره) و مقایسه آن با دیدگاه سیدحیدر آملی
نویسنده: مهدی رضوانی پور
انتشارات: چاپ و نشر عروج
قیمت: ۳۰۰۰ تومان
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

کتاب تاویل قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره) شامل یک مقدمه و ۶ فصل است. در فصل اول رضوانی پور کلیات پژوهش را طرح و معنای لغوی و اصطلاحی تاویل را بیان می‌کند: «واژه تاویل از ماده اول به معنای رجوع و باگشت به اصل، مقصود قطعی کلام، فرجام و نهایت می‌باشد. واژه تاویل در قرآن نیز به سه معنا آمده است (۱) توجیه ظاهر لفظ با عمل متشابه (۲) تعبیر خواب که تاویل به این معنا هشت بار در سوره یوسف آیات ۶، ۲۱، ۳۶، ۳۷، ۴۴، ۴۵، ۱۰۰ و ۱۰۱ آمده است. (۳) فرجام و حاصل کار.»

در فصل دوم، سوم و چهارم به ترتیب «مفهوم تاویل و جایگاه آن در آیات محکم و متشابه از منظر امام خمینی و سید حیدرآملی»، «اصول و مبانی تاویل از منظر امام خمینی و سید حیدرآملی» و «ملاک‌های تاویل از دیدگاه امام خمینی و سید حیدر آملی» بررسی می‌شود.

در فصل چهارم، رضوانی پور «ملاک‌های تاویل از دیدگاه امام خمینی و سیدحیدر آملی» تحلیل می‌کند و می‌نویسد: «حضرت امام، حتی تطبیق دادن آیات قرآن با حقایق عالم هستی، به ویژه با احوالات و مقامات انسان را از آداب مهم قرائت قرآن برمی‌شمارد و می‌فرماید: یکی از آداب مهم قرائت قرآن که انسان را به نتایج بسیار و استفادات بی‌شمار ناقل کند،

نام کتاب: جایگاه قرآن در انقلاب
نویسنده: جوادعلی کسار
مترجم: محمدعلی سلطانی
انتشارات: چاپ و نشر عروج
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان

کتاب «جایگاه قرآن در انقلاب» مشتمل بر یک مقدمه و سه بخش کلی است در بخش اول، قرآن و رهبران انقلاب است که در آن ۹ نفر از مصلحان قرآنی، که پیوندی بین قرآن و احیاء دارند بررسی می‌شود. این ۹ نفر عبارتند از (۱) شیخ محمد عبده و رشیدرضا، (۲) سیدجمال الدین قاسمی، (۳) شیخ محمد جواد بلاغی، (۴) شیخ طنطاوی جوهری، (۵) شیخ احمد مصطفی المرآغی، (۶) شیخ بدیع الزمان سعید نورسی، (۷) شیخ محمد الطاهر بن عاشور، (۸) سید محمود طالقانی و (۹) شیخ حسن ترابی.

بخش دوم، مشتمل بر آثار تفسیری امام است که در آن به ارائه مفاهیم نظری برای علوم قرآنی و مبانی تفسیری امام به شکلی آسان ولی پر بار پرداخت می‌شود. جواد علی کسار در خصوص امام و عصری بودن قرآن می‌نویسد: «می‌توان بر نظریه عصری بودن قرآن از نگاه امام، عنوان نظریه وجودی داد که بنیان آن به مکتب عرفانی برمی‌گردد. تصور عرفانی از پیدایش وجود به شبکه‌ای از پیوندها بین هستی و سنت‌های حقیقی تکوینی مستند است و در این تصور، واقعیت دارای مراتب است و هر چیزی مراتبی دارد و هیچ چیزی نیست جز آن که گنجینه‌های آن نزد ما است و ما جز به مقدار مشخص آن را نازل نمی‌کنیم».

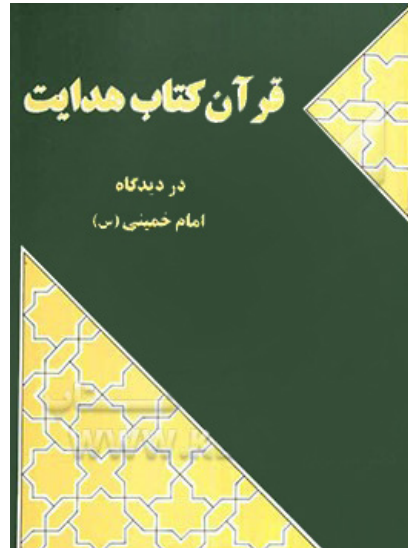
در نهایت در بخش سوم تطبیق‌ها و شواهد قرآنی آمده است. این بخش در عین کوتاهی، عناوین بسیاری دارد و به مسائل اساسی در زندگی و اعتقاد مسلمانان باز می‌گردد.

نام کتاب: قرآن هدایت از دیدگاه امام خمینی

انتشارات: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰۰ تومان

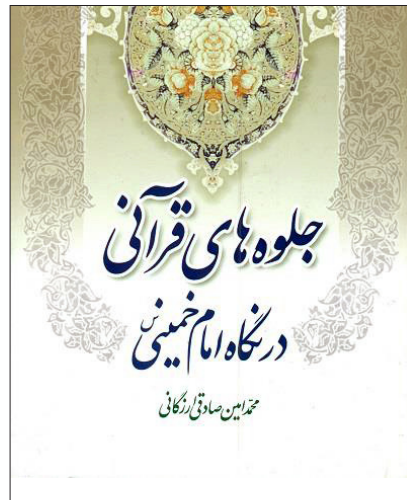

این مجموعه در گروه معارف اسلامی حوزه معاونت پژوهشی موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) استخراج و تنظیم شده استو مشتمل بر ۳ بخش است: بخش اول، «هویت قرآن» نام گذاری شده است و دارای ۶ فصل است و در آن به مباحثی همچون: منزلت، جامعیت، مقاصد، دعوت، اعجاز و تحریف قرآن پرداخته شده است.

بخش دوم به علوم قرآنی اختصاص یافته و در چهار فصل تنظیم شده است. مباحث مطروحه در این فصول عبارت است از کیفیت نزول، قرائت و آداب آن، فهم و حجب فهم و مراتب آن و با مطالبی پیرامون تفسیر قرآن و تفسیر به رای به پایان می‌رسد.

بخش سوم، تحت عنوان «مردم و قرآن» به بحث پیرامون برخورد مردم با قرآن و جایگاه قرآن در میان مردم پرداخته است. مباحث این بخش عبارت است از: صبر و استقامت در دفاع از قرآن، قیام برای قرآن، پیروزی در پرتو قرآن، معاندین و قرآن و مهجوریت قرآن در میان مسلمین.

این مجموعه کوشیده است عبارت‌ها را با توجه به پیام صریح و اصلی آنها ذیل نزدیک‌ترین عنوان انتخابی آورده شود و تا آنجایی که امکان داشت از تکرار آنها در دیگر عناوین خودداری شود.

عنوان کتاب: جلوه‌های قرآنی در نگاه امام خمینی(ره)

نویسنده: محمد امین صادقی ارزگانی

ناشر: چاپ و نشر عروج

چاپ دوم: ۱۳۹۲

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

«جلوه‌های قرآنی در نگاه امام خمینی(ره)» عنوان کتابی است که از سوی محمد امین صادقی ارزگانی تالیف شده است. نویسنده، این اثر را در چهار فصل تنظیم کرده است. در فصل اول، مباحث کلی وحی شناسی، نحوه نزول وحی، رابطه وحی و عقل، تفاوت وحی با تجربه عرفانی و تجربه دینی و مانند آن بحث شده است و دیدگاه امام خمینی(ره) در موارد یاد شده، طرح و تبیین گردیده است.

نویسنده درباره ویژگی وحی و تفاوت آن با تجربه عرفانی از منظر امام خمینی(ره) می نویسد: «امام خمینی(ره) و سایر بزرگان صاحب نظر با الهام از این گونه آیات قرآن کریم تاکید نموده‌اند که وحی حقیقتی متعالی است که از مقام علمی حق تعالی به عنوان کلام الهی تنزل کرده تا این که در آخرین مرتبه به صورت الفاظ و کلمات برای پیامبر و به واسطه او برای مردم تجلی نموده است. پس مهم ترین امتیاز وحی به کشف و شهود (تجربه دینی) این است که وحی کلام الهی است، در حالی که کشف و شهود عارفانه و الهام و مانند آن چنین نیست. گرچه وحی و کشف و الهام به یک لحاظ شبیه همدند و از سنخ معرفت حضوری هستند، ولی میان آن‌ها تفاوت بنیادین وجود دارد که از رهگذر آن، حقیقت وحی از تجربه عارفانه کاملاً متمایز می شود».

در فصل دوم، جلوه‌ای از عظمت و اعجاز قرآن بیان شده و مسائلی چون مظاهر و خاستگاه عظمت قرآن، جلوه‌هایی از

اعجاز قرآن، تحریف ناپذیری قرآن، سر جاودانگی و جهانی بودن قرآن، وجود عقلی و فراعقلی قرآن و مانند آن مطرح شده و با تکیه به سخنان امام خمینی تحلیل گردیده است.

یکی از زیباترین جلوه‌های اعجاز قرآن که در کلمات امام خمینی(ره) مورد توجه خاصی قرار گرفته و ایشان از آن به «بزرگ‌ترین و بالاترین معجزه قرآن» یاد کرده است، جنبه عرفانی و معنوی قرآن است. حضرت امام در این باره فرمودند «این کتاب عزیز در محیطی و عصری نازل شد که تاریک‌ترین محیط و عقب افتاده ترین مردم در آن زندگی می کردند و به دست کسی و قلب الهی نازل شد که زندگی خود را در آن محیط ادامه می داد و در آن حقایق و معارفی است که در جهان آن روز - چه رسد به محیط نزول آن - سابقه نداشت. تحول معنوی و تحول عرفانی که به واسطه قرآن پیدا شده است، فوق همه مسائل است و بشر، هر کس از یک بعد به قرآن نگاه کرده است. بعضی بعد ظاهرش را، بعد مسائل اجتماعی را، بعد مسائل سیاسی را، بعد مسائل فلسفی، بعد مسائل عرفانی، لکن آن بعد حقیقی که بین عاشق و معشوق است، آن سری که بین خدا و پیغمبر اکرم است، آن یک مطلبی نیست که ماها بتوانیم بفهمیم».

در فصل سوم، درباره تلاوت، تدبر و فهم قرآن بحث شده و مباحثی نظیر آداب مختلف تلاوت، آثار و برکات تلاوت، اثر تلاوت در جوانی، سودمندی تلاوت حتی بدون درک مفاهیم آن، فهم پذیری قرآن، شرایط و مراتب و موانع فهم قرآن و تاویل و تفسیر به رای بحث شده است که آیا دانش هرمنوتیک در فهم معارف قرآن کریم مفید و کارآمد است یا نه؟ و دیدگاه حضرت امام در این مباحث طرح و تبیین گردیده است.

در نهایت نویسنده در فصل چهارم، قلمرو قرآن در ساحات مختلف زندگی آدمیان، را بررسی می کند، مباحث مهم کلیدی و مورد نیاز جهان معاصر نظیر ضرورت بازگشت به قرآن، قرآن و انسجام اسلامی، قرآن و خانواده و جوانان، اهتمام قرآن به زن و قرآن و شبهات نوظهور مورد بحث قرار گرفته است و دیدگاه امام خمینی در این مسائل به تفصیل طرح و تبیین شده است.

نویسنده در بحث قرآن و انسجام اسلامی می نویسد: «مطالعه آثار گران بهای امام خمینی(ره) (بیانیه‌ها، پیام‌ها و سخنرانی‌ها) به روشنی به دست می آید که نه تنها امام بعد از پیروزی انقلاب اسلامی بلکه از همان آغاز زعامت و مرجعیت و شروع مبارزات آن مصلح پرهیزگار، مساله وحدت و انسجام امت اسلامی به عنوان یکی از دغدغه‌های اصلی ایشان در سر لوحه کارهایش قرار داشته است و جالب تر این که حضرت

شیوه تفسیر ایشان به خوبی مشهود است. اعتقاد ایشان آن است که کتاب تدوینی، یعنی قرآن، مانند کتاب تکوینی دارای لایه‌ها و بطون هفتگانه بلکه هفتادگانه است و نسبتی میان جهان تکوین با جهان تدوین است. این اندیشه که میان این دو عالم رابطه است و همه احکام جهان تکوین بر جهان تدوین قابل پیاده شدن است از اعتقادات عارفان است.

در فصل چهارم، پنجم و ششم روش تفسیری امام خمینی، مبانی تفسیری امام خمینی، تاویل و جایگاه آن در تفسیر امام خمینی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در فصل ششم، در خصوص تاویل عرفانی از دید امام آمده است: «تاویل عارف از قرآن، شهودی است از حقیقت جهان بزرگ و نگرش به عالم اکبر، اما یک سر دیگر تاویل، نگرش به انسان به عنوان جهان کوچک و بررسی روابط و نسبت میان جهان بزرگ و جهان کوچک است».

در فصل هفتم، هشتم، نهم و دهم به ترتیب مباحثی چون سیر تطور و تحول در تاویلات عرفانی، ویژگی‌های تاویل عرفانی امام خمینی، مبانی تاویل در اندیشه عرفانی امام خمینی و رهیافتی به تاویلات عرفانی امام خمینی مورد بررسی و کنکاش قرار می‌گیرد.

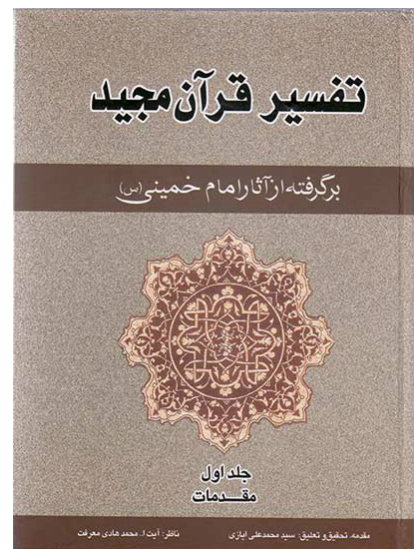
در فصل دهم آمده است: «مهم‌ترین ویژگی قرآن پژوهی امام، تاویل عرفانی است. یکی از حجاب‌هایی که مانع استفاده از این صحیفه نورانی می‌شود، اعتقاد به این است که تنها آنچه مفسرین گفته و نوشته‌اند مبنا و معیار و وسیله مراجعه قرار گیرد و کسی دیگر حق استفاده از قرآن شریف را نداشته باشد. تاویل عرفانی در دیدگاه ایشان تطبیق دادن آیات الهی با جهان خارج و از آن جمله انسان و حالات وی است. مطالبی که در ورای الفاظ و معانی نهفته است و با تفکر و تدبر از طریق استنباط و استخراج، از آیات حاصل می‌گردد.

در جلد دوم این مجموعه تفسیر سوره حمد، سوره بقره و سوره آل عمران آمده است. امام در خصوص فضیلت سوره حمد می‌فرماید «سوره حمد که در قرآن است اولین سوره است و برای نماز قرار دادند و نماز بدون سوره حمد گفتند نماز نیست. همین سوره حمد تمام معارف در او هست منتها آن کسی که نکته سنج باشد، باید در این سوره تامل کند».

حقیقت صراط مستقیم، اگر در این عالم به راه راست نبوت و طریق مستقیم ولایت قدم زده باشی و از جاده ولایت علی بن ابی طالب (ع) اعوجاج پیدا نکرده باشی و لغزش پیدا نکنی، خوفی برای تو در گذشتن از صراط نیست؛ زیرا که حقیقت صراط صورت باطن ولایت است؛ چنانچه در احادیث وارد

امام در شرایطی این مهم را درک نموده بود که بسیاری از خردمندان و صاحب نظران و دانشمندان جهان اسلام نسبت به آن بی‌توجه بوده و غفلت داشته‌اند».

گفتنی است این اثر تحقیقی همان گونه که از نامش پیداست، بازتاب یافته‌ها، برداشت‌ها و گفته‌های قرآنی امام خمینی (ره) است. از این رو خوانندگان این اثر از روح بلند آن عارف قرآن‌شناس و حکیم نکته‌آموز در شناخت بهتر قرآن کریم به عنوان وحی نامه الهی استمداد بگیرند.

نام کتاب: تفسیر قرآن مجید برگرفته از آثار امام خمینی (ره)

محقق: سید محمدعلی ایازی

ناظر: آیت‌الله معرفت

انتشارات: چاپ و نشر عروج

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

کتاب تفسیر قرآن مجید برگرفته از آثار امام خمینی (ره) در ۴ مجلد تنظیم و انتشار یافته است. جلد اول شامل ۱۰ فصل می‌باشد؛ فصل نخست، به زندگی‌نامه امام خمینی (ره) اختصاص یافته است و در فصل دوم و سوم، جایگاه قرآن در اندیشه امام خمینی و نگرش‌های کلی امام خمینی در تفسیر بررسی می‌شود.

در فصل سوم در خصوص نقش شخصیت امام در تفسیر آمده است؛ امام افزون بر اعتقادات کلامی، مانند پایبندی به ولایت اهل بیت، اعتقادات علمی نیز داشتند که تاثیر این را

است که امیرالمومنین صراط است.

امام در خصوص تفسیر سوره بقره می‌فرماید: «در حروف مقطعه اوائل سور اختلاف شدید است؛ و آنچه بیشتر موافق اعتبار آید، آن است که آن از قبیل رمز محب و محبوب است، و کسی را از علم آن بهره‌ای نیست. و چیزهایی را که بعضی مفسرین به حسب حدس و تخمین خود ذکر کردند».

بنا به گفته امام راحل یکی از شروط خروج از مهبجوریت قرآن عمل به آیه اعتصام سوره آل عمران است. اسلام امروز مظلوم است و قرآن مهبجور است. احکام قرآن مهبجور است به اینکه در مآذنها اذان می‌گویید و نماز می‌خوانید و اکثر احکام سیاسی اسلام را اعتنا به آن ندارید. از مهبجوریت بیرون نمی‌رود قرآن. البته قرائت قرآن و حاضر بودن قرآن در تمام شؤون زندگی از امور لازم است؛ لکن کافی نیست. قرآن باید در تمام شؤون زندگی ما حاضر باشد.

در جلد سوم این مجموعه تفسیر سوره، نساء، مائده، انعام، اعراف، انفال، توبه از دید امام خمینی آمده است. امام در تفسیر سوره اعراف ذیل اسمای حسنی به نکاتی اشاره کرده‌اند که نقش کلیدی در تفسیر این جمله قرآنی مذکور در آیات متحد دارد.

۱. اسمای الهی نه تنها نشانه حقایق عینی، بلکه خودشان دارای حقیقتی هستند که ظهورات و تجلیات آن هویت غیبی مطلق است. در واقع این اسمای نمایانگر وجه ارتباط خدا با عالم و آدم و واسطه معرفت شناختی خداست.

۲. هر اسمی تجلی حقیقتی است که بیانگر خلقی جدید است و تمام عالم فروغ جمال حق و بازتاب اسما و صفات الهی است و لذا عالم تجلی گاه اسمای الهی و نمایانگر خط سیر و چگونگی تحقق دولت اسمای گوناگون است.

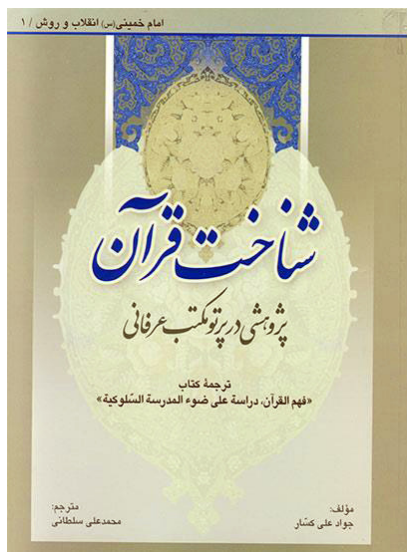
۳. اسما و صفات به اعتباری به سه قسم ذات، صفات و افعال تقسیم شده‌اند. تقسیم به اعتبار ظهور ذات در صفات و افعال است و گر نه همه اسما، اسمای ذات هستند. ذات به اعتبار آشکار شدن در اسمای ذاتی و به اعتبار ظهور در صفات و در افعال این تقسیم‌بندی را پیدا کرده است.

امام در تفسیر سوره مبارکه توبه می‌نویسند «برای نجاست کفار به این آیه استدلال شده است «انما المشركون نجس» مشرکین چیزی جز حقیقت نجاست به معنی مصدری نیستند، و چنین استفاده‌ای مبنی بر ادعا و تاویل است و این حکم مناسب با طهارت و نظافت ظاهری کفار نیست، طهارت و نظافتی که به نظر عرف واضح‌ترین و روشن‌ترین چیز در

مقابل نجاست است، پس نمی‌شود حمل بر پلیدی باطنی آنان مثل کفرشان یا جنایتشان کرد؛ چون بسیار زشت است که گفته شود «همانا کافر جز عین قذارت نیست، ولیکن ظاهر کافر پاک و نظیف است، مثل دیگر اعیان پاک».

و در نهایت در جلد ۴ این مجموعه تفسیر سوره‌های یونس، هود، یوسف، رعد، ابراهیم، حجر، نحل، اسراء، کهف، مریم، طه، انبیاء، حج، مومنون، نور، فرقان، شعراء، نمل، قصص، عنکبوت، روم، لقمان، سجده، احزاب و در نهایت سبا آمده است.

امام در تفسیر سوره نور در خصوص بحث مراد از بطن قرآن و حدود دریافت از آن می‌نویسد: «مراد از بطن این است که گفته شد، نه آنچه صاحب کفایه گفته است که مراد از بطن قرآن، لوازم معانی قرآنی است، پس مراد از بطن همان معانی عامه است که به نحو حقیقت شامل همه عوالم است، منتها هر کس به اندازه وسع انسانی اش نسبت به عوالم، معانی قرآن را می‌فهمد».

عنوان کتاب: شناخت قرآن (پژوهشی در پرتو مکتب عرفانی)

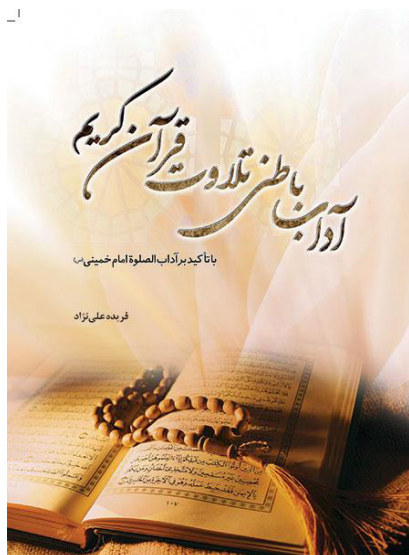
مؤلف: جوادعلی کسار

مترجم: محمدعلی سلطانی

ناشر: موسسه عروج

چاپ سوم: ۱۳۹۳

قیمت: ۳۱۰۰۰ تومان

«شناخت قرآن» عنوان کتابی است که جوادعلی کسار در ۴ فصل تدوین کرده است. در بخش نخست، علوم قرآن و اصول تفسیر مورد بررسی قرار می‌گیرد، این بخش ده فصل را در بر دارد. سه فصل محکم و متشابه و تاویل، مفهوم وحی و چگونگی نزول قرآن و بحث اعجاز قرآنی را به خاطر ضیق وقت کنار گذاشتیم. این فصل، بخش اصلی کتاب را تشکیل می‌دهد.

نویسنده درباره دست‌یابی به اهداف قرآن از دید امام خمینی (ره) می‌نویسد: «قرآن دربردارنده هدف‌های شایسته است. افرادی آن‌ها را کشف کنند، یا هدف‌های کشف شده را برای دیگران بیان کنند و به ارائه توضیح در مورد جزئیات و بیان معانی و مدلول‌های آن می‌پردازند و این کار را تفسیر انجام می‌دهد».

امام (ره) علاقه خویش را به تفسیر عرفانی پنهان نمی‌دارد. گرچه به آن جمود ندارد و آن را با رویکردهای دیگر تفسیری در تعارض نمی‌بیند. امام می‌فرماید «خدا شاهد است که مقصود من از این کلام ترویج بازار فلسفه رسمیه یا عرفان رسمی نیست؛ بلکه مقصود آن است که برادران ایمانی من، خصوصاً اهل علم، قدری به معارف اهل بیت (ع) و قرآن توجه کنند، و آن را نسیان نکنند، که عمده بعثت رسل و انزال کتب برای مقصد شریف معرفت‌الله بوده، که تمام سعادات دنیاوی و اخرویه در سایه آن حاصل آید».

بخش دوم، طرح آشتی بین عارف، فیلسوف و فقیه مورد کنکاش قرار می‌گیرد. جوادعلی کسار در این بخش می‌نویسد: «امام در بحث فقهی، در زمینه درس و فتوا، بنا بر روش فقهی جاری به کار می‌پردازد و همچون فقیهان دیگر است. در ارتباط با درس فلسفه، بحث فلسفی را با همه رویکردهایش از نظر مشایبان، پیروان حکمت اشراق و حکمت متعالیه، با قطع نظر از مبانی خاص خود در این زمینه پی می‌گیرد. امام در ارتباط با عرفان، با روشی متداول در بین بزرگان این مکتب، به بحث عرفانی می‌پردازد. به این ترتیب، در شخصیت امام، بعد فیلسوف، عارف و فقیه کنار هم قرار می‌گیرد. شخصیت علمی و فکری امام، خود مصداق زنده برای طرح آشتی میان عارف، فیلسوف و فقیه است».

در نهایت نویسنده بخش چهارم کتاب را به «خاطرات روزانه قرآنی» اختصاص داده است. این خاطرات دربردارنده خاطراتی از زندگی امام و پیوندش با کتاب خداست.

عنوان کتاب: آداب باطنی تلاوت قرآن کریم (با تاکید بر آداب الصلوة امام خمینی)

نویسنده: فریده علی نژاد

ناشر: چاپ و نشر عروج

چاپ دوم: ۱۳۹۳

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

«آداب باطنی تلاوت قرآن کریم» عنوان کتابی است که از سوی فریده علی نژاد در ۲ بخش کلی مدخل‌بندی شده است. در بخش اول، آداب ظاهری قرائت قرآن کریم چون طهارت داشتن، استعاذه و ترتیل بررسی می‌شود.

در بخش دوم، تعظیم، منزلت مطالب و مقاصد، راه استفاده از قرآن، رفع موانع و حجب، تفکر، تطبیق آیات بر احوال قاری، حضور قلب و طهارت باطنی بررسی می‌شود.

نویسنده در بحث راه استفاده از قرآن می‌نویسد: «بر تالی قرآن لازم است که قرآن خوانده شود. ولی نباید به صرف تلاوت آن اکتفا کرد؛ بلکه باید از این کتاب زندگی درس و چگونه زیستن را بیاموزیم و این مهم میسر نمی‌گردد، مگر آن که انسان موانع و حجاب‌های فهم و استفاده از قرآن را شناخته شود و آن‌ها را از وجود خود زایل کند و آن‌گاه که از این حجب خود را پاک و بری ساخت، می‌تواند به مقصود و هدف قرآن نائل گردد».

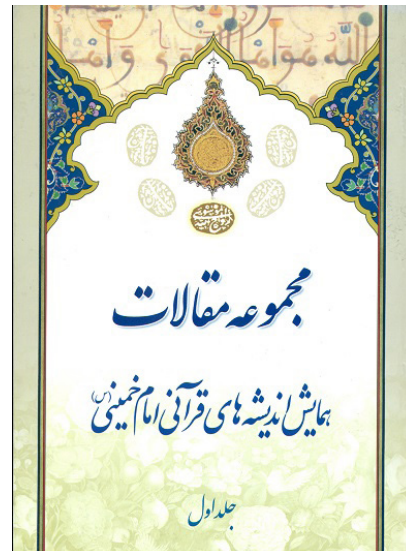
قرآنی حضرت امام خمینی (ره) «به قلم سید محمد رضا علالدین، «رفتارها و گفتارهای قرآنی حضرت امام خمینی با دیگران» تالیف حسن عسکری، «تجلیات معارف قرآنی در دیوان اشعار امام خمینی (ره)» به قلم مهدی سلطانی رنانی، «مبانی قرآنی انقلاب اسلامی از نگاه امام خمینی (ره)» تالیف مصطفی حسن بهشتی، «مبانی قرآنی وحدت اسلامی در قیام اصلاحی امام خمینی (ره)» به نگارش احمد اکبری و «تجلی قرآن در وصیت نامه سیاسی - الهی حضرت امام خمینی (ره)» تالیف حسین حسین زاده برسمانی اشاره کرد.

مودب در مقاله خود می نویسد: «امام معتقد بودند قرآن انسان را به مقام قرب الهی، می رساند و می فرماید خدای تبارک و تعالی این کتاب شریف را از مقام قرب و قدس خود نازل فرموده و به حسب تناسب عوالم، تنزل داده تا به این عالم ظلمانی و سجن طبیعت رسیده و به کوه الفاظ و صورت حروف درآمده است. همچنین امام معتقد بودند قرآن راهنمای مقاصد عالی درونی و فطری است در واقع قرآن آمده است تا آن مقاصد عالی‌های که در نهاد و سرشت ما وجود دارد را احیا کند و به راه صحیح که همان راه ولایت است راهنمایی کند».

حسن عسکری نیز در مقاله خود با اشاره به خصوص سیره قرآنی امام خمینی (ره)، می نویسد «امام راحل خویشتن را از شائبه‌های غیر الهی از قبیل ریا، عجب، کبر و آنچه مانع رسیدن به حقیقت و مایه فساد عمل است پیراسته بود. اخلاص در تمام وجود و سرتاسر زندگی او عجبین شده بود. تمام حرکت‌های کوچک و بزرگ او با نام و یاد خدا شکل می گرفت و جز رضای محبوب به چیزی نمی اندیشید».

جلد دوم این مجموعه نیز شامل یک مقدمه و ۱۴ مقاله می باشد. عناوین این مجموعه عبارتند از «چیستی تفسیر قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» به قلم قربان علی هادی، «حقیقت تفسیر قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» تالیف سید عبدالله حسینی، «مبانی فهم قرآن از دیدگاه امام خمینی» نگارش شده از سوی احمد سعادت، «خطای روشی شرق شناسان در خصوص قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» به قلم غلام حسین ناطقی، «تفسیر روایی از نگاه امام خمینی» تالیف سید اسد رضا تقوی، «تفسیر به رای از دیدگاه امام خمینی» تالیف علاء الدین ملک اف و «تاویل قرآن از دیدگاه امام خمینی ره» نگارش شده از سوی سید عبدالله حسینی.

از دیگر عناوین این مجموعه می توان به «بطن قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» نگارش سید عبدالله حسینی، «عرفان در اندیشه تفسیری امام خمینی (ره)» به قلم عبدالحمید محمدی، «اخلاق در قرآن از دیدگاه امام خمینی» نوشته الریان حسین لون کشمیری، مقاله به زبان عربی «بحث فی الاخلاق فی القرآن الکریم من وجهه نظر الامام الخمینی» تالیف ندی ابراهیم البصر، «اندیشه‌های اخلاقی امام خمینی در پرتو قرآن» تالیف بشیر احمد بت، «رفتار قرآنی امام خمینی (ره) با دیگران» به قلم قربان حسین شاه و «نقش قرآن در جامعه از دیدگاه امام خمینی (ره)» نگارش شده توسط محمد حبیبی اشاره کرد.

نام کتاب: مجموعه مقالات همایش اندیشه‌های قرآنی امام خمینی (ره) جلد اول و دوم

انتشارات: چاپ و نشر عروج

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۲۰۰۰ تومان

این کتاب شامل یک مقدمه و ۱۶ مقاله با عناوینی چون «تاملی در انیشه‌های قرآنی امام خمینی (ره)» به قلم سید رضا مودب، «ماهیت ماورایی قرآن از نگاه امام خمینی (ره)» تالیف علی نصیری، «مبانی شناخت و فهم قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره)» نگارش شده از سوی محمد جواد حیدری، «فهم قرآن از نگاه امام خمینی» تالیف ابوالقاسم مقیمی حاجی، «چیستی تفسیر قرآن از دیدگاه امام خمینی» قلم فریده ویسی ساوجبلاغی، «بررسی تفسیر عرفانی قرآن کریم» تالیف محمد قادری، «ماهیت و مولفه‌های تفسیر به رای از نگاه امام خمینی (ره)» تالیف علی نصیری و «بررسی تفسیر علمی از دیدگاه امام خمینی (ره)» به قلم علی رضانوبری می باشد.

از دیگر مقالات این همایش می توان به «دوری تحریف از قرآن، آرا و اندیشه‌های امام خمینی (ره)» نوشته علی رضا اخوان صراف، «سنت‌های اجتماعی در قرآن از منظر امام خمینی (ره)» تالیف حامد شاه‌بیگی، «جلوه‌های